

Notes du mont Royal

www.notesdumontroyal.com

Cette œuvre est hébergée sur « *Notes du mont Royal* » dans le cadre d'un exposé gratuit sur la littérature.

SOURCE DES IMAGES
Google Livres

HERODOTI
HISTORIARUM LIBRI IX.
GRAECE ET LATINE.

TOMUS IV.

Liber VIII. et IX. cum Varietate Lectionis.

**Accessit de Vita Homeri libellus
ex Ctesiae Persicis Excerpta quaedam
et Index Rerum et Personarum.**

ARGENTORATI

TYPIS PHILIPPI IACOBI DANNBACH.

HERODOTI
MUSAE
SIVE
HISTORIARUM LIBRI IX.

AD VETERUM CODICUM FIDEM
DENUO RECENSUIT
LECTIONIS VARIETATE
CONTINUA INTERPRETATIONE LATINA
ADNOTATIONIBUS
WESSELINGII ET VALCKENARII
ALIORUMQUE ET SUIS
ILLUSTRAVIT

IOHANNES SCHWEIGHAEUSER

IN ACAD. ARGENT. ET SEM. PROT. LITERAR. GRAEC. PROF.
ACADEMIAE REG. INSCRIPT. ET HUM. LITERAR. ADSCR.

TOMUS QUARTUS.

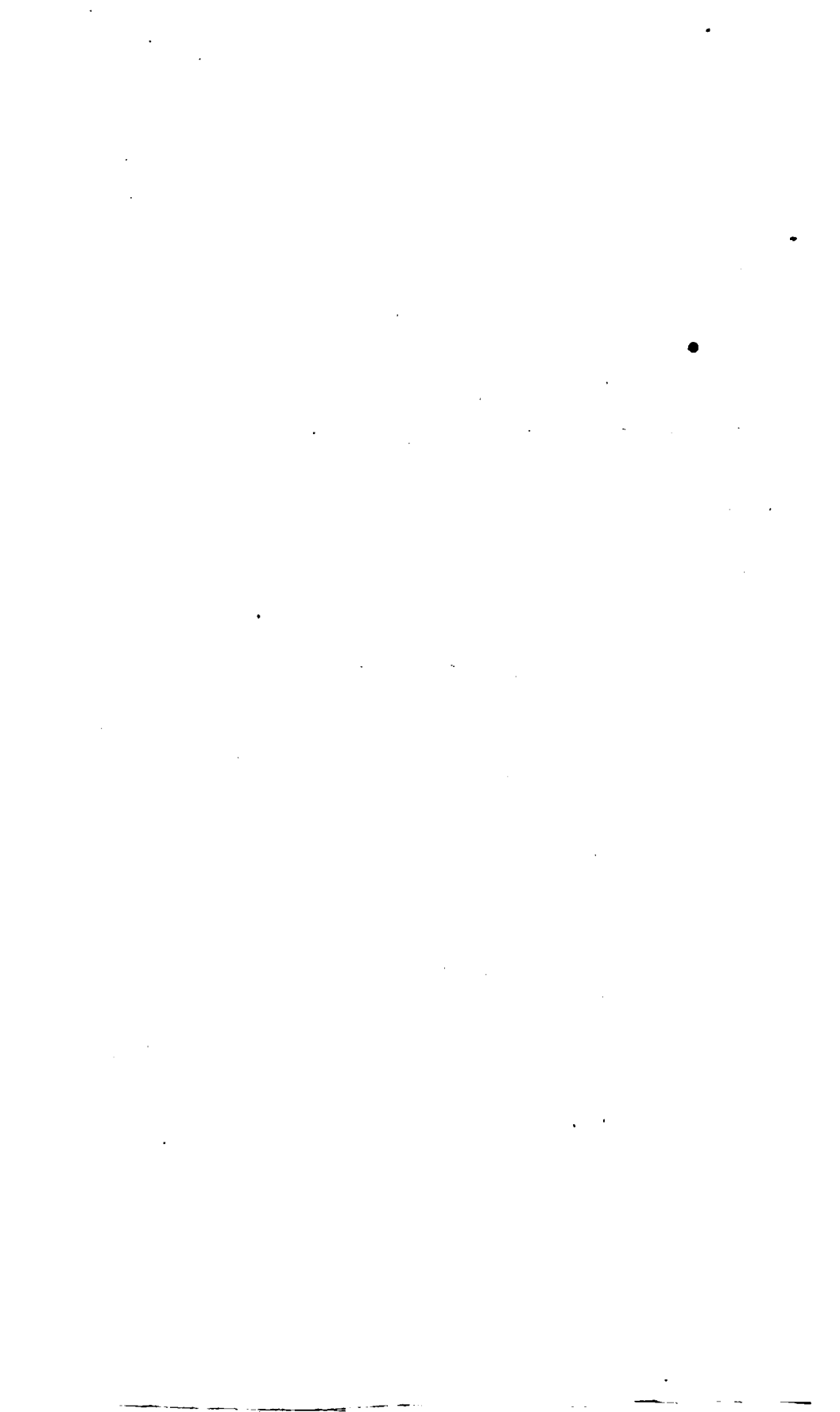
ARGENTORATI ET PARISIIS
APUD TREUTTEL ET WÜRTZ, BIBLIOPOLAS.
MDCCCXVI.



HERODOTI HISTORIAR.

T. IV. P. I.

**LIBER VIII. ET IX.
ET VITA HOMERI.
GRAECE ET LATINE.**





ἩΡΟΔΟΤΟΥ ἹΣΤΟΡΙΩΝ ὈΓΔΟΗ.

ΟΥΡΑΝΙΑ.

Οἱ δὲ Ἑλλήνων ἐς τὸν ναυτικὸν στρατὸν ταχθέντες, ¹
ἴσαν οὕτως. Ἀθηναῖοι μὲν, νῆας παρεχόμενοι ἑπτὰ καὶ
εἴκοσι καὶ ἑκατὸν ὑπὸ δὲ ἀρετῆς τε καὶ προθυμίας
Πλαταιέες, ἀπειροὶ τῆς ναυτικῆς ἐόντες, συνεπλήρουν
⁵ τοῖσι Ἀθηναίοισι τὰς νῆας. Κορίνθιοι δὲ τεσσαράκοντα
νῆας παρέχοντο Μεγαρεῖς δὲ, εἴκοσι καὶ Χαλκιδεῖς

HERODOTI HISTORIARUM

LIBER OCTAVUS.

ΟΥΡΑΝΙΑ.

(1.) **G**RAECI populi in classem descripti, hi fue-
re. Athenienses naves praebuerant centum viginti
septem: Plataeenses vero, quum rei nauticae essent
expertes, sua virtute studioque incensi, simul cum
Atheniensibus naves Atticas propugnatoribus com-
pleverant. Corinthii quadraginta praebuerant naves:
Herod. T. IV. P. I. A 2

4 HERODOTI HISTOR. VIII.

ἐπλήρουσι εἴκοσι, Ἀθηναίων σφι παρσχόντων. τὰς νέας
 Αἰγινήται δὲ, ἐκτωκαίδεκα· Σικυωνίοι δὲ, δυνάδεκα·
 Λακεδαιμόνιοι δὲ, δέκα· Ἐπιδαύριοι δὲ, ὀκτώ· Ἐρε-
 τριεὺς δὲ, ἑπτὰ· Τροιζήνιοι δὲ, πέντε· Στυρέες δὲ, δύο 10
 καὶ Κεῖοι, δύο τε νέας, καὶ πεντηκοντέρους δύο· Λοκροὶ
 δὲ σφι οἱ Ὀπούντιοι ἐπεβώθεν, πεντηκοντέρους ἔχοντες
 2 ἑπτὰ. Ἔσαν μὲν ὧν οὗτοι οἱ στρατευόμενοι ἐπ' Ἀρ-
 τεμισίον· εἴρηται δὲ μοι καὶ ὡς τὸ πλῆθος ἕκαστοι τῶν
 νεῶν παρείχοντο. ἀριθμὸς δὲ τῶν συλλεχθευσάνων νεῶν ἐπ'
 Ἀρτεμισίον, ἦν, πᾶρεξ τῶν πεντηκοντέρων, μία καὶ
 ἐβδομήκοντα καὶ διηκόσια. Τὸν δὲ στρατηγὸν τὸν τὸ 5
 μέγιστον κράτος ἔχοντα, παρείχοντο Σπαρτιῆται, Εὐ-
 ρυβιάδεια τὸν Εὐρυκλείδεια. οἱ γὰρ σύμμαχοι οὐκ ἔφα-

II. 2. ὡς τὸ πλ.) ὅσον τὸ vel ὅσον τι ex conji. corrigunt viri
 docti.

Megarenses, viginti. Chalcidenses item viginti com-
 plevant; sed naves illis suppeditarunt Athenienses.
 Aeginetae octodecim naves praebuerant: Sicyonii,
 duodecim: Lacedaemonii, decem: Epidaurii, octo:
 Eretrienses, septem: Troezenii, quinque: Styrenses,
 duas: Cei, duas naves (triremes,) et duas actuarias
 quinquaginta-remorum: Locri Opuntii septem actua-
 riis quinquaginta-remorum auxilio venerant. (2.)
 Hi igitur fuere, qui ad *Artemisium* militarunt:
 dictumque est etiam, quem navium numerum sin-
 guli populi contulerint. Fuit autem collectarum ad
 Artemisium navium universus numerus, actuariis
 quinquaginta-remorum exceptis, ducentae septua-
 ginta et una. Imperatorem autem, penes quem impe-
 rii summa erat, praebuerant Spartani, *Eurybiadem*,

σαν „ἢν μὴ ὁ Λάκων ἡγεμονεύῃ, Ἀθηναίοισι ἔψεσθαι ἡγεμόνευσι, ἀλλὰ λύσειν τὸ μέλλον ἔσεσθαι στρατεύμα.“ Ἐγένετο γὰρ κατ' ἀρχαῖς λόγος, πρὶν ἢ καὶ εἰς 3 Σικελίην πέμπειν ἐπὶ συμμαχίην, ὡς τὸ ναυτικὸν Ἀθηναίοισι χρεὸν εἶη ἐπιτρέπειν. ἀντιβάντων δὲ τῶν συμμαχῶν, εἶκον οἱ Ἀθηναῖοι, μέγα πεποιημένοι περιεῖναι τὴν 5 Ἑλλάδα, καὶ γνόντες, εἰ στασιάσουσι περὶ τῆς ἡγεμονίης, ὡς ἀπολέσται ἡ Ἑλλάς· ὀρθὰ νοεῦντες. Στασις γὰρ ἔμφυλος πολέμου ὁμοφρονέοντος τοσούτῳ κακίον ἐστι, ὅσω πόλεμος εἰρήνης. Ἐπιστάμενοι ὦν αὐτὸ τοῦτο, οὐκ ἀντέτεινον, ἀλλ' εἶκον μέχρι ὅσου κάρτα 10 ἐδέοντο αὐτέων, ὡς διέδεξαν. ὡς γὰρ δὴ, ὠσάμενοι τὸν Πέρσέα, περὶ τῆς ἐκείνου ἡδὴ τὸν ἀγῶνα ἐποιεῦντο, πρό-

Euryclidæ filium. Dixerant enim socii, nisi *Laco summum obtineret imperium, non se secuturos esse Athenienses duces; sed exercitum, qui futurus esset, dissoluturos.* (3.) Etenim iam initio, priusquam in Siciliam petendæ societatis caussa mississent, agitatus sermo erat, Atheniensibus permitendum esse classis imperium. Contradicientibus vero sociis cesserant Athenienses, quod magni facerent servari Græciam, pulcreque nossent, si de principatu inter sese contenderent, perituram esse Græciam: recte quidem illi sentientes. Nam civilis dissensio tanto peior est bello communi consensu gesto, quanto peior res est bellum quam pax. Hoc ipsum igitur intelligentes Athenienses, non repugnarunt sociis, sed cesserunt, quamdiu illis magnopere indigebant. Quod satis ipsi ostenderunt: nam, postquam pulso Persâ iam de ipsius terra contendere

6 HERODOTI HISTOR. VIII.

Φασιν τὴν Παισανίαν ὕβριν προῖσχομένην, ἀπειλάντο τὴν ἡγεμονίην τοὺς Λακεδαιμονίους. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὕστερον ἐγένετο.

4 Τότε δὲ οὗτοι οἱ καὶ ἐπ' Ἀρτεμισίον Ἑλλήνων ἀπικόμενοι, ὡς εἶδον νέας τε πολλὰς καταχθίσας εἰς τὰς Ἀφίτας, καὶ στρατὴς ἅπαντα πλέα, ἐπὶ αὐτοῖσι παρὰ δόξαν τὰ πρῆγματα τῶν βαρβάρων ἀπέβαινε ἢ 5 ὡς αὐτοὶ κατεδόκειον, καταρρώδησαντες, δεησὲν εὐβοῖαν ἀπὸ τοῦ Ἀρτεμισίου ἔσω εἰς τὴν Ἑλλάδα. γένε-
ται δὲ σφίας οἱ Εὐβοεῖς ταῦτα βουλευομένους, εἰδόντο Εὐρυβιάδην προσμεῖναι χρόνον ὀλίγον, ἔστ' ἂν αὐτοὶ τέκνα τε καὶ τοὺς οἰκέτας ὑπεκθῶνται. ὡς δ' οὐκ ἔπει-
θον, μεταβάντες, τὸν Ἀθηναίων στρατηγὸν πείθουσι 10
Θεμιστοκλέα ἐπὶ μισθῷ τριήκοντα ταλάντοις, ἐπ' ᾧ

coeperant, caussam prae se ferentes contumeliam Pausaniae, Lacedaemoniis imperium eripuerunt. Sed haec quidem insequente tempore gesta sunt. ✓

(4.) At tunc Graeci qui ad *Artemisium* se contulerant, ut viderunt navium multitudinem, quae ad *Aphetas* convenerant, omniaque plena conspexerunt militum, metu perculsi, quod praeter opinionem expectationemque suam res Barbaris successisset, de capessenda fuga et de receptu ab Artemisio versus interiora Graeciae deliberarunt. Quod ab illis agitari consilium ubi cognovere Euboeenses, orarunt *Eurybiadem*, ut aliquantisper saltem maneret, donec ipsi liberos suos reliquamque familiam in tuto collocassent. Id postquam Eurybiadi non persuaserunt, alio se convertentes, Atheniensium duci persuaserunt *Themistocli*, proposita talento-

τε καταμαίναντες πρὸ τῆς Εὐβοίης ποιήσονται τὴν ναυμαχίην. Ὁ δὲ Θεμιστοκλῆς τοὺς Ἕλληνας ἐπισχεῖν 5 ὥς ποιέει. Εὐρυβιάδῃ τούτῳ τῶν χρημάτων μεταδίδοι πέντε τάλαντα, ὡς παρ' ἐαυτοῦ δῆθεν δίδους. ὡς δὲ οἱ οὗτος ἀνέπεπιστο, Ἀδείμαντος γὰρ ὁ Ὠκύτου, 5 Κερύβιος στρατηγός, τῶν λοιπῶν ἥσπαιρε μούνης, Φάμανος ἀποπλώσσοι τε ἀπὸ τοῦ Ἀρτεμισίου, καὶ οὐ παραμένειν, πρὸς δὲ τοῦτον εἶπε ὁ Θεμιστοκλῆς ἐπομέσας. „Οὐ σύ γε ἡμέας ἀπολείψεις, ἐπεὶ τοι ἐγώ „μᾶζον δῶρα δώσω ἢ βασιλεὺς ἂν τοι ὁ Μηδων πέμψῃ 10 „ἀπολιπόντι τοὺς συμμάχους.“ ταῦτά τε ἅμα ἠγόρευε, καὶ πέμπει ἐπὶ τὴν νῆα τὴν Ἀδεϊμάντου τάλαντα ἀργυρίου τρία. Οὗτοί τε δὴ πληγέντες δάροισι, ἀναπεπισμένοι ἔσαν, καὶ τοῖσι Εὐβοέεσι ἐκεχάριστο· αὐτὸς τε ὁ Θεμιστοκλῆς ἐκέρόηνε, ἐλάβανε δὲ τὰ λοιπὰ

rum triginta mercede, ea conditione ut ibi manerent et ante Euboeam pugna navali decernerent. (5.) Et *Themistocles*, ut ibi manerent Gracchi, tali ratione effecit. Ex hac pecuniâ Eurybiadi quinque impertivit talenta, quasi nempe de suo illi daret. Hoc ita persuaso, quum e reliquis solus adhuc *Adimantus* obniteretur, Corinthiorum dux, dicens ab *Artemisio* se discessurum, nec diutius moraturum; hunc, interposito iuramento, *Themistocles* his verbis adlocutus est: *Non tu quidem nos desereres: tibi enim ego maiora munera dabo, quam missurus tibi rex esset, si desereres socios.* His dictis, in navem Adimanti tria misit talenta. Itaque illi, muneribus perculsi, persuaderi sibi passi sunt, et Euboeensibus gratum factum est; ipse autem The-

8 HERODOTI HISTOR. VIII.

ἔχων· ἀλλ' ἡπιοτέατο οἱ μεταλαβόντες τουτέων τῶν 15
 χρημάτων, ἐκ τῶν Ἀθηναίων ἐλθεῖν ἐπὶ τῷ λόγῳ τού-
 τῳ τὰ χρήματα.

6 Οὕτω δὴ κατέμεινάν τε ἐν τῇ Εὐβοίᾳ, καὶ ἐναυμά-
 χησαν. ἐγένετο δὲ ὧδε. Ἐπεὶ τε δὴ ἐς τὰς Ἀφέτας περὶ
 δέϊλῃν πρώτῃν γινομένην ἀπίκατο οἱ βάρβαροι, πυθό-
 μενοι μὲν ἔτι καὶ πρότερον περὶ τὸ Ἀρτεμίσιον ναυλο-
 χεῖν νέας Ἑλληνίδας ὀλίγας, τότε δὲ αὐτοὶ ἰδόντες, 5
 πρόθυμοι ἔσαν ἐπιχειρεῖν, εἴ πως ἔλοιεν αὐτάς. ἐκ μὲν
 δὴ τῆς αἰτίας προσπλῶειν οὐκ ὡς σφί ἐδόκεε, τῶνδε εἴνε-
 κα, μὴ πως ἰδόντες οἱ Ἕλληνες προσπλῶντας, ἐς Φυ-
 γὴν ὁρμήσειαν, Φεύγοντάς τε εὐφρόνῃ καταλάβοι· καὶ
 ἔμελλον δῆθεν ἐκφεύξασθαι· ἔδει δὲ μὴδὲ πυρφόρον, τῷ 10

mistocles lucratus est, reliqua sibi retinens: illi vero,
 quibus pecuniae partem impertiverat, putabant ab
 Atheniensibus sibi ista conditione datam esse pec-
 uniam.

(6.) Itaque *ad Euboeam* manserunt Graeci, et
pugnam navalem commiserunt. Quae res in hunc
 modum gesta est. Quum post meridiem ad Aphetas
 pervenissent barbari, iamque antea cognovissent,
 quod etiam nunc ipsi videbant, Graecorum paucas
 naves ad Artemisium in statione esse, incessit eos
 cupido illas adgrediendi, potiri eis posse sperantes.
 Iam ex adverso quidem protinus contra eas navigare
 non placuit, hac caussâ; ne, si ipsos Graeci vide-
 rent contra se navigantes, arriperent fugam, noxque
 fugientes reciperet, adeoque salvi illi evaderent: de-
 bebatur autem, ut Persae quidem dictitabant, *ne igni-*
fer quidem in vita *reliquus* manere. (7.) Hac igitur

ἐκείνων λόγῳ, ἐκφυγόντα περιγενέσθαι. Πρὸς ταῦτα 7
 ὧν τάδε ἐμνησανέοντο. τῶν νεῶν ἀπασέων ἀποκρίναντες
 δημοσίας, περιέπεμπον ἔξωθεν Σκιάθου, ὡς ἂν μὴ
 ὁφθῶσι ὑπὸ τῶν πολεμίων περιπλώσσαι Εὐβοίαν κα-
 5 τὰ τε ΚαΦηρέα καὶ περὶ Γεραιστὸν, εἰς τὸν Εὐρίπον·
 ἵνα δὴ περιλάβοιεν, οἱ μὲν, ταύτῃ ἀπικόμενοι, καὶ
 Φράξαντες αὐτέων τὴν ὀπίσω φέρουσιν ὁδόν, σφεῖς δέ,
 ἐπισπόμενοι ἔξ ἐναντίας. ταῦτα βουλευσάμενοι ἀπέ-
 πεμπον τῶν νεῶν τὰς ταχθείσας, αὐτοὶ οὐκ ἐν νόῳ
 10 ἔχοντες ταύτης τῆς ἡμέρης τοῖσι Ἕλλησι ἐπιθήσεσθαι,
 αὐτὸν πρῶτον ἢ τὸ σύνθημα σφί ἐμέλλε φανῆσεσθαι
 παρὰ τῶν περιπλωόντων ὡς ἡκόντων. ταύτας μὲν δὴ
 περιέπεμπον τῶν δὲ λοιπῶν νεῶν ἐν τῇσι Ἀφέτῃσι
 ἐποικῆντο ἀριθμόν. Ἐν δὲ τούτῳ τῷ χρόνῳ, ἐν ᾧ οὗτοι 8

de caussa tale ceperunt consilium. Selectas ex uni-
 versa classe naves ducentas extra Sciathum, ne ab ho-
 stibus conspicerentur, circummiserunt; quae, prae-
 ter Caphareum et Geraestum Euboeam circumvectae,
 ad Eurypum navigarent; quo nimirum medios illos
 includerent, hi, ubi ad Euripum pervenissent, redi-
 tum in Graeciam intercipientes; ipsi vero, ex ad-
 verso eos adgredientes. Hoc consilio dimissis na-
 vibus ad id delectis, ipsi eo die adgredi Graecos non
 habuere in animo, non prius illos adgressuri quam
 edito a circumnavigantibus signo, de quo convene-
 rat, certiores essent facti, ad locum constitutum illos
 pervenisse. Dum hi ita circumnavigant, interim illi
 apud Aphetas reliquarum navium ineunt numerum.
 (8.) Per idem vero tempus, quo numerum hi inie-

αἰρήμον ἐποιῶντο τῶν νεῶν, ἣν γὰρ ἐν τῷ στρατοπέδῳ
 τούτῳ Σκυλλίης Σκιωναῖος, δούτης τῶν τότε ἀνθρώπων
 ἀριστος· ὃς καὶ ἐν τῇ ναυηγίῃ τῇ κατὰ τὸ Πήλιον γε-
 νομένη· πολλὰ μὲν ἔσωσε τῶν χρημάτων τοῖσι Πέρσῃσι, 5
 πολλὰ δὲ καὶ αὐτὸς περιέβαλτο· οὗτος ὁ Σκυλλίης
 ἐν νόῳ μὲν εἶχε ἄρα καὶ πρότερον αὐτομολήσῃν εἰς τοὺς
 Ἕλληνας, ἀλλ' οὐ γὰρ οἱ παρῆσχε, ὥς τότε. ὅτε αὖ
 μὲν δὴ τρώῃ τὸ ἐνθεῦτεν ἤδη ἀπίκετο εἰς τοὺς Ἕλλη-
 νας, οὐκ ἔχων ἔλκει ἀτρικέως· θυνμάζω δὲ εἰ τὰ λεγόμενα 10
 μὲν ἄεσσι ἀληθῆ· λέγεται γὰρ ὡς ἐξ Ἀφῆτιων δὺς εἰς
 τὴν θαλάσσαν, οὐ πρότερον ἀνέσχε πρὶν ἢ ἀπίκετο ἐπὶ
 τὸ Ἀρτεμίσιον, σταδίους μάλιστα καὶ τούτους εἰς ὀγδοά-
 κοντα διὰ τῆς θαλάσσης διαξελθών. λέγεται μὲν νυν
 καὶ ἄλλα ψευδῆσι εἰκела περὶ τοῦ ἀνδρὸς τούτου· τὰ 15
 δὲ μετεξέτερα, ἀληθῆ· περὶ μὲντοι τούτου γνώμη μοι

rum; navium, quum esset in hoc exercitu *Scyllias* Scionacus, omnium optimus illa aetate urinator, qui etiam in naufragio ad Pelium facto multas res pretiosas Persis servaverat, multasque item ipse adquisiverat sibi; *Scyllias* hic iam pridem consilium quidem agitaverat ad Graecos transfugiendi, nec vero ante hunc diem occasionem exsequendi consilii erat nactus. Is igitur quo pacto nunc ab *Aphetis* ad Graecos pervenerit, pro certo dicere non possum: miror vero si vera sunt quae narrantur. Narrant enim, hunc hominem, postquam ex *Aphetis* mare subiisset, non prius emersisse quam ad *Artemisium* pervenisset, viam hanc octoginta admodum stadiorum per mare emensum. Memorantur quidem de eodem homine et alia, fabularum speciem habentia; sed in his, vera

ἀποδοῖχθαι, πλάω μιν ἀπικέσθαι ἐπὶ τὸ Ἀρτεμίσιον.
 ὡς δὲ ἀπίκετο, αὐτὰκα ἐσήμηνε τοῖσι στρατηγοῖσι τὴν
 τε ναυγίην, ὡς γένοιτο, καὶ τὰς περιπεμφθείσας τῶν
 20 πᾶν περὶ Εὐβοίαν. Τοῦτο δὲ ἀκούσαντες οἱ Ἕλληνες, 9
 λόγον σφίσι αὐτοῖσι εἰδίδεσαν. πολλῶν δὲ λαχθέντων,
 οὐτάκα, τὴν ἡμέρην ἐκεῖνῃ αὐτοῦ μέναντάς τε καὶ αὐλι-
 σθίντας, μετέπειτα νύκτα μέσσην παρέντας, πορεύεσθαι,
 5 καὶ ἀπαντᾶν τῇσι περιπλωούσῃσι τῶν κηῶν. μετὰ δὲ
 τοῦτο, ὡς οὐδὲς σφι ἐπέπλωε, δειλὴν ὥρην γινομένην
 τῆς ἡμέρης φυλάζαντες, αὐτοὶ ἐπαλέπλων ἐπὶ τοὺς
 βαρβάρους, ἀπόπειραν αὐτῶν ποιήσασθαι βουλόμενοι
 τῆς τε μάχης καὶ τοῦ διεκπλοῦ. Ὀρέοντες δὲ ἄφας 10
 οἷ τε ἄλλαι στρατιᾶται οἱ Ξέρξει καὶ οἱ στρατηγοὶ ἐπι-
 πλώοντας νηυσὶ ὀλίγῃσι, πᾶγχυ σφι μακίρην ἐπενείμαν-

nonnulla. Ut meam de hac re dicam sententiam, navigio ille ad Artemisium pervenerit. Ut autem eo pervenit, protinus ducibus Graecorum et naufragium quo modo factum sit exposuit, et circummissas circa Euboeam naves indicavit. (9.) His rebus cognitis, deliberarunt Graeci: multisque dictis sententiis, decreverunt eo die ibi manere stationemque servare, post mediam autem noctem discedere, navibusque Euboeam circumnavigantibus obviam ire. Deinde vero, ut nemo contra eos enavigavit, sub solis occasum ipsi adversus Barbaros excursionem fecerunt, periculum facturi generis pugnae quo illi usuri essent, et perruptionis per hostiles naves. (10.) Quos paucis navibus adversus sese tendentes conspicati milites ducesque Xerxis, male sanos eos esse existimantes, educunt et ipsi naves, facile se illos inter-

12 HERODOTI HISTOR. VIII.

τες, ἀνῆγον καὶ αὐτοὶ τὰς νέας, ἐλπίσαντες σφίεας
 εὐπετέως αἰρήσειν· οἰκότες κάρτα ἐλπίσαντες, τὰς μὲν 5
 γε τῶν Ἑλλήνων ἐρέοντες ὀλίγας νέας, τὰς δὲ ἑαυτῶν
 πληθεῖ τε πολλαπλησίας, καὶ ἄμεινον πλοούσας. κα-
 ταφρονήσαντες ταῦτα, ἐκυκλοῦντο αὐτοὺς ἐς μέσον.
 Ὅσοι μὲν νυν τῶν Ἰώνων ἔσαν εὐνοοὶ τοῖσι Ἕλλησι, αέ-
 κοντές τε ἐστρατεύοντο, συμφορὴν τε ἐποιεῦντο μεγάλην, 10
 ὀρέοντες περιεχομένους αὐτοὺς, καὶ ἐπιστάμενοι ὡς οὐ-
 δεὶς αὐτέων ἀπονοστήσει· οὕτω ἀσθενέα σφί ἐφαίνετο
 εἶναι τὰ τῶν Ἑλλήνων πρήγματα. ὅσοισι δὲ καὶ ἡδομέ-
 νοις ἦν τὸ γινόμενον, ἀμιλλαν ἐποιεῦντο ὅπως αὐτὸς
 ἕκαστος πρῶτος νέα Ἀττικὴν ἐλὼν, παρὰ βασιλῆος 15
 δῶρα λάμβανται· Ἀθηναίων γὰρ αὐτοῖσι λόγος ἦν πλεῖ-
 11 στος ἀνὰ τὰ στρατόπεδα. Τοῖσι δὲ Ἕλλησι ὡς ἐσή-
 μνη, πρῶτα μὲν, ἀντίπρωροι τοῖσι βαρβάροις γενό-

cepturos sperantes: probabili utique spe, ut qui
 Graecorum naves adeo paucas viderent, suas vero
 et multis partibus numerosiores et melius navigan-
 tes. Haec illi cogitantes, medios Graecos circum-
 cluserunt. Ibi tum, quicumque ex Ionibus bene cu-
 piebant Graecis, et inviti militabant, hi in maxima
 calamitate ponebant quod illos undique cinctos vi-
 derent, nec eorum ullum evasurum existimarunt:
 ita desperatae his visae erant res Graecorum. Quibus
 autem lubentibus ea res acciderat, hi acriter inter se
 contendebant, ut quisque primus, navi capta Attica,
 praemium a rege acciperet: nam Atheniensium po-
 tissima ratio apud utrumque hostium exercitum ha-
 bebatur. (11.) Graeci, quum adhuc fronte in lon-
 gum directa proras navium omnium hosti adversas

μενοι, ἐς τὸ μέσον τὰς πρύμνας συνήγαγον· δεύτερα
 δὲ σημήναντος, ἔργου εἶχοντο, ἐν ὀλίγῳ περ ἀπολαμ-
 5 φέοντες, καὶ κατὰ στόμα. Ἐνθαῦτα τριήκοντα νῆας
 αἰρέουσιν τῶν βαρβάρων, καὶ τὸν Γόργου τοῦ Σαλα-
 μινίων βασιλῆος ἀδελφεὸν Φιλάονα, τὸν Χέρσιος, λό-
 γιμον ἔοντα ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἄνδρα. πρῶτος δὲ Ἑλ-
 λήνων νῆα τῶν πολεμίων εἴλε ἀνὴρ Ἀθηναῖος Λυκομή-
 10 δης Διοχρίου, καὶ τὸ ἀριστήριον ἔλαβε οὗτος. Τοὺς
 δ' ἐν τῇ ναυμαχίᾳ ταύτῃ ἑτεραλκείως ἀγωνιζομένους,
 νύξ ἐπελθοῦσα διέλυσε. οἱ μὲν δὴ Ἕλληνες ἐπὶ τὸ Ἀρ-
 τεμισίον ἀπέπλουν, οἱ δὲ βάρβαροι ἐς τὰς Ἀφέτας.
 πολλὸν παρὰ δόξαν ἀγωνισάμενοι. Ἐν ταύτῃ τῇ ναυ-
 15 μαχίᾳ Ἀντίδωρος Λήμνιος, μόνος τῶν σὺν βασιλεῖ
 Ἑλλήνων ἑόντων, αὐτομολεῖ ἐς τοὺς Ἕλληνας· καὶ οἱ

habuissent, ut editum est signum, primum puppes in
 medium contraxerunt: deinde, altero edito signo,
 adgressi sunt opus; et in exiguum licet spatium con-
 clusi, iam a fronte undique (in orbem) impetum
 in hostes fecerunt. Ibi tunc triginta ceperunt naves
 Barbarorum, et Philaonem, Chersidis filium, Gorgi
 Salaminiorum regis fratrem, spectatum in exercitu
 virum. Primus ex Graecis navem hostium cepit civis
 Atheniensis Lycomedes, Aeschreae filius, et virtutis
 praemium princeps hic retulit. Caeterum ancipite
 Marte pugnam hanc navalem pugnantes ingruens
 nox diremit: et Graeci quidem ad Artemisium sunt
 reversi; Barbari vero Aphetas, multo graviore,
 quam exspectaverant, certamine defuncti. In hac
 navali pugna, ex Graecis qui cum rege militabant,
 unus Antidorus Lemnius ad Graecorum transivit

14 HERODOTI HISTOR. VIII.

Ἀθηναῖοι διὰ τοῦτο τὸ ἔργον ἔδωσαν αὐτῷ χῶρον ἐν Σαλαμῇνι.

- 12 Ὡς δὲ εὐφρόνη ἐγγέγονε, ἦν μὲν τῆς ὥρης μέσον θέρους, ἐγένετο δὲ ὕδωρ τε ἀπλετον διὰ πάσης τῆς νυκτός, καὶ σκληραὶ βρονταὶ ἀπὸ τοῦ Πηλίου· οἱ δὲ νεκροὶ καὶ τὰ ναυήγια ἐξεφορέοντο ἐς τὰς Ἀφέτας, καὶ περὶ τὰς πρῶρας τῶν νεῶν εἰλέοντο, καὶ ἐτάρασσον τοὺς ταρ- 5
σοὺς τῶν καπνέων. οἱ δὲ στρατιῶται οἱ ταύτῃ, ἀκούοντες ταῦτα, ἐς φόβον κατιστέατο, ἐλπίζοντες πάγχυ ἀπολέεσθαι, ἐς οἷα κακὰ ἦκον. πρὶν γὰρ ἢ καὶ ἀναπνεῦσαι σφεας ἔκ τε τῆς ναυηγίης καὶ τοῦ χειμῶνος τοῦ γενομένου κατὰ Πήλιον, ὑπέλαβε ναυμαχίῃ καρτερεῖν· 10
ἐκ δὲ τῆς ναυμαχίης, ὄμβρος τε λαίβρος, καὶ ρεύματα ἰσχυρὰ ἐς θάλασσαν ὠρημένα, βρονταὶ τε σκλη-

partes: cui dein ob hoc factum Athenienses praedium in Salamine dono dederunt.

(12.) Facta nocte, quum esset medium anni tempus aestivum, immensa vis aquarum tota nocte cecidit de coelo, et dira tonitrua exstiterē de Pelio: moxque cadavera et naufragia eiiciebantur versus Aphetas, et circa navium prorasolvebantur, palmulasque impediēbant remorum. Haec audientes qui ibi erant milites, terrore perculsi, prorsus se perituros existimabant, tot tantisque simul malis ingruentibus. Etenim priusquam e naufragio et tempestate ad Pelium coorta potuissent respirare, gravis incidit pugna navalis; post pugnam vero vehementissimus imber, et validi torrentes in mare decurrentes, et

ραί. καὶ τούτοις μὲν τοιαύτη νύξ ἐγένετο. Τοῖσι δὲ 13
ταχέως αὐτέων περιπλῶειν Εὐβοίαν, ἣ αὐτὴ περ εὐ-
σα νύξ, πολλὸν ἦν ἔτι ἀγριωτέρη, τοσούτῳ ὅσῳ ἐν πε-
λάγει Φερόμενοις ἐπέπιπτε. καὶ τὸ τέλος σφι ἐγένετο
5 ἄχαρι· ὥς γὰρ δὴ πλώουσι αὐτοῖσι χειμῶν τε καὶ τὸ
ὔδωρ ἐπεγίνετο, εὐοῖσι κατὰ τὰ Κοῖλα τῆς Εὐβοίης,
Φερόμενοι τῷ πνεύματι, καὶ οὐκ εἰδότες τῇ ἐφέροντο,
ἐξέπιπτον πρὸς τὰς πέτρας. ἐποιεῖτό τε πᾶν ὑπὸ τοῦ
Θεοῦ, ὅπως ἂν ἐξισωθεῖν τῷ Ἑλληνικῷ τὸ Περσικόν,
10 μηδὲ πολλῷ πλέον εἴη. οὗτοι μὲν νυν περὶ τὰ Κοῖλα
τῆς Εὐβοίης δαφνείροντο. Οἱ δ' ἐν Ἀφέτῃσι βαρβα- 14
ροι, ὥς σφι ἀσμένιοις ἡμέρῃ ἐπέλαμψε, αἰτρέμα τε
εἶχον τὰς νῆας, καὶ σφι ἀπεχρέετο κακῶς πρησσοῦσι
ἡσυχίᾳ ἄγειν ἐν τῷ παρόντι. τοῖσι δὲ Ἑλλήσι ἐπιβῶ-

dira tonitrua. Hi igitur talem egerunt noctem. (13.)
At, quibus mandatum erat circum Euboeam circum-
navigare, his eadem nox multo fuit atrocior; tanto
quidem magis, quod in medio pelago versantibus
incidit. Et tristis illis finis fuit. Nam postquam illis
navigantibus, quum adversus *Coela Euboeae* essent,
[latine *Cava* dixeris] tempestas atque imber incidit;
vento abrepti, nescientes ipsi quo ferrentur, ad pe-
tras impingebantur. Adeo omnia effecit Deus, qui-
bus Persarum copiae aequales fierent copiis Graeco-
rum, nec multo eis essent superiores. Hi igitur circa
Coela Euboeae perierunt. (14.) Qui ad Aphetas erant
Barbari, ut grata illis dies illuxit, tranquillās tenuere
naves; bene socum agi existimantes, si, malis de-
functi, quietem in praesenti agere possent. At Grae-
cis subsidio venire tres et quinquaginta Atticae na-

θιον νέας τρεῖς καὶ πεντήκοντα Ἀττικάι. αὐταὶ τε δὴ 5
 σφεας ἐπέρρωσαν ἀπικόμεναι, καὶ ἅμα ἀγγελίῃ ἐλ-
 θούσα, ὡς τῶν βαρβάρων οἱ περιπλῶντες τὴν Εὐ-
 βοίαν πάντες εἶσαν διεφθαρμένοι ὑπὸ τοῦ γενομένου
 χειμῶνος. Φυλάξαντες δὲ τὴν αὐτὴν ὥρην, πλώοντες
 ἐπέπεσον νηυσὶ Κιλίσσησι· ταύτας δὲ διαφθείραντες, ὡς 10
 εὐφρόνῃ ἐγένετο, ἀπέπλων ὀπίσω ἐπὶ τὸ Ἀρτέμισιον.
 15 Τρίτῃ δὲ ἡμέρῃ, δεινὸν τι ποιησάμενοι οἱ στρατηγοὶ
 τῶν βαρβάρων, νέας οὕτω σφι ὀλέγας λυμαίνεσθαι,
 καὶ τὸ ἀπὸ Ξέρξεω δειμαίνοντες, οὐκ ἀνέμειναν ἔτι τοὺς
 Ἕλληνας μάχης ἄρξαι· ἀλλὰ παρακελευσάμενοι, κα-
 τὰ μέσον ἡμέρης ἀνῆγον τὰς νέας. Συνέπιπτε δὲ ὥστε 5
 ταῖς αὐταῖς ἡμέραις τὰς ναυμαχίας γίνεσθαι ταύτας
 καὶ τὰς πεζομαχίας τὰς ἐν Θερμοπύλῃσι. ἦν δὲ πᾶς
 ὁ ἀγὼν τοῖσι κατὰ θάλασσαν, περὶ τοῦ Εὐρέπου·

ves: quarum et adventus vires illorum animosque
 confirmavit, et adlatus simul nuncius, *Barbaros*
Euboeam circumnavigantes coorta tempestate cun-
ctos periisse. Itaque eadem diei hora, qua pridie,
 navibus evecti; in Cilicienses naves impetum fece-
 runt: hisque corruptis, ingruente nocte, ad Arte-
 misium reversi sunt.

(15.) Tertio vero die, aegerrime ferentes Barbaro-
 rum duces, tam paucas naves adeo contumeliosa sibi
 damna inferre, veritique *Xerxis* iram, non amplius
 exspectarunt dum Graeci pugnae facerent initium;
 sed se invicem cohortati, circa medium diei navi-
 bus sunt evecti. Accidit autem, ut eisdem diebus et
navales hae *pugnae*, et pedestres ad Thermopylas,
 pugnarentur. Et erat certamen omne, mari, de Eu-

- ὥσπερ τοῖσι ἀμφὶ Λεωνίδα, τὴν ἐσβολὴν φυλάσσειν.
- 10 οἱ μὲν δὲ παρεκλεύοντο, ὅπως μὴ παρήσουσι ἐς τὴν
 Ἑλλάδα τοὺς βαρβάρους· οἱ δ', ὅπως τὸ Ἑλληνικὸν
 στρατεύμα διαφθείραντες, τοῦ πόρου κρατήσωσι. Ὡς 16
 δὲ ταξάμενοι οἱ Ξέρξεω ἐπέπλων, οἱ Ἕλληνες αἰρέ-
 μας εἶχον πρὸς τῷ Ἀρτεμισίῳ. οἱ δὲ βάρβαροι μηνει-
 δὲς ποιήσαντες τῶν νεῶν, ἐκυκλέοντο ὡς περιλάβουεν
 5 αὐτούς. ἐνθῦτεν οἱ Ἕλληνες ἐπ' ἀνέπλων τε καὶ συνέ-
 μισγον. Ἐν ταύτῃ τῇ ναυμαχίᾳ παραπλήσιοι ἀλλή-
 λοισι ἐγίνοντο. ὁ γὰρ Ξέρξεω στρατὸς ὑπὸ μεγάλῃς τε
 καὶ πλῆθους, αὐτὸς ὑπ' ἑωυτοῦ ἐπίπτε, ταρασσομέ-
 νων τε τῶν νεῶν, καὶ περιπιπτοουσέων περὶ ἀλλήλας.
- 10 ὅμως μέντοι ἀντέχε, καὶ οὐκ εἴκε· δεινὸν γὰρ χρῆμα
 ἐποικῶντο, ὑπὸ νεῶν ὀλίγων ἐς Φυγὴν τραπέσθαι. πολ-

ripo; quemadmodum Leonidae et his qui cum eo erant, de custodiendo transitu in Graeciam. Hi igitur sese cohortabantur, ne Barbaros in Graeciam transmittent: illi vero, ut classem delerent Graecorum, et freto potirentur. (16.) Iam, ubi instructa acie evecta est regia classis, quieti Graeci ad Artemisium steterunt. At postquam illi in lunae speciem ordinare naves instituerunt, quo Graecos undique cinctos tenerent; tum vero hi quoque evecti sunt, praeliumque commiserunt. Et in hac quidem *navali pugna* pares fere utrimque fuere. Etenim *Xerxis* classis ob multitudinem navium ipsa se impendebat, quum et turbarentur naves, et aliae in alias mutuo inciderent. At nihilo tamen secius restiterunt, neque se receperunt; quippe indignissimam rem ducentes, a paucis navibus in fugam verti. Igitur multae qui-

18 HERODOTI HISTOR. VIII.

- λαὶ μὲν δὴ τῶν Ἑλλήνων νέες διαφθείροντο, πολλοὶ δὲ ἄνδρες· πολλῶ δ' ἔτι πλεῦνες νέες τε τῶν βαρβάρων καὶ ἄνδρες. οὕτω δὲ ἀγωνιζόμενοι, διέστησαν χωρὶς
- 17 ἑκάτεροι. Ἐν ταύτῃ τῇ ναυμαχίῃ Αἰγύπτιοι μὲν τῶν Ξέρξεω στρατιωτῶν ἠρίστευσαν· οἱ ἄλλα τε μεγάλα ἔργα ἀπέδειξαντο, καὶ νέας αὐτοῖσι ἀνδράσι εἶλον Ἑλληρίδας πέντε. τῶν δὲ Ἑλλήνων κατὰ ταύτην τὴν ἡμέρην ἠρίστευσαν Ἀθηναῖοι, καὶ Ἀθηναίων Κλεωνίης ὁ Ἀλκιβιάδew ὃς δαπάνην οἰκίῃν παρεχόμενος ἐστρατεύετο ἀνδράσι τε δημοσίοις καὶ οἰκίῃ νηί.
- 18 Ὡς δὲ διέστησαν, ἄσμενοι ἑκάτεροι εἰς ὄρμον ἡπείγοντο. οἱ δὲ Ἕλληνες, ὡς διακριθέντες ἐκ τῆς ναυμαχίης ἀπηλλάχθησαν, τῶν μὲν νεκρῶν καὶ τῶν ναυηγίων ἐπεκράτεον· τρηχέως δὲ περιφθέντες, καὶ οὐκ ἥμισυ Ἀθηναῖοι, τῶν αἰ ἡμίσειαι τῶν νεῶν τετρωμέναι ἔσαν, 5

dem Graecorum naves perierunt, multi item homines; sed longe plures et naves Barbarorum et homines. Hoc vero certamine defuncti, discesserunt utrimque. (17.) In hac pugna, ex Xerxis militibus praecipuam virtutis laudem Aegyptii retulere, quum aliis editis praeclare factis, tum captis quinque Graecorum navibus simul cum vectoribus. Inter Graecos, virtus eminuit Atheniensium: et inter Athenienses, Cliniae virtus, filii Alcibiadis; qui propria navi militabat, privato sumtu ducentis viris instructa.

(18.) Diremto praelio, libenter utrique ad suam stationem properarunt. Et Graeci, ut e pugna reversi sunt, cadaverum quidem et naufragiorum sunt potiti; sed, quum aspere fuissent accepti, et maxime Athenienses, quorum dimidia pars navium

δρασμὸν δὴ ἐβούλευον ἔσω εἰς τὴν Ἑλλάδα. Νῶν δὲ 19
 λαβὼν ὁ Θεμιστοκλῆς, ὡς, εἰ ἀπορραγείη ἀπὸ τοῦ
 βαρβαροῦ τό τε Ἴωνικὸν φῦλον καὶ τὸ Καρικόν, οἳοί τε
 εἴησαν τῶν λοιπῶν κατ' ὑπερθε γενέσθαι, ἐλαυνόντων τῶν
 5 Εὐβοέων πρόβατα ἐπὶ τὴν θάλασσαν, ταύτῃ συλλέ-
 ξας τοὺς στρατηγοὺς, ἔλεγέ σφι, ὡς δοκέει ἔχειν τινα
 παλάμην, τῇ ἐλπίζοι τῶν βασιλῆος συμμαχῶν ἀπε-
 στήσιν τοὺς ἀρίστους. ταῦτα μὲν νυν εἰς τοσοῦτο παρε-
 γύμνου. ἐπὶ δὲ τοῖσι κατήκουσι πρήγμασι τάδε ποιη-
 10 τέα σφι εἶναι ἔλεγε· τῶν τε προβάτων τῶν Εὐβοεικῶν
 καταθύν' ὅσα τις ἐθέλοι· κρέσσον γὰρ εἶναι τὴν στρα-
 τὴν ἔχειν, ἢ τοὺς πολεμίους· παραίνεε τε προειπεῖν τοῖσι
 ἑαυτῶν ἑκάστους, πῦρ ἀνακαίειν. κομιδῆς δὲ πέρι, τὴν
 ὥρην αὐτῶ μελήσῃν, ὥστε ἀσινέας ἀπικέσθαι εἰς τὴν

vulneratae erant, ad interiora Graeciae se recipere decreverunt. (19.) Themistocles vero, reputans secum, si Ionicum genus atque Caricum abstraheretur a Barbaro, reliquis copiis superiores evadere posse Graecos; quum Euboeenses per id tempus greges suos ad mare agerent, eo convocavit Graecorum duces, dixitque, *videri sibi, ansam se habere, qua speraret fortissimos socios abstrahi a rege posse.* Et hoc quidem nonnisi hactenus illis aperuit: *ad res autem praesentes quod spectat, ita illis faciendum ait; de Euboeensium gregibus quotquot quisque vellet pecudes mactaret: satius enim esse, suos milites illas habere, quam hostes.* Simul illos hortatus est, ut quisque praeceperet suis ignes accendere. *De reditu vero, sibi, ait, curae fore iustum tempus quo salvi in Graeciam essent per-*

Ἑλλάδα. ταῦτα ἤρεσέ σφι ποιεῖν· καὶ αὐτίκα πῦρ 15
 20 ἀνακαυσάμενοι, ἐτράποντο πρὸς τὰ πρόβατα. Οἱ
 γὰρ Εὐβοεῖς παραχρησάμενοι τὸν Βάκιδος χρησμὸν ὡς
 οὐδὲν λέγοντα, οὔτε τι ἐξικομίσαντο οὐδὲν, οὔτε πρὸς-
 αἷξαντο, ὡς παρεσμένου σφι πολέμου, περιπετέα τε
 ἐποίησαντο σφίσι αὐτοῖσι τὰ πρήγματα. Βάκιδι γὰρ 5
 ᾧδε ἔχει περὶ τούτων ὁ χρησμός·

Φράζεο βαρβαρόφωνον· ὅταν ζυγὸν εἰς ἄλλα βάλλῃ
 βύβλινον, Εὐβοίης ἀπέχῃν πολυμηκάδας αἶγας.
 ταῦτοισι δὲ οὐδὲν τοῖσι ἔπεσι χρησαμένοισι ἐν τοῖσι τότε
 παριούσιν τε καὶ προσδοκίμοις κακοῖσι, παρῆν σφι συμ- 10
 21 φερῇ χρῆσθαι πρὸς τὰ μέγιστα. Οἱ μὲν δὲ ταῦτα
 ἔπραττον, παρῆν δὲ ὁ ἐκ Τρηχῖνος κατάσκοπος. ἦν
 μὲν γὰρ ἐπ' Ἀρτεμισίῳ κατάσκοπος, Πολύας, γένος

venturi. Atque haec illis facere placuit: protinus-
 que accensis ignibus, ad pecudes sese converterunt.
 (20.) Nempe Euboeenses, insuper habito *Bacidis*
oraculo, quasi nihil dicente, nihil neque ex insula
 exportaverant, nec in munita loca importaverant,
 quasi nullus adfuturus hostis esset; adeoque ipsi res
 suas in magnum discrimen adduxerant. Est autem
Bacidis de his oraculum huiusmodi:

Cogita barbara - lingua - loquentem: is quando
iuga imposuerit mari
byblina, fac ut procul Euboeā absint multum-
mecantes caprae.

His versibus quum illi in malis tunc et praesentibus
 et imminentibus non essent usi, in promptu erat ut
 in maximas inciderent calamitates. (21.) Dum haec
 aguntur, adfuit e Trachine speculator. Nam, et ad

Ἀντικυρεὺς, τῷ προσετέτακτο, (καὶ εἶχε πλοῖον κα-
 5 τήρας ἐτοῖμον,) εἰ παλήσειε ὁ ναυτικός στρατός, ση-
 μαίνειν τοῖσι ἐν Θερμοπύλῃσι εὐοῖσι· ὡς δ' αὐτὰς ἦν
 Ἀβρώνυχος ὁ Λυσικλέος, Ἀθηναῖος, καὶ παρὰ Λεωνίδῃ
 ἐτοῖμος τοῖσι ἐπ' Ἀρτεμισίῳ εὐοῖσι ἀγγέλλειν τριηκοντή-
 ρω, ἣν τι καταλαμβάνη νεώτερον τὸν πεζόν. Οὗτος ἂν
 10 ὁ Ἀβρώνυχος ἀπικόμενός σφι ἐσήμανε τὰ γεγονότα
 περὶ Λεωνίδα καὶ τὸν στρατὸν αὐτοῦ. οἱ δὲ, ὡς ἐπύ-
 θοντο ταῦτα, οὐκέτι ἐς ἀναβολὰς ἐποικῦντο τὴν ἀπο-
 χῶκῃσιν, ἐκομίζοντο δὲ ὡς ἕκαστοι ἐτάχθησαν· Κορίν-
 θιοι πρῶτοι, ὕστατοι δὲ Ἀθηναῖοι.
 Ἀθηναίων δὲ νέας τὰς ἀριστα πλωούσας ἐπιλεξά- 22
 μενος Θεμιστοκλῆς, ἐπορεύετο περὶ τὰ πότιμα ὕδατα,

XXI. 5. παλήσειε. παλαίσειεν cod. noster me.

Artemisium speculator fuit, Polyas genere Anti-
 cyrensis, cui mandatum erat, (et ad hoc remis bene
 instructum navigium in parato habebat) ut, si con-
 fluxisset classis, id illis qui *ad Thermopylas* erant
 significaret: et similiter apud Leonidam Abronychus,
 Lysiclis filius, Atheniensis, paratus fuit qui con-
 scensa actuaria navi his ad *Artemisium* renunciaret,
 si pedestribus copiis novi quidpiam accidisset. Hic
 igitur Abronychus advenit, significavitque quae circa
Leonidam eiusque exercitum gesta erant. Quibus illi
 rebus cognitis, iam non amplius differendum sibi
 reditum iudicantes, receperunt se eodem ordine quo
 in statione erant locati; primi Corinthii, postremi
 Athenienses.

(22.) Tum vero *Themistocles*, selectis velocissi-
 mis Atheniensium navibus, ad aquas quasque circa

ἐντάμνων ἐν τοῖσι λίθοις γράμματα, τὰ Ἴωνες, ἐπελ-
 θόντες τῇ ὑστεραίῃ ἡμέρῃ ἐπὶ τὸ Ἀρτεμίσιον, ἐπελάξαν-
 το. τὰ δὲ γράμματα τὰδ' ἔλεγε· „Ἄνδρες Ἴωνες, οὐ 5
 „ποιεῖτε δίκαια ἐπὶ τοὺς πατέρας στρατευόμενοι, καὶ
 „τὴν Ἑλλάδα καταδουλούμενοι. ἀλλὰ μάλιστα μὲν
 „πρὸς ἡμέων γίνεσθε· εἰ δὲ ὑμῖν ἐστὶ τοῦτο μὴ δυνατόν
 „ποιῆσαι, ὑμεῖς δὲ ἔτι καὶ νῦν ἐκ τοῦ μέσου ἡμῶν ἔξε-
 „σθε καὶ αὐτοὶ, καὶ τῶν Κερων δέεσθε τὰ αὐτὰ ὑμῖν 10
 „ποιεῖν. εἰ δὲ μηδέτερον τούτων οἶον τε γίνεσθαι, ἀλλ'
 „ὑπ' ἀναγκῆς μέζονος κατέζευχθε ἢ ὥστε ἀπίστα-
 „σθαι, ὑμεῖς γε ἐν τῷ ἔργῳ, ἐπὶ αὐτὴν συμμίσγωμεν,
 „ἐβελokaκέετε, μεμνημένοι ὅτι ἀπ' ἡμέων γεγόνατε,
 „καὶ ὅτι ἀρχῆθεν ἢ ἔχθρη πρὸς τὸν βαρβαρὸν ἀπ' ὑμῶν 15
 „ἡμῖν γέγονε.“ Θεμιστοκλῆς δὲ ταῦτα ἔγραφε, δο-

ea loca potabiles se conferens, lapidibus incidit scri-
 pta, quae Iones postridie eius diei ad Artemisium
 adpellentes legerunt. Erat autem scriptorum senten-
 tia haec: *Viri Iones! inique agitis, qui contra*
parentes militatis, et Graeciam in servitutem co-
namini redigere. Immo vero, quod maxime a vo-
bis postulamus, nostris a partibus state! Id si
facere non licet vobis, at etiam nunc neutris vos
partibus adiungite, et vos ipsi, et Caribus, ut
idem faciant, persuadete! Sin horum neutrum fieri
potest, sed graviore necessitate, quam ut deficere
ab hostibus possitis, estis adstricti; in ipso sal-
tem opere, quando pugnam conseremus, consulto
cessate! memores a nobis vos esse progenitos, at-
que etiam inimicitias has, quas cum Barbaris ge-
rimus, primam a vobis originem traxisse. Haec

κέειν ἐμοὶ, ἐπ' ἀμφοτέρα νοέων ἵνα, ἢ λαβόντα τὰ
 γράμματα βασιλῆα, Ἴωνας ποιήσῃ μεταβαλέειν καὶ
 γεῖσθαι πρὸς ἑαυτῶν, ἢ, ἐπεὶ τε ἀνενευχθῇ, καὶ δια-
 20 βληθῇ πρὸς Ξέρξεια, ἀπίστους ποιήσῃ τοὺς Ἴωνας, καὶ
 τῶν ναυμαχίῶν αὐτοὺς ἀπόσχῃ. Θεμιστοκλῆς μὲν 23
 ταῦτα ἐπέγραψε. τοῖσι δὲ βαρβάροισι αὐτίκα μετὰ
 ταῦτα πλοῖον ἦλθε ἀπὸρ Ἰστιαίeus, ἀγγέλλων τὸν δρη-
 σμὸν τῶν ἀπ' Ἀρτεμισίου τῶν Ἑλλήνων. οἱ δ' ὑπ' ἀπί-
 5 στίης τὰ μὲν ἀγγέλλοντα εἶχον ἐν Φυλακῇ, νῆας δὲ
 ταχύας ἀπέστειλαν προκατοφρομένας. ἀπαγγελλάν-
 των δὲ ταυτίαν τὰ ἦν, οὕτω δὲ ἅμα ἡλίω σκιδναμένῳ
 πᾶσα ἡ στρατιὴ ἐπλωε αἰλῆς ἐπὶ τὸ Ἀρτεμίσιον. ἐπι-
 σχόντες δὲ ἐν τούτῳ τῷ χώρῳ μέχρι μέσου ἡμέρης, τὸ
 10 ἀπὸ τούτου ἐπλωον εἰς Ἰστιαίην. ἀπικόμενοι δὲ, τὴν πό-

Themistocles scripsit, ut equidem arbitror, re in utramque partem deliberata; quo eisdem his scriptis, sive ea laterent barbaros, Iones ad deficiendum a rege et ad Graecos transeundum permoverentur; sive ea renunciata essent Xerxi et in calumniam apud eum adducta, de fide suspecti redderentur Iones, eaque caussa a pugnis navalibus procul haberentur. (23.) Dum haec agit Themistocles, continuo post Graecorum discessum civis Histiaeensis, navigio profectus, Barbaris fugam illorum ab Artemisio nunciavit. At illi, fidem nuncio non adhibentes, in custodia hominem tenuerunt; velocesque naves, quae rem explorarent, praemisérunt. A quibus quum relatum esset id quod res erat, ita demum universa simul classis, ut primi spargebantur radii solis, ad Artemisium profecta est. Ibi usque ad me-

24 HERODOTI HISTOR. VIII.

λιν ἔσχον τῶν Ἰστιαίων· καὶ τῆς Ἑλλοπίης μείρης, γῆς δὲ τῆς Ἰστιαϊκῆς, τὰς παραβαλασσίας καίμας πάσας ἐπέδραμον.

- 24 Ἐνθαῦτα δὲ τούτων ἑόντων, Ξέρξης ἐτοιμασάμενος τὰ περὶ τοὺς νεκροὺς, ἔπεμπε εἰς τὸν ναυτικὸν στρατὸν κήρυκα. προετοιμάσατο δὲ τάδε. ὅσοι τοῦ στρατοῦ τοῦ ἑωυτοῦ ἔσαν νεκροὶ ἐν Θερμοπύλῃσι, ἔσαν δὲ καὶ δύο μυριάδες, ὑπολιπόμενος τούτων ὡς χιλίους, τοὺς λοι- 5 πούς, τὰ Φρους ὀρυζάμενος, ἔβαιψε, Φυλλάδα τε ἐπιβαλὼν, καὶ γῆν ἐπαμυσάμενος, ἵνα μὴ ὀφθῇσαν ὑπὸ τοῦ ναυτικοῦ στρατοῦ. ὡς δὲ διέβη εἰς τὴν Ἰστιαίην ὁ κήρυξ, σύλλογον ποιησάμενος παντὸς τοῦ στρατοπέδου, ἔλεγε τάδε· „Ἄνδρες σύμμαχοι, βασιλεὺς Ξέρξης τῶ 10 „βουλομένῳ ὑμῶν παραδίδωσι, ἐκλυπὼντα τὴν τάξιν

ridiem morati, *Histiaceam* inde navigarunt. Quo ubi pervenere, *Histiaceorum* urbe potiti, maritimos omnes vicos *Ellopii* agri, qui ditionis *Histiæotidis* est, incursarunt.

(24.) Hi dum ibi morantur, interim *Xerxes*, postquam quæ ad occisorum cadavera spectant præparaverat, nuncium misit ad classem. Præparaverat autem hæcce. Quotquot de ipsius exercitu ceciderant, (erant autem ad vicies mille) ex his nonnisi mille admodum reliquit, caeteros factis in id fossis sepelivit, superne stratis arborum foliis, ingestaque humo, ne a classiariis conspicerentur. Ut *Histiaceam* præco pervenit, convocata totius exercitus concione, hæc edixit: *Viri, armorum socii! Rex Xerxes unicuique e vobis, quisquis voluerit, potestatem dat suum ordinem relinquendi, spectatumque ve-*

„καὶ ἰλθόντα, θεήσασθαι ὅπως μάχεται πρὸς τοὺς
 „ἀνθρώπους τῶν ἀνθρώπων, οἱ ἤλπισαν τὴν βασιλῆος δύ-
 „ναμιν ὑπερβαλέεσθαι.“ Ταῦτα ἐπαγγελαμένοι, 25
 μετὰ ταῦτα οὐδὲν ἐγένετο πλοίων σπανιώτερον· οὕτω
 πολλοὶ ἤθελον θεήσασθαι. διαπεραιωθέντες δὲ, ἐβηεύν-
 το διεξιόντες τοὺς νεκρούς· πάντες δὲ ἠπιστέατο τοὺς κεί-
 5 μένους εἶναι πάντας Λακεδαιμονίους καὶ Θεσπιάας,
 ὁρῶντες καὶ τοὺς εἰλωτας. οὐ μὲν οὐδ' ἐλάβαντες τοὺς
 διαβαθμικούς Ξέρξης ταῦτα πρήξας περὶ τοὺς νεκρούς
 τοὺς ἑαυτοῦ· καὶ γὰρ δὴ καὶ γελοῖον ἦν. τῶν μὲν, χί-
 λιοι ἐφαίνοντο νεκροὶ κείμενοι· οἱ δὲ, πάντες ἐκάστο
 10 αἰεὲς συγκεκομισμένοι ἐς τὸ αὐτὸ χωρίον, τέσσερες χι-
 λιάδες. Ταύτην μὲν τὴν ἡμέρην πρὸς Θέην ἐτρέποντο·
 τῇ δ' ὑστεραίῃ οἱ μὲν ἀπέπλων ἐς Ἰστιαίην ἐπὶ τὰς

*niendi quo pacto ille cum male sanis his homi-
 nibus pugnet, qui se regis copias superaturos
 esse speraverant. (25.) Haec postquam nuncius edi-
 xit, mox nihil rarius fuit quam navigia: ita multi
 cupidi erant spectandi. Et hi, ad Thermopylas trans-
 vecti, obierunt spectaruntque cadavera: et, quum
 Lacedaemoniis mixtos hilotas viderent, hos omnes,
 qui ceciderant, Lacedaemonios et Thespienses esse
 arbitrabantur. Nec vero latuit eos quid de suis, qui
 ceciderant, Xerxes fecisset: namque manifeste ridi-
 culum erat; quum Persarum nonnisi mille iacentia
 cadavera conspicerentur, Graecorum autem in unum
 locum congesta quatuor millia. Hunc igitur diem
 spectando insumsere: postridie vero classarii, qui
 traiecerant, Histiaeam ad naves sunt reversi; Xerxes
 autem cum suis ad ulterius progrediendum se accin-*

26 ἦας, οἱ δὲ ἀμφὶ Ξέρξεα ἐς ὁδὸν ὀρμέατο. Ἦκον δὲ σφι αὐτόμολοι ἄνδρες ἀπ' Ἀρκαδίας ὀλίγοι τινές, βίου τε δεόμενοι, καὶ ἐνεργοὶ βουλόμενοι εἶναι. ἄγοντες δὲ ταύτους ἐς ὅψιν τὴν βασιλῆος, ἐπυνθάνοντο οἱ Πέρσαι περὶ τῶν Ἑλλήνων τὰ ποιεῖσιν· εἰς δὲ τις πρὸ πάντων 5 ἦν ὁ εἰρωτέων αὐτοὺς ταῦτα. Οἱ δὲ σφι ἔλεγον, ὡς „Ὀλύμπια ἄγοιεν, καὶ θειρρέειεν ἀγῶνα γυμνικὸν καὶ ἵππικόν.“ ὁ δὲ ἐπείρετο ὅ τι τὸ ἄεθλον εἴη σφι κείμενον, περὶ ὅτευ ἀγωνίζονται· οἱ δ' εἶπον „τῆς ἐλαίης τὸν διδόμενον στέφανον.“ Ἐνθαῦτα εἶπας γνώμην γεν- 10 ναισιτάτην Τριτανταίχμης ὁ Ἀρταβάνου, δειλίην ᾧφλεε πρὸς βασιλῆος. πυνθανόμενος γὰρ τὸ ἄεθλον εἶναι στέφανον, ἀλλ' οὐ χρήματα, οὔτε ἠνέσχετο σιγῶν, εἰπέ τε ἐς πάντας τὰδε· „Παπαὶ, Μαρδόνιε, κοῖους ἐπ' ἀν- 15 ὄρας ἡγαγες μαχησομένους ἡμέας, οἱ οὐ περὶ χρη-

xit. (26.) Per idem tempus venere ad Persas transfugae ex Arcadia, homines numero pauci, victum quaerentes, et operam suam illis praestare cupientes. Hos in conspectum regis adductos interrogarunt Persae de Graecis, quidnam illi facerent: et unus quidam prae caeteris erat, qui hoc ex illis quaesivit. Responderunt illi, *Olympia Graecos agere, spectareque certamen gymnicum et curule*. Tum rursus interrogati, *quodnam esset propositum praemium, de quo contenderent?* dixere, *oleae dari coronam*. Ibi tum Tritantaeohmes, nobilissimam dicens sententiam, timiditatis culpam apud regem incurrit. Ut enim audivit, coronam esse certaminis praemium, non pecunias, silentium non tenuit; sed coram omnibus, *Papae, inquit, Mardonie, quales*

„μάτων τὸν ἀγῶνα ποικῦνται, ἀλλὰ περὶ ἀρετῆς!“
Τούτω μὲν δὴ ταῦτα εἶρητο.

Ἐν δὲ τῷ διὰ μέσου χρόνῳ, ἐπεὶ τε τὸ ἐν Θερμο- 27
πύλῃσι τρώμα ἐγγεγένηε, αὐτίκα Θεσσαλοὶ πέμπουσι
κῆρυκα εἰς Φωκέας, ἅτε σφι ἐνέχοντες αἰεὶ χόλον,
ἀπὸ δὲ τῷ ὑστάτῳ τρώματος καὶ τὸ κάρτα. Ἐσβα-
5 λῆτες γὰρ πανστρατιῇ αὐτοὶ τε οἱ Θεσσαλοὶ καὶ οἱ
σύμμαχοι αὐτέων εἰς τοὺς Φωκέας, οὐ πολλοῖσι ἔτεσι
πρότερον ταύτης τῆς βασιλῆος στρατηλασίης, ἐσώθη-
σαν ὑπὸ τῶν Φωκέων, καὶ περιέβησαν τρηχέως. ἐπεὶ
τε γὰρ κατειλήθησαν εἰς τὸν Παρνησσὸν οἱ Φωκέες,
10 ἔχοντες μάντιν Τελλίην τὸν Ἡλεῖον, ἐνθαῦτα ὁ Τελ-
λῆς οὗτος σοφίζεται αὐτοῖσι τοιόνδε. γυψώσας ἄνδρας
ἑξακοσίους τῶν Φωκέων τοὺς ἀρίστους, αὐτοὺς τε ταύ-
τους καὶ τὰ ὅπλα αὐτέων, νυκτὸς ἐπέβηκατο τοῖσι Θεσ-

*contra viros tu nos pugnatueros duxisti, qui non
de pecuniis, sed de virtute, certamina instituunt!*
Hoc eius dictum memoratur.

(27.) Interea temporis, post infelicem rerum ad
Thermopylas exitum, protinus *Thessali* praeconem
miserunt ad *Phocenses*; quippe quibus semper fue-
rant infensi, maxime vero a clade novissime ab
illis accepta. Etenim paucis annis ante hanc expe-
ditionem a Barbaro susceptam *Thessali* eorumque
socii, quum omnibus copiis invasissent *Phocenses*,
victi ab illis erant aspereque accepti. Quum enim
apud *Phocenses*, ad *Parnassum* conclusos, vates es-
set *Tellias Eliensis*, callidum inventum hic *Tellias*
illis commentus erat huiusmodi. Sexcentis viris *Pho-*
censium fortissimis, et ipsis et eorum armis, cretā

28 HERODOTI HISTOR. VIII.

σαλοῖσι· προίπας αὐτοῖσι, τὸν ἂν μὴ λευκανθίζοντα
 ἰδῶνται, τοῦτον κτείνειν. τούτους ὧν αἱ τε Φυλακαὶ τῶν 15
 Θεσσαλῶν πρῶται ἰδοῦσαι ἐφοβήθησαν, δόξασαι ἄλ-
 λο τι εἶναι τέρας, καὶ μετὰ τὰς Φυλακὰς αὐτὴ ἡ στρα-
 τιή, οὕτω ὥστε τετρακισχιλίων κρατῆσαι νεκρῶν καὶ
 ἀσπίδων Φωκέας· τῶν τὰς μὲν ἡμισείας ἐς Ἄβας ἀνέ-
 ρισαν, τὰς δὲ ἐς Δελφοὺς· ἡ δὲ δεκάτη ἐγένετο τῶν 20
 χρημάτων ἐκ ταύτης τῆς μάχης, οἱ μεγάλοι ἀνδριάν-
 τες οἱ περὶ τὸν τρίποδα συνεστωότες, ἔμπροσθε τοῦ θεοῦ
 τοῦ ἐν Δελφοῖσι, καὶ ἕτεροι τοιοῦτοι ἐν Ἀβησι ἀνακεία-
 28 ται. Ταῦτα μὲν νυν τὸν περὶ ἐργάσαντο τῶν Θεσ-
 σαλῶν οἱ Φωκέες, πολιορκέοντας ἑαυτούς· ἐσβαλοῦσαν
 δὲ ἐς τὴν χώραν ἵππον αὐτέων, ἐλυμήναντο ἀνηκέστως.
 ἐν γὰρ τῇ ἐσβολῇ ἡ ἐστὶ κατὰ Τάμπολιν, ἐν ταύτῃ

dealbatis, noctu de improvise impetum in Thessalos
 fecit, mandato dato suis, ut, *quemcumque non albi-
 cantem cernerent, hunc interficerent*. Igitur primae
 Thessalorum custodiae, his conspectis, aliud existi-
 mantes esse prodigium, fugam capessiverunt, et
 post custodias ipse exercitus; ita ut quatuor milli-
 bus caesorum et scutorum potirentur Phocenses,
 quorum scutorum dimidium apud Abas dedicarunt,
 reliquas Delphis; utque ex decima pecuniarum hoc
 praelio partarum factae sint ingentes illae statuae,
 quae ante templum Delphicum circa tripodem po-
 sitae sunt, et aliae similes Abis dedicatae. (28.)
 Hoc modo *Phocenses* peditatum acceperant *Thessa-
 lorum*, a quibus fuerant oppugnati: equitatum vero
 eorumdem, terram ipsorum invadentem, insanabili
 clade adfecerant. Nam in introitu, qui est ad Hyam-

5 τὰ Φρον μεγάλην ὀρύξαντες, ἀμφορέας κεινοὺς εἰς αὐτὴν
 κατέθηκαν· χοῦν δὲ ἐπιφορῆσαντες, καὶ ὀρμικώσαντες
 τῷ ἄλλω χώρῳ, ἐδέκοντο τοὺς Θεσσαλοὺς ἐσβάλλον-
 τας. οἱ δὲ, ὡς ἀναρπασόμενοι τοὺς Φωκίας, φερόμε-
 νοι ἐσέπεσον εἰς τοὺς ἀμφορέας. ἐμβαῦτα οἱ ἵπποι τὰ
 10 σκέλα διεφθάρησαν. Τούτων δὲ σφι ἀμφοτέρων 29
 ἔχοντες ἔγκοτον οἱ Θεσσαλοὶ, πέμψαντες κήρυκα, ἡγό-
 ρησεν τάδε· „ὦ Φωκίεες, ἥδη τι μᾶλλον γνωσιμαχέ-
 „τε μὴ εἶναι ὁμοῖοι ἡμῖν. πρόσθεν τε γὰρ ἐν τοῖσι Ἑλ-
 5 „λησι, ὅσον χρόνον ἐκεῖνα ἡμῖν ἦνδανε, πλεον αἰεὶ κοτε
 „ὑμέων ἐφερόμεθα· νῦν τε παρὰ τῷ βαρβάρῳ τοσούτων
 „δυναμέθα, ὥστε ἐπ' ἡμῶν ἐστὶ τῆς γῆς τε ἐστερεῖσθαι
 „καὶ πρὸς ἠνδραποδίσθαι ὑμέας. ἡμέες μέντοι, τὸ πᾶν
 „ἔχοντες, οὐ μνησικακούμεν· ἀλλ' ἡμῶν γενέσθω ἀντ'

polin, ductâ ingente fossâ, in eaque vacuis deposi-
 tis amphoris, et solo iniecta humo rursus aequato,
 incurrentes exspectaverant Thessalos. Et illi, tam-
 quam facile eos oppressuri, magno impetu invecti,
 in amphoras inciderant, et equi fractis cruribus pe-
 rierant. (29.) Cuius duplicis cladis caussa infensi
 Phocensibus Thessali, misso praecone, haecce eis
 edixere: *Meliora edocti, Phocenses, intelligite
 tandem, pares vos nobis non esse. Nam et antehac
 inter Graecos, quoad nobis res eorum placuere,
 superiores semper fuimus vobis, et nunc apud
 Barbarum tantum valemus, ut penes nos sit et
 agro vos exui, et in servitutem abripi. At, licet
 omnia possimus, tamen iniuriarum non sumus
 memores: sed pro illis rependantur nobis quin-*

30 HERODOTI HISTOR. VIII.

„αὐτέων πενήκοντα τάλαντα ἀργυρίου, καὶ ὑμῖν ὑπο- 10
 „δεκόμεθα τὰ ἐπίοντα ἐπὶ τὴν χώραν ἀποτρέψειν.“

- 30 Ταῦτά σφι ἐπαγγέλλοντο οἱ Θεσσαλοί. οἱ γὰρ
 Φωκέες μῦνοι τῶν ταύτῃ ἀνθρώπων οὐκ ἐμῆδιζον, κατ'
 ἄλλο μὲν οὐδὲν, ὥς ἐγὼ συμβαλλεόμενος εὐρίσκω, κα-
 τὰ δὲ τὸ ἔχθος τὸ Θεσσαλῶν· εἰ δὲ Θεσσαλοὶ τὰ Ἑλ-
 λήνων ᾗδον, ὥς ἐμοὶ δοκέειν, ἐμῆδιζον ἂν οἱ Φωκέες. 5
 ταῦτα ἐπαγγελλομένων Θεσσαλῶν, οὔτε δῶσιν ἔφα-
 σαν χρήματα, παρέχειν τέ σφι Θεσσαλοῖσι ὁμοίως
 μῆδιζειν, εἰ ἄλλως βουλοίατο· ἀλλ' οὐκ ἔσσεσθαι ἐκόν-
 31 τες εἶναι προδῶται τῆς Ἑλλάδος. Ἐπειδὴ δὲ ἀνηείχθη-
 σαν οὗτοι οἱ λόγοι, οὕτω δὴ οἱ Θεσσαλοὶ, κεχολωμέ-
 νοι τοῖσι Φωκεῦσι, ἐγένοντο ἡγεμόνες τῷ βαρβάρῳ τῆς
 ὁδοῦ. ἐκ μὲν δὴ τῆς Τρηχινίης εἰς τὴν Δωρίδα ἐσέβα-

*quaginta argenti talenta; et recipimus vobis, aver-
 suros nos mala terrae vestrae impendentia.*

(30.) Haec Phocensibus Thessali edixere. Soli enim ex omnibus illarum regionum hominibus Phocenses Medorum partes non sequebantur, nulla quidem alia de causa, ut ego collatis inter se rationibus reperio, nisi odio Thessalorum; qui si Graccorum partibus se adiunxissent, cum Medis facturi Phocenses erant. Ista igitur quum Thessali edixissent; nec pecunias se daturos, responderunt Phocenses, et in promptu sibi esse, Medorum partes, similiter atque Thessali faciant, amplecti, si modo vellent; sed nolle se ultro proditores esse Graeciae. (31.) Quod ubi relatum est responsum, tum vero Thessali, irati Phocensibus, viae duces fuere Barbaro. Et primum quidem ex Trachinia Doridem sunt

5 λον. τῆς γὰρ Δωρίδος χώρας ποδεὶν στενὸς ταύτῃ κα-
τατίνει, ὡς τριήκοντα σταδίων μάλιστα κη εὖρος, κεί-
μενος μεταξύ τῆς τε Μηλίδος καὶ τῆς Φωκίδος χώρας.
ἥπερ ἦν τὸ παλαιὸν Δρυοπίς· ἡ δὲ χώρα αὕτη ἐστὶ μη-
τρόπολις Δωριέων τῶν ἐν Πελοποννήσῳ. ταύτην ὦν τὴν
10 Δωρίδα γῆν οὐκ εἰσάνατο ἐσβαλόντες οἱ βάρβαροι· ἐμή-
διζόν τε γὰρ, καὶ οὐκ ἰδοῦκες Θεσσαλοῖσι. Ὡς δὲ ἐκ 32
τῆς Δωρίδος εἰς τὴν Φωκίδα ἐσέβαλον, αὐτοὺς μὲν τοὺς
Φωκίας οὐκ αἰρέουσι. οἱ μὲν γὰρ τῶν Φωκίων εἰς τὰ
ἄκρα τοῦ Παρνησοῦ ἀνέβησαν· ἐστὶ δὲ καὶ ἐπιτηδείη
5 δέξασθαι ὅμιλον τοῦ Παρνησοῦ ἢ κορυφὴν κατὰ Νέω-
να πόλιν κειμένην ἐπ' ἐωυτῆς· Τιθορέα οὖνομα αὐτῇ· εἰς
τὴν δὴ ἀνηνέικαντο, καὶ αὐτοὶ ἀνέβησαν. οἱ δὲ πλεῖνες
αὐτῶν, εἰς τοὺς Ὀζόλας Λοκροὺς ἐξεκομίσαντο, εἰς

ingressi. Etenim Doricae terrae angusta lacinia, triginta fere stadiorum latitudine, huc porrigitur, inter Maliacam et Phocidem terram interiecta; qui tractus olim *Dryopis* erat. Est autem haec regio metropolis Dorien-
sium, qui Peloponnesum incolunt. Hanc igitur Doridem terram ingressi barbari non vastarunt; etenim cum Medis sentiebant incolae, nec placuerat Thessalis ut iniuria his inferretur. (32.) Ut vero ex Doride in Phocidem sunt ingressi, ipsos quidem Phocenses non sunt nacti. Nam eorum alii in Parnassi fastigia conscenderant: est autem ad recipiendam multitudinem idoneus Parnassi vertex contra Neonem oppidum seorsum situs, cui Tithorea nomen; in quem nimirum et res suas comportaverant, et ipsi adscenderant. Maior vero pars eorundem in Ozolas Locros sese atque res suas receperant, in Am-

Ἀμφισσαν πόλιν, τὴν ὑπὲρ τοῦ Κρισαίου πεδίου οἰκω-
 μένην. Οἱ δὲ βάρβαροι τὴν χώραν πᾶσαν ἐπέδραμον 10
 τὴν Φωκίδα· Θεσσαλοὶ γὰρ οὕτω ἤγον τὸν στρατόν·
 ὁκόσα δὲ ἐπέσχον, πάντα ἐπέφλεγον καὶ ἔκειρον, καὶ
 33 ἐς τὰς πόλεις ἐνιέντες πῦρ καὶ ἐς τὰ ἱρά. Πορευόμενοι
 γὰρ ταύτῃ παρὰ τὸν Κηφιστὸν ποταμὸν, ἐδήϊον πᾶν-
 τα, καὶ κατὰ μὲν ἔκαυσαν Δρύμον πόλιν, κατὰ δὲ
 Χαράδρην, καὶ Ἐρωχον, καὶ Τεθρώνιον, καὶ Ἀμφί-
 καιαν, καὶ Νέωνα, καὶ Πεδίεας, καὶ Τριτέας, καὶ 5
 Ἐλάτειαν, καὶ Υἰάμπολιν, καὶ Παραποταμίους, καὶ
 Ἄβας· ἔνθα ἦν ἱερὸν Ἀπόλλωνος πλούσιον, θησαυροῦσί
 τε καὶ ἀναθήμασι πολλοῖσι κατεσκευασμένον· ἦν δὲ
 καὶ τότε, καὶ νῦν ἐστὶ, χρηστήριον αὐτοῖσι· καὶ τοῦτο
 τὸ ἱερὸν συλῆσαντες ἐνέπρησαν. καὶ τινες διώκοντες εἶλον 10
 τῶν Φωκέων πρὸς τοῖσι οὕρεσι· καὶ γυναῖκάς τινας διέ-

phissam oppidum, supra Crisacum campum situm.
 Barbari autem universam terram Phocidem incur-
 sarunt; ita enim exercitum duxerunt Thessali: et
 quocumque pervenerunt, cuncta cremarunt vasta-
 runtque, ignem et in oppida et in templa iniicien-
 tes. (33.) Hac enim iter facientes secundum Cephis-
 sum fluvium, omnia depopulati sunt; cremaruntque
 Drymon oppidum, et Charadram, et Erochum, et
 Tethronium, et Amphicaeam, et Neonem, et Pedieas,
 et Tritreas, et Elateam, et Hyampolin, et Parapota-
 mios, et Abas, ubi opulentum erat Apollinis tem-
 plum thesauris donariisque multis instructum: erat-
 que ibidem, atque etiam nunc est, oraculum: et hoc
 etiam templum, exspoliatum, igne cremarunt. Atque
 Phocensium nonnullos, ad montana insecuti, ca-

Φθειραν μισγόμενοι ὑπὸ πλήθους. Παραποταμίους δὲ 34
 παραμειβόμενοι οἱ Βάρβαροι, ἀπίκοντο εἰς Πανοπέας.
 ἐνθῦται δὲ ἤδη διακρινομένη ἡ στρατιὴ αὐτῶν ἐσχιζέτο.
 τὸ μὲν πλεῖστον καὶ δυνατώτατον τοῦ στρατοῦ, ἅμα
 5 αὐτῷ Ξέρξῃ πορευόμενον ἐπ' Ἀθήνας, ἐπέβαλε εἰς Βοιω-
 τοὺς, εἰς γῆν τὴν Ὀρχομενίαν. Βοιωτῶν δὲ πᾶν τὸ πλῆθος
 ἐμήδιζε· τὰς δὲ πέλις αὐτῶν ἄνδρες Μακεδόνες διατε-
 ταγμένοι ἕσωζον, ὑπὸ Ἀλεξάνδρου ἀποπεμφθέντες·
 ἕσωζον δὲ, τῇδε βουλόμενοι δῆλον ποιεῖν Ξέρξῃ ὅτι τὰ
 10 Μήδων Βοιωτοὶ φρονέουσιν. οὗτοι μὲν δὴ τῶν βαρβάρων
 ταύτῃ ἐτράποντο.

Ἄλλαι δὲ αὐτῶν, ἡγεμόνας ἔχοντες, ἐρμέατο ἐπὶ τὸ 35
 ἱερὸν τὸ ἐν Δελφοῖσι, ἐν δεξιῇ τὸν Παρνησσὸν ἀπέρχοντες.
 ὅσα δὲ καὶ οὗτοι ἐπέσχον τῆς Φωκίδος, πάντα εἰσινα-

ptivos fecerunt; et nonnullis etiam mulieribus, ob mul-
 titudinem vim facientium, necem adtulerunt. (34.)
 Parapotamios praetergressi Barbari, in Panopensium
 agrum venerunt. Inde iam discretæ illorum copiae,
 bifariam divisæ sunt. Plurima quidem et validissi-
 ma pars exercitus, cum ipso Xerxe Athenas tendens,
 in Boeotiam intravit, in fines Orchomeniorum. Boeo-
 torum autem universa multitudo cum Medis sentie-
 bat: et oppida illorum tutabantur viri Macedones,
 ab Alexandro ad hoc missi; tutabantur ea autem,
 hoc ipso declaraturi Xerxi, cum Medis sentire Böeo-
 tes. Hi igitur ex Barbaris hac via incedebant.

(35.) At illorum alii, sumtis viarum ducibus, ver-
 sus *Delphicum templum* intendebant iter, Parnas-
 sum a dextra relinquentes. Quascumque vero etiam
 hi Phocidis permearunt regiones, has cunctas eva-
Herod. T. IV. P. I. C

μέσσοι καὶ γὰρ τῶν Πανοπέων τὴν πόλιν ἐνέπρησαν,
 καὶ Δαυλίων, καὶ Αἰολιδέων. Ἐπορεύοντο δὲ ταύτῃ ἀπο- 5
 σχισθέντες τῆς ἄλλης στρατιῆς τῶνδε εἴνεκα, ὅπως συ-
 λήσαντες τὸ ἱερὸν τὸ ἐν Δελφοῖσι, βασιλεῖ Ξέρξῃ ἀπο-
 δέξαιεν τὰ χρημάτα. πάντα δ' ἠπίστατο τὰ ἐν τῷ ἱερῷ
 ὅσα λόγου ἦν ἀξία Ξέρξης, ὡς ἐγὼ πυνθάνομαι, ἀμει-
 νον ἢ τὰ ἐν ταῖσι οἰκίοις ἔλιπε, πολλῶν αἰεὶ λεγόντων, 10
 καὶ μάλιστα τὰ Κροίσου τοῦ Ἀλυάττεω ἀναθήματα.
 36 Οἱ Δελφοὶ δέ, πυνθανόμενοι ταῦτα, ἐς πᾶσαν ἀρρώ-
 διην ἀπίκατο. ἐν δέσματι δὲ μεγάλῳ κατεστῶτες,
 ἑμμαντεύοντο περὶ τῶν ἱερῶν χρημάτων, εἴτε σφέα κατὰ
 γῆς κατορύξουσιν, εἴτε ἐκκομίσουσιν ἐς ἄλλην χώραν. ὁ
 δὲ θεὸς σφέας οὐκ ἔα κινεῖν, φᾶς „αὐτὸς ἱκανὸς εἶ- 5

XXXV. 5. Αἰολιδέων. Αἰολιδων alii. Αἰλαιέων corrigendum cen-
 suere viri docti.

starunt: nam et Panopensium oppidum incenderunt,
 et Dauliorum, et Aeolidensium. [*sive* Lilaecensium.]
 Viam autem istam hi, seiuncti a reliquo exercitu,
 ingressi sunt hoc consilio, ut, spoliato Delphico tem-
 plo, opes illius Xerxi regi repraesentarent. Noverat
 autem, ut ego accepi, Xerxes omnia quae in hoc
 templo erant melius quam quae suis in aedibus re-
 liquerat, quippe multis ea constanter memoranti-
 bus, ac praesertim Croesi donaria, Alyattis filii.
 (36.) Eius rei nuncius gravissimum Delphensibus
 timorem iniecit: quo terrore percussi, oraculum de
 sacris pecuniis rebusque pretiosis consuluerunt,
 utrum in terram eas defoderent, an in aliam regio-
 nem exportarent. At vetuit Deus loco illas movere,
 dicens, *se ipsum ad tutanda sua sufficere*. Quo

ναι τῶν ἐωυτοῦ προκατῆσθαι. “ Δελφοὶ δὲ, ταῦτα ἀκού-
 σαντες, σφέων αὐτέων πέρι ἐφρόντιζον. τέκνα μὲν νυν
 καὶ γυναῖκας πέρην ἐς τὴν Ἀχαιίην διέπεμψαν· αὐτέων
 δὲ οἱ μὲν πλεῖστοι ἀνέβησαν ἐς τοῦ Παονησοῦ τὰς κο-
 10 ρυφάς, καὶ ἐς τὸ Κωρύκιον ἄντρον ἀνηνείκοντο· οἱ δὲ ἐς
 Ἀμφισσαν τὴν Λοκρίδα ὑπέξῃλθον. πάντες δὲ ὧν οἱ
 Δελφοὶ ἐξέλιπον τὴν πόλιν, πλὴν ἐξήκοντα ἀνδρῶν καὶ
 τοῦ προφήτεω. Ἐπεὶ δὲ ἀγχοῦ τε ἔσαν οἱ βάρβαροι 37
 ἐπιόντες, καὶ ἀπώρεον τὸ ἱρόν, ἐν τούτῳ ὁ προφήτης,
 τῷ ὄνομα ἦν Ἀκέρατος, ὁρᾷ πρὸ τοῦ νηοῦ ὅπλα προ-
 κείμενα ἔσθωθεν ἐκ τοῦ μεγάρου ἐξενηνευγμένα ἱρά, τῶν
 5 αἰκ ὅσων ἦν ἀπτεσθαι ἀνθρώπων οὐδενί. ὁ μὲν δὲ ἦν
 Δελφῶν τοῖσι παρευῶσι σημαίνων τὸ τέρας. Οἱ δὲ βάρ-
 βαροι ἐπειδὴ ἐγίνοντο ἐπιευγόμενοι κατὰ τὸ ἱρόν τῆς Προ-
 φητῆς Ἀθηναίης, ἐπιγίνεται σφι τέρεα ἔτι μέζονα τοῦ

audito responso, iam sibi ipsis *Delphenses* consu-
 luerunt: et liberos quidem et uxores trans mare in
 Achaïam dimisere: ipsorum vero plerique in iuga
 conscenderunt Parnassi, resque suas in Corycium
 antrum comportarunt; alii vero in Amphissam Lo-
 cridem secesserunt. Itaque cuncti *Delphenses* reli-
 querunt urbem, exceptis sexaginta viris et propheta.
 (37.) Ut vero adpropinquarent invadentes Barbari,
 iamque in conspectu habuere templum; ibi tunc
 propheta, cui nomen erat Aceratus, sacra arma vidit
 ante templum proposita, ex interiore penetrati pro-
 lata, quae nulli hominum fas erat tangere. Atque
 ille hoc prodigium *Delphensibus*, qui in urbe ade-
 rant, nunciatum ivit. Ut vero gradum accelerantes
 Barbari prope aedem fuere *Minervae Pronaeae*,

πρὶν γενομένου τέρεος. Θῶμα μὲν γὰρ καὶ τοῦτο κάρ-
 τα ἐστὶ, ὅπλα ἀρήϊα αὐτόματα Φανῆναι ἔξω προκεί- 10
 μενα τοῦ θεοῦ· τὰ δὲ δὴ ἐπὶ τούτῳ δεύτερα ἐπογενόμε-
 να, καὶ διὰ πάντων Φασμάτων ἄξια θωμάσθαι μάλι-
 στα. Ἐπεὶ γὰρ δὴ ἔσαν ἐπιόντες οἱ βάρβαροι κατὰ τὸ
 ἱερὸν τῆς Προνήϊς Ἀθηναίης, ἐν τούτῳ ἐκ μὲν τοῦ οὐρα-
 νοῦ κεραυνοὶ αὐτοῖσι ἐνέπιπτον, ἀπὸ δὲ τοῦ Παρνησσοῦ 15
 ἀπορράγειναι δύο κορυφαὶ ἐφέροντο πολλὰ πατάγων ἐς
 αὐτοὺς, καὶ κατέλαβον συχνοὺς σφεων, ἐκ δὲ τοῦ ἱεροῦ
 38 τῆς Προνήϊς βοή τε καὶ ἀλαλαγμὸς ἐγένετο. Συμ-
 μίγντων δὲ τούτων πάντων, φόβος τοῖσι βαρβάροισι
 ἐνεπεπτώκει. μαδόντες δὲ οἱ Δελφοὶ Φεύγοντας σφεας,
 ἐπικαταβάντες, ἀπέκτειναν πλῆθος τι αὐτῶν· οἱ δὲ
 περιέοντες ἰθὺ Βοιωτῶν ἔφευγον. Ἐλεγον δὲ οἱ ἀπονοστή- 5

alia his oblata sunt prodigia, superiori etiam pro-
 digio maiora. Nam et hoc sane mirabile est, arma
 Martia sua sponte extra templum proposita adpa-
 ruisse: sed quae mox deinde evenerunt, ea prae om-
 nibus ostentis maximâ admiratione digna sunt. Ubi
 enim subcuntes Barbari prope Pronaeae Minervae
 aedem fuere, ibi tum et de coelo fulmina in eos
 deciderunt, et de Parnasso abrupta duo cacumina
 ingenti cum fragore in eosdem praecipitarunt, mul-
 tosque oppresserunt, et ex Pronaeae aede clamor et
 ululatus est exauditus. (38.) Quibus rebus simul
 incidentibus, terror Barbaris est incussus: quos ubi
 fugam capessere Delphenses intellexerunt, descen-
 dentes de monte magnam illorum stragem edidere;
 reliqui vero rectâ in Boeotiam profugerunt. Memo-
 rarunt autem, ut ego accepi, hi ex Barbaris qui re-

σαντες οὔτοι τῶν βαρβάρων, ὡς ἐγὼ πυνθάνομαι, ὡς
 πρὸς τούτοις καὶ ἄλλα ὥρων θεῖα· δύο γὰρ ὀπλίτας,
 μέζοντας ἢ κατὰ ἀνθρώπων φύσιν, ἔχοντας ἐπεσβαί σφι,
 κτείνας καὶ διώκοντας. Τούτους δὲ τοὺς δύο Δελφοὶ 39
 λέγουσι εἶναι ἐπιχωρίους ἥρωας, Φύλακόν τε καὶ Αὐ-
 τόνοον, τῶν τὰ τεμένεά ἐστι περὶ τὸ ἱερόν· Φυλάκου μὲν,
 παρ' αὐτὴν τὴν ὁδὸν κατύπερθε τοῦ ἱεροῦ τῆς Προνηΐης·
 5 Αὐτονόου δὲ, πέλας τῆς Κασταλῆς, ὑπὸ τῇ Ταμπεΐῃ
 κορυφῇ. Οἱ δὲ πεσόντες ἀπὸ τοῦ Παρησσοῦ λίθοι, ἔτι
 καὶ ἐς ἡμέας ἔσαν σοοί, ἐν τῷ τεμένει τῆς Προνηΐης
 Ἀθηναίης καίμενοι, ἐς τὸ ἐνέσκηψαν διὰ τῶν βαρβάρων
 Φερόμενοι. Τούτων μὲν νυν τῶν ἀνδρῶν αὕτη ἀπὸ τοῦ
 10 ἱεροῦ ἀπαλλαγὴ γίνεται.

Ὁ δὲ Ἑλλήνων ναυτικὸς στρατὸς ἀπὸ τοῦ Ἄρτε- 40

dierunt, praeter ista se alia etiam ostenta divinitus
 missa vidisse: namque duos armatos, maiores quam
 pro humana natura, continenter sibi institisse, per-
 sequentes caedemque facientes. (39.) Istos duo,
 aiunt Delphenses, indigenas fuisse heroas, *Phyla-*
cum et *Autonoum*, quorum fana sunt in templi vi-
 cinia; Phylaci quidem, secundum ipsam viam, su-
 pra Pronacae aedem; Autonoi vero, prope Castaliam
 sub Hyampeo cacumine. Saxa autem, quae de Par-
 nasso deciderant, ad nostram usque aetatem super-
 fuerunt, in agro Minervae Pronacae sacro iacentia;
 in quem, postquam per Barbaros devoluta sunt, in-
 cubuerunt. Isto igitur modo hi homines a *Delphico*
templo discesserunt.

(40.) Iam *classis Graecorum*, ab Artemisio pro-

μισίου, Ἀθηναίων δεηθέντων, εἰς Σαλαμῖνα κατίσχει
 τὰς νῆας. τῶνδ' ἐνεκα προσεδέχθησαν αὐτέων σχεῖν
 πρὸς Σαλαμῖνα Ἀθηναῖοι, ἵνα αὐτοὶ παῖδας τε καὶ γυ-
 ναῖκας ὑπεξαγάγωνται ἐκ τῆς Ἀττικῆς, πρὸς δὲ καὶ 5
 βουλευσώνται τὸ ποιητέον αὐτοῖσι ἔσται. ἐπὶ γὰρ τοῖσι
 κατήκουσι πρήγμασι βουλὴν ἔμελλον ποιήσεσθαι, ὥς
 εἵψυσμένοι γνώμης. δοκέοντες γὰρ εὐρήσειν Πελοποννη-
 σίους πανόημει ἐν τῇ Βοιωτῇ ὑποκατημένους τὸν βάρβα-
 ρον, τῶν μὲν εὖρον οὐδὲν ἐν, οἱ δὲ ἐπυνθάνοντο τὸν Ἴσθμὸν 10
 αὐτοὺς τειχέοντας εἰς τὴν Πελοπόννησον, περὶ πλείστου
 τε ποιευμένους περιεῖναι, καὶ ταύτην ἔχοντας ἐν Φυλα-
 κῇ, τὰ δὲ ἄλλα ἀπιέναι. ταῦτα πυνθάνόμενοι, οὕτω
 δὴ προσεδέχθησαν σφεων σχεῖν πρὸς τὴν Σαλαμῖνα.
 41 Οἱ μὲν δὴ ἄλλοι κατέσχον εἰς τὴν Σαλαμῖνα, Ἀθηναῖοι

secta, rogatu Atheniensium ad *Salaminem* adpulit.
 Et hoc quidem consilio Athenienses a sociis, ut ad
 Salamina adpellerent, rogaverant, ut ipsi liberos et
 uxores ex Attica exportatos in tuto locarent, et porro
 quid sibi faciendum esset deliberarent. Nam pro prae-
 sente rerum statu, quum opinione sua essent fru-
 strati, consilium capturi erant. Etenim quum existi-
 massent se Peloponnesios cum omnibus copiis reper-
 turos esse in Boeotia subsidentes ibique Barbarum
 excepturos, nihil horum repererant: sed certiores
 erant facti, isthmum illos, qua est introitus in Pe-
 loponnesum, muro intercipere, et haec ut salva sit
 maxime curare, hancque custodire, caetera omittē-
 tes. Haec quum intellexissent Athenienses, idcirco
 socios, ut ad Salamina sisterent classem, rogaverant.
 (41.) Et reliqui quidem ad Salamina adpulerunt,

δὲ ἐς τὴν ἑωυτῶν. μετὰ δὲ τὴν ἀπίξιν, κήρυγμα ἐποιή-
σαντο „ Ἀθηναίων τῇ τις δύναται, σώζειν τὰ τέκνα τε
καὶ τοὺς οἰκέτας.“ Ἐνθαῦτα οἱ μὲν πλεῖστοι ἐς Τροίη-
5 κα ἀπέστειλαν, οἱ δὲ ἐς Αἴγιναν, οἱ δὲ ἐς Σαλαμῖνα.
ἔσπευσαν δὲ ταῦτα ὑπεκθέσθαι, τῷ χρηστηρίῳ τε βου-
λόμενοι ὑπηρετέειν, καὶ δὴ καὶ τοῦδε εἵνεκα οὐκ ἥκιστα
λέγουσι οἱ Ἀθηναῖοι, ὅφιν μέγαν Φύλακα τῆς ἀκροπό-
λιος ἐνδιαιτέεσθαι ἐν τῷ ἱρῷ. λέγουσί τε ταῦτα, καὶ
10 δὴ καὶ ὡς ἐόντι ἐπιμήνια ἐπιτελέουσι προτιβέντες· τὰ δ'
ἐπιμήνια, μελιτόεσσα ἔστι. αὕτη δ' ἡ μελιτόεσσα, ἐν
τῷ πρόσθεν αἰεὶ χρόνῳ ἀναισιμουμένη, τότε ἦν αἵψαυ-
στος. σημηνάσης δὲ ταῦτα τῆς ἱρείης, μᾶλλον τι οἱ
Ἀθηναῖοι καὶ προθυμότερον ἐξέλιπον τὴν πόλιν, ὡς καὶ

Athenienses vero ad Atticam. Quo ubi pervenere,
praeconio edixerunt, quo loco quisque posset Athe-
niensium, eo liberos et familiam in tuto locaret.
Ibi tunc plerique Troezena eos miserunt, alii vero
in Aeginam, alii Salamina. Properarunt autem suos
suaque extra Atticam in tuto locare, partim oraculi
mandato obtemperare cupientes, partim, nec mini-
me, hac de caussa. Dicunt Athenienses, ingentem
serpentem, arcis custodem, versari in templo: nec
vero id perhibent solum, sed etiam tamquam re vera
ibi versanti menstrua sacra faciunt adponuntque: est
autem menstruum sacrificium, placenta melle con-
dita. Haec placenta, quum superioribus temporibus
constanter consumpta fuisset, tunc intacta erat. Quod
ubi significavit antistita templi, tanto magis atque
studiosius urbem reliquerunt Athenienses, quod
etiam dea arcem deseruisset. Exportatis autem rebus

τῆς Θεοῦ ἀπολελοιπυίης τὴν ἀκρόπολιν. ὡς δὲ σφι πάν- 15
 42 τα ὑπέξέκειτο, ἔπλων ἐς τὸ στρατόπεδον. Ἐπεὶ δὲ οἱ
 ἀπ' Ἀρτεμισίου ἐς Σαλαμῖνα κατέσχον τὰς νέας, συν-
 ἔρρεε καὶ ὁ λοιπὸς πυνθανόμενος ἐ τῶν Ἑλλήνων ναυτι-
 κὸς στρατὸς ἐκ Τροιζήνος· ἐς γὰρ Πώγωνα τὸν Τροιζη-
 νίων λυμένα προεῖρητο συλλέγεσθαι. συνελέχθησάν τε 5
 δὴ πολλῶ πλεῦνες νέες ἢ ἐπ' Ἀρτεμισίῳ ἐναυμάχων,
 καὶ ἀπὸ πολίων πλεούνων. Ναύαρχος μὲν νυν ἐπὶν ὠν-
 τὸς ὅσπερ ἐπ' Ἀρτεμισίῳ, Εὐρυβιάδης ὁ Εὐρυκλείδω,
 ἀνὴρ Σπαρτιήτης, οὐ μέντοι γένεός γε τοῦ βασιλείου
 εἰών· νέας δὲ πολλῶ πλείστας τε καὶ ἄριστα πλωού- 10
 σας παρείχοντο Ἀθηναῖοι.

43 Ἐστρατεύοντο δὲ οἷδε. Ἐκ μὲν Πελοποννήσου, Λα-
 κedaimonioi, ἐκαίδεκα νῆας παρεχόμενοι· Κορινθιοὶ δὲ,

omnibus, in tutoque locatis, ad castra navigarunt.
 (42.) Postquam vero isti ab Artemisio *ad Salamina*
 constituerant classem, accepto eius rei nuncio reli-
 quae etiam *nauticae Graecorum copiae* eodem con-
 fluxerunt, Troezenae profectae. Edictum enim illis
 fuerat, ut ad Pogonem, Troezeniorum portum, con-
 venirent: et convenerant multo plures quam quae
 ad Artemisium navali praelio erant defunctae, et ex
 pluribus civitatibus. Classi cum imperii summa prae-
 fectus erat idem qui ad Artemisium, *Eurybiades*,
Euryclidae filius, Spartanus, nec vero ex regio ge-
 nere natus: sed plurimas naves, optimeque navi-
 gantes, praebuerant Athenienses.

(43.) Qui autem *hac in classe militabant*, hi
 fuere. *Ex Peloponneso*, Lacedaemonij, sedecim na-

τὸ αὐτὸ πλήρωμα παρεχόμενοι τὸ καὶ ἐπ' Ἀρτεμισίῳ.
 Σικυῶνιοι δὲ, πεντεκαίδεκα παρείχοντο νῆας· Ἐπιδαυ-
 5 ριοὶ δὲ, δέκα· Τροιζήνιοι δὲ, πέντε· Ἑρμιονέες δὲ, τρεῖς·
 εἶντες οὗτοι, πλην Ἑρμιονέων, Δωρικὸν τε καὶ Μακε-
 δνὸν ἔθνος, ἐξ Ἑρνεοῦ τε καὶ Πίνδου καὶ τῆς Δρυοπί-
 δος ὕστατα ὁρμηθέντες. οἱ δὲ Ἑρμιονέες εἰσὶ Δρύοπες,
 ὑπὸ Ἡρακλέους τε καὶ Μηλιάων ἐκ τῆς νῦν Δωρίδος κα-
 10 το Λεορμῆς χώρας ἐξαναστάντες. οὗτοι μὲν νυν Πελοπον-
 νῶσιον ἐστρατεύοντο. Οἱ δὲ ἐκ τῆς ἑξω ἡπείρου Ἀθη- 44
 ναῖοι μὲν, πρὸς πάντας τοὺς ἄλλους παρεχόμενοι νῆας
 ὀγδῶκοντα καὶ ἑκατὸν, μῦνοι. ἐν Σαλαμῖνι γὰρ αὐ συνε-
 νταμάχησαν Πλαταιέες Ἀθηναίοισι, διὰ τοιόνδε πρῆ-
 5 μα. ἀπαλλασσομένων τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τοῦ Ἀρτε-
 μισίου, ὡς ἐγένοντο κατὰ Χαλκίδα, οἱ Πλαταιέες

ves praeberentes: tum Corinthii, totidem naves cum
 vectoribus praeberentes quot ad Artemisium. Sicyonii
 vero quindecim prae buerunt naves; Epidaurii, decem;
 Troezenii, quinque; Hermionenses, tres. Sunt autem
 isti, exceptis Hermionensibus, Dorica et Macedna
 natio, ex Erineo et Pindo et Dryopide novissime pro-
 fecti. Hermionenses vero Dryopes sunt, ab Hercule
 et Maliensibus ex regione quae Doris nunc vocatur
 eiecti. Hae copiae Peloponnesiorum erant. (44.)
 Ex populis vero continentem extra Peloponnesum
 incolentibus adfuere, primum, *Athenienses*, qui
 prae reliquis omnibus centum et octoginta naves
 contulerunt: et hi quidem nunc soli erant, nam in
 pugna ad Salaminem Atheniensibus Plataeenses prae-
 sto non fuere, hac de caussa. Quo tempore Graeci,
 relicto Artemisio, prope Chalcidem fuerant, Pla-

ἀποβάντες εἰς τὴν περαίην τῆς Βοιωτῆς χώρας, πρὸς ἐκ-
κομιδὴν ἐτάσσοντο τῶν οἰκετέων. οὗτοι μὲν νυν τούτους
σώζοντες ἐλείφθησαν. Ἀθηναῖοι δὲ, ἐπὶ μὲν Πελασγῶν
ἐχούτων τὴν νῦν Ἑλλάδα καλεομένην, ἔσαν Πελασγοί, 10
οὐνομαζόμενοι Κραναιοί· ἐπὶ δὲ Κέκροπος βασιλῆος,
ἐπεκλήθησαν Κεκροπίδαι· ἐκδεξαμένου δὲ Ἐρεχθῆος τὴν
ἀρχὴν, Ἀθηναῖοι μετονομάσθησαν· Ἴωνος δὲ τοῦ Ξού-
ρου στρατάρχου γενομένου Ἀθηναίοισι, ἐκλήθησαν ἀπὸ
45 τούτου Ἴωνες. Μεγαρέες δὲ τωτὸ πλῆρωμα παρείχαν· 15
τὸ τὸ καὶ ἐπ' Ἀρτεμισίῳ· Ἀμπρακκῖται δὲ, ἑπτὰ νέας
ἔχοντες ἐπεβώθησαν· Λευκάδιοι δὲ, τρεῖς· ἔθνος ἑόντες
46 οὗτοι Δωρικὸν ἀπὸ Κορίνθου. Νησιωτέων δὲ, Αἰγινῆται
τρίηκοντα παρείχοντο. ἔσαν μὲν σφι καὶ ἄλλαι πεπλη-

XLIV. 13. Ἀθηναῖοι. Intercidisse nomen Ἐρεχθεΐδαι suspican-
tur docti viri.

tacenses in oppositam Boeotiae oram exscenderant,
et ad familias suas in tuto locandas erant profecti:
ita, dum suos tutantur, in tempore non adfuerunt.
Athenienses, quo tempore Pelasgi Graeciam (quae
nunc vocatur) tenebant, *Pelasgi* fuerant, *Cranai*
nominati; sub Cecropé vero rege; *Cecropidae* sunt
adpellati: tum regnante Erechtheo, mutato nomine,
Athenienses adpellati: ab Ione vero, Xuthi filio,
qui copiarum dux fuit Atheniensium, *Iones* sunt
denominati. (45.) Megarenses totidem naves cum
vectoribus contulerant, quot ad Artemisium. Ampra-
ciotae cum septem navibus praesto erant: Leucadii
cum tribus; Dorici hic quoque populus est, ex Co-
riintho. (46.) Ex insularis *Aeginetae* naves contu-
lerant triginta: et instructas quidem etiam alias ha-

ρωμέναι νῆες, ἀλλὰ τῇσι μὲν τὴν ἑαυτῶν ἐφύλασσαν,
 τρηκέντα δὲ τῇσι ἄριστα πλωούσῃσι ἐν Σαλαμῖνι ἐναυ-
 5 μάχῃσαν. Αἰγινῆται δὲ εἰσι Δωριεῖς, ἀπὸ Ἐπιδαύρου
 τῇ δὲ νήσῳ πρότερον ὄνομα ἦν Οἰνώνη. μετὰ δὲ Αἰγι-
 νήτας, Χαλκιδεῖς τὰς ἐπ' Ἀρτεμισίῳ εἴκοσι παρεχόμε-
 ναι, καὶ Ἐρετριεῖς τὰς ἑπτὰ· οὗτοι δὲ Ἴωνες εἰσι. μετὰ
 δὲ, Κεῖοι τὰς αὐτὰς παρεχόμενοι· ἔθνος ἐὼν Ἴωνικόν
 10 ἀπὸ Ἀθηνέων. Νάξιοι δὲ παρήχοντο τέσσερας· ἀπο-
 πεμφθέντες μὲν ἐς τοὺς Μήδους ὑπὸ τῶν πολιητέων,
 καταπὰρ ἄλλοι νησιῶται· ἀλογήσαντες δὲ τῶν ἐντολέων,
 ἀπείκτα ἐς τοὺς Ἕλληνας, Δημοκρίτου σπεύσαντος,
 ἀφ' ἧς τῶν αὐτῶν δοκίμου, καὶ τότε τριηραρχέοντος. Νά-
 15 ξιοι δὲ εἰσι Ἴωνες, ἀπ' Ἀθηνέων γεγονότες. Στυρεῖς δὲ
 τὰς αὐτὰς παρήχοντο νῆας τὰς καὶ ἐπ' Ἀρτεμισίῳ·

bebant, sed illis suam custodiebant terram, triginta
 vero optime navigantibus pugnarunt ad Salaminem.
 Sunt autem Aeginetae Dorienses, ex Epidauro: no-
 men vero insulae prius *Oenone* fuerat. Post Aegine-
 tas, Chalcidenses aderant cum viginti navibus quas
 eisdem ad Artemisium habuerant; et Eretrienses cum
 eisdem septem navibus: Ionica haec gens est. Deinde
 Ceis, Ionicus populus Athenis oriundus, cum eisdem
 quibus ad Artemisium. *Naxii* cum quatuor navibus
 aderant; ad Medos quidem missi a civibus, quemad-
 modum reliqui insulani: sed spreto mandato ad
~~Staceos~~ *Staceos* sese contulerant hortante Democrito, spe-
 cato inter suos viro, qui tunc trierarcha erat. Sunt
 autem *Iones Naxii*, Athenis oriundi. Styrenses eas-
 dem, quas ad Artemisium, naves contulerunt;
Cythnii vero triremem unam, et actuariam quinquā-

44 HERODOTI HISTOR. VIII.

Κύθιοι δὲ, μίαν καὶ πεντηκόντερον· ἔόντες συναμφοτέ-
 ροι οὗτοι Δρύοπες. καὶ Σερίφιοι τε καὶ Σίφνιοι καὶ Μή-
 λιοι ἐστρατεύοντο· οὗτοι γὰρ οὐκ ἔδοσαν μῦνοι νησιω-
 47 τέων τῷ βαρβαρῷ γῆν τε καὶ ὕδωρ. Οὗτοι μὲν ἅπαν 20
 τες ἐντὸς οἰκημένοι Θεσπρωτῶν καὶ Ἀχέροντος ποταμοῦ,
 ἐστρατεύοντο· Θεσπρωτοὶ γὰρ εἰσι ὁμοῦρέοντες Ἀμ-
 πρακιώτησι καὶ Λευκαδίοισι, οἱ ἐξ ἐσχατέων χωρέων
 ἐστρατεύοντο. Τῶν δὲ ἐκτὸς τούτων οἰκημένων, Κροτω- 5
 νιῆται μῦνοι ἔσαν οἱ ἐβώθησαν τῇ Ἑλλάδι κινδυνεύου-
 ση, νῆι μιῇ, τῆς ἦρχε ἀνὴρ τρεῖς πυθιονίκης, Φάϋλλος.
 48 Κροτωνιῆται δὲ γένος εἰσὶ Ἀχαιοί. Οἱ μὲν νυν ἄλλοι,
 τριήρεας παρεχόμενοι ἐστρατεύοντο· Μήλιοι δὲ, καὶ
 Σίφνιοι, καὶ Σερίφιοι, πεντηκόντερους. Μήλιοι μὲν,
 γένος ἔόντες ἀπὸ Λακεδαιμόνος, δύο παρείχοντο· Σίφ-

ginta-remorum: utrique hi Dryopes sunt. Seriphii
 etiam, et Siphnii, et Melii cum Graecis militarunt:
 hi enim soli ex insulaniis Barbaro terram et aquam
 non tradiderant. (47.) Quos adhuc memoravi pu-
 gnae ad Salamina socios, hi omnes citra Thespro-
 tiam et Acherontem fluvium habitant: Thesproti
 enim finitimi sunt Ampraciotis et Leucadiis, qui ex
 ultimis Graeciae regionibus adfuerunt. Ex his vero
 qui ultra incolunt, soli *Crotoniatae* fuere, qui pe-
 riclitanti succurrerent Graeciae, et una quidem nave,
 cui praefuit vir ter Pythiorum certaminum victor,
 Phayllus: sunt autem Crotoniatae origine Achaei.
 (48.) Iam reliqui quidem, quos memoravi, triremes
 praebuerunt; Melii vero et Siphnii et Seriphii pente-
 conteros; [*id est*, longas naves remis quinquaginta
 instructas:] et Melii quidem, genus a Lacedaemone

οἱ δὲ καὶ Σερίφιοι, Ἴωνες ἔόντες ἀπ' Ἀθηνίων, μίαν
ἐκάτεροι. Ἀριθμὸς δὲ ἐγένετο ὁ πᾶς τῶν νεῶν, παρέξ τῶν
πρωτηγοντέρων, τριηκόσιοι καὶ ἐβδομήκοντα καὶ ὀκτώ.

Ὡς δὲ εἰς τὴν Σαλαμῖνα συνῆλθον οἱ στρατηγοὶ ἀπὸ 49
τῶν εἰρημένων πολίων, ἐβουλεύοντο, προθέντος Εὐρυβιά-
δω, γνώμην ἀποφαίνεισθαι τὸν βουλόμενον, ὅκου δοκεῖ
ἐπιτηδεύατον εἶναι ναυμαχίην ποιέεσθαι τῶν αὐτοῖ χω-
5 ρέων ἐγκρατέες εἰσὶ. ἡ γὰρ Ἀττικὴ ἀΦεῖτο ἤδη, τῶν
δὲ λοιπῶν περὶ προστίθει. Αἱ γνώμαι δὲ τῶν λεγόντων
αἱ πλείους συνέξέπιπτον, πρὸς τὸν Ἴσθμὸν πλώσαν-
τας ναυμαχεῖν πρὸ τῆς Πελοποννήσου· ἐπιλέγοντες τὸν
λόγον τόνδε „ὥς, ἢν νικηθῶσι τῇ ναυμαχίῃ, ἐν Σα-
10 λαμῖνι μὲν ἔόντες, πολιορκήσονται ἐν νήσῳ, ἵνα σφί τι-

derivantes, duas praebuere; Siphnii vero et Seriphii,
Iones ab Athenis originem ducentes, utrique unam.
Fuit autem *universus navium numerus*, dentis
penteconteris, trecentae septuaginta et octo.

(49.) Ut *ad Salaminem* convenit ex praedictis ci-
vitatibus *classis*, deliberarunt duces, rogante Eury-
biade ut sententiam diceret quisquis vellet, *quo loco*
opportunitissimum videretur pugna navali decer-
nere, ex eis *nempe locis quae in ipsorum essent*
potestate: iam enim Attica pro derelicta erat: ita-
que de reliquis locis rogavit. Et pleraeque eorum,
qui verba fecerunt, in hoc congruebant sententiae,
ad Isthmum navigandum esse, et ante Peloponne-
sium navali pugna decernendum: cuius sententiae
hanc rationem reddebant, *quod, si inferiores ex*
pugna discessissent, et Salamine essent, obside-
rentur in insula, ubi nullum ipsis adparere sub-

46 HERODOTI HISTOR. VIII.

μαρὴ οὐδεμὴ ἐπιφανήσεται· πρὸς δὲ τῷ Ἰσθμῷ, εἰς τοὺς ἰωυτῶν ἐξίσονται.“

- 50 Ταῦτα τῶν ἀπὸ Πελοποννήσου στρατηγῶν ἐπιλεγμένων, ἐλήλυθε αὐτῇ Ἀθηναῖος, ἀγγέλλων ἥκειν τὸν βαρβαρον εἰς τὴν Ἀττικὴν, καὶ πᾶσαν αὐτὴν πυρπολέσθαι. Ὁ γὰρ διὰ Βοιωτῶν τραπόμενος στρατὸς αἰεὶ Ξέρξῃ, ἐμπρήσας Θεσπιδέων τὴν πόλιν, αὐτέων ἐκλελοιπότες εἰς Πελοπόννησον, καὶ τὴν Πλαταιάαν ὥσαύτως, ἤκε τε εἰς τὰς Ἀθήνας, καὶ πάντα ἐκεῖνα ἐδήϊον. ἐπέπρησε δὲ Θεσπιδίαν τε καὶ Πλάταιαν, πυρρῶς 5
- 51 θόμενος Θηβαίων ὅτι οὐκ ἐμῆδιζον. Ἀπὸ δὲ τῆς διαβάσιος τοῦ Ἑλλησπόντου, ἔνθεν πορεύεσθαι ἤρξαντο οἱ βαρβαροι, ἕνα αὐτοῦ διατρίψαντες μῆνα, ἐν τῷ διέβαινον εἰς τὴν Εὐρώπην, ἐν τρισὶ ἑτέροισι μῆνεσι ἐγένετο ἐν τῇ Ἀττικῇ, Καλλιᾶδην ἀρχόντος Ἀθηναίωσι. 5

sidium posset; ad Isthmum vero, ad suos se possent salvi recipere.

(50.) Dum ita duces Peloponnesiorum disputant, advenit vir Atheniensis, nuncians in Atticam ingressum esse Barbarum, et totam regionem igne vastare. Quippe exercitus una cum Xerxe, itinere per Boeotiam facto, incensa Thespiensium urbe, qui in Peloponnesum se receperant, itemque Plataeensem urbe, Athenas profectus, omnia illius regionis loca evastabat. Incenderat autem Thespiam et Plataeam, quod a Thebanis audisset, cum Medis illos non sentire. (51.) A transitu Hellesponti, unde iter facere coeperant Barbari, postquam ibi unum mensem erant morati, quo in Europam transierunt, tribus proximis mensibus in Attica adfuerunt, prae-

καὶ αἰρέουσι ἐρήμῳ τὸ ἄστυ, καὶ τινὰς ὀλίγους εὐρί-
 σκουσι τῶν Ἀθηναίων ἐν τῷ ἱερῷ ὄντας, ταμίας τε τοῦ
 ἱεροῦ, καὶ πένητας ἀνθρώπους· οἱ Φραζάμενοι τὴν ἀκρό-
 πολιν Θύρησί τε καὶ ξύλοισι, ἡμύνοντο τοὺς ἐπίοντας·
 10 ἄρμα μὲν ὑπ' ἀσθενέως βίου οὐκ ἐκχωρήσαντες ἐς Σαλα-
 μῖνα, πρὸς δὲ αὐτοὶ δοκέοντες ἐξευρημέναι τὸ μαντήιον
 τὸ ἢ Πυθίῃ σοφίῃ ἔχρησι „τὸ ξύλινον τεῖχος ἀνάλατον
 εἶσθαι.“ αὐτὸ δὲ τοῦτο εἶναι τὸ κρησφύγετον κατὰ
 τὸ μαντήιον, καὶ οὐ τὰς νῆας. Οἱ δὲ Πέρσαι, ἰζόμενοι 52
 ἐπὶ τὸν καταπύργον τῆς ἀκροπόλεως ὄχθον, τὸν Ἀθηναῖοι
 καλέουσι Ἀρήιον πάγον, ἐπολιόρκειον τρόπον τοιοῦτον· ὅπως
 στυπῆον περὶ τοὺς οἰστοὺς περιβέντες ἀΐειαν, ἐτόξευον
 5 ἐς τὸ Φράγμα. ἐνθαῦτα Ἀθηναίων οἱ πολιορκεόμενοι
 ὁμῶς ἡμύνοντο, καί περ ἐς τὸ ἔσχατον κακοῦ ἀπυγμένοι,

tore Atheniensium Calliade. Deprehenderunt autem
 vacuum urbem, et paucos quosdam Atheniensium
 in templo versantes, quaestores templi, et pauperes
 nonnullos homines; qui arce asseribus atque palis
 praesepta arcebant subeuntes. Hi et ob victus ino-
 piam sese Salaminem non receperant, et quod se
 solos existimarent sententiam reperisse oraculi a
 Pythia editi, *lignum murum insuperabilem fore;*
 nempe hoc ipsum esse certum illud refugium, quod
 oraculo significatum esset, non naves. (52.) *Per-*
sae vero, castris in tumulo positis ex adverso arcis
 sito, quem *Areopagum* [Martium tumulum] vocant,
 hoc modo illam oppugnarunt: stupam sagittis cir-
 cumdatam incendebant, atque ita sagittas adversus
~~peribant~~ *incendebantur*. At oppugnati *Athenienses*, ad
~~extremum~~ licet malum redacti, fallente eos etiam

καὶ τοῦ Φραΐγματος προδεδωκότος· αὐδὲ λόγους τῶν Πει-
 σιστρατιδῶν προσφερόντων περὶ ὁμολογίης ἐνεδίκοντο.
 ἀμυνόμενοι δὲ, ἄλλα τε ἀντεμηχανέοντο, καὶ δὴ καὶ
 προσιόντων τῶν βαρβάρων πρὸς τὰς πύλας, ὀλοιτρόχους 10
 ἀπίεσαν· ὥστε Ξέρξεα ἐπὶ χρόνον συχνὰ ἀπορίῃσι ἐνέ-
 53 χεσθαι, οὐ δυνάμενόν σφεας ελεῖν. Χρόνῳ δ' ἐκ τῶν
 ἀπόρων ἐφάνη δὴ τις ἔσδοδος τοῖσι βαρβάρουσι· ἔδρε γὰρ
 κατὰ τὸ θεοπράπτιον πᾶσαν τὴν Ἀττικὴν τὴν ἐν τῇ ἡπεί-
 ρῳ γενέσθαι ὑπὸ Πέρσῃσι. ἔμπροσθε ὦν πρὸ τῆς ἀκρο-
 πόλεως, ὅπισθε δὲ τῶν πυλῶν καὶ τῆς ἀνόδου, τῇ δὲ 5
 οὔτε τις ἐφύλασσε, οὔτ' αὖ ἤλπισε μή κατέ τις κατὰ
 ταῦτα ἀναβαίῃ ἀνθρώπων, ταύτῃ ἀνέβησαν τινες κα-
 τὰ τὸ ἱεὸν τῆς Κέκροπος θυγατρὸς Ἀγλαύρου, καίτοι-
 περ ἀποκρήμνου ἐόντος τοῦ χώρου. Ὡς δὲ εἶδον αὐτοὺς

vallo, tamen resistebant; nec conditiones de dedi-
 tione admittebant, a Pisistratidis propositas. Resi-
 stebant autem, quum alia contra machinantes, tum
 et, quoties ad portam succederent barbari, ingentibus
 in eos saxis devolutis; ut per diu *Xerxes* inops fuerit
 consilii, quum illos expugnare non posset. (53.)
 Ad extremum vero, post illas difficultates, introitus
 quidam in arcem barbaris adparuit: debuit enim,
 iuxta oraculum, universa Atheniensium terra, qua-
 tenus in continente erat, in Barbarorum venire po-
 testatem. Erat igitur ante arcem, sed in parte a porta
 et adscensu aversa, locus ubi nemo excubabat, et
 ubi nemo crediderat quemquam hominum umquam
 adscensurum: eo loco, quamvis praerupto, adscende-
 runt nonnulli prope *Aglauri fanum*, Cecropis filiae.
 Quos ut in arcem conscendisse viderunt Athenienses,

10 ἀναβιβηκότες οἱ Ἀθηναῖοι ἐπὶ τὴν ἀκρόπολιν, οἱ μὲν ἔρριπτεον ἑαυτοὺς κατὰ τοῦ τείχεος κάτω, καὶ διεφθείροντο, οἱ δὲ εἰς τὸ μέγαρον κατέφευγον. τῶν δὲ Περσέων οἱ ἀναβιβηκότες, πρῶτον μὲν ἐτράποντο πρὸς τὰς πύλας· ταύτας δὲ ἀνοίξαντες, τοὺς ἱκέτας ἐφόνευσαν· ἐπεὶ δὲ σφι
15 πάντες κατέστρωντο, τὸ ἱερὸν συλῆσαντες, ἐνέπηρσαν πᾶσαν τὴν ἀκρόπολιν.

Σχῶν δὲ παντελῶς τὰς Ἀθήνας Ξέρξης, ἀπέπεμψε 54 εἰς Σούσα ἄγγελον ἱππέα, Ἀρταβάνω ἀγγελέοντα τὴν παρεοῦσαν σφι εὐπρεξίην. Ἀπὸ δὲ τῆς πέμψιος τοῦ κήρυκος δευτέρῃ ἡμέρῃ συγκαλέσας Ἀθηναίων τοὺς Φυγάδας, 5 ἑαυτῷ δὲ ἐπομένους, ἐκέλευε τρόπῳ τῷ σφετέρῳ θῦσαι τὰ ἱερά, ἀναβάντας εἰς τὴν ἀκρόπολιν· εἴ τε δὴ ὧν ὅσιν τινα ἰδὼν ἐνυπνίου ἐρετέλλετο ταῦτα, εἴ τε καὶ ἐν θυμῷ οἱ ἐγένετο ἐμπρήσαντι τὸ ἱερὸν. οἱ δὲ Φυγάδες

alii de muro sese praecipitarunt perieruntque, alii in interiorem templi aedem confugerunt. *Persae* vero qui adscenderant, primum ad portam adcurrerunt, eaque aperta trucidarunt supplices; quibus omnibus occisis, spoliarunt templum, et universam *acropolin* incenderunt.

(54.) Tum *Xerxes*, *Athenis* penitus *potitus*, equitem *Susa* misit, qui *Artabano* rem feliciter gestam nunciaret. Postridie vero quam nuncium hunc dimisit, convocatis *Atheniensium* exsulibus, qui illius castra sequebantur, mandavit, ut in arcem adscenderent, suoque ritu ibi sacra facerent; sive quod viso nocturno monitus hoc illis imperavit, sive religio quaedam eum inceserat quod templum cremasset. Et *Atheniensium* exsules mandata fecerunt. (55.)

Herod. T. IV. P. I.

D

- 55 τῶν Ἀθηναίων ἐποίησαν τὰ ἐντεταλμένα. Τοῦ δὲ εἵνε-
 κεν τούτων ἐπεμνήσθην, Φράσω. ἔστι ἐν τῇ ἀκροπόλει
 ταύτῃ Ἐρεχθίδος τοῦ γηγενέος λεγομένου εἶναι νηὸς, ἐν
 τῷ ἐλαίῃ τε καὶ θάλασσά ἐνι τὰ λόγος παρὰ Ἀθη-
 ναίων Ποσειδέωνά τε καὶ Ἀθηναίην, ἐρίσαντας περὶ τῆς 5
 χώρης, μαρτύρια θέσθαι. ταύτην ὦν τὴν ἐλαίην ἅμα
 τῷ ἄλλῳ ἱρῷ κατέλαβε ἐμπροσθῆναι ὑπὸ τῶν βαρβά-
 ρων· δευτέρῃ δὲ ἡμέρῃ ἀπὸ τῆς ἐμπροσθίως, Ἀθηναίων οἱ
 θύειν ὑπὸ βασιλῆος κελευόμενοι, ὡς ἀνέβησαν εἰς τὸ
 ἱερόν, ὥρων βλαστόν ἐκ τοῦ στελέχεος ὅσον τε πηχυαῖον 10
 ἀναδεδραμηκότα. οὗτοι μὲν νυν ταῦτα ἔφρασαν.
- 56 Οἱ δὲ ἐν Σαλαμῖνι Ἕλληνες, ὥς σφι ἐξαγγέλλῃ
 ὡς ἔσχε τὰ περὶ τὴν Ἀθηναίων ἀκρόπολιν, εἰς τοσοῦτον
 φόρουβον ἀπίκοντο, ὥστε ἔνιοι τῶν στρατηγῶν οὐδὲ κυ-
 ρωθῆναι ἔμενον τὸ προκείμενον πρῆγμα, ἀλλ' ἔς τε τὰς

Cur autem huius rei fecerim mentionem, dicam. Est in hac acropoli *templum Erechthei* illius, qui terra genitus dicitur, quo in templo *olea* inest et *mare*, quae aiunt a Neptuno et Minerva, quum de hac terra inter se certarent, testibus advocatis Atheniensibus, posita ibi fuisse. Haec igitur olea simul cum reliquo templo a barbaris erat cremata: altero vero ab Athenienses sacra facere iussi a Xerxe, surculum viderunt e stipite enatum, cubiti fere longitudine. Hoc quidem illi memorarunt.

(56.) *Graeci* vero ad *Salaminem*, ut nunciatum est eis quo statu esset Athenarum acropolis, tanto sunt terrore perculsi, ut e ducibus nonnulli ne manerint quidem donec super quaestione proposita fie-

5 νῆας ἐσέπιπτον, καὶ ἰστία αἰέροντο ὡς ἀποθευσόμενοι
 τοῖσι τε ὑπολειπομένοισι αὐτέων ἐκυράθη πρὸ τοῦ Ἰσθμοῦ
 ναυμαχεῖν. νύξ τε ἐγένετο, καὶ οἱ, διαλυθέντες ἐκ τοῦ
 συνεδρίου, ἐσέβαινον ἐς τὰς νῆας. Ἐνθαῦτα δὴ Θεμί- 57
 στοκλῆα ἀπικόμενον ἐπὶ τὴν νῆα, εἶρετο Μνησίφίλος,
 ἀνὴρ Ἀθηναῖος, ὃ τι σφί εἴη βεβουλευμένον. πυθόμενος
 δὲ πρὸς αὐτοῦ ὡς εἴη δεδογμένον ἀνάγειν τὰς νῆας πρὸς
 5 τὸν Ἰσθμόν, καὶ πρὸ τῆς Πελοποννήσου ναυμαχεῖν,
 εἶπε· „Οὔτοι ἄρα ἦν ἀπαίρωσι τὰς νῆας ἀπὸ Σαλα-
 „μῖνος, περὶ οὐδεμιῆς ἔτι πατρίδος ναυμαχήσεις. κα-
 „τὰ γὰρ πόλεις ἕκαστοι τρέψονται· καὶ οὔτε σφίεας Εὐ-
 „ρυβιάδης κατέχειν δυνήσεται, οὔτε τις ἀνθρώπων ἄλ-
 10 „λος, ὥστε οὐ μὴ διασκεδασθῆναι τὴν στρατιήν· ἀπο-
 „λέεται τε ἡ Ἑλλὰς ἀβουλήσι. ἀλλ’ εἴ τις ἐστὶ μὴ-

ret decretum, sed in naves sese coniicientes vela pan-
 derint tamquam abituri; reliqui vero re deliberata
 fecerint decretum, *ad Isthmum esse pugnandum*.
 Iamque nox aderat; et hi quoque, soluto consessu,
 naves sunt ingressi. (57.) Ibi tunc *Themistoclem*,
 in navem reversum, interrogavit *Mnesiphilus*, civis
 Atheniensis, *quidnam ab illis decretum foret?* A
 quo ubi cognovit, decretum esse ut navibus ad Isth-
 mum deductis ante Peloponnesum dimicarent: *Quod*
si igitur, inquit, hi Salamine solverint, tu pro
nulla amplius patria pugnabis. Nam in suas
quique civitates se recipient, et nec Eurybiades,
nec quisquam hominum alius retinere eos po-
terit, quin dissolvatur exercitus: et per ducum
imprudenciam peritura est Graecia. At ut, si qua
via aut ratio superest, perge, et, quae decreta

„χανή, ἴθι, καὶ πειρῶ διαχέαι τὰ βεβουλευμένα, ἣν
 „κως δύνῃ ἀναγνῶσαι Εὐρυβιάδεα μεταβουλεύσασθαι,
 58 „ὥστε αὐτοῦ μενέειν.“ Κάρτα δὴ τῷ Θεμιστοκλέϊ
 ἤρεσε ἡ ὑποθήκη· καὶ οὐδὲν πρὸς ταῦτα ἀμειψάμενος,
 ἦϊε ἐπὶ τὴν νῆα τὴν Εὐρυβιάδεω. ἀπικόμενος δὲ, ἔφη
 θέλειν οἱ κοινόν τι πρῆγμα συμμίξαι. ὁ δ' αὐτὸν ἐς τὴν
 νῆα ἐκέλευε εἰσβάντα λέγειν εἴ τι θέλει. ἐνθαῦτα ὁ Θε- 5
 μιστοκλῆς παριζόμενός οἱ καταλέγει κεῖνά τε πάντα
 τὰ ἤκουσε Μνησιφίλου, ἑωυτοῦ ποιούμενος, καὶ ἄλλα
 πολλὰ προστιθείς· ἐς ὃ ἀνέγνωσε χρηρίζων ἕκ τε τῆς
 νηὸς ἐκβῆναι, συλλέξαι τε τοὺς στρατηγοὺς ἐς τὸ συ-
 59 ἔδριον. Ὡς δὲ ἄρα συνελέχθησαν, πρὶν ἢ τὸν Εὐρυ-
 βιάδεα προθεῖναι τὸν λόγον, τῶν εἵνεκα συνήγαγε τοὺς
 στρατηγοὺς, πολὺς ἦν ὁ Θεμιστοκλῆς ἐν τοῖσι λόγοισι,
 οἳα κάρτα δέοντος. λέγοντος δὲ αὐτοῦ, ὁ Κορίνθιος

*sunt, operam da ut rescindas; si persuadere for-
 tasse Eurybiadi potueris, ut mutato consilio hic
 maneat. (58.) Themistocli admodum placuit mo-
 nitum: qui, nullo ad haec responso dato, ad Eu-
 rybiadis navem perrexit. Quo ubi venit, de com-
 munitibus rebus, ait, se aliquid cum illo communi-
 caturum: et ille, si quid secum vellet, navem suam
 conscendere eum iussit. Ibi tum Eurybiadi adsidens
 Themistocles, et omnia ista quae ex Mnesiphilo audi-
 verat, tamquam sua, exposuit, et multa alia adiecit;
 donec precibus eum expugnavit, ut nave egrederetur,
 et in concilium iterum convocaret duces. (59.) Qui
 ubi convenerunt, priusquam rem, cuius causa con-
 vocati duces erant, Eurybiades proponeret, multos
 Themistocles fecit sermones, enixe flagitans. Quem*

5 στρατηγὸς Ἀδείμαντος ὁ Ὠκύτου εἶπε· „ὦ Θεμι-
 „στόκλεες, ἐν τοῖσι ἀγῶσι οἱ προεξανιστάμενοι ραπίζον-
 „ται.“ ὁ δὲ, ἀπολυόμενος, ἔφη· „Οἱ δὲ γε ἐγκата-
 „λειπόμενοι οὐ στεφανῶνται.“ Τότε μὲν ἡπίως πρὸς 60
 τὸν Κορίνθιον ἀμείψατο. πρὸς δὲ τὸν Εὐρυβιάδεα ἔλεγε
 ἐκείνων μὲν οὐκέτι οὐδὲν τῶν πρότερον λεχθέντων, ὥς
 ἐπεὰν ἀπαίρωσι ἀπὸ Σαλαμῖνος, διαδρήσονται. πα-
 5 ρέοντων γὰρ τῶν συμμάχων οὐκ ἔφερε οἱ κόσμον οὐδέ-
 να κατηγορεῖν· ὁ δὲ ἄλλου λόγου εἶχετο, λέγων τάδε.
 „Ἐν σοὶ νῦν ἐστὶ σῶσαι τὴν Ἑλλάδα, ἣν ἐμοὶ πείθῃ (1)
 „ναυμαχίην αὐτοῦ μένων ποιέεσθαι, μηδὲ, πειθόμενος
 „τουτέων τοῖσι λέγουσι, ἀναζεύξης πρὸς τὸν Ἴσθμόν τὰς
 10 „νῆας. ἀντίθες γὰρ ἐκάτερον, ἀκούσας. πρὸς μὲν τῷ
 „Ἴσθμῳ συμβάλλων, ἐν πελάγεϊ ἀναπεπταμένῳ ναυ-

interfatus Corinthius dux Adimantus, Ocyti filius:
Themistocles! inquit, *in certaminum solemnibus,*
qui ante tempus surgunt, flagris caeduntur. Et
 ille, sui purgandi caussa, ait: *At, qui pone manent,*
non coronantur. (60.) Ita tunc quidem placide re-
 spondit Corinthio. Ad Eurybiadem vero conversus,
 nihil iam eorum dixit quae ante exposuerat, *dis-*
persum iri socios, si Salamine solvissent: etenim,
 praesentibus sociis, nullo modo decorum erat ut eos
 accusaret. Sed aliam dicendi rationem tenens, ita lo-
 cutus est: (1.) *Penes te nunc est servare Graeciam, si*
meum consilium secutus, hic manens pugnam na-
valem commiseris, neque his morem gesseris qui
naves ad Isthmum promovendas esse contendunt.
Accipe enim, et alteram alteri rationi oppone.
Ad Isthmum pugnam committens, in aperto mari

„μαχήσεις, ἐς ὃ ἥκιστα ἡμῖν σύμφoron ἐστι, νῆας
 „ἔχουσι βαρυτέρας, καὶ ἀριθμὸν ἐλάσσονας. τοῦτο δέ,
 „ἀπολέεις Σαλαμῖνά τε καὶ Μεγάρα καὶ Αἰγίνας,
 „ἥνπερ καὶ τὰ ἄλλα εὐτυχίσωμεν. ἅμα γὰρ τῷ ναυ- 15
 „τικῷ αὐτέων ἔψεται καὶ ὁ πεζὸς στρατός· καὶ οὕτω
 „σφείας αὐτὸς ἄξεις ἐπὶ τὴν Πελοπόννησον, κινδυνεύ-
 60 „σεις τε ἀπάσῃ τῇ Ἑλλάδι. Ἦν δὲ τὰ ἐγὼ λέγω
 (2) „ποιήσης, τοσαύτε ἐν αὐτοῖσι χρηστὰ εὐρήσεις. πρῶτα
 „μὲν, ἐν στενωῷ συμβάλλοντες νηυσὶ ὀλίγησι πρὸς πολ- 20
 „λὰς, ἦν τὰ οἰκότες ἐκ τοῦ πολέμου ἐκβαίνει, πολλὸν
 „κρᾶτῆσομεν. τὸ γὰρ ἐν στενωῷ ναυμαχέειν, πρὸς ἡμέων
 „ἐστὶ ἐν εὐρυχωρίῃ δέ, πρὸς ἐκείνων. αὐτὶς δέ, Σαλα-
 „μὶς περιγίνεται, ἐς τὴν ἡμῖν ὑπέκκειται τέκνα τε καὶ
 „γυναῖκες. καὶ μὴν καὶ τόδε ἐν αὐτοῖσι ἔνεστι, τοῦ 25

*pugnabis, quo minime nobis conducit, graviore
 naves habentibus, et numero pauciores. Porro
 Salaminem perdes, et Megara, et Aeginam, etiam-
 si caeteroquin feliciter nobis res esset cessura.
 Nam classem secuturus est pedestris exercitus, ad-
 eoque tu ipse illos in Peloponnesum duxeris, peri-
 culumque fuerit ut universam perdas Graeciam.
 (60. 2.) Sin quae ego dico feceris, haec in illis com-
 moda reperies. Primum quidem: in angusto mari
 confligentes paucis navibus adversus multas, si
 rationi consentaneus exitus fuerit pugnae, multo
 erimus superiores. Nam in angusto praelium na-
 vale facere, pro nobis est; in aperto vero, pro
 illis. Deinde Salamis servatur, in qua nos liberos
 nostros et uxores deposuimus. Tum vero etiam
 illud in hac ratione continetur, quod inprimis*

„καὶ περιέχθεσθε μάλιστα ὁμοίως αὐτοῦ τε μένων,
 „προναυμαχήσεσσι Πελοποννήσου, καὶ πρὸς τῷ Ἴσθμῳ
 „οὐδὲ σφεας, εἴπερ εὖ Φρονέεις, ἄξεις ἐπὶ τὴν Πελο-
 „πόννησον. Ἦν δέ γε καὶ τὰ ἐγὼ ἐλπίζω γένηται, καὶ 60
 30 „νικήσωμεν τῇσι νηυσὶ, οὔτε ὑμῖν ἐς τὸν Ἴσθμὸν παρέ- (3)
 „σονται οἱ βάρβαροι, οὔτε προβήσονται ἐκαστέρῳ τῆς
 „Ἀττικῆς, ἀπίαςί τε οὐδενὶ κόσμῳ, Μεγάροισί τε
 „κερδανέομεν περιεούσι, καὶ Αἰγίνῃ, καὶ Σαλαμῖνι, ἐν
 „τῇ ἡμῖν καὶ λόγιόν ἐστι τῶν ἐχθρῶν κατύπερθε γε-
 35 „νέσθαι. Οἰκότα μὲν νυν βουλευομένοισι ἀνθρώποισι, ὡς
 „τὸ ἐπίπαν ἐθέλει γίνεσθαι· μὴ δὲ οἰκότα βουλευομέ-
 „νοισι, οὐκ ἐθέλει οὐδὲ ὁ Θεὸς προσχωρεῖν πρὸς τὰς
 ἀνθρωπείας γνώμας.“ Ταῦτα λέγοντος Θεμιστοκλέους, 61
 αὐτῷ δὲ Κορίνθιος Ἀδείμαντος ἐπέφερετο, σιγᾷν τε κε-

*vobis cordi est: nam, hic manens, pariter pro
 Peloponneso pugnabis, atque ad Isthmum; nec
 vero illos, si sapueris, in Peloponnesum duces.
 (60.3.) Sin quod ego spero evenerit, pugnaque navali
 vicerimus, tunc nec ad Isthmum vobis aderunt
 Barbari, nec ultra Atticam progredientur, sed
 incondita fuga se recipient; lucrabimurque ser-
 vata Megara, et Aeginam, et Salaminem, ad quam
 nos hostibus superiores esse futuros oraculo et-
 iam praedictum est. Iam consilia rationi consen-
 tanea capientibus hominibus solent plerumque
 etiam consentanea evenire: sin contra rationem
 consulunt, ne Deus quidem humanis sententiis ac-
 cedere amat. (61.) Haec ubi Themistocles dixit,
 iterum in eum invectus est Corinthius Adimantus;
 tacere iubens virum cui nulla sit patria, vetans-*

λεύων τῷ μὴ ἔστι πατρίς, καὶ Εὐρυβιάδεα οὐκ ἔων ἐπι-
 ψηφίζειν ἀπόλι ἀνδρὶ πόλιν γὰρ τὸν Θεμιστοκλῆα πα-
 ρεχόμενον, οὕτω ἐκέλευε γνώμας συμβάλλεσθαι. ταῦ- 5
 τα δέ οἱ προέφερε, ὅτι ἡλώκεσάν τε καὶ κατείχοντο
 αἱ Ἀθηναί. Τότε δὴ ὁ Θεμιστοκλῆς κεινόν τε καὶ τοὺς
 Κορινθίους πολλά τε καὶ κακὰ ἔλεγε· ἐαυτοῖσι τε
 ἐδήλου λόγῳ ὥς εἴη καὶ πόλιν καὶ γῆ μέζων ἤπερ
 κείνοισι, ἔστ' ἂν διηκόσαιο νῆες σφι ἕωςι πεπληρωμέ- 10
 ναι· οὐδαμῶς γὰρ Ἑλλήνων αὐτοὺς ἐπιόντας ἀποκρού-
 62 σεσθαι. Σημαίνων δὲ ταῦτα, τῷ λόγῳ διεβαινεν ἐς
 Εὐρυβιάδεα, λέγων μᾶλλον ἐπεστραμμένα· „Σὺ εἰ
 „μενέεις αὐτοῦ, καὶ μένων ἔσσαι ἀνὴρ ἀγαθός· — εἰ
 „δὲ μὴ, ἀνατρέψεις τὴν Ἑλλάδα. τὸ πᾶν γὰρ ἡμῖν
 „τοῦ πολέμου φέρουσι αἱ νῆες. ἀλλ' ἐμοὶ πείθεο. Εἰ 5

que Eurybiadem suffragia rogare super sententia ab
 homine exsule proposita; *quando enim patriam
 ostendere Themistocles potuerit, tunc demum ei
 licitum fore sententias cum aliis conferre.* Haec in
 eum dicta proiecit, quod captae Athenae in hostium
 essent potestate. Tum vero *Themistocles* et illum
 et Corinthios multis insectatus maledictis, ratione eis
 demonstravit, *et urbem et terram Atheniensibus
 ampliolem, quam illis, esse, quamdiu ducentas
 habuerint naves instructas; nullum enim graecum
 populum, quem adierint, ipsos esse repulsurum.*
 (62.) Haec postquam significavit, ad Eurybiadem
 convertens sermonem, maiore incitatione ait: *Tu si
 hic manes, hicque manens fortem te virum prae-
 stas, recte feceris; si non, Graeciam evertes. Nam
 summa belli nobis in navibus vertitur. Tu vero*

„δὲ ταῦτα μὴ ποιήσεις, ἡμεῖς μὲν, ὡς ἔχομεν, ἀνα-
 „λαβόντες τοὺς οἰκέτας, κομιεύμεθα εἰς Σίριν τὴν ἐν
 „Ἰταλίῃ, ἥπερ ἡμετέρῃ τέ ἐστὶ ἐκ παλαιοῦ ἔτι, καὶ τὰ
 „λόγια λέγει, ὅπ' ἡμέων αὐτὴν δεῖν κτισθῆναι. ὑμεῖς
 10 „δὲ, συμμάχων τοιῶνδε μουνωθέντες, μεμνήσεσθε τῶν
 „ἐμῶν λόγων.“ Ταῦτα δὲ Θεμιστοκλῆος λέγοντος, 63
 ἀνεδιδάσκετο Εὐρυβιάδης. δοκεῖν δέ μοι, ἀρρωδήσας
 μάλιστα τοὺς Ἀθηναίους ἀνεδιδάσκετο, μὴ σφεας ἀπο-
 λῖπωσι, ἣν πρὸς τὸν Ἰσθμὸν ἀνάγῃ τὰς νῆας. ἀπολιπέν-
 5 των γὰρ Ἀθηναίων, οὐκέτι ἐγίνοντο ἀξιόμαχοι οἱ λοι-
 ποί. ταύτην δὲ αἰρέεται τὴν γνώμην, αὐτοῦ μένοντας
 διαναυμαχεῖν.

Οὕτω μὲν οἱ περὶ Σαλαμίνα, ἔπεισι ἀκροβολισά-64
 μένοι, ἐπεὶ τε Εὐρυβιάδῃ ἔδοξε, αὐτοῦ παρσκευάζοντο

mihi morem gere. Id ni feceris, nos quidem e vestigio, receptis nostris, Sirin proficiscemur, Italiae urbem, iam antiquitus nostram, quam a nobis instaurandam esse oracula etiam dicunt: vos vero, talibus sociis privati, eorum quae dixi reminiscimini. (63.) His a Themistocle dictis meliora edoctus *Eurybiades* est. Et maxime quidem eo mihi videtur sententiam mutasse, quod vereretur, ne, si ad Isthmum deduceret classem, Athenienses desererent socios: qui si illos deseruissent, reliqui non amplius pares hostibus erant futuri. Hanc igitur suscepit sententiam, ut ibi manerent, ibique navali pugna decernerent.

(64.) Hoc modo quum hi *ad Salaminem* verbis inter se essent velitati, postquam ita placuit *Eury-*

ὡς ναυμαχῆσοντες. ἡμέρη τε ἐγένετο, καὶ ἅμα τῷ ἡλίῳ
 ἀνιόντι σεισμός ἐγένετο ἐν τε τῇ γῇ καὶ τῇ θαλάσῃ.
 ἔδοξε δὲ σφί εὐξασθαι τοῖσι θεοῖσι, καὶ ἐπικαλέσα- 5
 σθαι τοὺς Αἰακίδας συμμάχους. ὡς δὲ σφί ἔδοξε, καὶ
 ἐποίησαν ταῦτα. εὐξάμενοι γὰρ πᾶσι τοῖσι θεοῖσι, αὐ-
 τόθεν μὲν ἐκ Σαλαμῖνος Αἰάντά τε καὶ Τελαμῶνα
 ἐπικαλέοντο· ἐπὶ δὲ Αἰακὸν καὶ τοὺς ἄλλους Αἰακίδας
 65 νῆα ἀπέστελλον ἐς Αἶγιναν. Ἐφῆ δὲ Δικαῖος ὁ Θεο- 10
 κύδεος, ἀνὴρ Ἀθηναῖος, Φυγᾶς τε καὶ παρὰ Μήδοισι
 λόγιμος γενόμενος τοῦτον τὸν χρόνον· „ἐπεὶ τε ἐκείρετο
 ἡ Ἀττικὴ χώρα ὑπὸ τοῦ πεζοῦ στρατοῦ τοῦ Ξέρξεω,
 εἴουσα ἐρήμος Ἀθηναίων, τυχεῖν τότε ἐὼν ἅμα Δημαρ- 5
 τῷ τῷ Λακεδαιμονίῳ ἐν τῷ Θριασίῳ πεδίῳ· ἰδεῖν δὲ κοι-
 νιορτὸν χωρέοντα ἀπὸ Ἐλευσίνος, ὡς ἀνδρῶν μάλιστα καὶ
 τρισμυρίων· ἀποβαυμάζειν τὴ σφίεας τὸν κοινιορτὸν, ὅτε αὖν

hiadi, ad committendum ibidem navale praelium se compararunt. Et ut illuxit dies, simul cum oriente sole et terra et mare contremuit. Itaque diis vota facere placuit, et Aeacidas socios invocare. Utque placuit, ita fecerunt. Deos omnes precati, protinus ex Salamine Aiace et Telamone advocarunt: et ad advehendum Aeacum reliquosque Aeacidas navem in Aeginam miserunt. (65.) Fuit per id tempus Dicaeus, Theocydis filius, civis Atheniensis, exsul et in existimatione apud Medos, qui narravit „quo tempore Attica, Atheniensibus nudata, vastabatur a pedestri Xerxis exercitu, fuisse tunc se forte cum Demarato Lacedaemonio in Thriasio campo, vidis-
 seque ibi pulverem ab Eleusine orientem, tamquam a triginta admodum millibus hominum excitatum;

κοτε εἴη ἀνθρώπων, καὶ πρόκα τε Φωνῆς ἀκύνειν, καὶ
 10 οἱ φαίνεσθαι τὴν Φωνὴν εἶναι τὸν μυστικὸν ἱακχόν. εἶναι
 ὁ ἀδαήμενα τῶν ἱρῶν τῶν ἐν Ἐλευσίνι τὸν Δημάρητον,
 εἰσεσθαι τε αὐτὸν ὅτι τὸ Φβεγγόμενον εἴη τοῦτο· αὐτὸς
 δὲ εἶπαι· „Δημάρητε, οὐκ ἔστι ὅπως οὐ μέγα τι σῖνος
 „ἔσται τῇ βασιλῆος στρατῇ. τάδε γὰρ αἰρίδηλα, ἐρή-
 15 „μου εὐούσης τῆς Ἀττικῆς, ὅτι θεῶν τὸ Φβεγγόμενον,
 „ἀπὸ Ἐλευσῖνος ἰὸν ἐς τιμωρίην Ἀθηναίοισι τε καὶ τοῖσι
 „συμμάχοισι. καὶ ἦν μὲν γε κατασκήψῃ ἐς τὴν Πελο-
 „πόννησον, κίνδυνος αὐτῷ τε βασιλείῃ καὶ τῇ στρατῇ τῇ
 „ἐν τῇ ἡπείρῳ ἔσται· ἦν δὲ ἐπὶ τὰς νῆας τράπηται τὰς
 20 „ἐν Σαλαμῖνι, τὸν ναυτικὸν στρατὸν κινδυνεύσει βα-
 „σιλεὺς ἀποβαλέειν. τὴν δὲ ὁρτὴν ταύτην ἀγρουσι Ἀθη-
 „ναῖοι ἀνὰ πάντα ἔτεα τῇ Μητρὶ καὶ τῇ Κούρῃ, καὶ
 „αὐτέων τε ὁ βουλόμενος καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων μυεῖ-

quumque miratus esset quibusnam ab hominibus
 excitaretur ille pulvis, exaudisse mox vocem, quae
 vox ei visa esset *mysticus* esse *Iacchus*. Tum Dema-
 ratum, qui sacrorum Eleusiniorum fuisset ignarus,
 ex se quaesisse quid esset quod ita sonaret, seque
 ei respondisse: *Demarate! haud aberit quin magna*
clades exercitum regis adfligat. Quum enim de-
serta sit Attica, prorsus manifestum est, divinum
esse hunc sonum, ab Eleusine auxilio venientem
Atheniensibus eorumque sociis. Quod quidem osten-
tum si Peloponnesum versus cadet, periculum ipsi
Regi et pedestribus illius copiis erit: sin ad classem
convertetur quae Salamine est, navalibus Regis co-
piis exitium portenderit. Agunt autem quotannis
hoc festum Athenienses Cereri Matri et Proserpi-

„ταί· καὶ τὴν Φωνὴν, τῆς ἀκούεις, ἐν ταύτῃ τῇ ὀρχῇ
 „ἰακχαΐουσι.“ Πρὸς ταῦτα εἶπαι Δημάρητον· „Σί 25
 „γὰ τε, καὶ μηδενὶ ἄλλῳ τὸν λόγον τοῦτον εἶπης. ἦν
 „γὰρ τοι ἐς βασιλῆα ἀνευχεθῇ τὰ ἔπεα ταῦτα, ἀπο-
 „βαλέεις τὴν κεφαλὴν· καὶ σε οὔτε ἐγὼ δυνήσομαι
 „ῥύσασθαι, οὔτ' ἄλλος ἀνθρώπων οὐδὲ εἷς. ἀλλ' ἔχ'
 „ῥήσυχος. περὶ δὲ στρατιῆς τῆσδε Θεοῖσι μελήσει.“ Τὸν 30
 μὲν δὴ ταῦτα παραινέειν. ἐκ δὲ τοῦ κονιορτοῦ καὶ τῆς
 Φωνῆς γενέσθαι νέφος, καὶ μεταρσιωθὲν, φέρεσθαι ἐπὶ
 Σαλαμῖνος, ἐπὶ τὸ στρατόπεδον τὸ τῶν Ἑλλήνων. οὐ-
 τω δὲ αὐτοὺς μαθεῖν, ὅτι τὸ ναυτικὸν τὸ Ξέρξεω ἀπο-
 λείεσθαι μέλλοι.“ Ταῦτα μὲν Δικαῖος ὁ Θεοκυδέας 35
 ἔλεγε, Δημάρητου τε καὶ ἄλλων μαρτύρων καταπτό-
 μενος.

nae: et, quisquis vult ipsorum et reliquorum Graecorum, his sacris initiatur; et hoc vocis sono, quem audis, in eiusdem festi solemnibus Iacchum celebrant. Ad haec Demaratum dixisse: Silentium tene, nec alii cuiquam hoc dicas. Quod si enim ad Regem deferentur haec tua verba, capite lues, nec aut ego aut quisquam hominum alius servare te poterit. Quare tu sile: quod autem ad exercitum hunc pertinet, id Deo curae erit. Hoc sibi Demaratum ait praecepisse: tum vero ex pulvere et sonitu ortam esse nubem, quae in sublime levata, versus Salaminem ad castra Graecorum delata sit. Ita se intellexisse, classem Xerxis perditum iri.“ Haec Dicacus, Theocydis filius, referebat, Demaratum aliosque testes citans.

Οἱ δὲ ἐς τὸν Ξέρξῳ ναυτικὸν στρατὸν ταχθέντες, 66
ἐπειδὴ ἐκ Τρηχῶνος, θεησάμενοι τὸ τραῦμα τὸ Λακω-
νικόν, διέβησαν ἐς τὴν Ἰστιαίην, ἐπισχόντες ἡμέρας
τρῆς ἔπλων δι' Εὐρίπου, καὶ ἐν ἐτέρησι τρισὶ ἡμέρησι
5 ἐγένοντο ἐν Φαλήρῳ. Ὡς μὲν ἐμοὶ δοκέειν, οὐκ ἐλάσ-
σονες ἔοντες ἀριθμὸν ἐσέβαλον ἐς τὰς Ἀθήνας, κατὰ τε
ἥπειρον καὶ τῇσι νηυσὶ ἀπικόμενοι, ἢ ἐπὶ τε Σηπιάδα
ἀπίκοντο καὶ ἐς Θερμοπύλας. ἀντιβῆσω γὰρ τοῖσι τε
ὑπὸ τοῦ χειμῶνος αὐτέων ἀπολομένοισι, καὶ τοῖσι ἐν
10 Θερμοπύλῃσι, καὶ τῇσι ἐπ' Ἀρτεμισίῳ ναυμαχίῃσι,
τούσδε τοὺς τότε οὐκ ἐπομένους βασιλεῖ, Μηλίας τε
καὶ Δωριέας, καὶ Λοκροὺς, καὶ Βοιωτοὺς, πανστρατιῇ
ἐπομένους, πλὴν Θεσπείων τε καὶ Πλαταιέων· καὶ μά-
λα Καρυστίους τε καὶ Ἀνδρίους, καὶ Τηνίους τε καὶ τοὺς
15 λοιποὺς νησιώτας πάντας, πλὴν τῶν πέντε πολίων, τῶν

(66.) *Nauticus Xerxis exercitus*, postquam ex Trachine, conspecta Laconica strage, in Histiaeam rursus traiecisset, tres dies ibi moratus per Euripum navigavit, et aliis tribus diebus *Phalerum* pervenit. Videnturque mihi hostes, et terra et mari advenientes, non minore hominum numero Athenas invasisse, quam cum quo ad Sepiadem venerant et ad Thermopylas. Eis enim qui tempestate perierunt, et qui ad Thermopylas ceciderunt et in navalibus pugnis ad Artemisium, hos oppono qui tunc nondum secuti regem erant, Malienses, et Dorienses, et Locros, et Boeotos; qui nunc omnibus copiis, exceptis Thespiensibus et Plataeensibus, cum sequebantur; ad haec utique Carystios, et Andrios, et Tenios, reliquosque insularum incolas omnes, praeter quinque

ἐπεμνήσθην πρότερον τὰ οὐνόματα. ὅσω γὰρ δὴ προέ-
βαινε ἐσωτέρω τῆς Ἑλλάδος ὁ Πέρσης, τοσούτω πλέω
67 ἔθνεά οἱ εἶπετο. Ἐπεὶ ὦν ἀπίκατο εἰς τὰς Ἀθήνας πάν-
τες οὗτοι, πλὴν Παρίων· Παριοὶ δὲ ὑπολειφθέντες ἐν
Κύθνῳ, ἐκαρὰδόκεον τὸν πόλεμον κῆ ἀποβήσεται· οἱ
δὲ λοιποὶ ὡς ἀπίκοντο εἰς τὸ Φάληρον, ἐνθαῦτα κατέβη
αὐτὸς Ξέρξης ἐπὶ τὰς νῆας, ἐθέλων σφι συμμῖξαι τε 5
καὶ πυθέσθαι τῶν ἐπιπλώνοντων τὰς γνώμας. Ἐπεὶ
δὲ ἀπικόμενος προΐζετο, παρῆσαν μετάπεμπτοι οἱ τῶν
ἐθνέων τῶν σφετέρων τύραννοι καὶ ταξίαρχοι ἀπὸ τῶν
νηῶν, καὶ ἔζοντο ὡς σφι βασιλεὺς ἐκάστῳ τιμὴν ἐδε-
δώκει· πρῶτος μὲν, ὁ Σιδώνιος βασιλεὺς· μετὰ δὲ, ὁ 10
Τύριος· ἐπὶ δὲ, ἄλλοι. ὡς δὲ κόσμῳ ἐπέξῃς ἔζοντο,
πέμψας Ξέρξης Μαρδόνιον, εἰρώτα, ἀποπειρώμενος

illas civitates, quarum nomina supra commemoravi.
Nam quo magis intro in Graeciam progrediebatur
Persa, tanto plures eum populi sequebantur. (67.)
Postquam igitur hi omnes *Athenas* pervenerant,
Pariis exceptis: nam Parii, pone manentes in Cythno,
exitum belli exspectabant: reliqui vero ut *Phalerum*
pervenerunt, ibi tunc *Xerxes* ipse ad classem de-
scendit, cum ducibus cupiens sermones conferre,
sententiasque eorum explorare. Eo igitur profectus
quum concilio praesideret, aderant convocati popu-
lorum regi subiectorum tyranni, et ordinum in classe
praefecti, sedentes prout cuique illorum honorem rex
tribuerat: primus quidem, Sidonius rex; post hunc
Tyrius; tum reliqui. Qui ut ordine deinceps conse-
derant, Mardonium *Xerxes* misit, qui tentaret sin-
gulos interrogaretque, an faciendum esse navale

ἐκάστου, εἰ ναυμαχίην ποιεοίτο. Ἐπεὶ δὲ περιῶν εἰρώ- 68
τα ὁ Μαρδόνιος, ἀρξάμενος ἀπὸ τοῦ Σιδωνίου, οἱ μὲν δὴ
ἄλλοι κατὰ τὸ αὐτὸ γνώμην ἐξεφύροντο, κελεύοντες ναυ-
μαχίην ποιεέσθαι, Ἀρτεμισίη δὲ τὰδε ἔφη· „Εἵπαί μοι (1)
5 „πρὸς βασιλῆα, Μαρδόνιε, ὡς ἐγὼ τὰδε λέγω. Οὔτε
„κακίστην γενομένην ἐν τῇσι ναυμαχίῃσι τῇσι πρὸς Εὐ-
„βοίῃ, οὔτε ἐλάχιστα ἀποδεξαμένην, δέσποτα, τὴν
„εὐσάν γνώμην με δίκαιόν ἐστιν ἀποδείκνυσθαι, τὰ τυγ-
„χάνῳ φρονέουσα ἄριστα εἰς πρήγματα τὰ σά. καί τοι
10 „τὰδε λέγω· Φεῖδεο τῶν νηῶν, μὴδὲ ναυμαχίην ποιεό.
„τοὶ γὰρ ἄνδρες τῶν σῶν ἀνδρῶν κρέσσονες τοσοῦτό εἰσι
„κατὰ θάλασσαν, ὅσον ἄνδρες γυναικῶν. τί δὲ πάν-
„τως δεῖ σε ναυμαχίῃσι ἀνακινδυνεύειν; οὐκ ἔχεις μὲν
„τὰς Ἀθήνας, τῶν περ εἵνεκα ὠρμήβης στρατεύεσθαι,
15 „ἔχεις δὲ τὴν ἄλλην Ἑλλάδα; ἐμποδὼν δὲ τοι ἴσταται

praelium censerent. (68.) Quos ubi Mardonius, initio facto a Sidonio, circumiens rogavit, communi consensu reliqui omnes pro sententia dixere, *faciendum praelium navale*; una *Artemisia* haec verba fecit: (1.) *Dic tu Regi, Mardonie, me haec dicere. Equidem, quae in pugnis ad Euboeam factis nec ignavissima fui, nec minima facta edidi, Domine, par est ut veram meam sententiam edam, dicamque quae tuis rebus maxime conferre censeo. Atqui hoc dico: parce navibus, nec praelium navale committe. Hi enim viri tuis viris mari tanto sunt superiores, quanto mulieribus viri. Quid autem omnino necesse est ut navalis pugnae adeas discrimen? Annon Athenas tenes, quarum caussa hanc suscepisti expeditionem? Immo reliquam et-*

- 68 „οὐδείς· οἱ δ' ἔτι ἀντέστησαν, ἀπήλλαξαν οὕτω ὡς κεί-
 νους ἔπρεπε; Τῇ δὲ ἐγὼ δοκέω ἀποβήσεσθαι τὰ τῶν
 (2) „ἀντιπολέμων πρήγματα, τοῦτο Φράσω. ἦν μὲν μὴ
 „ἐπειχθῆς ναυμαχίην ποιούμενος, ἀλλὰ τὰς νῆας αὐ-
 „τοῦ ἐχθροῦ πρὸς γῇ μένων, ἣ καὶ προβαίνων ἐς τὴν Πε- 20
 „λοπόννησον, εὐπετέως τοι, δέσποτα, χωρήσει τὰ νοέ-
 „ων ἐλήλυθας. οὐ γὰρ οἱοί τε πολλὸν χρόνον εἰσὶ τοι
 „ἀντέχειν οἱ Ἕλληνες, ἀλλὰ σφεας διασκεδᾶς, κατὰ
 „πόλεις δὲ ἕκαστοι Φεύξονται. οὔτε γὰρ σῆτος πάρα σφί-
 „σι ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ, ὡς ἐγὼ πυνθάνομαι· οὔτε αὐ- 25
 „τοὺς οἰκός, ἦν σὺ ἐπὶ τὴν Πελοπόννησον ἐλαύνῃς τὸν
 „πεζὸν στρατὸν, ἀτρεμιεῖν τοὺς ἐκεῖθεν αὐτέων ἥκοντας·
 68 „οὐδέ σφί μελήσει πρὸ τῶν Ἀθηναίων ναυμαχεῖν. Ἦν
 (3)

iam Graeciam tenes: neque quisquam tibi resistit: nam, qui adhuc restiterunt, hi ita accepti sunt ut commeruere. (68. 2.) Quem vero exitum habituras esse putem res adversariorum, dicam. Si tu non properaveris navalem facere pugnam, sed hic manens ad terram adplicueris naves, aut si in Peloponnesum etiam progredieris; facile tibi, Domine, succedent ea quorum causa huc venisti. Nec enim diu tibi resistere poterunt Graeci, sed disperges eos, et in suas quique civitates profugient. Nec enim commeatus illis, ut ego audio, in hac insula paratus adest: nec verosimile est, si tu adversus Peloponnesum duxeris pedestrem exercitum, tranquillos hic mansuros hos qui ex illa regione venerunt; nec illis curae erit pro Atheniensibus discrimen navalis praelii adire. (68. 3.) Sin protinus praelium facere maturaveris, vereor

„δὲ αὐτίκα ἐπειχάῃς ναυμαχῆσαι, δειμαίνω μὴ ὁ ναυ-
 30 „τικός στρατός κακωθῆις, τὸν πεζὸν προσδήλησται.
 „πρὸς δὲ, ὦ βασιλεῦ, καὶ τόδε ἐς θυμὸν βαλεῦ, αἷς
 „τοῖσι μὲν χρηστοῖσι τῶν ἀνθρώπων κακοὶ δούλοι Φι-
 „λέουσι γίνεσθαι, τοῖσι δὲ κακοῖσι, χρηστοί. σοὶ δὲ,
 „έόντι ἀρίστῳ ἀνδρῶν πάντων, κακοὶ δούλοι εἰσι οἱ ἐν
 35 „συμμάχων λόγῳ λέγονται εἶναι, έόντες Αἰγυπτίῳ τε
 „καὶ Κύπριοι, καὶ Κίλικες, καὶ Πάμφυλοι, τῶν ὀφε-
 „λός ἐστι οὐδέν.“ Ταῦτα λεγούσης πρὸς Μαρδόνιον, 69
 ὅσοι μὲν ἔσαν εὐνοοὶ τῇ Ἀρτεμισίᾳ, συμφορὰν ἵποιεντο
 τοὺς λόγους, ὡς κακόν τι πεισομένης πρὸς βασιλῆος,
 ἔτι οὐκ εἰς ναυμαχίην ποιέεσθαι· οἱ δὲ ἀγαιόμενοί τε
 5 καὶ Φθονέοντες αὐτῇ, ἅτε ἐν πρώτοισι τιμημένης διὰ
 πάντων τῶν συμμάχων, ἐτέρποντο τῇ κρίσι, αἷς ἀπο-

LXIX. 6. κρίσι. Alii vulgo ἀνακρίσι.

*ne navalis exercitus male acceptus, pedestri quo-
 que calamitatem sit adlaturus. Ad haec, Rex, hoc
 etiam cogites velim. bonis viris servos solere esse
 malos, malis vero bonos. Atqui tibi, viro omnium
 optimo, mali servi sunt, hi qui in sociorum nu-
 mero dicuntur esse, nempe Aegyptii, et Cyprii,
 et Cilices, et Pamphyli, inutiles homines. (69.)
 Haec ubi Artemisia Mardonio dixit, quicumque
 reginae favebant, dolebant eam ista locutam, ve-
 rentes ne malum quoddam ei a rege immineret, quod
 illum vetuisset navalem pugnam facere: qui vero
 invidebant ei maleque cupiebant, ut quae prae reli-
 quis omnibus sociis in honore esset apud regem,
 iudicio illius delectabantur, quippe exitium ei ad-
 Herod. T. IV. P. I. E*

λαομένης αὐτῆς. Ἐπεὶ δὲ ἀνπείχθησαν αἱ γυνῆμαι εἰς
Ξέρξεα, καὶ τα τε ἦσθη τῇ γνώμῃ τῆς Ἀρτεμισίης· καὶ
νομίζων ἔτι πρότερον σπουδαίην εἶναι, τότε πολλῷ μάλ-
λον αἶνε. ὅμως δὲ τοῖσι πλείοσι πείθεσθαι ἐκέλευε τὰδε, 10
καταδύξας πρὸς μὲν Εὐβοίῃ σφέας ἐβелоκακείην, ὡς
οὐ παρόντος αὐτοῦ· τότε δὲ αὐτὸς παρσκευάστο θεή-
σασθαι ναυμαχέοντας.

70 Ἐπειδὴ δὲ παρήγγελον ἀναπλάειν, ἀνῆγον τὰς νῆας
ἐπὶ τὴν Σαλαμίνα, καὶ παρεκρίθησαν διαταχθέντες κατ'
ἡσυχίην. τότε μὲν νυν οὐκ ἐξέχρησέ σφι ἡ ἡμέρη ναυ-
μαχίην ποιήσασθαι· νῦν γὰρ ἐπεγένετο· οἱ δὲ παρσκευ-
άζοντο εἰς τὴν ὑστεραίην. Τοὺς δὲ Ἕλληνας εἶχε δέος τε 5
καὶ ἀρρώδιῃ, ἐκ ἧκιστα δὲ τοὺς ἀπὸ Πελοποννήσου.
ἀρρώδεον δὲ, ὅτι αὐτοὶ μὲν ἐν Σαλαμῶνι κατήμενοι, ὑπὲρ
γῆς τῆς Ἀθηναίων ναυμαχίην μέλλοιεν· νικηθέντες τε,

laturo. At ut ad *Xerxem* relatae sunt sententiae, ad-
modum gavisus est illius sententiā: et, quum iam
antea eximiam esse mulierem iudicasset, nunc etiam
magis eam laudavit. Attamen *hac in re pluribus*,
ait, *esse parendum*; ratus ad Euboeam sponte suos
rem male gessisse, quoniam ipse abfuisset: nunc
autem constituerat ipse spectare pugnantem.

(70.) Postquam enavigandi signum datum est,
eduxerunt naves Salaminem versus, et per otium
explicuerunt aciem. At tunc quidem non suffecit
dies, ut committeretur praelium: nox enim super-
venit; et illi in posterum diem sese comparabant.
Graecos vero metus incessit et trepidatio, praesertim
vero Peloponnesios:angebantur quippe, quod ad
Salaminem residentes pro Atheniensium terra es-

ἐν νήσῳ ἀπολαμβάνοντες πολιορκήσονται, ἀπέντες τὴν
 10 ἑωυτῶν ἀφύλακτον. Τῶν δὲ βαρβάρων ὁ πεζὸς ὑπὸ 71
 τὴν παροῦσαν νύκτα ἐπαρεύετο ἐπὶ τὴν Πελοπόννησον·
 καίτοι τὰ δυνατὰ πάντα ἐμεμηχάνητο, ὅπως κατ' ἥπει-
 ρον μὴ ἐσβάλοιεν οἱ βάρβαροι. Ὡς γὰρ ἐπύθοντο τὰ
 5 χύστα Πελοποννήσιοι τοὺς ἀμφὶ Λεωνίδα ἐν Θερμο-
 πύλῃσι τετελευτηκέναι, συνδραμόντες ἐκ τῶν πολίων·
 ἐς τὸν Ἰσθμὸν ἔζοντο· καὶ σφί ἐπὶ στρατηγὸς Κλεόμ-
 βροτος, ὁ Ἀναξανδρίδῃ, Λεωνίδῃ δὲ ἀδελφεός. ἰζό-
 μενοι δὲ ἐν τῷ Ἰσθμῷ, καὶ συγχώσαντες τὴν Σκιρωνί-
 10 δα ὁδὸν, μετὰ τοῦτο, ὥς σφί ἔδοξε βουλευομένοισι, οἰκο-
 δέμον δια τοῦ Ἰσθμοῦ τεῖχος. αἵτε δὲ εὐσεύων μυρια-
 δέων παλλέων, καὶ παντὸς ἀνδρὸς ἐργαζομένου, ἦνετο
 τὸ ἔργον. καὶ γὰρ λίθοι, καὶ πλίνθοι, καὶ ξύλα, καὶ

sent dimicaturi; ubi si victi essent, in insula inter-
 clusi obsiderentur, suâ terrâ sine praesidio relictâ.
 (71.) Sub eandem noctem pedestris Barbarorum exer-
 citus adversus *Peloponnesum* profectus est; quam-
 quam quaecumque excogitari potuerunt effecta erant,
 ne a continente in Peloponnesum irrupere Barbari
 possent. Simulatque enim cognoverant Peloponnesii
 obiisse Leonidam ad Thermopylas, concursu ex op-
 pidis facto Isthmum occuparunt, et praeerat eis ibi
 Cleombrotus, Anaxandridae filius, frater Leonidae.
 Ad Isthmum igitur considentes, primum Scironidem
 viam obstruxerunt, deinde de communi consilio
murum per Isthmum instituerunt ducere. Quum-
 que multae essent hominum myriades, quorum quis-
 que manum operi admovit, perficiebatur opus. Nam
 et lapides et lateres et tigna et corbes sabulo reple-

Φορμαὶ ψάμμου πλήρεις ἐσεφορέοντο, καὶ ἐλίνυνον οὐδέ-
 να χρόνον οἱ βοηθήσαντες ἐργαζόμενοι, οὔτε νυκτός, οὔτε 15
 72 ἡμέρας. Οἱ δὲ βωθήσαντες ἐς τὸν Ἰσθμὸν πανδημεῖ,
 οἷδε ἔσαν Ἑλλήνων Λακεδαιμόνιοί τε καὶ Ἀρκάδες πάν-
 τες, καὶ Ἡλεῖοι, καὶ Κορίνθιοι, καὶ Σικυώνιοι, καὶ
 Ἐπίδαυριοι, καὶ Φλιάσιοι, καὶ Τροιζήνιοι, καὶ Ἑρμι-
 ονέες. αὗτοι μὲν ἔσαν οἱ βοηθήσαντες καὶ ὑπεραρρωδούν- 5
 τες τῇ Ἑλλάδι κινδυνεύουσῃ τοῖσι δὲ ἄλλοισι Πελοπον-
 νησίοισι ἔμελε οὐδέν. Ὀλύμπια δὲ καὶ Κάρνεια παροι-
 73 χῶκεε ἤδη. Οἰκέει δὲ τὴν Πελοπόννησον ἔθνεα ἑπτὰ.
 τούτων δὲ τὰ μὲν δύο, αὐτόχθονα ἔόντα, κατὰ χρόνον
 ἴδρυται νῦν τῇ καὶ τὸ πάλαι οἰκεον, Ἀρκάδες τε, καὶ
 Κυνούριοι. ἐν δὲ ἔθνος, τὸ Ἀχαιικόν, ἐκ μὲν Πελοπον-
 νήσου οὐκ ἐξεχώρησε, ἐκ μὲν τοῖ τῆς ἐσωτῆρος οἰκίε δὲ 5
 τὴν ἀλλοτρίην. τὰ δὲ λοιπὰ ἔθνεα τῶν ἑπτὰ τέσσαρα,

tae congregabantur; et sociatâ operâ opus facientes,
 nullo temporis momento, nec noctu, nec interdiu,
 cessabant. (72.) Qui ad muniendum *Isthmum* ope-
 ram suam consociarunt Graeci, hi fuere: Lacedae-
 monii et Arcades omnes, et Elci, et Corinthii, et Si-
 oyonii, et Epidaurii, et Phliasii, et Troezenii, et
 Hermionenses. Hi sunt qui periclitanti Graeciae me-
 tuentes succurrerunt: reliquis Peloponnesiis nulli
 curae ea res fuit. Olympiorum autem et Carneorum
 iam praeterierant solemnia. (73.) *Peloponnesum*
 septem incolunt populi. Horum duo sunt indigeni;
 eandem nunc, quam antiquitus, regionem habitan-
 tes, *Arcades*, et *Cynurii*. Unus populus, *Achaëcis*,
 Peloponneso quidem non egressus est, sed suam regio-
 nem cum alia mutavit. Reliqui quatuor ex illis sep-

652, 79.

ἐπὶ λυδὰ ἐστι, Δωριέες τε, καὶ Αἰτωλοί, καὶ Δρύο-
 πες, καὶ Λήμνιοι. Δωριέων μὲν, πολλαί τε καὶ δόκιμοι
 πόλεις· Αἰτωλῶν δὲ, Ἦλις μούνη· Δρυόπων δὲ, Ἑρμιό-
 10 νη τε καὶ Ἀσίνη ἢ πρὸς Καρδαμύλῃ τῇ Λακωνικῇ· Λη-
 μνίων δὲ, Παρωρεῖται πάντες. οἱ δὲ Κυνοῦριοι, αὐτόχθο-
 νες ἐόντες, δοκέουσι μῦθοι εἶναι Ἴωνες· ἐκδεδωρμένους δὲ,
 ὑπὸ τε Ἀργείων ἀρχόμενοι καὶ τοῦ χρόνου, ἐόντες Ὀρ-
 νεῖται καὶ περίοικοι. Ταυτέων ὧν τῶν ἐπταὶ ἐθνέων αἰ-
 15 λοιπαὶ πόλεις, πάρεξ τῶν κατέλεξα, ἐκ τοῦ μέσου ἐκα-
 τέατο· εἰ δὲ ἐλευθέρως ἔξεστι εἶπαι, ἐκ τοῦ μέσου κα-
 τήμενοι, ἐμῆδιζον.

Οἱ μὲν δὴ ἐν τῷ Ἰσθμῷ, τοιαύτω πόνῳ συνέστασαν, 74
 ἅτε περὶ τοῦ παντός ἤδη δρόμον θέοντες, καὶ τῇσι νηυσὶ

LXXIII. 12. *Pro μῦθοι, μὲν ἱνίσις corrigunt nonnulli.*

tem populis, advenae sunt: *Dorienses, Aetoli, Dryo-
 pes*, et *Lemnii*. Et Doriensium quidem multae sunt
 et illustres civitates: Aetolorum vero sola Elis: Dryo-
 pum Hermione, et Asine prope Cardamylen Laconi-
 cam: Lemniorum vero, Paroreatae omnes. Cynurii,
 indigenae quum sint, soli videntur [*sive*, nonnullis
 quidem videntur] Iones esse; sed in Dorienses mu-
 tati sunt, partim quod sub imperio fuerunt Argivo-
 rum, partim temporis progressu: sunt autem Or-
 neatae et horum finitimi. Istorum septem populo-
 rum reliquae civitates, praeter eas quas nominavi,
 neutrarum erant partium: si autem libere loqui li-
 cet, dum neutrarum fuere partium, Medis favebant.

(74.) Igitur qui ad Isthmum erant, eo quo dixi
 labore conflictabantur, quippe de summa rerum iam

οὐκ ἐλπίζοντες ἐλλάμψεσθαι· οἱ δὲ ἐν Σαλαμῖνι ὁμῶς,
ταῦτα πυνθανόμενοι, ἀρρώδεον, οὐκ οὔτω περὶ σφίσι
αὐτοῖσι δειμαίνοντες, ὡς περὶ τῇ Πελοποννήσῳ. ἕως μὲν 5
δὴ αὐτέων ἀνὴρ ἀνδρὶ παραστάς σιγῇ λόγον ἐποίετο,
Θῶμα ποιεύμενοι τὴν Εὐρυβιάδew ἀβουλίην· τέλος δὲ,
ἐξερράγη ἐς τὸ μέσον, σύλλογός τε δὴ ἐγίνετο, καὶ
πολλὰ ἐλέγετο περὶ τῶν αὐτέων. αἱ μὲν, ὡς ἐς τὴν Πε-
λοπόννησον χοεὸν εἴη ἀποπλάειν, καὶ περὶ ἐκείνης κινδύ- 10
νεύειν, μηδὲ πρὸ χάρης δοριαλάτου μένοντας μάχεσθαι·
Ἀθηναῖοι δὲ, καὶ Αἰγινῆται, καὶ Μεγαρεῖς, αὐτοῦ μέ-
75 νοτας ἀρύνασθαι. Ἐνθαῦτα Θεμιστοκλῆς, ὡς ἐσ-
σοῦτο τῇ γνώμῃ ὑπὸ τῶν Πελοποννησίων, λαθὼν ἐξέρ-
χεται ἐκ τῷ συνεδρίῳ. ἐξελθὼν δὲ, πέμπει ἐς τὸ στρα-

LXXIV. 3. ὁμῶς. Vulgo ὁμως.

periclitantes, nec sperantes mari praeclare admodum
gestum iri rem. Et illi *ad Salaminem*, postquam
quid ad Isthmum ageretur cognoverunt, similiter
trepidabant, non tam sibi metuentes, quam Pelo-
ponneso. Et aliquantisper quidem vir viro adstans
tacite inter se sermones conferebant, imprudens mi-
rantes Eurybiadis consilium: ad extremum vero in
publicum res erupit; et coit concilium, multaque
verba eisdem de rebus iactabantur; dicentibus aliis,
necessario ad Peloponnesum esse navigandum, et
pro illa propugnandum, nec ad regionem ab ho-
ste captam manendum, et pro illa dimicandum;
Atheniensibus vero et Aeginetis et Megarensibus con-
tendentibus, *eo loci manendum et cum hoste con-*
fligendum. (75.) Ibi tunc *Themistocles*, quum
vinceret sententia Peloponnesiorum, clanculum con-

τόπειον τὸ Μήδων ἄνδρα πλοῖω, ἐντειλάμενος τὰ λέ-
 5 γειν χρεόν· τῷ οὐνομα μὲν ἦν Σίκιννος, οἰκέτης δὲ καὶ
 παιδαγωγὸς ἦν τῶν Θεμιστοκλέους παίδων· τὸν δὲ ὕστε-
 ρον τούτων τῶν πραγμάτων Θεμιστοκλὲς Θεσπίεα τε
 ἐποίησε, ὡς ἐπεδείκντο οἱ Θεσπίεες πολίτας, καὶ χρή-
 μασι ὀλβιον. ὃς τότε πλοῖω ἀπικόμενος, ἔλεγε πρὸς
 10 τοὺς στρατηγοὺς τῶν βαρβάρων τὰδε· „Ἐπεμψέ με
 „στρατηγὸς ὁ Ἀθηναίων λάβει τῶν ἄλλων Ἑλλήνων,
 „(τυγχάνει γὰρ φρονέων τὰ βασιλῆος, καὶ βουλόμε-
 „νος μᾶλλον τὰ ὑμέτερα κατύπερθε γίνεσθαι ἢ τὰ τῶν
 „Ἑλλήνων πρήγματα,) φράσοντα, ὅτι οἱ Ἕλληνες
 15 „δοξασμὸν βουλευόνται καταρρωδηκότες. καὶ νῦν παρό-
 „χει καλλίστον ὑμᾶς ἔργον ἀπάντων ἐξιστάσασθαι,
 „ἢν μὴ περιϊδῇτε διαδράντας αὐτούς. οὐτε γὰρ ἀλλή-
 „λοισι ὁμοφρονέουσι, οὐτ' ἔτι ἀντιστήσονται ὑμῖν· πρὸς

cilio egressus, certum hominem navigio in castra mi-
 sit Medorum, edoctum quod dicere oporteret. Nomen
 homini *Sicinnus* fuit: erat autem servus et filiorum
 paedagogus Themistoclis; quem post has res gestas
 Themistocles, quo tempore Thespienses novos coop-
 tarunt cives, Thespiensem fecit, et divitiis oneravit.
 Quo ubi is navigio pervenit, apud duces Barbaro-
 rum haec verba fecit: *Misit me dux Atheniensium*
clam reliquis Graecis; favel enim ille Regis par-
tibus, cupitque ut res vestrae rebus Graecorum
sint superiores; misit me autem qui vobis nun-
ciarem, fugam meditari Graecos, metu perculsos.
Nunc igitur in promptu vobis est rem conficere
longe praeclarissimam, si non commiseritis ut illi
fugâ dilabantur. Nam nec inter se sunt concor-

„ἐαυτούς τε σφέας ὄψεσθε ναυμαχέοντας τοὺς τὰ ὑμέ-
 „τερα φρονέοντας καὶ τοὺς μή.“ Ὁ μὲν, ταῦτά σφι 20
 76 σημήνας, ἐκποδὼν ἀπαλλάσσετο. Τοῖσι δὲ ὡς πιστὰ
 ἐγίνετο τὰ ἀγγελθέντα, τοῦτο μὲν, ἐς τὴν νησίδα τὴν
 Ψυττάλειαν, μεταξύ Σαλαμίνος τε κειμένην καὶ τῆς
 ἡπείρου, πολλοὺς τῶν Περσέων ἀπεβιβάσαντο· τοῦτο
 δὲ, ἐπειδὴ ἐγίνοντο μέσαι νύκτες, ἀνῆγον μὲν τὸ ἀπ’ 5
 ἐσπέρας κέρας κυκλούμενοι πρὸς τὴν Σαλαμῖνα· ἀνῆ-
 γον δὲ οἱ ἀμφὶ τὴν Κέον τε καὶ τὴν Κυνόσουραν τεταγμέ-
 νοι, κατέχον τε μέχρι Μουνυχίης πάντα τὸν πορθμὸν
 τῆσι νηυσί. τῶνδε δὲ εἵνεκεν ἀνῆγον τὰς νῆας, ἵνα δὴ
 τοῖσι Ἕλλησι μὴδὲ Φυγέειν ἔξῃ, ἀλλ’ ἀπολαμφθέντες 10
 ἐν τῇ Σαλαμῖνι, δοῖεν τίσιν τῶν ἐπ’ Ἀρτεμισίῳ ἀγω-
 νισμάτων. ἐς δὲ τὴν νησίδα τὴν Ψυττάλειαν καλεομένην

*des, neo amplius vobis resistant; sed adversus se
 invicem pugnantes videbitis hos qui vobiscum sen-
 tiunt et eos qui contra. Et hic quidem, his dictis,
 e vestigio discessit. (76.) Illi vero, fidem nuncio
 adhibentes, primum, in Psyttaleam, parvam insu-
 lam inter Salaminem et continentem sitam, magnum
 numerum Persarum exposuerunt: deinde, sub me-
 diam noctem evecti sunt qui cornu [Graecorum]
 occidentem spectans ad Salaminem intercluderent;
 simulque, qui ad Ceam et Cynosuram erant locati,
 evecti sunt, et universum fretum usque ad Muny-
 chiam occuparunt. Evecti autem his navibus sunt eo
 consilio, quo fugâ elabi non possent Graeci, sed ad
 Salaminem circumventi poenas darent praeliorum
 ad Artemisium factorum. In exiguum vero illam insu-
 lam, cui Psyttalea nomen, idoneum Persarum*

ἄπεβίβαζον τῶν Περσέων, τῶνδε εἵνεκεν, ὡς, ἐπεὰν γέ-
νηται ναυμαχίῃ, ἐνθαῦτα μάλιστα ἐξοισομένων τῶν τε
15 ἀνδρῶν καὶ τῶν ναυηγίων, (ἐν γὰρ δὴ πόρῳ τῆς ναυμα-
χίης τῆς μελλούσης ἔσεσθαι ἔκειτο ἡ νῆσος,) ἵνα τοὺς
μὲν περιποιῶσι, τοὺς δὲ διαφθείρῳσι. ἐποίευν δὲ σιγῇ
ταῦτα, ὡς μὴ πυνθανοίατο οἱ ἐναντίοι. οἱ μὲν δὲ ταῦτα
τῆς νυκτός, οὐδὲν ἀποκοιμηθέντες, παραρτέοντο.

Χρημοῖσι δὲ οὐκ ἔχω ἀντιλέγειν ὡς οὐκ εἰσὶ αἰλη 77
θεές, οὐ βουλόμενος ἐναργέως λέγοντας πειραῖσθαι κα-
ταβάλλειν, ἐς τοιαύδε πρήγματα ἐσβλέψας.

Ἄλλ' ὅταν Ἀρτέμιδος χρυσάερον ἱερὸν ἀκτὴν
5. νηυσὶ γυφιδώσωσι, καὶ εἰναλίην Κυνόσουραν,
ἐλπίδι μαινομένη λιπαρὰς πέρσαντες Ἀθήνας,

numerum exposuerunt hoc consilio, ut, quoniam
praelio facto navali et homines et naufragia huc ma-
xime delatum iri videbantur, (sita enim insula erat
in freto ubi pugna erat facienda) ibi suos servarent,
hostes vero interficerent. Silentio autem haec omnia
fecerunt; ne animadverterent adversarii: et per to-
tam noctem, nulla quiete sumta, in hoc adparatu
fuere occupati.

(77.) In has res tales equidem intuens, negare
non possum vera esse oracula huc spectantia; nec
reiicere conabor manifeste loquentia.

At quum sacrum Dianae littus aureo-ense-in-
structae

navibus velut ponte straverint et mari-cinctam
Cynosuram,
insana spe vastatis splendidis Athenis;

δία Δίκη σβέσσει κρατερὸν Κόρον, Ὕβριος υἱὸν,
δεινὸν μαιμῶντα, δοκεῦντ' ἀνὰ πάντα τίθεσθαι.

Χαλκὸς γὰρ χαλκῷ συμμίζεται, αἵματι δ' Ἄρης
πάντον Φοινίζει. τότε ἐλεύθερον Ἑλλάδος ἡμᾶρ
εὐρύσπα Κρονίδης ἐπάγει, καὶ πότνια Νίκη.

10

Ἐς τοιαῦτα μὲν, καὶ οὕτω ἐναργέως λέγοντι Βάκιδι,
ἀντιλογίης χρησμῶν περὶ οὔτε αὐτὸς λέγειν τολμῶ,
οὔτε παρ' ἄλλων ἐνδέκομαι.

78 Τῶν δὲ ἐν Σαλαμῖνι στρατηγῶν ἐγένετο ὠθισμὸς λό-
γων πολλός. ἤδεσαν δὲ οὕτω, ὅτι σφέας περιεκυκλέον-
το τῇσι νηυσὶ οἱ βάρβαροι· ἀλλ', ὥσπερ τῆς ἡμέρης
ὥραν αὐτοὺς τεταγμένους, ἐδόκειον κατὰ χάριν εἶναι.

79 Συνεστηκότων δὲ τῶν στρατηγῶν, ἐξ Αἰγίνης διέβη Ἀοι-

LXXVII. 8. τίθεσθαι. Vulgo πυθίσθαι. Nonnulli πιθίσθαι. 1. 13.
ἀντιλογίης --- λέγειν. Cum viro docto legendum videtur δι' ἀν-
τιλογίης --- ἐλθεῖν.

tum diva Vindicta exstinguet minacem Satiela-
tem, Contumeliae filiam,

dire furentem, omniaque conantem evertere.

Aes enim aeri miscebitur, et sanguine Mavors
pontum rubefaciet. Tunc libertatis diem Graeciae
reddet late-cernens Saturnius et alma Victoria.

Ad haec talia, et adversus ita clare loquentem *Baci-*
dem, nec ego contradicendi oraculis caussa quid-
quam dicere audeo, nec ab aliis dictum admitto.

(78.) Iam inter duces *ad Salaminem* gravis exsi-
stebat sermonum contentio. Nec dum vero illi no-
verant, undique inclusos se esse a Barbaris: sed, ut
illos interdiu locatos viderant, ita eodem in loco
mansisse eos putabant. (79.) Dum inter se altercantur

στειδῆς ὁ Λυσιμάχου, αἰτῆρ Ἀθηναῖος μὲν, ἐξωστρα-
 κισμένοις δὲ ὑπὸ τοῦ δήμου· τὸν ἐγὼ νενόμικα, πυνθα-
 νόμενος αὐτοῦ τὸν τρόπον, ἄριστον ἄνδρα γενέσθαι ἐν
 5 Ἀθήνησι καὶ δικαιοτάτον. οὗτος ὦν ἡρ στὰς ἐπὶ τὸ συνέ-
 δριον, ἐξεκαλέετο Θεμιστοκλῆα, εἶοντα μὲν ἑαυτῷ οὐ
 Φίλον, ἐχθρὸν δὲ τὰ μάλιστα· ὑπὸ δὲ μεγάλῃ τῶν
 παρόντων κακῶν, λήθην ἐκείνων ποιούμενος ἐξεκαλέε-
 το, θέλων αὐτῷ συμμῖξαι. προακήκως δὲ ὅτι σπεύ-
 10 δοειν οἱ ἀπὸ Πελοποννήσου ἀνάγειν τὰς νῆας πρὸς τὸν
 Ἴσθμόν. ὡς δὲ ἐξῆλθέ οἱ Θεμιστοκλῆς, ἔλεγε Ἀριστί-
 δης τάδε· „Ἡμῶς στασιάζειν χρεόν ἐστι, ἐν τε τῷ ἄλ-
 „λῳ καιρῷ καὶ δὴ καὶ ἐν τῷδε, περὶ τοῦ ὀκότερος
 „ἡμῶν πλέω ἀγαθὰ τὴν πατρίδα ἐργάσεται. λέγω
 15 „,δὲ τοι, ὅτι ἴσον ἐστι πολλά τε καὶ ὀλίγα λέγειν περὶ

duces; interim ex Aegina traiecerat *Aristides*, *Lysimachi* filius, civis quidem Atheniensis, sed ostracismo damnatus a populo; quem ego, ut eius mores accipi, optimum Athenis virum iustissimumque fuisse iudico. Hic vir, stans ad introitum concilii, evocari ad se iussit *Themistoclem*, qui non ei amicus, sed quam maxime inimicus erat; verum ob praesentium gravitatem malorum oblitus inimicitiarum, ad se vocari illum iussit, colloqui cum eo cupiens: antea audiverat autem, id urgere Peloponnesios ut ad Isthmum abducatur classis. Postquam egressus est *Themistocles*, his verbis eum *Aristides* adloquitur: *Debemus nos et aliās et nimirum nunc maxime de hoc inter nos contendere, uter nostrū maiora commoda patriae sit adlaturus. Dico vero tibi, perinde esse, multa an pauca verba facias ad Pelo-*

„ἀποπλῶσθαι τοῦ ἐνθεῦτεν Πελοποννησίοισι. ἐγὼ γὰρ
 „αὐτόπτης τοι λέγω γινόμενος, ὅτι νῦν, οὐδ' ἦν θέλω-
 „σι, Κορίνθιοί τε καὶ αὐτὸς Εὐρυβιάδης οἱοί τε ἔσον-
 „ται ἐκπλῶσαι· περιεχόμεθα γὰρ ὑπὸ τῶν πολεμίων
 80 „κύκλῳ. ἀλλ' ἐσελθὼν σφι ταῦτα σήμνηον.“ Ὁ δ' 20
 ἀμείβετο τοῖσδε· „Κάρτα τε χρηστὰ διακελεύεαι, καὶ
 „εὖ ἡγγεϊλας. τὰ γὰρ ἐγὼ ἐδεόμην γενέσθαι, αὐτὸς
 „αὐτόπτης γινόμενος ἦκεις. ἴσθι γὰρ, ἐξ ἐμέο τὰ ποιεύ-
 „μενα ὑπὸ Μήδων. ἑδεε γὰρ, ὅτε οὐκ ἐκόντες ἔβελον 5
 „εἰς μάχην κατίστασθαι οἱ Ἕλληνες, ἀέκοντας παρα-
 „στήσασθαι. σὺ δὲ, ἐπεὶ περ ἦκεις χρηστὰ ἀπαγγέλ-
 „λων, αὐτὸς σφι ἄγγελον. ἦν γὰρ ἐγὼ αὐτὰ λέγω,
 „δοῶ πλάσας λέγειν, καὶ οὐ πείσω, ὡς οὐ ποιεύν-
 „των τῶν βαρβάρων ταῦτα. ἀλλὰ σφι σήμνηον αὐτὸς 10

ponnesios classem hinc abducere cupientes. Ego enim, oculatus testis tibi aio, nullam nunc, ne si velint quidem, facultatem esse Corinthiis et ipsi Eurybiadi enavigandi; undique enim circumclusi sumus ab hostibus. At tu i intro, et hoc illis nuncia. (80.) Sic ille; cui Themistocles respondit: Et rectissime tu mones; et bonum utique adfers nuncium: nam, quod ego ut fieret cupiveram, id tu factum esse testis oculatus nuncias. Scito enim, a me monitos fecisse hoc Medos: quandoquidem enim sponte noluerunt Graeci praelio decernere, necesse fuit ut inviti cogerentur. At tu, quoniam huc venisti bonum nuncium adferens, ipse illis nuncia. Nam si ego haec dixero, videbor illis ficta loqui, neque eis persuadebo factum hoc esse a Barbaris. Sed tu eos adi; et ipse illis, ut res habet, indica.

„παρελθὼν ὡς ἔχει. ἐπεὰν δὲ σημήνης, ἣν μὲν πείθων-
 „ται, ταῦτα δὴ τὰ κάλλιστα ἣν δὲ αὐτοῖσι μὴ πι-
 „στα γένηται, ὁμοῦν ἡμῖν ἔσται. οὐ γὰρ ἔτι διαδρή-
 „σσονται, εἴπερ περιεχόμεθα πανταχόθεν, ὡς σὺ λέ-
 „γεις.“ Ταῦτα ἔλεγε παρελθὼν ὁ Ἀριστείδης, Φά- 81
 μενος ἐξ Αἰγίνης τε ἦκειν, καὶ μόγισ ἐκπλῶσαι λα-
 θὼν τοὺς ἐπυρριζμένους· περιέχεσθαι γὰρ πᾶν τὸ στρα-
 τόπεδον τὸ Ἑλληνικὸν ὑπὸ τῶν νεῶν τῶν Ξέρξεω πα-
 5 ραρτέσθαι τε συνεβούλευε ὡς ἀλεξήσομένους. Καὶ ὁ
 μὲν, ταῦτα εἰπας, μετεστῆκε· τῶν δὲ αὐτῆς ἐγένετο
 λόγῳ ἀμφισβασίῃ· οἱ γὰρ πλεῖνες τῶν στρατηγῶν
 οὐκ ἐπίβητον τὰ ἐξαγγελθέντα. Ἀπιστούντων δὲ του- 82
 τέων, ἦκε τρίτης ἀνδρῶν Τηνίων αὐτομολέουσα, τῆς
 ἡγετῆς ἀνὴρ Παναίτιος ὁ Σωσιμένηος, ἥπερ δὴ ἔφερε τὴν

Quod ubi tu indicaveris, si illi persuasi fuerint, tum quidem optime res habebit; sin dictis tuis non adhibuerint fidem, perinde nobis erit: etenim non amplius aufugient; si, ut tu ais, undique cincti sumus ab hostibus. (81.) Igitur in concilium ingressus Aristides, rem nunciat; dicens, se ex Aegina venire, et per hostium naves in statione locatas aegre pervasisse latentem; universam enim Graecorum classem a Persarum navibus esse circumventam: quare se illis consulere, ut ad propulsandum hostem sese comparent. His dictis, ille discessit; inter hos vero rursus orta est sermonum disceptatio: plerique enim ex ducibus fidem nuncio non adhibuerunt. (82.) Dum hi ita increduli sunt, advenit triremis transfuga Teniorum, cui praeerat civis Tenius Panaetius, Sosimenis filius; quae

ἀληθῆναι πᾶσαν. διὰ δὲ τοῦτο τὸ ἔργον ἐνεγράφησαν
 Τήνιοι ἐν Δελφοῖσι ἐς τὸν τρίποδα ἐν τοῖσι τὸν βάρβα- 5
 ρον κατελοῦσι. Σὺν δὲ ὧν ταύτῃ τῇ νηὶ τῇ αὐτομολη-
 σάσῃ ἐς Σαλαμῖνα, καὶ τῇ πρότερον ἐπ' Ἀρτεμίσιον
 τῇ Λημνίῃ, ἐξεπληροῦτο τὸ ναυτικὸν τοῖσι Ἑλλήσι ἐς
 τὰς ὀγδώκοντα καὶ τριηκοσίας νῆας· δύο γὰρ δὴ νηῶν
 τότε κατέδεε ἐς τὸν ἀριθμὸν. 10

- 83 Τοῖσι δὲ Ἑλλήσι ὡς πιστὰ δὴ τὰ λεγόμενα ἦν τῶν
 Τηνίων ῥήματα, παρεσκευάζοντο ὡς ναυμαχῆσόντες.
 ἡὼς τε διέφαινε, καὶ οἱ σύλλογον τῶν ἐπιβατίων ποιη-
 σάμενοι, προηγόρευε εὖ ἔχοντα μὲν ἐκ πάντων Θεμι-
 στοκλῆς· τὰ δὲ ἔπεα ἦν, πάντα κρέσσω τοῖσι ἥσσοσι 5
 ἀντιτιθέμενα. ὅσα δὲ ἐν ἀνθρώπου φύσι καὶ καταστάσι
 ἐγγίνεται, παραινέσας δὴ, τούτέων τὰ κρέσσω αἰρέε-

omnem veritatem adtulit. Quod quidem ob factum
 Delphis in tripode nomen *Teniorum* inscriptum est
 in eorum populorum nominibus qui Barbarum de-
 bellarunt. Hac igitur navi, quae ad Salaminem ab
 hoste transfugit, simul cum Lemnia navi quae antea
 ad Artemisium transfugerat, completus est numerus
 navium, quibus usi sunt Graeci, ut trecentae et octo-
 ginta confierent; ad quem explendum numerum duae
 naves prius defuerant.

(83.) Postquam Teniorum verba fidem fecere Grae-
 cis, tum demum ad navalem pugnam sese hi com-
 pararunt, et prima luce coetum coegerunt propugna-
 torum. Ibi tunc prae caeteris ducibus Themistocles
 bene apud suos pro concione verba fecit; cuius in
 eo vertebatur oratio, ut meliora quaeque peioribus
 opponeret, hortareturque, ut, quaecumque in homi-

σθαι. καὶ καταπλέξας τὴν ῥῆσιν, ἐσβαίνειν ἐκέλευε ἐς
τὰς νῆας. καὶ οὗτοι μὲν δὴ ἐσέβαινον, καὶ ἤκε ἡ ἀπ'
10 Αἰγίνης τριῆρης, ἣ κατὰ τοὺς Αἰακίδας ἀπεδήμησε. ἐν-
θαῦτα ἀνῆγον τὰς νῆας ἀπάσας οἱ Ἕλληνες. Ἀνα-84
γομένοισι δέ σφι, αὐτίκα ἐπέκεατο οἱ βαρβαροὶ. οἱ
μὲν δὴ ἄλλοι Ἕλληνες ἐπὶ πρύμνῃ ἀνεκρούοντο, καὶ
ἀκέλλον τὰς νῆας Ἀμεινίης δὲ Παλληνεύς, ἀνὴρ Ἀθη-
5 ναῖς, ἐξαναχθεὶς, νῆϊ ἐμβάλλει. συμπλακείσης δὲ
τῆς νηὸς, καὶ οὐ δυναμένων ἀπαλλαγῆναι, οὕτω δὴ οἱ
ἄλλοι Ἀμεινίῃ βοηθέοντες συνέμισγον. Ἀθηναῖοι μὲν οὕτω
λέγουσι τῆς ναυμαχίης γενέσθαι τὴν ἀρχήν· Αἰγινῇ-
ται δὲ, τὴν κατὰ τοὺς Αἰακίδας ἀποδημήσασαν ἐς Αἴ-
10 γναν, ταύτην εἶναι τὴν ἀρξάσαν. Λέγεται δὲ καὶ τά-

nis naturam et conditionem caderent, ex his elige-
rent optima. Postquam dicendi finem fecit, conscen-
dere naves suos iussit. Qui dum conscendunt, adfuit
ex Aegina triremis quae ad deducendos Aeacidas
missa erat: tum deinde navibus omnibus evecti sunt
Graeci. (84.) Quos in altum evectos tanto protinus
impetu adgressi sunt Barbari, ut caeteri Graeci om-
nes in puppim remigarent, et terrae admoverent na-
ves. Unus *Aminias*, Atheniensis civis, Pallenensis,
longius evectus, navem hostilem rostro petiit. Cu-
ius navis quum alteri implicita haereret, nec inde
divelli posset; ita demum caeteri, auxilio venientes
Aminiae, praelium commiserunt. Id quidem fuisse
navalis pugnae initium memorant Athenienses: Ae-
ginetae vero, illam navem, aiunt, pugnae initium
fecisse, quae Aeginam ad advehendos Aeacidas fue-
rat missa. Narratur hoc etiam, adparuisse Graecis

δε, ὡς Φάσμα σφι γυναικὸς ἐφάνη· φανεῖσαν δὲ δια-
κελεύσασθαι, ὥστε καὶ ἅπαν ἀκούσαι τὸ τῶν Ἑλλή-
νων στρατόπεδον, ὀνειδίσασαν πρότερον τὰδε· „ὦ δαι-

- 85 „μόνιοι, μέχρι κόσου ἔτι πρύμνην ἀνακρούεσθε;“ Κα-
τὰ μὲν δὴ Ἀθηναίους ἐτετάχατο Φοίνικες· οὗτοι γὰρ
εἶχον τὸ πρὸς Ἐλευσῖνός τε καὶ ἐσπέρης κέρας· κατὰ
δὲ Λακεδαιμονίους, Ἴωνες· οὗτοι δ' εἶχον τὸ πρὸς τὴν
ἡῶ τε καὶ τὸν Πειραιέα. ἐβελόκακεον μὲντοι αὐτέων, 5
κατὰ τὰς Θεμιστοκλέους ἐντολάς, ὀλίγοι· οἱ δὲ πλεῖ-
νες, οὐ. Ἐχω μὲν νυν συχναὶν οὐνέρματα τριηράρχων κα-
ταλέξαι, τῶν κῆας Ἑλληνίδας ἐλόντων· χρήσομαι δὲ
αὐτοῖσι οὐδέν, πλὴν Θεομήτορες τε τοῦ Ἀνδροδάμαν-
τος, καὶ Φυλάκου τοῦ Ἰστιαίου, Σαμίων ἀμφοτέρων. 10
τοῦ δὲ εἵνεκα μέμνημαι τούτων μούνων, ὅτι Θεομήτωρ

speciem mulieris, quae illos, ita ut universus exau-
diret exercitus, ad fortiter pugnandum hortata sit,
increpatos prius his verbis, *Miseri! quousque in
puppim remigabitis?* (85.) Contra Athenienses lo-
cati Phoenices erant; hi enim cornu obtinebant
Eleusinem et occidentem spectans: contra Lacédæ-
monios vero Iones, qui in altero cornu versus orien-
tem et Piraeum erant. Et horum quidem pauci, ut
monuerat eos Themistocles, de industria cessarunt;
maior pars vero strenue pugnabat. Possem sane mul-
torum nomina trierarchorum edere, qui graecas na-
ves ceperunt: nec vero eos memorabo, nisi Theo-
mestorem Androdamantis filium, et Phylacum Hi-
stiaci, Samium utrumque. Horum autem solorum
ea causa facio mentionem, quod Theomestor ob
hanc rem gestam Sami tyrannus a Persis est con-

μὲν διὰ τοῦτο τὸ ἔργον Σάμου ἐτυράννευσε, καταστη-
 σάντων τῶν Περσέων· Φύλακος δὲ, εὐεργέτης βασι-
 λῆος ἀνεγράφη, καὶ χάρη οἱ ἐδώρθη πολλή. οἱ δ' εὐερ-
 15 γέται τοῦ βασιλῆος, ὀροσάγγαι καλέονται Περσιστί.
 περὶ μὲν νυν τούτους οὕτω εἶχε. Τὸ δὲ πλῆθος τῶν νηῶν 86
 ἐν τῇ Σαλαμῖνι ἐκεραίζετο· αἱ μὲν, ὑπ' Ἀθηναίων δια-
 φθειρόμεναι· αἱ δὲ, ὑπὸ Αἰγινητέων. ἅτε γὰρ τῶν μὲν
 Ἑλλήνων σὺν κόσμῳ ναυμαχεόντων κατὰ τάξιν, τῶν
 5 δὲ βαρβάρων οὐ τεταγμένων ἔτι, οὔτε σὺν νόῳ ποιούν-
 των οὐδὲν, ἐμελλε τοιοῦτό σφι συνοίσεσθαι, οἷόν περ ἀπέ-
 βη. καίτοι ἔσαν γε καὶ ἐγένοντο ταύτην τὴν ἡμέραν μα-
 κρῶ ἀμείνονες αὐτοὶ ἑωυτῶν, ἢ πρὸς Εὐβοίῃ· πᾶς τις
 προθυμέμενος, καὶ δειμαίνων Ξέρξην· ἐδόκει τε ἕκα-
 10 στος ἑωυτὸν θεήσεσθαι βασιλῆα.

stitutus; Phylacus vero eorum numero qui bene de Rege meruerunt adscriptus est, et amplius terrae tractus eidem donatus. *Orosangae* Persico sermone vocantur *bene de rege meriti*. Ac de his quidem ita res habet. (86.) Maior vero numerus hostilium navium in hac *ad Salaminem pugna* periit; aliae ab Atheniensibus corruptae, aliae ab Aeginetis. Nam quum Graeci ordine et iusta acie pugnarent, Barbari vero nec dum satis ordinati fuissent, neque recto consilio quidquam gererent, debuit id fere ipsum evenire quod accidit: quamquam eo die longe fortiores fuerunt seseque praestiterunt quam ad Euboeam, quum unusquisque formidine Xerxis studium omne adhiberet; quisque enim spectari se a rege existimabat.

Herod. T. IV. P. I.

F

87 Κατὰ μὲν δὴ τοὺς ἄλλους, οὐκ ἔχω μετεξετέρους
 εἶπαι ἀτρεκέως, ὡς ἕκαστοι τῶν βαρβάρων ἢ τῶν Ἑλ-
 λήνων ἠγωνίζοντο· κατὰ δὲ Ἀρτεμισίην τὰδε ἐγένετο, ἀπ’
 ὧν εὐδοκίμησε μᾶλλον ἔτι παρὰ βασιλῆϊ. ἐπεὶ δὲ γὰρ
 εἰς Θόρυβον πολλὸν ἀπίκετο τὰ βασιλῆος πρήγματα, 5
 ἐν τούτῳ τῷ καιρῷ ἡ νηὺς ἡ Ἀρτεμισίης ἐδωάκετο ὑπὸ
 νηὸς Ἀττικῆς. καὶ ἡ, οὐκ ἔχουσα διαφυγέειν, ἔμπροσθε
 γὰρ αὐτῆς ἔσαν ἄλλαι νῆες Φίλιαι, ἡ δὲ αὐτῆς πρὸς
 τῶν πολεμίων μάλιστα ἐτύγχανε εὐῶσα· ἔδοξε οἱ τότε
 ποιῆσαι, τὸ καὶ συνήνεκε ποιησάση. διωκομένη γὰρ ὑπὸ 10
 τῆς Ἀττικῆς, Φέρουσα ἐνέβαλε νηὶ Φιλίῃ, ἀνδρῶν τε
 Καλυνδέων, καὶ αὐτοῦ ἐπιπλέοντος τοῦ Καλυνδέων βα-
 σιλῆος Δαμασιθύμου. εἰ μὲν καὶ τι νεῖκος πρὸς αὐτὸν
 ἐγεγόνει ἔτι περὶ Ἑλλήσποντον ἰόντων, οὐ μέντοι ἔγωγε

(87.) Iam, quod ad alios adtinet, quo pacto sin-
 guli nonnulli Barbarorum aut Graecorum pugnave-
 rint, non possum pro comperto referre: sed ad
Artemisiam quod spectat, haec gesta sunt, unde
 illa magis etiam regi adprobata est. Postquam magno
 tumultu res regis misceri coeperant, per id tempus
 navem Artemisiae persequabatur navis Attica. Et
 illa, quum effugere non posset, quoniam ante eam
 multae aliae sociae naves erant, ipsius autem navis
 hostibus erat proxima, hoc consilium cepit, quod
 etiam eventu utilissimum ei fuit. Quum enim insta-
 ret illi Attica navis, ipsa capto impetu in sociam na-
 vem impegit, qua Calyndenses viri vehebantur cum
 rege Calyndensium Damasithymo. Cum quo an ei
 antea, quum adhuc ad Hellespontum fuissent, al-
 tercatio quaedam intercesserit, confirmare equidem

15 ἔχω εἶπαι, οὔτε εἰ ἐκ προνοίης αὐτὰ ἐποίησε, οὔτε εἰ
 συνεκύρησε ἢ τῶν Καλυνδέων κατὰ τύχην παραπείσοῦ-
 σα νηῦς. ὥς δὲ ἐνέβαλέ τε καὶ κατέδυσε, εὐτυχίῃ χη-
 σαμένη, διπλᾷ ἑωυτὴν ἀγαθὰ ἐργάσατο. ὅ τε γὰρ τῆς
 Ἀττικῆς νηὸς τριήραρχος, ὥς εἶδε μιν ἐμβαλλουσάν νηϊ
 20 ἀνδρῶν βαρβάρων, νομίσας τὴν νῆα τὴν Ἀρτεμισίης ἢ
 Ἑλληνίδα εἶναι, ἢ αὐτομολέειν ἐκ τῶν βαρβάρων, καὶ
 αὐτοῖσι ἀμύνειν, ἀποστρέψας, πρὸς ἄλλας ἐτράπετο.
 Τοῦτο μὲν, τοιοῦτο αὐτῇ συνήνεκε γενέσθαι, διαφυγέειν 88
 τε καὶ μὴ ἀπολέσθαι· τοῦτο δὲ, συνέβη ὥστε κακὸν
 ἐργασαμένην, ἀπὸ τούτων αὐτὴν μάλιστα εὐδοκιμῆσαι
 παρὰ Ξέρξῃ. λέγεται γὰρ, βασιλῆα θηεύμενον, μα-
 5 θεῶ τὴν νῆα ἐμβαλοῦσαν· καὶ δὴ τινα εἶπαι τῶν πα-
 ρέντων· „Δέσποτα, ὁρᾷς Ἀρτεμισίην, ὥς εὖ ἀγωνίζε-

non possum, nec utrum consulto id fecerit, an casu
 tunc maxime Calydensium navis ei fuerit obiecta.
 Ut vero in illam impexit, eamque depressit; singu-
 lari felicitate usa, duplex inde commodum retulit.
 Nam Atticae navis trierarchus, ubi illam vidit in
 navem hominum barbarorum facere impetum, ratus
 Artemisiae navem esse graecanicam, aut a Barbaris
 ad Graecos transfugere et ipsis succurrere, omissâ
 illâ, alias Barbarorum naves petiit. (88.) Itaque
 hoc primum illa commodum consecuta est, ut salva
 evaserit: insuper vero eidem contigit, ut, quum
 damno adfecisset regem, ob id ipsum factum maxime
 ab eodem laudaretur. Aiunt enim, quum pugnam
 Xerxes spectaret, animadvertisse eum hanc navem
 in alteram impingentem: quumque adstantium ali-
 quis ei dixisset, *Vides, domine, quam fortiter*

„ται, καὶ ἡ αὐτῶν πολεμίων κατέδυσε;“ καὶ τὸν ἐπεί-
 ρεσθαι, εἰ ἀληθῶς ἐστὶ Ἀρτεμισίης τὸ ἔργον· καὶ τοὺς
 Φάνας „σαφέως τὸ ἐπίσημον τῆς νηὸς ἐπισταμένους.“
 τὴν δὲ διαφθαρεῖσαν ἠπιστάτο εἶναι πολεμίνην. τὰ τε 10
 γὰρ ἄλλα, ὡς εἴρηται, αὐτῇ συνήνεκε ἐς εὐτυχίην γε-
 νόμενα, καὶ τὸ τῶν ἐκ τῆς Καλυνδικῆς νηὸς μηδὲνα ἀπο-
 σωθέντα κατήγορον γενέσθαι. Ξέρξην δὲ εἶπαι λέγεται
 πρὸς τὰ φραζόμενα· „Οἱ μὲν ἄνδρες γεγόνασί μοι γυ-
 „ναῖκες· αἱ δὲ γυναῖκες, ἄνδρες.“ ταῦτα μὲν Ξέρξην 15
 Φασὶ εἶπαι.

- 89 Ἐν δὲ τῷ πόνῳ τούτῳ, ἀπὸ μὲν ἔθανε ὁ στρατηγὸς
 Ἀριαβίγνης ὁ Δαρείου, Ξέρξεω ἐὼν ἀδελφεός, ἀπὸ δὲ
 ἄλλοι πολλοί τε καὶ ὀνομαστοὶ Περσέων καὶ Μήδων,
 καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων· ὀλίγοι δὲ τινες καὶ Ἕλλη-
 νων. ἅτε γὰρ νέων ἐπιστάμενοι, τοῖσι αἱ νῆες διεφθεί- 5

*Artemisia pugnet, quae navem etiam hostilem de-
 pressit! quae sisse illum, vere-ne sit hoc Artemi-
 siae factum? cui illos respondisse, plane se nosse
 navis insigne. Existimabant hi autem hostilem esse
 navem, quam illa depressisset. Nam et alia, ut di-
 ctum est, feliciter ei cesserant, et hoc, quod ex Ca-
 lyndica navi nemo unus salvus evaserit, qui accu-
 sare illam potuisset. Itaque Xerxes ad ea, quae ei
 ab his dicta erant, hoc verbum edidisse fertur: Viri
 mihi facti sunt mulieres; mulieres vero, viri. Hoc
 a Xerxe dictum memoratur.*

(89.) In hoc autem praelio occubuit dux Ariabi-
 gnes, Darii filius, frater Xerxis: occubuerunt item alii
 multi illustres viri ex Persis Medisque et ex eorum
 sociis: ex Graecis vero pauci. Hi enim quum essent

ροτο, καὶ μὴ ἐν χειρῶν νόμῳ ἀπολλύμενοι, εἰς τὴν Σα-
λαμῖνα διένειον. τῶν δὲ βαρβάρων οἱ πολλοὶ ἐν τῇ θα-
λάσῃ διεφθάρησαν, νέειν οὐκ ἐπιστάμενοι. Ἐπὶ δὲ
αἱ πρῶται εἰς Φυγὴν ἐτρέποντο, ἐνθαῦτα αἱ πλείους
10 διεφθείροντο. οἱ γὰρ ὀπίσθι τεταγμένοι, εἰς τὸ πρόσθε
τῇσι νηυσὶ παριέναι πειρώμενοι, ὡς ἀποδεξόμενοι τι καὶ
αὐτοὶ ἔργον βασιλεῖ, τῇσι σφετέρῃσι νηυσὶ Φευγούσῃσι
περιέπιπτον. Ἐγένετο δὲ καὶ τότε ἐν τῷ θαρρύβῳ τού- 90
τῳ. τῶν τινες Φοινίκων, τῶν αἱ νῆες διεφθαρέατο, ἐλ-
θόντες παρὰ βασιλῆα, διέβαλλον τοὺς Ἴωνας, ὡς δι'
ἐκείνους ἀπολοίατο αἱ νῆες, ὡς προδόντων. συνήνεκε ὦν
5 οὕτω, ὥστε Ἴωνων τε τοὺς στρατηγούς μὴ ἀπολέσθαι,
Φοινίκων τε τοὺς διαβάλλοντας λαβεῖν τοῖόνδε μισθόν.
ἔτι τούτων ταῦτα λεγόντων, ἐνέβαλε νῆϊ Ἀττικῇ Σα-

natandi periti, si quae eorum navis periit, quotquot
non manu ceciderunt hostium, ad Salaminem ena-
tarunt: at Barbarorum plerique, natandi imperiti,
in mari periere. Et postquam primae naves in fu-
gam erant versae, tum vero plurimae corruptae
sunt: nam qui pone erant locati, hi quum navibus
in anteriora progredi conarentur, quippe et ipsi prae-
clarum aliquod facinus regi ostensuri, in suorum
naves fugientium inciderunt. (90.) In eodem tu-
multu hoc etiam accidit. *Phoenices* quidam, quo-
rum naves perierant, ad regem accedentes calum-
niati sunt *Iones*, tamquam per eorum proditionem
periissent naves. Forte fortuna autem ita cecidit res,
ut Ionum duces nihil mali paterentur, et *Phoeni-
ces* calumniantes hancce mercedem ferrent. Dum
illi adhuc ista dicunt, in unam ex Atheniensium na-

μοθηϊκὴ νηὺς· ἥ τε δὴ Ἀττικὴ κατεδύετο, καὶ ἐπιφε-
ρομένη Αἰγιναίη νηὺς κατέδυσε τῶν Σαμοθηϊκῶν τὴν
νῆα. ἄτε δὴ ἔόντες ἀκοντισταὶ οἱ Σαμοθηϊκοί, τοὺς 10
ἐπιβάτας ἀπὸ τῆς καταδυσάσης νηὸς βάλλοντες ἀπῆ-
ραξαν, καὶ ἐπέβησάν τε καὶ ἔσχον αὐτήν. ταῦτα γε-
νόμενα τοὺς Ἴωνας ἐρρύσατο. ὥς γὰρ εἶδε σφεας Ξέρ-
ξης ἔργον μέγα ἐργασαμένους, ἐτράπετο πρὸς τοὺς Φοί-
νικας, οἳ αὐτὸν ὑπερλυπεόμενός τε καὶ πάντας αἰτιώμενος 15
καὶ σφῶν ἐκέλευσε τὰς κεφαλὰς ἀποταμεῖν, ἵνα μὴ,
αὐτοὶ κακοὶ γεγένησιν, τοὺς ἀμείνονας διαβάλλωσι.
(ὅπως γὰρ τίνα ἴδοι Ξέρξης τῶν ἐωυτοῦ ἔργων τι ἀποδεικ-
νύμενον ἐν τῇ ναυμαχίᾳ, κατήμενος ὑπὸ τῷ οὐρεὶ τῷ
ἀντίον Σαλαμῖνος, τὸ καλεῖται Αἰγάλεως, ἀντιπνύθαι 20
νετὸ τὸν ποιήσαντα· καὶ οἱ γραμματισταὶ ἀνέγραφον

vibus irruiat navis Samothracica: et dum mergitur
Attica navis, adcurrrens navis Aeginensis deprimit
Samothracicam. Tum vero Samothraces, ut solertes
iaculatores, de navi quae ipsorum navem depresso-
rat coniectis telis deturbarunt propugnatores, na-
vemque conscenderunt, eaque potiti sunt. Id factum
Iones servavit. Ut enim rem praeclare ab his gestam
Xerxes vidit, iram suam in *Phoenices* vertit, quippe
valde aeger animi et quoslibet accusans: illorumque
capita iussit praecidi, *ne, quum ignavi ipsi essent,*
fortiores viros calumniarentur. Xerxes enim, e re-
gione Salaminis sedens in montis radice, cui Aega-
leos nomen, quoties aliquod facinus a suis editum
cerneret, sciscitabatur *quis esset qui id fecisset:* et

πατρόθεν τὸν τριήραρχον καὶ τὴν πόλιν.) πρὸς δὲ ἔτι καὶ
προσελάβετο Φίλος ἰὼν Ἀριαράμνης, ἀνὴρ Πέρσης πα-
ρεὼν, τούτου τοῦ Φοινικηίου πάθεος. οἱ μὲν δὲ πρὸς τοὺς
25 Φοίνικας ἐτράποντο.

Τῶν δὲ βαρβάρων εἰς Φυγὴν τραπομένων, καὶ ἐκ-91
πλεόντων πρὸς τὸ Φάληρον, Αἰγινῆται, ὑποστάντες ἐν
τῷ πορθμῷ, ἔργα ἀπιδέξαντο λόγου ἄξια. οἱ μὲν γὰρ
Ἀθηναῖοι ἐν τῷ Θορύβῳ ἐκεραΐζον τὰς τε ἀντισταμένας
5 καὶ τὰς Φευγούσας τῶν νηῶν, οἱ δὲ Αἰγινῆται τὰς ἐκ-
πλωύσας· ὅπως δὲ τινες τοὺς Ἀθηναίους διαφύγοιεν,
Φερόμενοι ἐσέπιπτον εἰς τοὺς Αἰγινήτας. Ἐνθαῦτα συν-92
εκύρεον νῆες ἥ τε Θεμιστοκλέος διώκουσα νῆα, καὶ ἡ
Πολυκρίτου τοῦ Κριῦ, ἀνδρὸς Αἰγινῆται, νῆϊ ἐμβα-

XC. 23. προσελάβετο ex coniect. pro vulgato προσβάλετο.

scribae notabant trierarchi nomen cum patris* et ci-
vitatís nomine. Insuper vero etiam Ariaramnes Per-
sa, qui tunc aderat, operam suam Ionibus, quorum
erat amicus, ad hoc contulerat ut malum illud in
Phoenicum capita verteretur.

(91.) Ubi vero *in fugam versi Barbari* Phalerum
navibus contenderunt, ibi tunc *Aeginetae*, in freto
in subsidiis stantes, memoratu digna facinora edi-
dere. Etenim Athenienses quidem in hoc tumultu
naves et resistentes et fugientes perdebant, Aegine-
tae vero eas quae praelio excedebant: et, quae pe-
riculum ab Atheniensibus effugerant, hae dum reci-
piebant se, in Aeginetas incidebant. (92.) Ibi forte
mutuo sibi occurrerunt navis Themistoclis, aliam
navem persequentis, et Polycriti navis, Crii filii,
Aeginetae, qui in Sidoniam illam navem impetum

λοῦσα Σιδωνίη, ἥπερ εἶλε τὴν προφυλάσσουσαν ἐπὶ
 Σκιαθῶ τὴν Αἰγιναιήν, ἐπ' ἧς ἔπλεε Πυθέης ὁ Ἰσχε- 5
 νόου, τὸν οἱ Πέρσαι, κατακοπέντα, ἀρετῆς εἵνεκα εἶχον
 ἐν τῇ νηὶ ἐκπαγλόμενοι. τὸν δὲ περιάγουσα ἅμα τοῖσι
 Πέρσῃσι ἦλω νηὺς ἡ Σιδωνίη, ὥστε Πυθέην οὕτω σω-
 θῆναι εἰς Αἶγιναν. ὥς δὲ εἰεῖδε τὴν νῆα τὴν Ἀττικὴν ὁ
 Πολύκριτος, ἔγνω, τὸ σημήϊον ἰδὼν τῆς στρατηγίδος 10
 καὶ βώσας τὸν Θεμιστοκλῆα, ἐπεκερτόμησε, εἰς τῶν
 Αἰγινητέων τὸν μηδισμόν ὀνειδίζων. ταῦτα μὲν νυν νηὶ
 ἐμβαλὼν ὁ Πολύκριτος ἀπέρριψε εἰς Θεμιστοκλῆα. Οἱ
 δὲ βάρβαροι, τῶν αἰ νῆες περιεγένοντο, Φεύγοντες ἀπί-
 κοντο εἰς Φάληρον ὑπὸ τὸν πέζον στρατόν. 15

93 Ἐν δὲ τῇ ναυμαχίᾳ ταύτῃ ἤκουσαν Ἑλλήνων ἄριστα
 Αἰγινῆται· ἐπὶ δὲ, Ἀθηναῖοι· ἀνδρῶν δὲ, Πολύκριτος

fecerat, a qua prius ad Sciathum capta fuerat Aeginensis navis speculatoria; qua navi vehebatur *Pytheas*, Ischenoi filius, quem Persae misere concisum in navi habebant, virtutem eius admirantes. Hunc igitur *Pytheam* simul cum Persis vehens navis Sidonia capta nunc est a Polycrito, atque ita servatus *Pytheas*, et *Aeginam* dein adductus. Iam ubi *Atticam* navem conspexit Polycritus, eamque ex insigni imperatorio agnovit, inclamans Themistocli, et conviciis eum insectatus, *Ita*, ait, *Aeginetae Medis favent!* Haec Polycritus, postquam in navem istam impetum fecerat, in Themistoclem proiecit. *Barbari* vero, quorum superfuere naves, fugâ *Phalerum* sub pedestris exercitus tutamen pervenerunt.

(93.) In hac navali pugna e Graecis praecipuam laudem consecuti sunt *Aeginetae*; et post hos, *Athe-*

τε ὁ Αἰγινήτης, καὶ Ἀθηναῖοι, Εὐμένης τε ὁ Ἀναγυ-
ράσιος, καὶ Ἀμεινίης Παλληνεύς· ὃς καὶ Ἀρτεμισίην
5 ἐπέδιωξε. εἰ μὲν νυν ἔμαθε ὅτι ἐν ταύτῃ πλώει ἡ Ἀρ-
τεμισίη, οὐκ ἂν ἐπαύσατο πρότερον ἢ εἴλε μιν, ἢ καὶ
αὐτὸς ἦλω. τοῖσι γὰρ Ἀθηναίων τριηράρχοις παρακε-
κάλευστο· πρὸς δὲ, καὶ ἄβηλον ἔκειτο μύριαι δραχμαί,
ὃς ἂν μιν ζῶν ἔλῃ. δεινὸν γάρ τοι ἐποιεῦντο, γυναῖκα
10 ἐπὶ τὰς Ἀθήνας στρατεύεσθαι. αὕτη μὲν δὴ, ὡς πρό-
τερον εἴρηται, διέφυγε· ἔσαν δὲ καὶ οἱ ἄλλοι, τῶν αἰ-
νῆες περιγεγόνεσαν, ἐν τῷ Φαλήρῳ. Ἀδείμαντον δὲ 94
τὸν Κορίνθιον στρατηγὸν, λέγουσι Ἀθηναῖοι, αὐτίκα
κατ' ἀρχαῖς ὡς συνέμισγον αἱ νῆες, ἐκπλαγύντα τε
καὶ ὑπερδείσαντα, τὰ ἰστία ἀειράμενον, οἷχσθαι Φεύ-
γοντα· ἰδόντας δὲ τοὺς Κορινθίους τὴν στρατηγίδα Φεύ-

nienses : ex singulis vero viris *Polycritus* Aegineta,
et duo Athenienses, *Eumenes* Anagyrasius, et *Ami-
nias* Pallenensis, is qui *Artemisiam* persecutus est.
Qui si scivisset navi illa *Artemisiam* vehi, non prius
desiturus erat quam aut illam cepisset aut ipse captus
fuisset : nam Atheniensium triremium praefectis hoc
imperatum erat, praetereaue praemium erat pro-
positum decem millia drachmarum, si quis eam vi-
vam cepisset : magnopere quippe indignati erant
mulierem contra Athenas militare. At haec quidem,
ut supra dictum est, periculum effugit : sed et reli-
qui, quorum superfuere naves, Phalerum se rece-
perunt. (94.) *Adimantum* vero, Corinthiorum du-
cem, aiunt Athenienses, initio statim, ut concurre-
runt naves, metu terroreque perculsum, sustulisse
• vela et in fugam sese proripuisse : reliquosque Co-

γούσαν, ὡσαύτως οἷχσθαι. ὥς δὲ ἄρα Φεύγοντας 5
 γίνεσθαι τῆς Σαλαμίνης κατὰ τὸ ἱερόν Ἀθηναίης Σκι-
 ράδος, περιπίπτειν σφι κέλῃτα θεῖη πομπῇ· τὸν οὔτε
 πέμψαντα Φαῖναι οὐδένα, οὔτε τι τῶν ἀπὸ τῆς στρα-
 τῆς εἰδόσι προσφέρεσθαι τοῖσι Κορινθίοις. τῇδε δὲ συμ-
 βάλλονται εἶναι θεῖον τὸ πρῆγμα· ὥς γὰρ ἀγγχοῦ 10
 γενέσθαι τῶν νηῶν τοὺς ἀπὸ τοῦ κέλῃτος, λέγειν ταδε·
 „Ἀδείμαντε, σὺ μὲν ἀποστρέψας τὰς ναῦς, εἰς Φυγὴν
 „ώρμησαι καταπροδούς τοὺς Ἕλληνας· οἱ δὲ καὶ δὴ
 „νικῶσι, ὅσον αὐτοὶ ἠρώντο ἐπικρατῆσαι τῶν ἐχθρῶν.“
 ταῦτα λεγόντων, ἀπιστέειν γὰρ τὸν Ἀδείμαντον, αὐτὶς 15
 τὰδε λέγειν, ὥς „αὐτοὶ οἰοί· τε εἶεν ἀγόμενοι ὄμηροι
 ἀποθνήσκειν, ἢ μὴ νικῶντες φαίνονται οἱ Ἕλληνες.“
 οὕτω δὴ ἀποστρέψαντα τὴν νῆα, αὐτόν τε καὶ τοὺς

rinthios, imperatoriam navem videntes aufugere, pa-
 riter abiisse. Qui quum in fugâ ex adverso templi Mi-
 nervae Sciradis, quod in Salamine est, versarentur,
 incidisse in eos memorant celocem divinitus mis-
 sam; quam qui misisset, repertum esse neminem;
 accessisse eam autem ad Corinthios, omnium quae
 apud exercitum gesta erant ignaros. Fuisse autem
 divinam rem inde colligunt, quod qui in celoce
 erant, quum ad naves adpropinquassent, haec di-
 xissent: *Adimante! tu abductis navibus in fugam*
te proripuisti prodens Graecos: at illi tantam de
hostibus victoriam reportant, quantam ipsi pre-
cati erant. Quibus haec dicentibus quum fidem
 non adhiheret Adimantus, rursus eosdem dixisse,
paratos ipsos esse obsides sese sistere, et ad sup-
plicium duci, ni Graeci comperti fuissent victo-

- ἄλλους, ἐπ' ἐξεργασμένοισι ἐλθεῖν εἰς τὸ στρατόπεδον.
 20 Τούτους μὲν τοιαύτη Φάτις ἔχει ὑπὸ Ἀθηναίων. οὐ μὲν-
 τοι αὐτοὶ γε Κορίνθιοι ὁμολογέουσι, ἀλλ' ἐν πρώτοις
 σφέας αὐτοὺς τῆς ναυμαχίης νομίζουσι γενέσθαι μαρ-
 τυρεῖ δὲ σφι καὶ ἡ ἄλλη Ἑλλάς. Ἀριστίδης δὲ ὁ 95
 Λυσιμάχου, ἀνὴρ Ἀθηναῖος, τοῦ καὶ ὀλίγω τι πρότε-
 ρον τούτων ἐπεμνήσθην ὡς ἀνδρὸς ἀρίστου, οὗτος ἐν τῷ
 Φορύβῳ τούτῳ τῷ περὶ Σαλαμῖνα γενομένῳ τάδε ἐποίησε.
 5 παραλαβὼν πολλοὺς τῶν ὀπλιτέων, οἱ παρατετάχато
 παρὰ τὴν ἀκτὴν τῆς Σαλαμινίης χῶρης, γένος ἔοντες
 Ἀθηναῖοι, εἰς τὴν Ψυττάλειαν νῆσον ἀπέβησε ἄγων,
 οἱ τοὺς Πέρσας τοὺς ἐν τῇ νησίδι ταύτῃ κατεφόνευσαν
 πάντας.
 Ὡς δὲ ἡ ναυμαχίη διελέλυτο, κατεκύσαντες εἰς τὴν 96
 Σαλαμῖνα οἱ Ἕλληνες τῶν ναυηγίων ὅσα ταύτῃ ἐτύγ-

riam reportasse. Ita igitur et illum et reliquos retro convertisse naves, et re peracta in castra Graecorum venisse. Haec de Corinthiis Athenienses narrant: at negant factum Corinthii, seque inter primos navali huic pugnae autumant interfuisse; eisque testimonium exhibet reliqua Graccia. (95.) Aristides vero, Lysimachi filius, Atheniensis, cuius etiam paulo ante, ut optimi viri, feci mentionem, in illo ad Salaminem tumultu, hanc navavit operam. Adsumtis militibus qui secundum littus terrae Salaminiae erant locati, genere Atheniensibus, cum his in Psyttaleam insulam traiecit, et Persas omnes qui in insula erant interfecit.

(96.) Diremto navali praelio Graeci, postquam naufragiorum quidquid forte adhuc ibi locorum erat

χανε ἔτι εἶόντα, ἐτοιμοὶ ἔσαν εἰς ἄλλην ναυμαχίην, ἐλ-
 πίζοντες τῇσι περιεούσησι νηυσὶ ἔτι χρήσεσθαι βασιλῆα.
 τῶν δὲ ναυηγίων πολλὰ ὑπολαβὼν ἄνεμος ζέφυρος, 5
 ἔφερε τῆς Ἀττικῆς ἐπὶ τὴν ἡϊόνα τὴν καλεομένην Κω-
 λιάδα· ὥστε ἀποπλῆσαι τὸν χορησμόν, τὸν τε ἄλλον
 πάντα τὸν περὶ τῆς ναυμαχίης ταύτης εἰρημένον Βάκιδι
 καὶ Μουσαίῳ, καὶ δὴ καὶ κατὰ τὰ ναυήγια τὰ ταύτη
 ἐξενειχθέντα τὸ εἰρημένον πολλοῖσι ἔτεσι πρότερον του- 10
 τῶν ἐν χορημῷ, Λυσιστράτῳ Ἀθηναίῳ, ἀνδρὶ χρησιμο-
 λόγῳ, τὸ ἐλελήθει πάντας τοὺς Ἕλληνας·

Κωλιάδες δὲ γυναῖκες ἐρετμοῖσι Φριξοῦσι.

τοῦτο δὲ ἔμελλε ἀπελάσαντος βασιλῆος ἔσεσθαι.

97 Ξέρξης δὲ ὡς ἔμαθε τὸ γεγονὸς πάθος, δέισας μὴ

XCVI. 15. Φριξοῦσι. Φρύξουσι ed. Schaeff. et Borh. ex con-
 iectura.

in terram pertraxerunt, ad novam pugnam sese com-
 pararunt, existimantes reliquis navibus denuo usu-
 rum regem. Sed magnam naufragiorum partem
 abripiens ventus Zephyrus ad litus Atticae, cui
Colias nomen, devexit: itaque impleta sunt et re-
 liqua omnia oracula quae de hac navali pugna
Bacis et *Musaeus* dixerant, et nimirum etiam illud
 quod multis ante annis de naufragiis eo loci eiicien-
 dis *Lysistratus* ediderat, fatidicus Atheniensis, quod
 Graecos omnes scellerat:

*Coliades mulieres remis terrebuntur. (sive po-
 tius, remis frixurae sunt.)*

Hoc autem post discessum regis erat futurum.

(97.) *Xerxes* vero, ut acceptam vidit cladem,

τις τῶν Ἰώνων ὑποβῆται τοῖσι Ἑλλήσι, ἢ αὐτοὶ νοή-
 σωσι, πλώειν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, λύσοντες τὰς γε-
 φύρας, καὶ ἀπολαμφθεὶς ἐν τῇ Εὐρώπῃ ἀπολίσθαι
 5 κινδυνεύσει, ὀρησμὸν ἐβούλευε. Θέλων δὲ μὴ ἐπὶ δῆλος
 εἶναι μήτε τοῖσι Ἑλλήσι μήτε τοῖσι ἑαυτοῦ, εἰς τὴν Σα-
 λαμῖνα χῶμα ἐπειράτο διαχοῦν· γαυλοὺς τε Φοινικηίους
 συνέδεε, ἵνα ἀντί τε σχεδίας ἔωσι καὶ τείχεος ἀρτέτό-
 τε εἰς πόλεμον, ὡς ναυμαχίην ἄλλην ποιησόμενος. ὁρῶν-
 10 τες δὲ μιν πάντες οἱ ἄλλοι ταῦτα πρήσσοντα, εὖ ἐπι-
 στήατο ὡς ἐκ παντὸς νόου παρεσκευάσται μένων πολε-
 μήσειν. Μαρδόνιον δ' οὐδὲν τούτων ἐλάνθανε, ὡς μά-
 λιστα ἔμπειρον εὐόντα τῆς ἐκείνου διανοίης. ταῦτά τε ἅμα
 Ξέρξης ἐποίηε, καὶ ἔπεμπε εἰς Πέρσας ἀγγελέοντα τὴν
 15 παροῦσάν σφι συμφορὴν. Τούτων δὲ τῶν ἀγγέλων 98

veritus ne quis Ionum consuleret Graecis aut etiam
 ipsi per se consilium caperent in Hellespontum na-
 vigandi pontesque solvendi, quo ipse in Europa in-
 terclusus de salute periclitaretur, fugam meditabatur.
 Celare autem de hoc consilio cupiens et Graecos et
 suos, aggerem ducere in Salaminem instituit, gau-
 losque Phoenicios colligavit, qui pro ponte et muro
 essent; simulque et ad praelium se comparavit, tam-
 quam aliam pugnam navalem commissurus. Et reliqui
 quidem omnes, ubi eum haec facere viderunt, pror-
 sus existimabant serio illum et ex animi sententia pa-
 ratum esse manere et redintegrare bellum: at *Mar-*
donium nihil horum fefellit, quippe bene gnarum
 quid ille consilii agitare. Haec dum Xerxes agebat,
 simul nuncium in Persidem misit, qui recentem
 nuntiaret calamitatem. (98.) Hisce *nunciis Persi-*

ἔστι οὐδὲν ὅτι θᾶσσον παραγίνεται θνητὸν ἑόν· οὕτω
 τοῖσι Πέρσῃσι ἐξεύρηται τοῦτο. λέγουσι γὰρ, ὡς ὅσων
 ἂν ἡ ἡμερέων ἡ πᾶσα ὁδὸς, τοσούτοι ἵπποι τε καὶ ἄν-
 δρες διεσῳᾷσι, κατὰ ἡμερησίην ὁδὸν ἐκάστην ἵππος τε 5
 καὶ ἀνὴρ τεταγμένος· τοὺς οὔτε νικητὸς, οὐκ ὄμβρος,
 οὐ καῦμα, οὐ νύξ ἐέργει μὴ οὐ κατανύσαι τὸν προκί-
 μανον ἑαυτῷ δρόμον τὴν ταχίστην. ὁ μὲν δὲ πρῶτος δρα-
 μῶν παραδίδωι τὰ ἐντεταλμένα τῷ δευτέρῳ, ὁ δὲ δεύ-
 τερος τῷ τρίτῳ· τὸ δὲ ἐνβεῦτεν ἤδη κατὰ ἄλλον διεξέρ- 10
 χεται παραδιδόμενα, κατὰ περ Ἑλλήσι ἡ λαμπαδη-
 Φορίῃ, τὴν τῷ Ἡφαιστῷ ἐπιτελέουσι. Τοῦτο τὸ δράμ-
 99 μα τῶν ἵππων καλέουσι Πέρσαι ἀγγαρήϊον. Ἡ
 μὲν δὲ πρώτη ἐς Σοῦσα ἀγγελίῃ ἀπικομένη, ὡς ἔχει
 Ἀθήνας Ξέρξης, ἔτερεψε οὕτω δὴ τι Περσέων τοὺς ὑπο-
 λευφθέντας, ὡς τὰς τε ὁδοὺς μυρσίῃη πάσας ἐστόρεσαν,

cis nihil est inter mortales quod citius eo quo ten-
 ditur perveniat: ita hoc a Persis excogitatum est.
 Aiunt enim, quot dierum est universum iter, tot
 dispositos et equos et viros in quaque diurna statio-
 ne paratos stare; quos nec nix, nec imber, nec aestus,
 nec nox impedit quo minus suum quisque cursum
 quam velocissime conficiat. Nempe, qui primus cur-
 rit, is secundo tradit mandata, secundus tertio; atque
 sic illa deinceps alii atque alii tradita, per singulos
 transeunt, quemadmodum apud Graccos lampas in
 lampadum festivitate, quae in Vulcani honorem ce-
 lebratur. Hunc equorum cursum Persae *angareion*
 vocant. (99.) Iam superior nuncius ubi Susa per-
 venit, Athenas tenere Xerxem, tanta laetitia Persas,
 qui domi erant relict, impleverat, ut vias omnes

5 καὶ ἐθυμίων θυμὴματα, καὶ αὐτοὶ ἔσαν ἐν θυσίῃσι τε
καὶ εὐπαθίῃσι. ἡ δὲ δευτέρη σφι ἀγγελίη ἐπεξελθοῦσα
συνέχεε οὕτω, ὥστε τοὺς κιβῶνας κατερρήξαντο πάντες,
βοῇ τε καὶ οἰμωγῇ ἐχρέωντο ἀπλῆτω, Μαρδόνιον ἐν
αἰτίῃ τιθέντες. οὐκ οὕτω δὲ περὶ τῶν νηῶν ἀχθόμενοι ταῦ-
10 τα οἱ Πέρσαι ἐποίεον, ὥς περὶ αὐτῷ Ξέρξῃ δειμαίνον-
τες. καὶ περὶ Πέρσας μὲν ἦν ταῦτα τὸν πάντα μετα-
ξὺ χρόνον γενόμενον, μέχρι οὗ Ξέρξης αὐτὸς σφεας
ἀπικόμενος ἔπαυσε.

Μαρδόνιος δὲ, ὁρέων μὲν Ξέρξην συμφορὴν μεγάλην 100
ἐκ τῆς ναυμαχίας ποιούμενον, ὑποπτεύων δὲ αὐτὸν δεση-
μὸν βουλευεῖν ἐκ τῶν Ἀθηνέων, φροντίσας πρὸς ἑαυτὸν
ὥς δώσει δίκην ἀναγνώσας βασιλῆα στρατεύεσθαι ἐπὶ
5 τὴν Ἑλλάδα, καὶ οἱ κρέσσον εἴη ἀνακινδυνεύσαι ἢ κα-

myrto straverint, et thura adoleverint, et ipsi festis
atque epulis celebrandis dederint operam. Posterior
autem ubi emanavit nuncius, ita eos consternavit,
ut tunicas cuncti discerperent, et in clamorem ciu-
latumque erumperent infinitum, Mardoniumque tam-
quam auctorem calamitatum accusarent. Fecerunt au-
tem haec Persae, non tam quod navibus dolerent
perditis, quam quod de ipso Xerxe essent solliciti.
Atque haec apud Persas toto interiecto tempore du-
raverunt, donec illos Xerxes ipse adventu suo se-
davit.

(100.) Iam *Mardonius*, Xerxem ex pugnae na-
valis exitu videns gravissimo dolore adfectum, suspi-
catusque fugam illum ex Athenis meditari, et reputans
secum ipse, poenas se daturum quod regi persua-
sisset Graeciae bellum inferre, meliusque sibi esse,

τεργάσασθαι τὴν Ἑλλάδα ἢ αὐτὸν καλῶς τελευτῆσαι
 τὸν βίον, ὑπὲρ μεγάλων αἰωρηθέντα· πλέον μέντοι ἔφερε
 οἱ ἡ γνώμη κατεργάσασθαι τὴν Ἑλλάδα· λογισάμε-
 νος ὦν ταῦτα, προσέφερε τὸν λόγον τόνδε· „Δέσποτα,
 „μήτε λυπέο, μήτε συμφορὴν μηδεμίην μεγάλην ποιῆ 10
 „τοῦδε τοῦ γεγονότος εἵνεκα πρήγματος. οὐ γὰρ ἕ-
 „λων ἀγῶν ὁ τὸ πᾶν φέρων ἐστὶ ἡμῖν, ἀλλ' ἀνδρῶν
 „τε καὶ ἵππων. σοὶ δὲ οὔτε τις τούτέων τῶν τὸ πᾶν
 „σφι ἤδη δοκούντων κατεργάσθαι, ἀποβάς ἀπὸ τῶν
 „νεῶν πειρήσεται ἀντιωθῆναι, οὔτ' ἐκ τῆς ἡπείρου τῆσδε 15
 „οἱ τε ἡμῖν ἠττώθησαν, ἔδοσαν δίκας. Εἰ μὲν νυν δο-
 „κέει, αὐτίκα πειρώμεθα τῆς Πελοποννήσου· εἰ δὲ καὶ
 „δοκέει ἐπισχεῖν, παρέχει ποιεῖν ταῦτα. μὴ δὲ δυσθί-
 „μει· οὐ γὰρ ἐστὶ Ἑλλῆσι οὐδεμίῃ ἔκδυσις, μὴ οὐ,

tentatâ iterum belli fortunâ aut prorsus debellare
 Graeciam, aut ipsum honestam obire mortem, post-
 quam magnarum rerum spe fuisset elatus; denique in
 hanc partem maxime inclinans, ut Graeciam subige-
 ret: haec, inquam, secum reputans, tali oratione re-
 gem est adlocutus: *Domine, ne moerori indulgeas,*
neque nimium ex eo quod accidit capias dolorem!
Non enim lignorum certamen ad belli exitum no-
bis maximum confert momentum, sed virorum
equorumque certamen. Tibi vero nemo, neque ex
his qui nunc omnia confecisse tibi videntur, ex-
scensione e navibus facta resistere conabitur, neque
ex hac continente quisquam: et, qui contra nos ste-
terunt, hi poenas dedere. Si igitur tibi videtur,
protinus Peloponnesum adgrediamur: sin in prae-
sentia omittere hoc placet, omittamus licet. Nec

- 20 „δόντας λόγον τῶν ἐποίησαν νῦν τε καὶ πρότερον, εἶναι
 „σοὺς δούλους. μάλιστα μὲν νυν ταῦτα ποιεῖν. Εἰ δ'
 „ἄρα τοι βεβούλευται, αὐτὸν ἀπελαύνοντα ἀπάγειν
 „τὴν στρατιήν, ἄλλην ἔχω καὶ ἐκ τῶνδε βουλήν. σὺ
 „Πέρσας, βασιλεῦ, μὴ ποιήσῃς καταγελάστους γε-
 25 „νέσθαι Ἕλλησι. οὐδὲν γὰρ ἐν Πέρσῃσι τιωῖσι δεδή-
 „ληται τῶν πραγμάτων, οὐδὲ ἐρεῖς ὅκου ἐγενόμεθα ἀν-
 „δρες κακοί. εἰ δὲ Φοίνικές τε καὶ Αἰγύπτιοι, καὶ Κύ-
 „πριοί τε καὶ Κίλικες κακοὶ ἐγένοντο, οὐδὲν πρὸς Πέρ-
 „σας τοῦτο προσήκει τὸ πάθος. Ἦδη ὦν, ἐπειδὴ οὐ
 30 „Πέρσαι τοι αἰτιοὶ εἰσι, ἐμοὶ πείθεο. εἴ τοι δέδοκται
 „μὴ παραμένειν, σὺ μὲν ἐς ἡμέα τὰ σεαυτοῦ ἀπέλαυ-
 „νε, τῆς στρατιῆς ἀπάγων τὸ πολλόν· ἐμὲ δὲ σοὶ χορῇ

*vero despondeas animum! nec enim ullo modo effu-
 gere Graeci possunt, quin rationem nobis eorum,
 quae et nunc et antea patrarunt, reddant, et ser-
 vi fiant tui. Igitur hoc quidem maxime agendum.
 Quod si vero hinc ipse abscedere et abducere exerci-
 tum decreveris, aliud quoque habeo post haec consi-
 lium. Tu, Rex, ne committe ut Graecis ludibrio sint
 Persae. In Persis enim tuis nihil detrimenti res
 tuae acceperunt, neque tu dices quo loco a nobis
 res male gesta sit. Sin Phoenices et Aegyptii et
 Cyprii et Cilices male pugnarunt, nihil ad nos
 haec clades pertinet. Nunc igitur, quum non sit
 quod Persas culpes, mihi morem gere. Si tibi con-
 stitutum est hic non manere, tu quidem tuas in
 sedes discede, maiorem exercitus partem tecum
 abducens: at me oportet tibi Graeciam in servi-
 tutem redactam tradere, postquam de exercitu
 Herod. T. IV. P. I.*

101 „τὴν Ἑλλάδα παρασχεῖν δεδουλωμένην, τριήκοντα μυ-
 ριάδας τοῦ στρατοῦ ἀπολεξάμενον.“ Ταῦτα ἀκού-
 σας Ξέρξης, ὡς ἐκ κακῶν ἐχάρη τε καὶ ἥσθη· πρὸς
 Μαρδόνιον τε, βουλευσάμενος, ἔφη, ἀποκρηνεῖσθαι,
 ὁκότερον ποιήσει ταυτέων. ὡς δὲ ἐβουλευέτο ἅμα Περ-
 σέων τοῖσι ἐπικλήτοισι, ἔδοξε οἱ καὶ Ἀρτεμισίην ἐς συμ- 5
 βουλήν μεταπέμψασθαι, ὅτι πρότερον ἐφαίνετο μούνη
 νεέουσα τὰ ποιητέα ἦν. ὡς δὲ ἀπίκετο ἡ Ἀρτεμισίη,
 μετασθησάμενος τοὺς ἄλλους, τοὺς τε συμβούλους Περ-
 σέων καὶ τοὺς δορυφόρους, ἔλεξε Ξέρξης τάδε· „Κε-
 „λεύει με Μαρδόνιος, μένοντα αὐτοῦ, πειραῖσθαι τῆς 10
 „Πελοποννήσου· λέγων ὡς μοι Πέρσαι τε καὶ ὁ πεζὸς
 „στρατὸς οὐδενὸς μεταίτιος πάθεός εἰσι, ἀλλὰ βουλο-
 „μένοισι σφί γένοιτ' ἂν ἀπόδεξις. ἐμὲ ὦν ἢ ταῦτα κε-

trecenta hominum millia delegero. (101.) Quibus
 auditis Xerxes, ut post mala, gavisus delectatus-
 que est, Mardonioque ait, *se ei, postquam delibe-*
raverit, responsurum esse, utrum ex his, quae ab
illo proposita sunt, facturum sit. Postquam vero
 cum Persis in consilium adhiberi solitis consulta-
 vit, placuit ei *Artemisiā* quoque in consilium vo-
 care, quippe quae etiam antea comperta esset, sola
 quid faciendum perspexisse. Quae ubi advenit, sub-
 motis consiliariis Persis et satellitibus, haec ad eam
 Xerxes verba fecit: *Hortatur me Mardonius, ut*
hic maneam, et Peloponnesum adgrediar; dicens,
Persas et pedestrem exercitum nullius calamita-
tis, quae nobis accidisset, culpam sustinere. et
lubentes illos re ipsa hoc esse demonstraturos. Me
igitur ille aut hoc facere hortatur, aut ipse velle

15 „λεῦε ποίειν, ἢ αὐτὸς ἐθέλει τριήκοντα μυριάδας ἀπο-
 „λεξάμενος τοῦ στρατοῦ, παρασχεῖν μοι τὴν Ἑλλάδα
 „δεδουλωμένην· αὐτὸν δὲ μὲ κελεύει ἀπελαύνειν σὺν τῷ
 „λοιπῷ στρατῷ ἐς ἥβρα τὰ ἐμά. Σὺ ὦν ἐμοὶ, καὶ γὰρ
 „περὶ τῆς ναυμαχίας εὖ συνεβούλευσας τῆς γενομένης,
 „οὐκ ἔῴσα ποιεῖσθαι, νῦν τε συμβούλευσον, ὁκότερα
 20 „ποιῶν ἐπιτύχω εὖ βουλευσάμενος.“ Ὁ μὲν ταῦτα
 „συνεβουλευέτο. Ἡ δὲ λέγει τάδε· „Βασιλεῦ, χαλε- 102
 „πὸν μὲν ἐστὶ συμβουλευομένῳ τυχεῖν τὰ ἄριστα εἴπα-
 „σαν. ἐπὶ μέντοι τοῖσι κατήκουσι πρήγμασι, δοκέει μοι
 „αὐτὸν μὲν σὲ ἀπελαύνειν ὀπίσω· Μαρδόνιον δὲ, εἰ ἐθέ-
 5 „λει τε καὶ ὑποδέκεται ταῦτα ποιήσῃν, αὐτοῦ κατα-
 „λιπὼν σὺν τοῖσι ἐθέλει. τοῦτο μὲν γὰρ, ἣν καταστρέ-
 „ψῃται τὰ Φησι ἐθέλειν, καὶ οἱ προχωρήσῃ τὰ νοέων

se, ait, cum selectis de exercitu trecentis millibus Graeciam mihi tradere in servitutem redactam; me ipsum autem iubet cum reliquis copiis meas ad sedes discedere. Tu igitur, quum etiam de pugna navali, quam suscepimus, bene mihi consulueris, negans illam suscipiendam, nunc quoque suade, utrum horum faciendo rectius feliciusque rebus meis consuluerō. (102.) Haec consulenti Xerxi in hunc modum Artemisia respondit: Difficile, Rex, est ita me esse felicem ut tibi consultantī optima dicam. Verumtamen in praesenti rerum statu optimum mihi videtur, ut tu domum revertaris; Mardonium vero, si ista efficere vult tibi que recipit, hic cum eis quos postulat relinquas. Nam, sive ille ea, quae animo agit polliceturque, perfecerit, eique res ex sententia succes-

„λέγει, σὸν τὸ ἔργον, ὦ δέσποτα, γίνεται· οἱ γὰρ σοὶ
 „δοῦλοι κατεργάσαντο. τοῦτο δὲ, ἢν τὰ ἐναντία τῆς
 „Μαρδονίου γνώμης γένηται, οὐδεμίῃ συμφορῇ μεγά- 10
 „λη ἔσται, σέο τε περιεόντος, καὶ ἐκείνων τῶν πρηγμά-
 „των περὶ οἶκον τὸν σόν. ἢν γὰρ σύ τε περιῆς, καὶ οἵ-
 „κος ὁ σός, πολλοὺς πολλαῖς ἀγῶνας δραμέονται
 „περὶ σφέων αὐτέων οἱ Ἕλληνες. Μαρδονίου δὲ, ἢν τι
 „πάθῃ, λόγος οὐδεὶς γίνεται· οὐδὲ τι, νικῶντες οἱ Ἕλ- 15
 „ληνες, νικῶσι, δοῦλον σὸν ἀπολέσαντες. σὺ δὲ, τῶν
 „ἕνεκα τὸν στόλον ἐποίησω, πυρῶσας τὰς Ἀθήνας ἀπὲ-
 103 „λᾶς.“ Ἡσθὲ τε δὴ τῇ συμβουλῇ Ξέρξης· λέγουσα
 γὰρ ἐπιτύγχανε τὰ περ αὐτὸς ἐνόεε. οὐδὲ γὰρ, εἰ πάν-
 τες καὶ πᾶσαι συνεβούλευον αὐτῷ μένειν, ἔμενε ἂν, δο-

CII. 11. ἐκείνων. εἰ κειμένων ed. Borh. ex coniect. West.

*serit, tuum, Rex, hoc facinus erit; tui enim servi
 id fecerint: sive contra Mardonii sententiam res
 ceciderit, non ingens fuerit calamitas, salvo et
 te et domus tuae statu. Tu enim si salvus fueris
 domusque tua, multa frequentiaque pericula de
 salute sua adibunt Graeci. Mardonio vero si quid
 acciderit, non tanti fuerit momenti; neque Graeci,
 etiamsi Mardonium vicerint, insignem reportave-
 rint victoriam servo tuo interemto. Tu vero in-
 census Athenis discesseris, cuius rei causa expe-
 ditionem hanc suscepisti. (103.) Hoc consilio, ut
 consentaneum erat, delectatus est Xerxes: opportune
 enim Artemisia ea ipsa dixerat, quae ille animo
 agitabat. Etenim, ut mihi quidem videtur, etiamsi
 omnes et viri et mulieres, ut ibi maneret, ei suasis-
 sent, non erat mansurus: adeo metu erat perculsus.*

κτείνε μοί· οὕτω καταρρωθήκει. ἐπαινέσας δὲ τὴν Ἄρ-
5 τεμισίην, ταύτην μὲν ἀποστέλλει ἄγουσαν αὐτοῦ τοὺς
παῖδας εἰς Ἑφεσον· νόθοι γάρ τινες παῖδές οἱ συνέσποντο.

Συνέπεμπε δὲ τοῖσι παισὶ Φύλακον Ἑρμότιμον, γέ- 104
νος μὲν ἐόντα Πηδασέα, φερόμενον δὲ οὐ τὰ δεύτερα
τῶν εὐνούχων παρὰ βασιλεῖ. Οἱ δὲ Πηδασέες οἰκέουσι
ὑπὲρ Ἀλικαρνησοῦ. ἐν δὲ τοῖσι Πηδασέοις τούτοις
5 τοιούτῳ φέρεται πρῆγμα γίνεσθαι. ἐπεὰν τοῖσι ἀμφι-
κτίοις πᾶσι, τοῖσι ἀμφὶ ταύτης οἰκέουσι τῆς πόλιος,
μέλλῃ τι ἐντὸς χρόνου ἔσεσθαι χαλεπὸν, τότε ἡ ἱερεὶα
αὐτοῦ τῆς Ἀθηναίης Φύει πύγωνα μέγαν. τοῦτο δὲ σφι
δις ἤδη ἐγένετο. Ἐκ τούτων δὲ τῶν Πηδασέων ὁ Ἑρ- 105
μότιμος ἦν· τῷ μεγίστῃ τίσις ἤδη, ἀδικηθέντι, ἐγένετο
πάντων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν. ἀλόντα γὰρ αὐτὸν ὑπὸ πολέ-

CIV. g. δς. τρις alibi scripserat Noster.

Igitur laudibus Artemisiam prosecutus est, eamque
dimisit, filios ipsius Ephesum ducturam: filii enim
nonnulli nothi eum erant secuti.

(104.) Cum istis pueris Xerxes custodem misit
Hermotimum, genere Pedasensem, qui primum in-
ter eunuchos locum apud regem tenebat. Habitant
Pedasenses supra Halicarnassum: apud quos hoc
rei fertur accidere. Quando finitimis omnibus, qui
circa Pedasa oppidum habitant, grave quidpiam intra
certum tempus imminet, tunc antistitae templi Mi-
nervae, quod ibi est, grandis nascitur barba: id
quod iam bis apud illos accidit. (105.) Ex his igitur
Pedasensibus Hermotimus erat: cui contigit gra-
vissimam omnium, quos novimus, ultionem obtinere
in hominem a quo iniuria fuerat adfectus. Etenim

„λέγει, σὸν τὸ ἔργον, ὃ δέσποτα, γίνεται· οἱ γὰρ σοὶ
 „δοῦλοι κατεργάσαντο. τοῦτο δὲ, ἦν τὰ ἐναντία τῆς
 „Μαρδονίου γνώμης γένηται, οὐδεμίῃ συμφορῇ μεγά- 10
 „λῃ ἔσται, σέο τε περιεόντος, καὶ ἐκείνων τῶν πρηγμά-
 „των περὶ οἶκον τὸν σόν. ἦν γὰρ σὺ τε περιῆς, καὶ οἶ-
 „κος ὁ σός, πολλοὺς πολλαῖς ἀγῶνας δραμέονται
 „περὶ σφῶν αὐτέων οἱ Ἕλληνες. Μαρδονίου δὲ, ἦν τι
 „παλῆ, λόγος οὐδεὶς γίνεται· οὐδὲ τι, νικῶντες οἱ Ἕλ- 15
 „λῆνες, νικῶσι, δοῦλον σὸν ἀπολέσαντες. σὺ δὲ, τῶν
 „εἵνεκα τὸν στόλον ἐποιήσω, πυρώσας τὰς Ἀθήνας ἀπε-
 103 „λᾶς.“ Ἦσθη τε δὴ τῇ συμβουλίῃ Ξέρξης· λέγουσα
 γὰρ ἐπετύγχανε τὰ περ αὐτὸς ἐνόεε. οὐδὲ γὰρ, εἰ πάν-
 τες καὶ πᾶσαι συνεβούλευον αὐτῷ μένειν, ἔμενε ἂν, δο-

CII. 11. ἐκείνων. εἰ κειμένων ed. Borh. ex coniect. West.

*serit, tuum, Rex, hoc facinus erit; tui enim servi
 id fecerint: sive contra Mardonii sententiam res
 ceciderit, non ingens fuerit calamitas, salvo et
 te et domus tuae statu. Tu enim si salvus fueris
 domusque tua, multa frequentiaque pericula de
 salute sua adibunt Graeci. Mardonio vero si quid
 acciderit, non tanti fuerit momenti; neque Graeci,
 etiamsi Mardonium vicerint, insignem reportave-
 rint victoriam servo tuo interemto. Tu vero in-
 census Athenis discesseris, cuius rei causa expe-
 ditionem hanc suscepisti. (103.) Hoc consilio, ut
 consentaneum erat, delectatus est Xerxes: opportune
 enim Artemisia ea ipsa dixerat, quae ille animo
 agitabat. Etenim, ut mihi quidem videtur, etiamsi
 omnes et viri et mulieres, ut ibi maneret, ei suasis-
 sent, non erat mansurus: adeo metu erat percussus.*

κείν ἐμοί· οὕτω καταρρώδῃκει. ἐπαινέσας δὲ τὴν Ἀρ-
5 τεμισίην, ταύτην μὲν ἀποστέλλει ἄγουσαν αὐτοῦ τοὺς
παῖδας εἰς Ἑφεσον· νόθοι γάρ τινες παῖδες οἱ συνέσποντο.

Συνέπεμπε δὲ τοῖσι παισὶ Φύλακον Ἑρμοτίμον, γέ- 104
νος μὲν ἔντα Πηδασέα, φερόμενον δὲ οὐ τὰ δεύτερα
τῶν ευνούχων παρὰ βασιλεῖ. Οἱ δὲ Πηδασεὺς οἰκέουσι
ὑπὲρ Ἀλικαρνησσοῦ. ἐν δὲ τοῖσι Πηδάσοισι τούτοις
5 τοιοῦτῳ φέρεται πρῆγμα γίνεσθαι. ἐπεὶ τοῖσι ἀμφι-
κτίοσι πᾶσι, τοῖσι ἀμφὶ ταύτης οἰκέουσι τῆς πόλεως,
μέλλῃ τι ἐντὸς χρόνου ἔσεσθαι χυλεπὸν, τότε ἡ ἱεὴ
αὐτοῦ τῆς Ἀθηναίης Φύει πύγωνα μέγα. τοῦτο δὲ σφι
δὶς ἤδη ἐγένετο. Ἐκ τούτων δὲ τῶν Πηδασέων ὁ Ἑρ- 105
μότιμος ἦν· τῷ μεγίστῃ τίσις ἦδη, ἀδικηθέντι, ἐγένετο
πάντων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν. ἀλόντα γὰρ αὐτὸν ὑπὸ παλε-

CIV. 9. δὶς. τρεῖς alibi scripserat Noster.

Igitur laudibus Artemisiam prosecutus est, eamque
dimisit, filios ipsius Ephesum ducturam: filii enim
nonnulli nothi eum erant secuti.

(104.) Cum istis pueris Xerxes custodem misit
Hermotimum, genere Pedasensem, qui primum in-
ter eunuchos locum apud regem tenebat. Habitant
Pedasenses supra Halicarnassum: apud quos hoc
rei fertur accidere. Quando finitimis omnibus, qui
circa Pedasa oppidum habitant, grave quidpiam intra
certum tempus imminet, tunc antistitae templi Mi-
nervae, quod ibi est, grandis nascitur barba: id
quod iam bis apud illos accidit. (105.) Ex his igitur
Pedasensibus Hermotimus erat: cui contigit gra-
vissimam omnium, quos novimus, ultionem obtinere
in hominem a quo iniuria fuerat adfectus. Etenim

μίαν, καὶ πωλεόμενον, ὠνέεται Πανιώνιος, ἀπὸ Χίως,
 ὃς τὴν ζῶν κατεστήσατο ἀπ' ἔργων ἀνοσιωτάτων. ὅπως 5
 γὰρ κτήσαιο παῖδας εἶδος ἐπαμμένους, ἐκτάμνων,
 ἀγινέων ἐπώλεε ἐς Σάρδεις τε καὶ Ἐφεσον χρημάτων
 μεγάλων. παρὰ γὰρ τοῖσι βαρβάροισι τιμιώτεροί εἰσι
 οἱ εὐνούχοι, πίστιος ἕνεκα τῆς πάσης, τῶν ἐνορχίων.
 ἄλλους τε δὴ ὁ Πανιώνιος ἐξέταμε πολλούς, ἅτε παιεύ- 10
 μενος ἐκ τούτων τὴν ζῶν, καὶ δὴ καὶ τοῦτον. καὶ, οὐ
 γὰρ τὰ πάντα ἐδυστύχῃ ὁ Ἑρμότιμος, ἀπικνέεται ἐκ
 τῶν Σαρδίων παρὰ βασιλῆα μετ' ἄλλων δώρων· χρό-
 νου δὲ προϊόντος, πάντων τῶν εὐνούχων ἐτιμήθη μάλιστα
 106 παρὰ Ξέρξῃ. Ὡς δὲ τὸ στρατεύμα τὸ Περσικὸν ὄρμη,
 ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τὰς Ἀθήνας, ἔων ἐν Σάρδισι, ἐπαυῖτα
 καταβάς κατὰ δὴ τι πρῆγμα ὁ Ἑρμότιμος ἐς γῆν τὴν

bello captum et venundatum emit *Panionius*, civis
 Chius, qui opere iniquissimo vitam sustentabat.
 Quoties enim *pueros* nactus esset forma praestantes,
 hos *castrabat*, et Sardes aut Ephesum abductos in-
 genti pretio vendebat. Quippe apud Barbaros eunu-
 chi pretiosiores sunt his qui non sunt castrati, et ma-
 ior illis in omnibus rebus fides habetur. Quum alios
 igitur multos castraverat hic Panionius, utpote hoc
 quaestu vitam alens, tum vero etiam hunc ipsum.
 Nec vero usquequaque infelix *Hermotimus* fuit:
 nam e Sardibus cum aliis muneribus ad regem per-
 venit, et succedente tempore prae omnibus cunu-
 chis maximo in honore apud Xerxem fuit. (106.)
 Quo tempore vero Persicum exercitum adversus
 Athenas ducens rex Sardibus versabatur, tunc *Her-
 motimus*, quum nescio cuius negotii causa in My-

Μυσίνη, τὴν Χῖοι μὲν νέμονται, Ἀτάρνεὺς δὲ καλέε-
5 ται, εὐρίσκει τὸν Πανιώνιον ἐνθαῦτα. ἐπιγνούς δὲ, ἔλε-
γε πρὸς αὐτὸν πολλοὺς καὶ Φιλίους λόγους· πρῶτα μὲν
οἱ καταλέγων ὅσα αὐτὸς δι' ἐκείνον ἔχει ἀγαθὰ· δεύ-
τερα δὲ οἱ ὑπισχνούμενος ἀντὶ τούτων ὅσα μιν ἀγαθὰ
ποιήσει, ἣν κομισάμενος τοὺς αἰέτας οἰκὴν ἐκείνην ὥστε
10 ὑποδεξάμενον ἀσμενον τοὺς λόγους τὸν Πανιώνιον, κο-
ρίσαι τὰ τέκνα καὶ τὴν γυναῖκα. ὥς δὲ ἄρα πανοικίῃ
μιν περιέλαβε, ἔλεγε ὁ Ἑρμότιμος τάδε· „ὦ πάν-
„των ἀνδρῶν ἥδη μάλιστα ἀπ' ἔργων ἀνοσιωπάτων τὸν
„βίον κτησάμενε, τί σέ ἐγὼ κακὸν ἢ αὐτὸς ἢ τῶν
15 „ἐμῶν τις ἐργάσατο, ἢ σέ, ἢ τῶν σῶν τινα, ὅτι με
„ἀντ' ἀνδρὸς ἐποίησας τὸ μηδὲν εἶναι; ἐδόκεές τε θεοὺς

siam terram quae Chiorum est, cui Atarneus nomen,
esset profectus, ibi Panionium invenit. Quem ubi
agnovit, multis verbis benigne est adlocutus; me-
morans primum, quantam prosperitatem per illum
esset consecutus; deinde promittens, se rependendae
gratiae caussa ingentibus beneficiis illum cumulatu-
rum, si cum sua familia Sardes habitatum venisset.
Quibus verbis persuasus Panionius, lubens accipiens
conditionem, cum liberis et uxore Sardes migravit.
Sed postquam eum cum tota domo in potestate *Her-*
motimus habuit, tum vero his verbis eum adfatus
est: *O tu omnium hominum nequissime, ex iniqui-*
sissimo negotio quaestum faciens! quid tibi aut
ego ipse mali feci, aut quam iniuriam aliquis
meorum aut tibi aut tuorum alicui intulit, cur
me ex viro feceris ut nihil essem? Et tu quidem
tunc putabas fore ut deos lateant tua facinora:

„λήσειν οἷα ἐμῆχανῶ τότε· οἱ σε ποιήσαντα ἀνόσια, νό-
 „μῳ δικαίῳ χρεώμενοι, ὑπήγαγον ἐς χέρας τὰς ἐμὰς,
 „ὥστε σε μὴ μεμψασθαι τὴν ἀπ' ἐμέο τοι ἐσομένην
 „δίκην.“ Ὡς δὲ οἱ ταῦτα ἀνείδισε, ἀχθέντων τῶν παί- 20
 δων ἐς ὄψιν, ἠναγκαζέτο ὁ Πανιώνιος τῶν ἐαυτοῦ παί-
 δων, τισσέρων ἐόντων, τὰ αἰδοῖα ἀποτάμνειν· ἀναγκα-
 ζόμενος δὲ, ἐποίηε ταῦτα· αὐτοῦ τε, ὡς ταῦτα ἐργά-
 σατο, οἱ παῖδες ἀναγκαζόμενοι ἀπέταμνον. Πανιώνιον
 μὲν νυν οὕτω περιῆλθε ἢ τε τίσις καὶ ὁ Ἑρμότιμος. 25

107 Ξέρξης δὲ, ὡς τοὺς παῖδας Ἀρτεμισίῃ ἐπέτρεψε
 ἀπάγειν ἐς Ἐφεσον, καλέσας Μαρδόνιον, ἐκέλευε μιν
 τῆς στρατιῆς διαλέγειν τοὺς βούλεται, καὶ ποιέειν τοῖσι
 λόγοισι τὰ ἔργα πειρώμενον ὁμοῖα. Ταύτην μὲν τὴν
 ἡμέρην ἐς τοσοῦτο ἐγίνετο. τῆς δὲ νυκτὸς, κελεύσαντος 5

*at illi, iusta lege utentes, te qui iniqua ista pa-
 trasti, meas in manus tradidere: quare de poena,
 quam a te repetam, non est quod conqueraris. His
 postquam conviciis eum accepit, filios eius in con-
 spectum iussit adduci, et Panionium coëgit suis ipsius
 filiis, qui quatuor numero erant, virilia abscindere;
 quod ille necessitate coactus fecit: deinde vero,
 hoc perfecto, filii eiusdem coacti sunt ipsum evirare.
 Talem de Panionio ultionem vicissim Hermotimus
 cepit.*

(107.) *Xerxes* postquam filios suos *Artemisiae*
 commisisset *Ephesum* ducendos, vocatum ad se
Mardonium iussit, quos vellet, de exercitu seligere,
 operamque dare ut promissis facta aequaret. Et haec
 quidem illo die gesta sunt. Insequente vero nocte,
 iussu regis *duces classis* naves ex *Phalero* abduxe-

βασιλῆος, τὰς νῆας οἱ στρατηγοὶ ἐκ τοῦ Φαλήρου ἀπῆ-
 γον ὀπίσω εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, ὡς τάχως εἶχε ἕκα-
 στος, διαφυλαξούσας τὰς σχεδίας πορευθῆναι βασιλεῖ.
 ἐπεὶ δὲ ἀγχοῦ ἔσαν Ζωστήρος πλώοντες οἱ βάρβαροι,
 10 ἀνατείνουσι γὰρ ἄκραι λεπταὶ τῆς ἡπείρου, ταύτας ἔδο-
 ξάν τε νῆας εἶναι, καὶ ἔφευγον ἐπὶ πολλόν. χρόνον δὲ
 μαθόντες ὅτι οὐ νῆες εἶεν, ἀλλ' ἄκραι, συλληχθέντες,
 ἐκομίζοντο. Ὡς δὲ ἡμέρῃ ἐγένετο, ὁρῶντες οἱ Ἕλληνες 108
 κατὰ χώρην μένοντα τὸν στρατὸν τὸν πεζόν, ἤλπιζον
 καὶ τὰς νῆας εἶναι περὶ Φάληρον· ἐδόκειόν τε ναυμαχή-
 σειν σφέας, παραρτέοντό τε ὡς ἀλεξήσομενοι. Ἐπεὶ δὲ
 5 ἐπύθοντο τὰς νῆας οἰχωκυίας, αὐτίκα μετὰ ταῦτα ἐδό-
 κει ἐπιδιώκειν. τὸν μὲν νυν ναυτικὸν τὸν Ξέρξῃ στρατὸν
 οὐκ ἐπέιδον διώξαντες μέχρι Ἀνδρου. εἰς δὲ τὴν Ἀνδρον

runt, quanta velocitate quisque posset, *ad Helle-
 spontum revertentes*, pontes custodituri ut regi ad
 transeundum essent parati. Sed Barbari hi, ut prope
Zosterem pervenere, ubi tenuia quaedam promon-
 toria in mare prominent, naves has esse putantes,
 procul aufugerunt. Interiecto vero tempore, post-
 quam intellexere non naves esse, sed promontoria,
 rursus sese coniunxerunt, cursumque continuarunt.
 (108.) Ut illuxit, Graeci, pedestrem exercitum eo-
 dem in loco manentem conspicientes, existimabant
 naves etiam ad Phalerum adhuc stare: et navalem
 pugnam redintegraturos illos putantes, ad repugnand-
 um sese comparabant. Postquam vero abiisse naves
 cognovere, tunc ocysus persequi illas decreverunt.
 At classem quidem Xerxis non conspexere, usque ad
 Andrum eam persecuti. Postquam vero Andrum per-

ἀπικόμενοι, ἐβουλεύοντο. Θεμιστοκλῆς μὲν νυν γνώ-
μην ἀπεδείκνυτο „διὰ νήσων τραπομένους, καὶ ἐπιδιώ-
ξαντας τὰς νῆας, πλώειν ἰθὺς ἐπὶ τὸν Ἑλλήσποντον, 10
λύσοντας τὰς γεφύρας.“ Εὐρυβιάδης δὲ τὴν ἐναντίην
ταύτη γνώμην ἔτιθετο, λέγων ὥς „εἰ λύσουσι τὰς σχε-
δίας, τοῦτ' ἂν μέγιστον πάντων σφεῖς κακὸν τὴν Ἑλ-
λάδα ἐργάσαιντο. εἰ γὰρ ἀναγκασθεὶς ἀπολαμφθεὶς
ὁ Περσῆς μένειν ἐν τῇ Εὐρώπῃ, πειρῶτο ἂν ἡσυχίην μὴ 15
ἄγειν ὥς ἄγοντι μὲν οἱ ἡσυχίην, οὔτε τι προσχωρεῖν
οἶόν τε ἔσται τῶν πηγμάτων, οὔτε τις κομιδὴ τὸ ὀπίσω
Φανήσεται, λιμῶν τε οἱ ἡ στρατιὴ διαφθαρείται. ἐπι-
χειροῦντι δὲ αὐτῶ καὶ ἔργου ἔχομένῳ, πάντα τὰ κατὰ
τὴν Εὐρώπην οἶά τε ἔσται προσχωρῆσαι κατὰ πόλιας 20
τε καὶ κατὰ ἔθνεα, ἥτοι ἀλίσκομένων γε, ἢ πρὸ του-

venere, deliberarunt. Et Themistocles quidem pro
sententia dixit, per insulas navigando classemque
etiamnunc persequendo, rectā ad Hellespontum di-
rigendum esse cursum, pontesque rescindendos. At
contrariam sententiam Eurybiades proposuit, dicens:
si rescidissent pontes, hoc ipso longe maximam ca-
mitatem Graecis inlaturos. Nam, si interclusus
Persa cogeretur in Europa manere, operam illum
esse daturum ut numquam quietem agat; quoniam,
si quietem ageret, nihil suarum rerum promove-
ret, neque reditus ei ullus ostenderetur, et fame
periturus esset illius exercitus. Molienti autem
aliquid, et rebus gerendis sedulo operam danti,
omnia Europae oppida omnesque populos acces-
suros videri, sive bello subactos, sive deditione
in tempore facta; et alimento hostibus futuros

του ὁμολογεύοντων τροφήν τε ἔξιν σφέας τὸν ἐπέτειον
αἰεὶ τῶν Ἑλλήνων καρπὸν. ἀλλὰ δοκέειν γὰρ, νικηθέν-
τα τῇ ναυμαχίῃ οὐ μένειν ἐν τῇ Εὐρώπῃ τὸν Πέρσέα·
25 ἑατέον ὧν εἶναι Φεύγειν εἰς ὃ ἔλθοι Φεύγων εἰς τὴν ἑω-
τοῦ. τὸ ἐνθεῦτεν δὲ περὶ τῆς ἐκείνου ποιέσθαι ἤδη τὸν
ἀγῶνα“ ἐκέλευε. Ταύτης δὲ εἶχοντο τῆς γνώμης καὶ
Πελοποννησίων τῶν ἄλλων οἱ στρατηγοί.

Ὡς δὲ ἔμαθε ὅτι οὐ πείσει τοὺς γε πολλοὺς πλῶειν 109
εἰς τὸν Ἑλλήσποντον ὁ Θεμιστοκλῆς, μεταβαλὼν, πρὸς
τοὺς Ἀθηναίους (οὗτοι γὰρ μάλιστα ἐκπεφευγότες πε-
ριμμέκτεον, ὁρμέατό τε εἰς τὸν Ἑλλήσποντον πλῶειν καὶ
5 ἐπὶ σφέων αὐτέων βαλλόμενοι, εἰ ἄλλοι μὴ βουλοία-
το) ἔλεγέ σφι τάδε· „Καὶ αὐτὸς ἤδη πολλοῖσι πα-
„ρεγενόμην, καὶ πολλῷ πλέω ἀκήκοα τοιαύδε γενέ-

esse annuos Graecorum fructus. E contrario, quum pugna navali victus Persa non videatur in Europa mansurus, permitti ei oportere ut fugiat, donec suam in terram fugā pervenerit; deinde vero de propria ipsius terra cum illo decertandum. Hanc ad sententiam accesserunt reliquorum etiam Peloponnesiorum duces.

(109.) Ibi tunc *Themistocles*, postquam intellexit se maiori ducum numero persuadere non posse ut in Hellespontum navigarent, mutato consilio Athenienses adiens (quippe qui effugisse barbaros aegerime ferebant, et ipsi etiam per se, si reliqui nollent, in Hellespontum cupiebant navigare) haec apud eos verba fecit: *Equidem multis saepe huiusmodi rebus interfui, et multo plura talia accidisse audiui; nempe viros ad necessitatem reda-*

„σθαι· ἄνδρας ἐς ἀναγκαίην ἀπειληθέντας, νενικημέ-
 „νους ἀναμάχεσθαι τε καὶ ἀναλαμβάνειν τὴν προτέ-
 „ρην κακότητα. ἡμεῖς δὲ, εὖρημα γὰρ εὖρηκαμεν ἡμέας 10
 „τε αὐτοὺς καὶ τὴν Ἑλλάδα, νέφος τοσοῦτο ἀνθρώπων
 „ἀνωσάμενοι, μὴ διώκωμεν ἄνδρας Φεύγοντας. τάδε
 „γὰρ οὐκ ἡμεῖς κατεργασάμεθα, ἀλλὰ θεοὶ τε καὶ
 „ἥρωες, οἱ ἐφθόνησαν ἄνδρα ἓνα τῆς τε Ἀσίας καὶ τῆς
 „Εὐρώπης βασιλεῦσαι, ἰόντα ἀνόσιόν τε καὶ ἀτάσθα- 15
 „λον· ὃς τά τε ἱερά καὶ τὰ ἴδια ἐν ὁμοίῳ ἐποίεετο, ἐμπι-
 „πράς τε καὶ καταβάλλων τῶν θεῶν τὰ ἀγάλματα·
 „ὃς καὶ τὴν θάλασσαν ἀπεμαστίγωσε, πέδας τε κα-
 „τῆκε. ἀλλ', εὖ γὰρ ἔχει ἐς τὸ παρὲν ἡμῖν, νῦν μὲν
 „ἐν τῇ Ἑλλάδι καταμείναντες, ἡμέων τε αὐτέων ἐπι- 20
 „μεληθῆναι καὶ τῶν οἰκετέων· καὶ τις οἰκίην τε ἀνα-
 „πλασάσθω, καὶ σπόρου ἀνακῶς ἐχέτω, παντελείως

*ctos, postquam victi essent, instaurasse pugnam,
 et superiorem reparasse calamitatem. Nos vero,
 postquam ex insperato et nos ipsos et Graeciam,
 repulsa tanta hominum nube, servavimus, fugien-
 tes viros ne persequamur! Nec enim nos haec
 perfecimus, sed dii atque heroës; qui noluerunt
 unum virum simul Asiae et Europae imperare,
 impium illum et nefarium; qui sacra et profana
 pariter insuper habuit, et simulacra deorum ever-
 tit cremavitque, qui mare etiam flagellis cecidit, et
 compedes in illud deiecit. At nunc, quum bene res
 nostrae habeant, maneamus in Graecia, et no-
 strum ipsorum familiarumque nostrarum curam
 geramus; et aedes suas quisque reficiat, et se-
 menti faciendae sedulo det operam, postquam*

25 ἀπελάσας τὸν βάρβαρον· ἅμα δὲ τῷ ἔαρι κατα-
 25 πλέωμεν ἐπὶ Ἑλλησπόντου καὶ Ἰωνίης.“ Ταῦτα
 25 ἔλεγε, ἀποθήκην μέλλων ποιήσεσθαι εἰς τὸν Πέρσας·
 ἵνα, ἣν ἄρα τι μιν καταλαμβάνῃ πρὸς Ἀθηναίων πά-
 θος, ἔχῃ ἀποτροπὴν· τὰ περ ὧν καὶ ἐγένετο. Θεμι- 110
 στοκλῆς μὲν ταῦτα λέγων, διέβαλλε· Ἀθηναῖοι δὲ
 ἐπίθοντο. ἐπειδὴ γὰρ, καὶ πρότερον δεδογμένος εἶναι σο-
 Φός, ἐφάνη ἑὸν ἀληθῶς σοφός τε καὶ εὐβουλος, πάν-
 5 τως ἐτοῖμοι ἔσαν λέγοντι πείθεσθαι. Ὡς δὲ οὗτοί οἱ
 ἀεγνωσμένοι ἔσαν, αὐτίκα μετὰ ταῦτα ὁ Θεμιστο-
 κλῆς ἄνδρας ἀπέπεμπε ἔχοντας πλοῖον, τοῖσι ἐπί-
 στευσε σιγαῖν, εἰς πᾶσαν βάσανον ἀπικνεύμενοισι, τὰ
 αὐτὸς ἐντείλατο βασιλεῖ φράσαι· τῶν καὶ Σίκιννος ὁ
 10 οἰκέτης αὐτῆς ἐγένετο. οἱ ἐπεὶ τε ἀπίκοντο πρὸς τὴν
 Ἀττικὴν, οἱ μὲν κατέμενον ἐπὶ τῷ πλοίῳ, Σίκιννος δὲ

barbarum prorsus eiecerimus: ineunte autem vere in Hellespontum et in Ioniam navigemus! Haec ille locutus est hoc consilio, ut gratiam apud Persam in futurum tempus iniret; quo, si ab Atheniensibus adversi aliquid ei accidisset, perfugium haberet: quod quidem ei etiam usu venit. (110.) Haec dicens Themistocles, decepit Athenienses: at illi morem ei gesserunt. Quoniam enim, quum iam antea sapiens esset habitus, nuper re ipsa sapiens et plenus consilii erat repertus, facile dictis eius paruerunt. Postquam hi igitur ab illo persuasi fuerunt, continuo deinde viros cum navigio dimisit, quos confusus erat, etiamsi omnibus tormentis cruciarentur, tacituros mandata ad regem deferenda, quorum in numero iterum famulus ipsius Sicinnus erat. Hi ubi ad At-

ἀναβὰς παρὰ Ξέρξεα, ἔλεγε τάδε· „Ἐπιμύει με
 „Θεμιστοκλῆς ὁ Νεοκλῆος, στρατηγὸς μὲν Ἀθηναίων,
 „ἀνὴρ δὲ τῶν συμμάχων πάντων ἀριστος καὶ σοφώτα-
 „τος. Φράσσοντά τοι, ὅτι Θεμιστοκλῆς ὁ Ἀθηναῖος, 15
 „σοὶ βουλομένος ὑπουργεῖν, ἔσχε τοὺς Ἕλληνας, τὰς
 „νῆας βουλομένους διώκειν, καὶ τὰς ἐν Ἑλλησπόντῳ
 „γεφύρας λύειν. καὶ νῦν κατ' ἡσυχίην πολλὴν κομί-
 „ζο.“ Οἱ μὲν, ταῦτα σημήναντες, ἀπέπλωον ὁπίσσω.

111 Οἱ δὲ Ἕλληνες, ἐπεὶ τε σφί ἀπέδοξε μὴτ' ἐπιδιώ-
 κειν ἐτι προσωτέρω τῶν βαρβάρων τὰς νῆας, μῆτε ἐπι-
 πλάειν ἐς τὸν Ἑλλήσποντον λύοντας τὸν πόντον; τὴν
 Ἀνδρῶν περικατέατο, ἐξελέειν ἐθέλοντες. πρῶτοι γὰρ Ἀν-
 δριοὶ νησιωτῶν αἰτηθέντες πρὸς Θεμιστοκλῆος χηρήμα- 5
 τα, οὐκ ἔδοσαν ἀλλὰ προῖσχομένου Θεμιστοκλῆος λό-

ticam pervenere, reliquis in nave manentibus, Sicin-
 nus exscendit, et haec apud Xerxem verba fecit:
Misit me Themistocles, Neoclis filius, imperator
Atheniensium, sociorum omnium fortissimus et
sapientissimus, qui tibi dicerem, Themistoclem
Atheniensem, rebus tuis cupientem inservire, co-
hibuisse Graecos, naves tuas persequi volentes,
et pontes in Hellesponto rescindere. Itaque nunc
largum per otium revertaris licet. His nunciatis,
 retro hi navigarunt.

(111.) *Graeci*, postquam displicuit consilium clas-
 sem Barbarorum ulterius persequendi aut in Helle-
 spontum navigandi ad rescindendos pontes, *Andrum*
 circumsederunt, expugnare eam molientes.
 Primi enim ex insulanis Andrii fuerunt a quibus pec-
 cuniam postulaverat Themistocles, quam illi dare

γον τέκνε, ὥς „ἤκοιεν Ἀθηναῖοι περὶ ἑωυταῖς ἔχοντες
 δύο θεοὺς μεγάλους, Πειθῶ τε καὶ Ἀναγκαίῃν, οὕτω
 τέ σφι κάρτα δοτέα εἶναι χρήματα.“ ὑπεκρίναντο πρὸς
 10 ταῦτα, λέγοντες ὥς „κατὰ λόγον ἔσαν ἄρα αἱ Ἀθη-
 ναι μεγάλαι τε καὶ εὐδαιμόνες, καὶ θεῶν χρηστῶν
 ἤκοιεν εὖ· ἐπεὶ Ἀνδρίους γε εἶναι γεωπείνας, ἐς τὰ μέ-
 γιστα ἀνήκοντας, καὶ θεοὺς δύο ἀχρήστους οὐκ ἐκλεί-
 πειν σφέν τὴν νῆσον, ἀλλ’ αἰεὶ Φιλοχωρεῖν, Πενίην
 15 τε καὶ Ἀμνηχανίην· καὶ τούτων τῶν θεῶν ἐπηβόλους
 εἶντας Ἀνδρίους, οὐ δώσειν χρήματα. οὐδέποτε γὰρ τῆς
 ἑωυτῶν ἀδυναμίας τὴν Ἀθηναίων δύναμιν εἶναι κρείσσω.“
 Οὗτοι μὲν δὴ ταῦτα ὑποκρινάμενοι, καὶ οὐ δόντες τὰ
 χρήματα, ἐπολιορκέοντο. Θεμιστοκλῆς δὲ, οὐ γὰρ 112
 ἐπαύετο πλεονεκτέων, ἐσπέμπων ἐς τὰς ἄλλας νήσους

recusarunt; sed *Themistocli*, quum his verbis eos
 adortus esset, ut diceret, *venire Athenienses, duos*
magnos deos secum habentes, Persuasionem et
Necessitatem, quare utique dare illos oportere
pecunias; ad haec illi responderunt, *merito magnas*
et opulentas fuisse Athenas, et bonis usos esse
diis; caeterum *Andrios tenuem incolere terram*
et admodum esse egenos, duosque inutiles deos
non relinquere ipsorum insulam, sed constanter
eam habitare, Paupertatem et Impotentiam; et,
 quum hosce deos *Andrii possideant, non datuos*
 eos pecuniam: numquam enim potentiam *Athe-*
niensium superiorem fore ipsorum impotentiā.
 Hi igitur, quum haec respondissent, nec postulatam
 dedissent pecuniam, oppugnabantur. (112.) *The-*
mistocles vero, numquam cessans corradere pecu-

ἀπειλητήριους λόγους, αἵτεε χρήματα διὰ τῶν αὐτέων ἀγγέλων, χρεώμενος λόγοισι τοῖσι καὶ πρὸς Ἀνδρίους ἐχρήσατο· λέγων, ὥς „εἰ μὴ δώσουσι τὸ αἰτεόμενον, 5 ἐπάξει τὴν στρατιὴν τῶν Ἑλλήνων, καὶ παλιορκέων ἐξαίρησει.“ λέγων ὧν ταῦτα, συνέλεγε χρήματα μεγάλα παρὰ Καρυσιῶν τε καὶ Παρίων· οἱ πυνθανόμενοι τὴν τε Ἄνδρον, ὥς παλιορκέοιτο διότι ἐμήδισε, καὶ Θεμιστοκλῆα, ὥς εἴη ἐν αἷνι μεγίστη τῶν στρατηγῶν, 10 σάντες ταῦτα, ἔπεμπον χρήματα. Εἰ δὲ δὴ τινες καὶ ἄλλοι ἔδοσαν νησιωτέων, οὐκ ἔχω εἶπαι· δοκέω δὲ τινὰς καὶ ἄλλους δοῦναι, καὶ οὐ τούτους μόνους. καὶ τοὶ Καρυστιοὶ γέ οὐδὲν, τούτου εἵνεκα, τοῦ κακοῦ ὑπερβολὴ ἐγένετο· Παριοὶ δὲ Θεμιστοκλῆα χρήμασι ἰλασάμενοι, 15 δῖε Φυγον τὸ στρατεύμα. Θεμιστοκλῆς μὲν νυν, ἐξ

nias, in reliquas insulas eosdem, quos ad Andrios, nuncios cum minacibus mandatis misit, pecunias ab illis postulans, dicensque, *nisi postulatis satisfecerent incolae, ducturum se adversus eos Graecorum exercitum, et obsessos perditurum*. Haec dictitando, ingentes pecunias a Carystiiis et a Pariis coëgit. Hi enim, quum Andrum cognovissent oppugnari quod Medis favisset, scirentque in maxima prae caeteris ducibus existimatione Themistoclem esse, haec metuentes, pecunias miserunt. An vero et alii nonnulli ex insulanis pecunias dederint, adfirmare non possum: puto autem, et alios dedisse, nec hos solos. At Carystii quidem nihilo secius extremis malis sunt adfecti: Parii vero, Themistocle pecuniis placato, incursionem exercitus effugerunt. Ita igitur Themis-

Ἄνδρου ὀρμεώμενος, χρήματα παρὰ νησιωτῶν ἐκτίετο
λάβρην τῶν ἄλλων στρατηγῶν.

Οἱ δ' ἄμφι Ξέρξεα, ἐπισχόντες ὀλίγας ἡμέρας με- 113
τὰ τὴν ναυμαχίην, ἐξέλαυνον εἰς Βοιωτοὺς τὴν αὐτὴν ὁδόν.
ἰδοῦσε γὰρ καὶ Μαρδονίῳ, ἅμα μὲν προπέμψαι βασι-
λῆα, ἅμα δὲ ἀνωρίην εἶναι τοῦ ἔτεος πολεμέειν· χει-
5 μερίσθαι τε ἄμεινον εἶναι ἐν Θεσσαλίῃ, καὶ ἔπειτα ἅμα
τῷ ἑαρι περᾶσθαι τῆς Πελοποννήσου. Ὡς δὲ ἀπίκατο
εἰς τὴν Θεσσαλίην, ἐνθαῦτα Μαρδόνιος ἐξελέγετο πρῶ-
τους μὲν Πέρσας πάντας τοὺς Ἀθανάτους καλεομένους,
πλὴν Ὑδάρνεος τοῦ στρατηγοῦ· οὗτος γὰρ οὐκ ἔφη λεί-
10 ψεσθαι βασιλῆος· μετὰ δὲ, τῶν ἄλλων Περσέων τοὺς
Θωρηκοφόρους, καὶ τὴν ἵππον τὴν χιλὴν καὶ Μήδους
τε καὶ Σάκας, καὶ Βακτρίους τε καὶ Ἰνδοὺς, καὶ τὸν
περὶ, καὶ τὴν ἵππον. ταῦτα μὲν ἔθνεα ὅλα εἴλετο· ἐκ

stocles, ab Andro impetum faciens, pecunias ab in-
sulanis coëgit clam reliquis ducibus.

(113.) Xerxes autem cum suis, paucos post na-
valem pugnam dies moratus, eâdem qua venerat
viâ in Boeotiam movit. Nam Mardonio etiam visum
erat comitari regem, nec vero esse opportunum anni
tempus ad bellum gerendum, sed satius esse in Thes-
salia hybernare, et redeunte vere Peloponnesum ad-
gredi. Ut vero in Thessaliam pervenere, ibi Mar-
donius primum Persas omnes, quos Immortales vo-
cant, selegit, excepto duce eorum Hydarne; hic enim
se negaverat relicturum regem. Deinde ex reliquis
Persis loricatos selegit, et millenarium equitatum;
tum vero Medos et Sacas et Bactrios et Indos, tam
peditatum, quam equitatum. Et ex his quidem populis

Herod. T. IV. P. I.

H

δὲ τῶν ἄλλων συμμάχων ἐξελέγετο κατ' ὀλίγους, τοῖσι
 εἰδῆά τε ὑπῆρχε διαλέγων, καὶ εἰ τέοισι τι χρηστὸν 15
 συνίδεε πεποιημένον. ἐν δὲ, πλείστον ἔθνος Πέρσας αἰ-
 ρέετο, ἄνδρας στρεπτοφόρους τε καὶ ψελιοφόρους· ἐπὶ
 δὲ, Μήδους. οὗτοι δὲ πλῆθος μὲν οὐκ ἐλάσσονες ἦσαν
 τῶν Περσέων, ῥώμῃ δὲ ἕσσονες. ὥστε σύμπαντας τριή-
 114 κοντα μυριάδας γενέσθαι σὺν ἱππεύσι. Ἐν δὲ τούτῳ 20
 τῷ χρόνῳ ἐν τῷ Μαρδονίῳ τε τὴν στρατιὴν διέκρινε,
 καὶ Ξέρξης ἦν περὶ Θεσσαλίην, χρηστήριον ἐληλύθει ἐκ
 Δελφῶν Λακεδαιμονίοισι, Ξέρξης αἰτέειν δίκας τοῦ
 Λεωνίδεω φόνου, καὶ τὸ διδόμενον ἐξ ἐκείνου δέκεσθαι. 5
 πέμπουσι δὴ κήρυκα τὴν ταχίστην Σπαρτιῆται· ὃς
 ἐπειδὴ κατέλαβε εἰούσαν ἔτι πᾶσαν τὴν στρατιὴν ἐν

omnes, qui aderant, sibi sumsit; ex reliquis vero sociis non nisi paucos passim selegit, qui aut forma essent praestantes, aut a quibus clarum aliquod facinus editum noverat. In horum autem numero plerique genere Persae fuere, torques et armillas gestantes; et post hos Medi. Erant autem Medi numero non inferiores Persis, sed robore his cedebant. Ita factum est, ut universus exercitus a Mardonio selectus, simul cum equitibus, numerum trecentorum millium compleret. (114.) Per idem tempus, quo Mardonius delectum instituit militum, et Xerxes adhuc in Thessalia erat, oraculum ex Delphis adlatum est Lacedaemoniis, iubens illos satisfactionem a Xerxe repetere pro caede Leonidae; et, quidquid ille dedisset, accipere. Itaque ocyus praeconem miserunt Spartani: qui ut universum exercitum nactus est in Thessalia adhuc haerentem, in conspe-

Θεσσαλίῃ, ἐλθὼν εἰς ὄψιν τὴν Ξέρξει, ἔλεγε τάδε·
 „ὦ βασιλεῦ Μηδῶν, Λακεδαιμόνιοί τε σὲ, καὶ Ἡρα-
 10 „κλειδαὶ οἱ ἀπὸ Σπάρτης, αἰτέουσι φόνου δίκας,
 „ὅτι σφείων τὸν βασιλῆα ἀπέκτεινας, ρυόμενον τὴν Ἑλ-
 „λάδα.“ Ὁ δὲ, γελάσας τε, καὶ κατασχὼν πολ-
 λὸν χρόνον, ὥς οἱ ἐτύγχανε παρυστωῶς Μαρδόνιος, δεικ-
 νὺς εἰς τοῦτον, εἶπε· „Τοιγάρ σφι Μαρδόνιος ὁδε δί-
 15 „κας δώσει τοιαύτας οἷας ἐκείνοισι πρέπει.“ Ὁ μὲν
 δὲ, δεξάμενος τὸ ῥῆθὲν, ἀπαλλάσσετο.

Ξέρξης δὲ, Μαρδόνιον ἐν Θεσσαλίῃ καταλιπὼν, αὐ- 115
 τὸς ἐπορεύετο κατὰ τάχος ἐν τὸν Ἑλλήσποντον· καὶ
 ἀπικνέεται εἰς τὸν πόρον τῆς διαβάσιος ἐν πέντε καὶ τεσ-
 σεράκοντα ἡμέρησι, ἀπάγων τῆς στρατιῆς οὐδὲν μέρος,
 5 ὡς εἶπαι. ὅκου δὲ πορευόμενοι γινώατο, καὶ κατ' οὓς τι-
 νας ἀνθρώπους, τὸν ταυτέων καρπὸν ἀρπάζοντες ἐσιτέον-

ctum *Xerxis* prodiens, haec dixit: *Rex Medorum!*
Lacedaemonii et Heraclidae ex Sparta satisfactionem
abs te postulant quod regem ipsorum inter-
fecisti, qui Graeciam erat servaturus. Ad haec
 ridens rex, et diu nihil respondens, postremo, quum
 forte adstaret ei Mardonius, hunc digito monstrans
 ait: *Itaque Mardonius hic satisfactionem illis da-*
bit, qualis eis digna est. Et praeco, accipiens di-
 ctum, reversus est.

(115.) Inde *Xerxes*, Mardonio in Thessalia reli-
 cto, ipse ad Hellespontum maturavit abire: et qua-
 dragesimo quinto die ad locum, ubi traiecerat fre-
 tum, pervenit, nullam (ut ita dicam) exercitus par-
 tem in Asiam reducens. Milites in itinere, ubicum-
 que locorum erant, et apud quoscumque homines,

το. εἰ δὲ καρπὸν μηδένα εὗροιεν, οἱ δὲ τὴν ποίην τὴν ἐκ
 τῆς γῆς ἀναφυομένην, καὶ τῶν δενδρέων τὸν Φλοιὸν πε-
 ριλέποντες, καὶ τὰ φύλλα καταδρέποντες κατήσθιον,
 ὁμοίως τῶν τε ἡμέρων καὶ τῶν ἀγρίων, καὶ ἔλειπον οὐ- 10
 δέν· ταῦτα δ' ἐποίεον ὑπὸ λιμοῦ. ἐπιλαβὼν δὲ λοιμός
 τε τὸν στρατὸν καὶ δυσεντερίη, κατ' ὁδὸν διέφθειρε τοὺς
 δὲ καὶ νοσέοντας αὐτέων κατέλιπε, ἐπιτάσσω τῇσι πό-
 λισι, ἵνα ἐκάστοτε γίνοιτο ἐλαύνων, μελεδαίνων τε καὶ
 τρέφειν· ἐν Θεσσαλίῃ τέ τινας, καὶ ἐν Σίρι τῆς Παι- 15
 νῆς, καὶ ἐν Μακεδονίῃ. ἔνθα καὶ τὸ ἱερὸν ἄρμα κατα-
 λιπὼν τοῦ Διὸς, ὅτε ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα ἤλαυνε, ἀπὼν
 οὐκ ἀπέλαβε· ἀλλὰ δόντες οἱ Παῖονες τοῖσι Θρηῖσι,
 ἀπαιτέοντος Ξέρξεω, ἔφασαν νεμομένας ἀρπαχθῆναι
 ὑπὸ τῶν ἁνῶ Θρηίκων τῶν περὶ τὰς πηγὰς τοῦ Στρυ- 20
 116 μόνος οἰκημένων. Ἐνθα καὶ ὁ τῶν Βισαλτίων βασι-

horum fructus rapientes comederant. Sicubi nihil fru-
 ctuum invenissent, gramen e terra enatum, et decer-
 ptum arborum corticem, et ex arboribus tam cultis
 quam sylvestribus destrecta manducaverant folia, ni-
 hilque reliquerant, fame ita cogente. Ad haec pestis
 et dysenteria invadens exercitum, multos in itinere
 interemerat. Aegrotos vero etiam in itinere relique-
 rat rex, dato civitatibus, ut in quaque erant, man-
 dato, ut curarent illos alerentque: ita alios in Thes-
 salia, alios in Siri Paeoniae, alios in Macedonia reli-
 querat. Ibi etiam antea, quum in Graeciam tenderet,
 currum Solis reliquerat: quem nunc rediens non rece-
 pit. Nam Paeones, qui illum Thracibus tradiderant,
 repetenti Xerxi dixere, equas e pascuo raptas esse a
 superioribus Thracibus circa Strymonis fontes habi-

λεὺς γῆς τε τῆς Κρηστανικῆς, Θρήϊξ, ἔργον ὑπερφυῖς
ἐργάσατο· ὅς οὔτε αὐτὸς ἔφη τῷ Ξέρξῃ ἐκὼν εἶναι δου-
λεύειν, ἀλλ' οἶχετο ἄνω εἰς τὸ οὖρος τὴν Ῥοδόπην,
5 τοῖσι τε παισὶ ἀπηγόρευε μὴ στρατεύεσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλ-
λάδα. οἱ δὲ, ἀλογήσαντες, ἢ ἄλλως σφι θυμὸς ἐγένε-
το θύσασθαι τὸν πόλεμον, ἐστρατεύοντο ἅμα τῷ
Πέρσῃ. ἐπεὶ δὲ ἀνεχώρησαν αἰσινεῖς πάντες, ἐξ ἑόντες,
ἔξωρυξε αὐτέων ὁ πατὴρ τοὺς ὀφθαλμούς, διὰ τὴν αἰ-
10 τὴν ταύτην. καὶ οὗτοι μὲν τοῦτον τὸν μισθὸν ἔλαβον.

Οἱ δὲ Πέρσαι ὡς ἐκ τῆς Θρηίκης πορευόμενοι ἀπὶ 117
κοντο ἐπὶ τὸν πόρον, ἐπαιγόμενοι, τὸν Ἑλλήσποντον τῇ-
σι νηυσὶ διέβησαν εἰς Ἀβυδὸν· τὰς γὰρ σχεδίας οὐκ
εὔρον ἐτι ἐντεταμένας, ἀλλ' ὑπὸ χειμῶνος διαλελυμέ-
5 νας. Ἐνθαῦτα δὲ κατεχόμενοι, σιτία τε πλείω ἢ κατ'

tantibus. (116.) Ibidem rex Bisaltarum et terrae
Crestonicae, Thrax, immane patravit facinus. Dixe-
rat ille, nec se ultro serviturum Xerxi, sed in su-
periora loca in montem Rhodopen se receperat, et
filiis suis interdixerat ne adversus Graeciam milita-
rent. At illi, spreto patris imperio, sive quod cupi-
do illos incesserat belli spectandi, cum Persa mili-
tarunt. Postquam vero salvi omnes, sex numero, re-
dierunt, oculos eis pater istam ob culpam effodit:
et illi quidem hanc mercedem abstulerunt.

(117.) Persae vero ut peragratâ Thraciâ ad traie-
ctum pervenere, quanta maxima celeritate poterant
Hellespontum navibus traicientes Abydum petie-
runt: etenim pontes non amplius stratos invenerant,
sed tempestate dissolutos. Ibi morantes, quum co-
piosiora quam in itinere alimenta nacti supra mo-

ὁδὸν ἐλάγχχανον· οὐδένα τε κόσμον ἐμπιπλάμμενοι, καὶ
 ὕδατα μεταβάλλοντες, ἀπέθνησκον τοῦ στρατοῦ τοῦ
 περιόντος πολλοί. οἱ δὲ λοιποὶ ἅμπερ Ἐρέξῃ ἀπικνέον-
 118 ται ἐς Σάρδεις. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλος ὁδε λόγος λεγό-
 μενος, ὥς ἐπειδὴ Ἐρέξης ἀπελαύνων ἐξ Ἀθηναίων, ἀπί-
 κατο ἐπ' Ἡϊόνα τὴν ἐπὶ Στρυμόνι, ἐνθεῦτεν οὐκέτι ὁδοι-
 πορήσει διεχρέετο, ἀλλὰ τὴν μὲν στρατιὴν Ὑδάρνεϊ ἐπι-
 τρέπει ἀπάγειν ἐς τὸν Ἑλλήσποντον, αὐτὸς δ' ἐπὶ νηὸς 5
 Φοινίσσης ἐπιβὰς, ἐκομίζετο ἐς τὴν Ἀσίην. πλώοντα
 δέ μιν ἄνεμον Στρυμονίην ὑπολαβεῖν μέγαν καὶ κυμα-
 τήν· καὶ δὴ, μᾶλλον γὰρ τι χειμαίνεσθαι, γημούσης
 τῆς νηὸς, ὥστε ἐπὶ τοῦ καταστρώματος ἐπεόντων συχ-
 νῶν Περσέων τῶν σὺν Ἐρέξῃ κομιζομένων, ἐνθαῦτα ἐς 10
 δεῖμα πεσόντα τὸν βασιλῆα, εἶρεσθαι βῶσαντα τὸν κυ-
 βερνήτηα, εἴ τις ἐστί σφι σωτηρία. καὶ τὸν εἶπαι· „Δέ-

dum sese implerent, et alias, quam adhuc, biberent
 aquas, multi de exercitu qui supererat periire, re-
 liqui vero cum Xerxe *Sardes* pervenere. (118.)
 Fertur quidem etiam alia fama, *Xerxem*, postquam
 Athenis profectus *Eionem* ad *Strymonem* fluvium
 pervenisset, inde non amplius terrestri usum esse
 itinere; sed exercitum quidem *Hydarni* tradidisse,
 qui eum ad *Hellespontum* deduceret, ipsum vero
 conscensa *Phoenissa* nave in *Asiam* traiecisse; in tra-
 iectu vero a vehemente impetuosoque vento *Stry-*
monia fuisse exceptum. Ibi tunc, quum magis ma-
 gisque fureret tempestas, et nimis onerata esset navis,
 quippe magno numero Persarum *Xerxem* comitan-
 tium in ponte navis stante, timore perculsum regem
 cum clamore quaesisse ex gubernatore, ecqua salutis

„σποτα, οὐκ ἔστιν οὐδεμία, εἰ μὴ τούτων ἀπαλλαγὴ
 „τις γένηται τῶν πολλῶν ἐπιβατέων.“ καὶ Ξέρξης
 15 λέγεται ἀκούσαντα ταῦτα εἶπαι „Ἄνδρες Πέρσαι, νῦν
 „τις διαδεσάτω ὑμέων βασιλῆος κηδόμενος· ἐν ὑμῖν γάρ
 „οἶκε εἶναι ἐμοὶ ἡ σωτηρία.“ τὸν μὲν ταῦτα λέγειν τοὺς
 δὲ, προσκυνέοντας, ἐκπηδέειν εἰς τὴν θάλασσαν· καὶ
 τὴν νῆα ἐπικουφισθεῖσαν, οὕτω δὲ ἀποσωθῆναι εἰς τὴν
 20 Ἀσίην. Ὡς δὲ ἐκβῆναι τάχιστα εἰς γῆν τὸν Ξέρξης,
 παῖσαι τοιοῦδε· ὅτι μὲν ἔσωσε βασιλῆος τὴν ψυχὴν, δω-
 ρῆσασθαι χρυσὴν στεφάνην τὸν κυβερνήτηα· ὅτι δὲ Περ-
 σέων πολλοὺς ἀπώλεσε, ἀποταμεῖν τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ.
 Οὗτος δὲ ἄλλως λέγεται ὁ λόγος περὶ τοῦ Ξέρξεω νό- 119
 στου, οὐδαμῶς ἔμογε πιστὸς, οὔτε ἄλλος, οὔτε τὸ
 Περσέων τοῦτο πάθος. εἰ γὰρ δὴ ταῦτα οὕτω εἰρήθη ἐκ

spes esset; eique gubernatorem respondisse, *Domine! non alia spes est, nisi de numero multorum horum vectorum pars quaedam amoveatur*. Quae audientem *Xerxem*, aiunt, dixisse: *Viri Persae! nunc vestrum aliquis ostendat curae vobis esse regem! nam in vobis mea salus posita videtur*. Quibus auditis illos adorasse regem, et in mare prosiliisse; et navem ita levatam, salvam in Asiam pervenisse. *Xerxem* vero, simul atque in terram exscendisset, haec fecisse: aureâ coronâ donasse gubernatorem, quod regis vitam conservasset; deinde vero, quod magnum Persarum numerum perdidisset, caput ei iussisse praecidi. (119.) Sed haec *de Xerxis* reditu temere fertur fama, mihique prorsus incredibilis est, tam quod ad caetera spectat, quam quod ad istam Persarum calamitatem. Nam si ista *Xerxi* governa-

τοῦ κυβερνήτου πρὸς Ξέρξεα, ἐν μυρίῃσι γνώμῃσι μὴν οὐκ ἔχω ἀντίξουν, μὴ οὐκ ἂν ποιῆσαι βασιλῆα τοιόνδε· 5
 τοὺς μὲν ἐκ τοῦ καταστρώματος καταβιβάσαι εἰς κοί-
 λην νῆα, ἔοντας Πέρσας, καὶ Περσέων τοὺς πρώτους·
 τῶν δ' ἑρετέων, ἔοντων Φοινίκων, ὅπως οὐκ ἂν ἴσον πλῆ-
 θος τοῖσι Πέρσῃσι ἐξέβαλε εἰς τὴν θάλασσαν. Ἄλλ' ὁ
 μὲν, ὡς καὶ πρότερόν μοι εἴρηται, ὁδῶ χρεώμενος ἅμα 10
 120 τῶ ἄλλῳ στρατῷ, ἀπενόστησε εἰς τὴν Ἀσίην. Μέγα
 δὲ καὶ τόδε μαρτύριον· φαίνεται γὰρ Ξέρξης ἐν τῇ ὀπί-
 σσω κομιδῇ ἀπικόμενος εἰς Ἀβδηρα, καὶ ξεινίην τέ σφι
 συνθέμενος, καὶ δωρησάμενος αὐτοὺς ἀκινάκῃ τε χρυ-
 σίῳ καὶ τήρῃ χρυσοπάστῳ. καὶ, ὡς αὐτοὶ λέγουσι 5
 Ἀβδηρίται, λέγοντες ἐμοὶ γε οὐδαμῶς πιστὰ, πρῶτον
 ἐλύσατο τὴν ζώνην Φεύγων ἐξ Ἀθηνέων ὀπίσω, ὡς ἐν

tor dixisset, ex decem millibus hominum, quos roga-
 rem sententiam, ne unum quidem esse existimo, quin
 mihi sit adsensurus, non eiusmodi quidpiam factu-
 rum fuisse regem, sed Persas Persarumque principes,
 qui in ponte fuerunt, iussurum fuisse in cavitatem
 navis descendere, remigum vero, qui Phoenices
 erant, parem numerum, quot Persae fuerunt, in
 mare eiecturum. At ille, ut modo dixi, simul cum
 reliquo exercitu iter faciens in Asiam rediit. (120.)
 Cuius rei etiam locuples est testimonium hoc, quod
 satis constet, *Xerxem* in reditu *Abdera* venisse, et
 hospitium contraxisse cum *Abderitis*, eosque aureo
 acinace atque tiara auro intexta donasse. Et, ut soli
 quidem *Abderitae* narrant, (quod mihi parum fit
 probabile) primum apud illos, ex quo *Athenis* pro-
 fugit, cingulum solvit, utpote nunc in tuto se esse

αἰδέειν εἰν. πρὸς τοῦ Ἑλλησπόντου δὲ μᾶλλον τὰ Ἀβ-
 δηρα ἴδρυται, ἢ τοῦ Στρυμόνος καὶ τῆς Ἡϊόνος, ὅθεν
 10 δὴ μιν Φασὶ ἐπιβῆναι ἐπὶ τὴν νῆα.

Οἱ δὲ Ἕλληνες, ἐπεὶ τε οὐκ οἶοί τε ἐγένοντο ἐξελέειν 121
 τὴν Ἄνδρον, τραπόμενοι εἰς Κάρυστον, καὶ δηϊώσαντες
 αὐτέων τὴν χώραν, ἀπαλλάσσοντο εἰς Σαλαμίνα. Πρῶ-
 τα μὲν νυν τοῖσι θεοῖσι ἐξῆλον ἀκροβίνια, ἄλλα τε, καὶ
 5 τριήρεας τρεῖς Φοινίσσας· τὴν μὲν, εἰς Ἴσθμὸν ἀναβεί-
 ναι, ἥπερ ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ ἦν· τὴν δὲ, ἐπὶ Σούνιον· τὴν
 δὲ, τῷ Αἴαντι, αὐτοῦ εἰς Σαλαμίνα. μετὰ δὲ τοῦτο,
 διαδασάντο τὴν ληϊήν, καὶ τὰ ἀκροβίνια ἀπέπεμψαν εἰς
 Δελφούς· ἐκ τῶν ἐγένετο ἀνδριάς, ἔχων ἐν τῇ χειρὶ ἀκρω-
 10 τήριον νηὸς, εἰς ὃν μέγαθος δυωκαίδεκα πηχέων· ἐστή-
 κει δὲ οὗτος τῇ περ ὁ Μακεδὼν Ἀλέξανδρος ὁ χρύσεος.
 Πέμψαντες δὲ ἀκροβίνια οἱ Ἕλληνες εἰς Δελφούς, ἐπε- 122

ratus. Sunt autem *Abdera* Hellesponto propiora,
 quam *Strymon* aut *Eion*, ubi illum aiunt navem con-
 scendisse.

(121.) Graeci, quum expugnare *Andrum* non po-
 tuissent, *Carystum* petierunt, et evastato *Carystio-*
rum agro *Salaminem* redierunt. Ibi primum *primi-*
tias praedae exemerunt diis, quum alia, tum tres
Phoenissas triremes; quarum una in *Isthmo* dedica-
 retur, quae mea adhuc actate superfuit; altera ad *Su-*
nium, tertia *Aiaci* in ipsa *Salamine*. Deinde praedam
 inter se diviserunt, et *Delphos* miserunt *primitias*; e
 quibus facta est statua duodecim cubitorum magni-
 tudine, rostrum navis manu tenens; quae eodem lo-
 co posita est ubi aurea *Alexandri Macedonis* statua.
 (122.) Postquam *Delphos* *primitias* miserunt Graeci,

ρώτειον τὸν θεὸν κοινῇ, εἰ λαλάβηκε πλήρη καὶ ἀριστα
 τὰ ἀκροθίνια. ὁ δὲ, παρ' Ἑλλήνων μὲν τῶν ἄλλων,
 ἔφησε, ἔχειν παρ' Αἰγυπτίων δὲ, οὐκ ἄλλα ἀπαίτε
 αὐτοὺς τὰ ἀριστηία τῆς ἐν Σαλαμῶνι ναυμαχίης. 5
 Αἰ-
 γυῖται δὲ πυθόμενοι, ἀνέθεσαν ἀστέρας χρυσοῦς, οἱ
 ἐπὶ ἰστοῦ χαλκίῳ ἐστάσι τρεῖς ἐπὶ τῆς γωνίης, ἀγχο-
 123 τάτω τοῦ Κροίσου κρητῆρος. Μετὰ δὲ τὴν διαίρεσιν
 τῆς λήϊης ἔπλων οἱ Ἕλληνες ἐς τὸν Ἴσθμόν, ἀριστηία
 δώσοντες τῷ ἀξιοτάτῳ γενομένῳ Ἑλλήνων ἀνὰ τὸν πό-
 λημον τοῦτον. ὥς δὲ ἀπικόμενοι οἱ στρατηγοὶ διενέμοντο
 τὰς ψήφους ἐπὶ τοῦ Ποσειδέωνος τῷ βωμῷ, τὸν πρῶ- 5
 τον καὶ τὸν δεύτερον κρίνοντες ἐκ πάντων· ἐνθαῦτα πᾶς
 τις αὐτέων ἑαυτῷ ἐτίθετο τὴν ψῆφον, αὐτὸς ἕκαστος
 δεκέων ἀριστος γενέσθαι· δεύτερα δὲ, οἱ πολλοὶ συνεξέ-

communi omnium nomine interrogarunt deum, an
 sufficientes et gratas accepisset primitias. Quibus
 ille respondit, a caeteris quidem; nec vero ab
 Aeginetis: sed ab his repetiit praemium quod illis ob
 rem ad Salamina bene gestam tributum fuisset. Quo
 audito, Aeginetae dedicarunt aureas stellas tres, quae
 super aeneo malo stant in angulo proxime Croesi cra-
 terem. (123.) Post praedae distributionem in Isth-
 mum navigarunt Graeci, virtutis praemium tribu-
 turi ei e suorum numero, qui in hoc bello prae cae-
 teris illud commeruisset. Postquam vero eo perve-
 nerunt duces, et calculos inter se ad Neptuni aram
 distribuerunt, primum et secundum suo iudicio de-
 signaturi; ibi tunc eorum quisque sibi primum po-
 suit calculum, se ipsum quisque fortissimum iudi-
 cans: quod autem ad secundas partes pertinet, ple-

- πιπτον Θεμιστοκλῆα κρίνοντες. οἱ μὲν δὴ ἔμουσούντο·
 10 Θεμιστοκλῆς δὲ δευτερείοισι ὑπερβάλλετο πολλόν.
 Οὐ βουλομένων δὲ ταῦτα κρίνειν τῶν Ἑλλήνων φθόνῳ, 124
 ἀλλ' ἀποπλυνόντων ἑκάστων εἰς τὴν ἑαυτῶν ἀκρόταν,
 ὅμως Θεμιστοκλῆς ἐβώσθη τε καὶ ἐδοξώθη εἶναι ἀνὴρ
 πολλὸν Ἑλλήνων σοφώτατος ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα.
 5 Ὅτι δὲ νικῶν οὐκ ἐτίμηθῃ πρὸς τῶν ἐν Σαλαμῖνι ναυ-
 μαχησάντων, αὐτίκα μετὰ ταῦτα εἰς Λακεδαιμόνα
 ἀπῆκετο, θέλων τιμηθῆναι. καὶ μιν Λακεδαιμόνιοι κα-
 λῶς μὲν ὑπεδέξαντο, μεγάλως δὲ ἐτίμησαν. ἀριστηία μὲν
 νυν ἔδωσαν Εὐρυβιάδῃ, ἐλαίης στέφανον· σοφίης δὲ καὶ
 10 θεξιότητος, Θεμιστοκλεῖ, καὶ τούτῳ στέφανον ἐλαίης.
 ἑωρῆσαντο δὲ μιν ὅχῳ τῷ ἐν Σπάρτῃ καλλιστεύσαν-

rique calculi in *Themistoclem* consenserunt. Itaque illi singula habuere suffragia : *Themistocli* autem longe pleraque suffragia secundas tribuerunt partes. (124.) Id iudicium duces quidem Graeci ob invidiam ratum habere noluerunt, sed re iniudicata suam quisque in civitatem discessit : verumtamen *Themistocles* per universam Graeciam ut Graecorum longe prudentissimus praedicatus celebratusque est. Quoniam vero, licet victor, non tamen honore affectus erat ab his qui pugnae ad Salaminem fuerant socii ; protinus post haec *Lacedaemonem* se contulit, ibi se honoratum iri sperans. Et liberaliter eum receperunt *Lacedaemonii*, et eximio honore adfecerunt. Nam *Eurybiadi* quidem primum decrevere praemium, oleagineam coronam : prudentiae vero et dexteritatis praemium *Themistocli* tribuerunt, oleagineam huic pariter coronam. Praeterea curru

τι· αἰνέσαντες δὲ πολλὰ, προέπεμψαν ἀπίοντα τρι-
 κόσιοι Σπαρτιητέων λογάδες, οὔτοι οἵπερ ἱππῆες κα-
 λέονται, μέχρι οὐραν τῶν Τεγεητικῶν. μῶνον δὲ τοῦτον
 πάντων ἀνθρώπων, τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, Σπαρτιῆται προέ- 15
 125 πεμψαν. Ὡς δὲ ἐκ τῆς Λακεδαίμονος ἀπῖκετο εἰς τὰς
 Ἀθήνας, ἐνθαῦτα Τιμόδημος Ἀφιδναῖος, τῶν ἐχθρῶν
 μὲν τῶν Θεμιστοκλέος ἐὼν, ἄλλως δὲ οὐ τῶν ἐπιφα-
 νέων ἀνδρῶν, φθόνῳ καταμαργέων, ἐνείκει τὸν Θεμι-
 στοκλῆα, τὴν εἰς Λακεδαίμονα ἄπιξιν προφέρων, ὡς 5
 διὰ τὰς Ἀθήνας ἔχει τὰ γέρεα τὰ παρὰ Λακεδαιμο-
 νίων, ἀλλ' οὐ δι' ἐαυτόν. ὁ δὲ, ἐπεὶ τε οὐκ ἐπαύετο ταῦ-
 τα λέγων ὁ Τιμόδημος, εἶπε· „Οὕτω ἔχει τοι· οὐτ'
 „ἀν' ἐγὼ, ἐὼν Βελβινίτης, ἐτιμήθην οὕτω πρὸς Σπαρ-

eum donarunt, pulcerrimo qui Spartaе erat: et egre-
 gie collaudatum prosecuti sunt abeuntem delecti tre-
 centi Spartanorum, hi qui equites vocantur, usque
 ad Tegeatarum fines. Est autem *Themistocles* unus
 ex omnibus quos novimus hominibus, quem Spar-
 tani ita publice sint prosequuti. (125.) Ut autem
 Lacedaemone Athenas venit, ibi tunc Timodemus,
 Aphidnensis, qui de numero inimicorum eius erat,
 caeterum non ex illustribus viris homo, invidia in-
 saniens, obtreclavit Themistocli; exprobransque ei
 quod Lacadaemonem se contulisset, aiebat, *Athe-
 niensium gratiā Lacedaemonios eum honore illo
 esse prosecutos, non ipsius gratiā.* Quod ubi pas-
 sim dictitare non desiit Timodemus, *Themistocles* ei
 ait: *Ita tibi se res habet: nec ego, si Belbinita
 essem, ita honoratus fuisset a Lacedaemoniis;*

20 „τιητέων· οὐτ' ἂν σὺ, ὦ ἄνθρωπε, εἰὼν Ἀθηναῖος.“ Ταῦ-
τα μὲν νυν εἰς τοσοῦτο ἐγένετο.

Ἄρταβαζος δὲ ὁ Φαρνάκιος, ἀνὴρ ἐν Πέρσῃσι 126
λόγιμος καὶ πρόσθε εἰὼν, ἐκ δὲ τῶν Πλαταιικῶν καὶ
μᾶλλον ἔτι γενόμενος, ἔχων ἕξ μυριάδας στρατοῦ τὸν
Μαρδόνιος ἐξελέξατο, προέπειπε βασιλῆα μέχρι τοῦ
5 πόρου. ὡς δὲ ὁ μὲν ἦν ἐν τῇ Ἀσίῃ, ὁ δὲ, ὅπισω πορευό-
μενος, κατὰ τὴν Παλλήνην ἐγένετο· ἅτε Μαρδονίου τε
χειμαρίζοντος περὶ Θεσσαλίην τε καὶ Μακεδονίην, καὶ
οὐδὲν καὶ κατεπείγοντος ἤκειν εἰς τὸ ἄλλο στρατόπεδον·
οὐκ ἰδικοῦ, ἐντυχὼν ἀπεισιῶσι Ποτιδαίητισι, μὴ οὐκ
10 ἐξανδραποδίσασθαι σφείας. Οἱ γὰρ Ποτιδαῖται, ὡς
βασιλεὺς παρεξελθάκει, καὶ ὁ ναυτικὸς τοῖσι Πέρ-
σῃσι οἰχώκει Φεύγων ἐκ Σαλαμῖνος, ἐκ τοῦ Φανεροῦ

*nec tu, homo! si esses genere Atheniensis. Et haec
quidem hactenus.*

(126.) Interim *Artabazus*, Pharnacis filius, iam an-
te spectatus vir inter Persas, et deinde ex Plataeensi
pugna magis etiam nobilitatus, cum sexaginta mili-
tum millibus de eo exercitu quem Mardonius sibi se-
legerat, regem usque ad fretum deduxit. Postquam rex
in Asia fuit, Artabazus vero retrogressus circa Pallenen
versabatur; quum Mardonius in Thessalia et Macedo-
nia hiemaret, nec opus esset ut ipse cum reliquo
exercitu se coniungere properaret; rem sese indi-
gnam iudicavit, quum in Potidaeatas incidisset, qui
a rege defecerant, si hos non in servitutem redige-
ret. Etenim *Potidaeatae*, postquam rex fines eorum
erat praetergressus, et classis Persarum a Salamine
fugā se receperat, ex professo defecerant a Barbaris,

- αἰτίσασαν ἀπὸ τῶν βαρβάρων· ὥς δὲ καὶ ἄλλοι οἱ τὴν Παλλήνην ἔχοντες. Ἐνθαῦτα δὴ ὁ Ἀρτάβαζος ἐπο-
- 127 λιώσκει τὴν Ποτιδαίην. Ὑποπτεύσας δὲ καὶ τοὺς Ὀλυνθίους αἰτίσασθαι ἀπὸ βασιλῆος, καὶ ταύτην ἐπολιόρκει. εἶχον δὲ αὐτὴν Βοττιαῖοι, οἱ ἐκ τοῦ Θερμαίου κόλπου ἐξαναστάντες ὑπὸ Μακεδόνων. ἐπεὶ δὲ σφεας εἴλε πολιορκίαν, κατέσφαξε ἐξαγαγὼν ἐς λίμνην· τὴν δὲ 5 πόλιν παραδίδῃ Κριτοβούλῳ Τορωναίῳ ἐπιτροπεύειν, καὶ τῷ Χαλκιδικῷ γένει. καὶ οὕτω Ὀλυνθον Χαλκιδεὺς ἔσχον. 128 Ἐξελὼν δὲ ταύτην ὁ Ἀρτάβαζος, τῇ Ποτιδαίῃ ἐντεταμένως προσεῖχε. προσέχοντι δὲ οἱ προθύμως συντίθεται προδοσίην Τιμόξεινος, ὁ τῶν Σκιωναίων στρατηγός· ὅτινα μὲν τρόπον ἀρχὴν, ἔγωγε οὐκ ἔχω εἶπαι, οὐ γάρ ὢν λέγεται τέλος μέντοι, ταῖα δὲ ἐγίνετο. ὅπως βυβλίον γράψει ἢ Τιμόξεινος, ἐθέλων παρὰ

pariterque reliqui Pallenen incolentes. *Potidaeam* igitur tunc *Artabazus* oppugnavit. (127.) Suspiscatus vero etiam Olynthios defectionem a rege moliri, *Olynthum* simul oppugnavit. Tenebant eam tunc Bottiaci, qui e Thermaeo sinu a Macedonibus fuerant eieci: quos postquam vi expugnavit, ad lacum eductos iugulavit; urbem autem Chalcidicae genti tradidit, eique Critobulum Toronaecum prae-fecit. Atque ita Olynthum Chalcidenses habuere. (128.) Hac expugnata, curam omnem *Artabazus* in *Potidaeam* intendit. Qui dum hoc curat, ultro cum eo de proditione egit Timoxenus, dux Scio-naeorum. Hic qua via initio usus sit, dicere non possum, nec enim memoratur: sed postremo res accidit huiusmodi. Quoties litteras mittere aut Timo-

679, 30.

Ἀρτάβαζον πέμψαι, ἢ Ἀρτάβαζος παρὰ Τιμόξεινον, τοξέυματος περὶ τὰς γλυφίδας περιμιλῶντες καὶ πτερύσαντες τὸ βυβλίον, ἐτόξευον εἰς συγκείμενον χωρίον. 10 ἐπαύστος δὲ ἐγένετο ὁ Τιμόξενος προδιδούς τὴν Ποτίδαιαν. τοξέων γὰρ ὁ Ἀρτάβαζος εἰς τὸ συγκείμενον, ἁμαρτῶν τοῦ χωρίου τούτου, βάλλει ἀνδρὸς Ποτιδαίητιν τὸν ἄμυν. τὸν δὲ, βληθέντα, περιέδραμε ὁμιλος, οἷα Φιλέμει γίνεσθαι ἐν πολέμῳ· οἱ αὐτίκα τὸ τόξευμα 15 λαβόντες, ὡς ἔμαθον τὸ βυβλίον, ἔφερον ἐπὶ τοὺς στρατηγούς· παρῇ δὲ καὶ τῶν ἄλλων Παλληναίων συμμαχίᾳ. τοῖσι δὲ στρατηγοῖσι ἐπιλεξαμένοισι τὸ βυβλίον, καὶ μαθεῖν τὸν αἴτιον τῆς προδοσίας, ἔδοξε μὴ καταπλέξαι Τιμόξεινον προδοσίᾳ, τῆς Σκιωναίων πόλιος εἶναι 20 κα, μὴ νομιζοίετο εἶναι Σκιωναῖοι εἰς τὸν μετέπειτα χρό-

CXXVIII. 8. περι. παρὰ vulgo.

xenus voluit ad Artabazum, aut Artabazus ad Timoxenum, epistolam circum sagittae crenas circumvolvebant, et adaptatis alis, sagittam in locum, de quo inter eos convenerat, mittebant. Sed proditionis urbis compertus est Timoxenus. Etenim Artabazus, sagittâ versus destinatum locum emissâ, a scopo aberrans, humerum feriit civis Potidaeatae. Et adcurrrens hominum turba, ut fieri in bello solet, vulneratum circumstat; qui sagittamprehendentes, ut epistolam animadverterunt, protinus ad duces deferunt: aderant enim etiam ex aliis Pallenensibus socii. Ut vero epistolam legerunt duces, auctoremque cognoverunt proditionis, visum est eis crimine proditionis non implicare Timoxenum, civitatis Scionaeorum gratiâ, ne in posterum omne aevum pro-

ρον αἰὲν προδῶται. ὁ μὲν δὲ τοιοῦτω τρόπῳ ἐπαΐστος
 129 ἐγγόνει. Ἀρταβάζω δὲ ἐπειδὴ πολιορκέοντι ἐγγόνε-
 σαν τρεῖς μῆνες, γίνεται ἄμπωτις τῆς θαλάσσης με-
 γάλη, καὶ χρόνον ἐπὶ πολλόν. ἰδόντες δὲ οἱ βάρεβαροι
 τέναγος γενόμενον, παρήϊσαν ἐς τὴν Παλλήνην. ὥς δὲ
 τὰς δύο μὲν μοίρας διοδοιπορήκεσαν, ἔτι δὲ τρεῖς ὑπό- 5
 λοιποι ἔσαν, τὰς διελθόντας χρῆν ἔσω εἶναι ἐν τῇ Παλ-
 λῇ, ἐπῆλθε πλημμυρὶς τῆς θαλάσσης μεγάλη, ὅση
 οὐδὰμά κω, ὥς οἱ ἐπιχώριοι λέγουσι, πολλάκις γινο-
 μένη. οἱ μὲν δὲ νέειν αὐτέων οὐκ ἐπιστάμενοι διεφθί-
 ροντο· τοὺς δὲ ἐπισταμένους οἱ Ποτιδαῖῃται ἐπιπλά- 10
 σαντες πλοίοισι ἀπώλεσαν. Αἴτιον δὲ λέγουσι οἱ Ποτι-
 δαιῖται τῆς τε ῥηχὸς καὶ τῆς πλημμυρίδος καὶ τοῦ
 Περσικοῦ πάθεος γενέσθαι τόδε, ὅτι τοῦ Ποσιδέωνος

ditores esse existimarentur Scionaei. Et ille qui-
 dem hoc modo compertus est. (129.) Postquam
 tres menses *Artabazus* in oppugnanda *Potidaea*
 fuit occupatus, accidit *ingens maris recessus*, et is
 quidem in longum admodum tempus: et barbari,
 locum videntes vadosum factum, in *Pallenem* transire
 instituerunt. Ut vero duas viae emensi erant partes,
 et tres partes adhuc reliquae erant, quas transire
 oportebat priusquam in *Pallenem* pervenirent, su-
 pervenit *accessus maris* tantus, quantus numquam
 antea, ut quidem indigenae dicunt, fuerat, licet saepe
 magnus accidat. Itaque quicumque ex illis nandi
 erant imperiti, perierunt; qui vero natare poterant,
 hos *Potidaecatae* navigiis persecuti interemerunt.
Causam autem huius aestus et exundationis, cala-
 mitatisque Persarum, hanc fuisse aiunt *Potidaecatae*,

15 ες τὸν νηὸν καὶ τὸ ἄγαλμα τὸ ἐν τῷ προαστείῳ ἤσθθη-
σαν οὗτοι τῶν Περσέων τοὶ περ καὶ διεφθάρησαν ὑπὸ τῆς
Σαλαμῆς· αἴτιον δὲ τοῦτο λέγοντες, εὖ λέγειν ἔμοιγε
δεικνύει· τὰς δὲ περιγενομένους ἀπῆγε Ἀρτάβαζος ες
Θεσσαλίαν παρὰ Μαρδόνιον. Οὗτοι μὲν οἱ προπέμ-
ψαυσι βασιλῆα, οὕτω ἔπραξαν.

Ο δὲ ναυτικός ὁ Ξέρξῳ περιγενόμενος, ὡς προσέ- 130
μιξε τῇ Ἀσίῃ Φεύγων ἐκ Σαλαμῖνος, καὶ βασιλῆα
τε καὶ τὴν στρατιὴν ἐκ Χερσονήσου διεπόρθησε ες
Ἀβυδὸν, ἐχειμέριζε ἐν Κύμῃ· ἔαρος δὲ ἐπιλάμψαντος,
5 πρῶτος συνελέγετο ες Σάμον· αἱ δὲ τῶν νηῶν καὶ ἐχει-
μέρισαν αὐτοῦ. Περσέων δὲ καὶ Μήδων οἱ πλεῖντες ἐπε-
βάτευον· στρατηγοὶ δὲ σφι ἐπῆλθον, Μαρδόντης τε ὁ
Βαγαίου, καὶ Ἀρταύντης ὁ Ἀρταχαίου· συνῆρχε δὲ
τούτοισι καὶ ἀδελφιδέος, αὐτοῦ Ἀρταύντῳ προσελομέ-

quod hi iidem Persae, qui mari perierunt, in Neptu-
ni templum et simulacrum, quod in suburbio est,
impia facinora admiserant: quam causam illi ex rei
veritate adlegare mihi videntur. Superstites *Artaba-*
zus in Thessaliam ad Mardonium reduxit. Haec igi-
tur fortuna fuit eorum, qui regem deduxerunt.

(130.) *Classis* quae supererat *Xerxis*, postquam
fugā ex Salamine in Asiam pervenit, regemque et
exercitum e Chersoneso Abydum traiecit, Cumachye-
mavit. Adpetente autem vere ad *Samum* maturavit
convenire, ubi etiam pars navium hycmaverat. Pro-
pugnatorum maior pars Persae erant et Medi: du-
ces autem eis advenere Mardontes Bagaei filius, et
Artayntes Artachaei: quibus etiam collega adfuit
Ithamitres, fratris filius Artayntae, ab ipso adsci-

νου, Ἰθαμίτῃς. Ἄτε δὲ μεγάλως πληγέντες, οὐ προή- 10
 σαν ἀνωτέρω τὸ πρὸς ἐσπέρας, οὐδ' ἐπηνάγκαζε οὐδείς·
 ἀλλ' ἐν τῇ Σάμῳ κατήμενοι, ἐφύλασσον τὴν Ἰωνίην
 μὴ ἀποστῆ, νῆας ἔχοντες σὺν τῇσι Ἰάσι τριηκοσίας.
 οὐ μὲν οὐδὲ προσεδέκοντο τοὺς Ἕλληνας ἐλεύσεσθαι ἐς
 τὴν Ἰωνίην, ἀλλ' ἀποχρήσειν σφί τὴν ἐαυτῶν φυλάσ- 15
 σειν· σταθμεύμενοι ὅτι σφέας οὐκ ἐπεδίωξαν Φεύγον-
 τας ἐκ Σαλαμῖνος, ἀλλ' ἄσμενοι ἀπαλλάσσοντο. Κα-
 τὰ μὲν νυν τὴν θάλασσαν ἐσσωμένοι ἔσαν τῷ θυμῷ,
 περὶ δὲ ἐδόκειον πολλὸν κρατῆσειν τὸν Μαρδόνιον. ὄν-
 τες δὲ ἐν Σάμῳ, ἅμα μὲν ἐβουλεύοντο εἴ τι δυναίητο 20
 κακὸν τοὺς πολεμίους ποιεῖν, ἅμα δὲ καὶ ὠτακούσκειν
 131 ὅκη πεσέεται τὰ Μαρδονίου πρήγματα. Τοὺς δὲ Ἕλ-
 ληνas τό τε ἔαρ γινόμενον ἤγειρε, καὶ Μαρδόνιος ἐν

tus. Hi vero, quoniam magnam cladem erant pas-
 si, ulterius occidentem versus non moverunt, neque
 eos quisquam ad ulterius progrediendum cogebat:
 sed ad Samum sedentes, observabant Ioniam, ne
 deficeret: habebant autem naves, unā cum Ionicis,
 trecentas. Nec vero Graecos existimarunt in Ioniam
 moturos, sed satis habituros suam custodire terram;
 quod ex eo colligebant, quod ipsos ex Salamine fu-
 gientes non essent persecuti, sed libenter discessissent.
 Igitur mari quidem fracti animis Barbari erant: ter-
 ra vero longe hostibus superiorem fore Mardonium
 existimabant. Itaque ad Samum haerentes, partim
 quidem consultabant si quid mali adferre possent
 hostibus, partim vero adrectis auribus exspectabant
 quis futurus esset exitus rerum a Mardonio gerenda-
 rum. (131.) Graecos vero et ver' adpetens excita-

651. 91.

Θεσσαλίῃ ἐὼν. ὁ μὲν δὴ πιεζὸς οὕκω συνελέγετο· ὁ
 δὲ ναυτικός ἀπίκετο ἐς Αἴγινα, νῆες ἀριθμὸν δέκα καὶ
 5 ἑκατὸν. στρατηγὸς δὲ καὶ ναύαρχος ἦν Λευτυχίδης ὁ
 Μενάρως, τοῦ Ἠγησίλεω, τοῦ Ἱπποκρατίδεω, τοῦ
 Λευτυχίδεω, τοῦ Ἀναξίλεω, τοῦ Ἀρχιδάμου, τοῦ Ἀνα-
 ξανδρίδεω, τοῦ Θεοπόμπου, τοῦ Νικάνδρου, τοῦ Χα-
 ερίλλου, τοῦ Εὐνόμου, τοῦ Πολυδέκτες, τοῦ Πρυτά-
 10 νιος, τοῦ Εὐρυφώντος, τοῦ Προκλέος, τοῦ Ἀριστοδή-
 μου, τοῦ Ἀριστομάχου, τοῦ Κλεοδαίου, τοῦ Ὑλλου,
 τοῦ Ἡρακλέος· ἐὼν τῆς ἐτέρας οἰκίης τῶν βασιλῆων.
 οὗτοι πάντες, πλην τῶν δυῶν τῶν μετὰ Λευτυχίδα
 πρώτων καταλεχθέντων, οἱ ἄλλοι, βασιλῆες ἐγένοντο
 15 Σπάρτης. Ἀθηναίων δὲ ἐστρατήγεε Ξάνθιππος, ὁ Ἀρί-
 φρωνος. Ὡς δὲ παρεγένοντο ἐς τὴν Αἴγινα πᾶσαι αἱ 132

CXXXI. 13. δυῶν. ἐπὶ corrīgunt nonnulli.

vīt, et Mardonius in Thessalia agens. Et pedestris
 quidem Graecorum exercitus nondum erat coac-
 ctus, classis vero *Aeginam* se contulit, naves nume-
 ro centum et decem. Dux et *imperator classis* erat
Leotychides, ex altera regum familia; cui pater
 fuit Menares, avus Agesilaus; reliqui maiores, Hip-
 pocratides, Leotychides, Anaxilaus, Archidamus,
 Anaxandrides, Theopompus, Nicander, Charillus,
 Theopomus, Polydectes, Prytanis, Euryphon, Procles,
 Aristodamus, Aristomachus, Cleodaeus, Hyllus,
 Hercules: qui omnes, exceptis duobus, quos proxi-
 me post Leotychidem commemoravi, reges fuerant
 Spartaë. Atheniensium vero dux erat *Xanthippus*,
 Ariphronis filius. (132.) Ut naves omnes Aeginac
 adfuere, venerunt Graecorum in castra *legati Ionum*,

νῆες, ἀπίκοντο Ἰώνων ἄγγελοι εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Ἑλλήνων· οἱ καὶ εἰς τὴν Σπάρτην ὀλίγω πρότερον τουτέων ἀπικόμενοι, ἐδέοντο Λακεδαιμονίων ἐλευθεροῦν τὴν Ἰωνίην· τῶν καὶ Ἡρόδοτος ὁ Βασιλίδεω ἦν. οἱ στασιῶ- 5
 ται σφι γενόμενοι, ἐπεβούλευον θάνατον Στράττι τῷ Χίου τυράννῳ, ἔόντες ἀρχὴν ἑπτά· ἐπιβουλευόντες δὲ ὡς φανεροὶ ἐγένοντο, ἐξενείκantos τὴν ἐπιχείρησιν ἑνὸς τῶν μετεχόντων, οὕτω δὴ οἱ λοιποὶ, ἐξ ἑόντες, ὑπεξέσχον ἐκ τῆς Χίου, καὶ εἰς Σπάρτην τε ἀπίκοντο, καὶ δὴ καὶ 10
 τότε εἰς τὴν Αἴγιναν, τῶν Ἑλλήνων δεόμενοι καταπλῶσαι εἰς τὴν Ἰωνίην· οἱ προήγαγον αὐτοὺς μόγις μέχρι Δήλου. τὸ γὰρ προσωτέρω πᾶν δεινὸν ἦν τοῖσι Ἕλλησι, οὔτε τῶν χαίρων εὐοῖσι ἐμπείροισι, στρατιῆς τε πάντα πλέα ἐδόκεε εἶναι· τὴν δὲ Σάμον ἐπιστέατο δόξῃ καὶ 15
 Ἡρακλέας στήλας ἴσον ἀπέχειν. συνέπιπτε δὲ τοιοῦτο,

qui paulo ante Spartam quoque venerant, orantes Lacedaemonios ut Ioniam liberarent; quorum in numero etiam Herodotus fuit, Basilidae filius. Hi inter se coniuraverant, omnino septem numero, de interficiendo Strattide, Chii tyranno: postquam vero patefacta conspiratio est, uno ex coniuratis consilium illorum prodente, reliqui sex ex Chio se receperunt, et Spartam primum, tunc vero etiam Aeginam venerunt, orantes Graecos ut in Ioniam navigarent: sed aegre ab his impetrarunt, ut *Delum* usque moverent. Nam ulteriora omnia metuebant *Graeci*, quum et locorum essent imperiti, et hostilium copiarum omnia esse plena existimarent. Samus autem eis aequae longe atque Herculis columnae abesse videbatur. Simul vero accidit, ut nec

ὥστε τοὺς μὲν βαρβάρους τὸ πρὸς ἐσπέρης ἀνώτερον Σά-
μου μὴ ταλμᾶν καταπλῶσαι, καταρρώδηνότας· τοὺς
δὲ Ἕλληνας, χρηζόντων Χίων, τὸ πρὸς τὴν ἡῶ κατω-
20 τέρω Δήλου. οὕτω δέος τὸ μέσον ἐΦύλασσε σφειων.

Οἱ μὲν δὲ Ἕλληνες ἔπλων ἐς τὴν Δῆλον· Μαρδός- 133
νιος δὲ περὶ τὴν Θεσσαλίην ἐχείμαζε. ἐνθεύτεν δὲ ὀρμεῖ-
μας, ἔπειπε κατὰ τὰ χρηστήρια ἄνδρα Εὐρώπέα
γένος, τῷ οὐνομα ἦ Μῦς· ἐντειλάμενος πανταχῇ μιν
5 χρηστήριον εἰλθεῖν, τῶν οἶά τε ἦν σφι ἀποπειρήσασθαι.
ὅτε μὲν βουλόμενος ἐκμαθεῖν πρὸς τῶν χρηστηρίων
ταῦτα ἐπετέλλετο, οὐκ ἔχω φράσαι· οὐ γὰρ ὦν λέ-
γεται· δακρύει δ' ἐγὼ περὶ τῶν παρεόντων πηγμα-
των, καὶ αἶα ἄλλων πῆρες πέμψαι. Οὗτος ὁ Μῦς ἐς 134
τὸ Λεβαδίαν φαίνεται ἀπικόμενος, καὶ μισθῷ πείσας

Barbari, metu perculsi, ultra Samum versus occi-
dentem navigare auderent; nec Graeci, quamvis
sollicitati a Chiis, ultra Delum versus orientem. Ita
quae in medio utrorumque erant, ob illorum me-
tum in tuto fuerunt.

(133.) Dum Graeci Delum navigant, *Mardonius*
adhuc in Thessalia in hybernis fuit. Unde quum in-
stitueret movere, ad *consulenda oracula* misit vi-
rum genere Europensem, cui nomen erat *Mys*; dato
homini mandato, ut quaquaversum iret, et quorum-
cumque oraculorum explorare effata posset, ea con-
suleret. Quid igitur fuerit, quod ille cognoscere ex
oraculis cupiens mandatum istud dederit, id adfirma-
re equidem non possum; nec enim memoratur: sed
misisse eum puto, de rebus praesentibus, non de aliis,
consulturum. (134.) Hunc Myn constat et Leba-

τῶν ἐπιχωρίων ἄνδρα, καταβῆναι παρὰ Τροφόνιον· καὶ εἰς Ἄβας τὰς Φωκίαν ἀπικόμενος ἐπὶ τὸ χρηστήριον. καὶ δὴ καὶ εἰς Θήβας πρῶτα ὡς ἀπίκετο, τοῦτο 5 μὲν, τῷ Ἰσμηνίῳ Ἀπόλλωνι ἐχρήσατο· ἔστι δὲ, κατὰ περ ἐν Ὀλυμπίῃ, ἱεροῖσι αὐτόθι χρηστηριάζεσθαι· τοῦτο δὲ, ξειῶν τινα καὶ οὐ Θηβαῖον χρήμασι πείσας, κατεκοίμησε εἰς Ἀμφιάρεω. Θηβαίων δὲ οὐδενὶ ἔξεστι μαντεύεσθαι αὐτόθι, διὰ τόδε. ἐκέλευσέ σφεας ὁ Ἀμφιά- 10 ρεως, διὰ χρηστηρίων ποιούμενος, ὑπότερα βούλονται ἐλέσθαι τούτων, ἐαυτῷ ἢ ἄτε μάντι χρεέσθαι, ἢ ἄτε συμμάχῳ, τοῦ ἐτέρου ἀπεχομένους· οἱ δὲ σύμμαχόν μιν εἶλοντο εἶναι. διὰ τοῦτο μὲν οὐκ ἔξεστι Θηβαίων οὐδενὶ 135 αὐτόθι ἐγκατακοιμηθῆναι. Τόδε δὲ θᾶμά μοι μέγι- 15 στον γενέσθαι λέγεται ὑπὸ Θηβαίων. ἐλθεῖν ἄρα τὸν

CXXXIV. 7. ἱεροῖσι. ἐμπύροις corrigunt viri docti, praeter rem.

deam venisse, ibique mercede corrupto viro indigena, ad *Trophonium* descendisse; et *Abas* item pervenisse in Phocide. Idem, quum prius Thebas venisset, non modo *Ismenium Apollinem* consuluit; ubi, sicut *Olympiae*, ex victimis responsa dei petuntur; verum etiam, homine externo (non Thebano) pecuniâ corrupto, in *Amphiarai* templo pernoctavit. Thebanorum enim nulli fas est oraculum illud consulere, hanc ob causam. Editio responso iusserat eos *Amphiarai*, duorum utrum vellent eligere, ut aut pro vate uterentur ipso, aut pro armorum socio, altero autem abstinerent: et illi hoc elegerant, ut armorum ipsis esset socius. Hanc ob causam nulli homini Thebano fas est in illius templo pernoctare. (135.) Istud vero, quod narrant Thebani, maxime

Εὐρωπαϊά Μῦν, περιστρωφόμενον πάντα τὰ χρηστήρια,
καὶ ἐς τοῦ Πτώου Ἀπόλλωνος τὸ τέμενος. τοῦτο δὲ τὸ
5 ἱρὸν καλεῖται μὲν Πτώον, ἔστι δὲ Θηβαίων, κέεταί
δὲ ὑπὲρ τῆς Κοπαίδος λίμνης πρὸς οὐρεῖ, ἀγχοτάτω
Ἀκραφίης πόλιος. ἐς τοῦτο τὸ ἱρὸν ἐπεὶ τε παρελθεῖν
τὸν καλούμενον τοῦτον Μῦν, ἐπισθαί οἱ τῶν ἀστῶν αἰ-
ρετοὺς ἀνδρας τρεῖς ἀπὸ τοῦ κοινοῦ, ὡς ἀπογραφισμέ-
10 νους τὰ θεοπιέειν ἐμελλε. καὶ πρόκα τε τὸν πρόμαντιν
βαρβαρῶν γλώσση χρᾶν· καὶ τοὺς μὲν ἐπομένους τῶν
Θηβαίων ἐν θώματι ἔχεσθαι ἀκούοντας βαρβαροῦ
γλώσσης ἀντὶ Ἑλλάδος, οὐδὲ ἔχειν ὅ τι χρῆσονται τῷ
παρόντι πρήγματι· τὸν δὲ Εὐρωπαϊά Μῦν ἐξαπασάν-
15 τα παρ' αὐτέων τὴν ἐφέροντο δέλτον, τὰ λεγόμενα ὑπὸ
τοῦ προφῆτεω γράφειν ἐς αὐτὴν· Φάναι δὲ, Καρὶ μιν

mihi mirum accidit. Eundem quippe Europensem
Myn aiunt, postquam per omnia circumvagatus es-
set oracula, etiam ad *Ptoi Apollinis* fanum venisse.
Vocatur quidem id fanum *Ptoun*, est autem Theba-
norum, situm supra Copaidem lacum ad montem,
proxime Acraephiam oppidum. Ad hoc templum
quum venit hic *Mys* nominatus, [latine *Mus* diceret]
comitatos eum esse aiunt tres viros publice ad hoc
delectos, scripto consignaturos responsum quod
redditurus esset deus: prophetam vero protinus bar-
bara locutum esse lingua, ut stuperent comites The-
bani, barbarum sermonem loco graeci audientes,
nescirentque quid in praesenti facerent: Europensem
autem Myn, quam illi secum adtulerant tabellam,
eis eripuisse, in eaque haec quae propheta pronun-
ciaverat, conscripsisse; dixisse autem, Cario sermone

γλώσση χράων· συγγραψάμενον δὲ, οἷχεσθαι ἀπίοντα
εἰς Θεσσαλίην.

- 136 Μαρδόνιος δὲ ἐπιλεξάμενος ὅ τι δὴ ἦν λέγοντα τὰ
χρηστήρια, μετὰ ταῦτα ἔπεμψε ἄγγελον εἰς Ἀθήνας
Ἀλέξανδρον τὸν Ἀμύντεω, ἄνδρα Μακεδόνα· ἅμα μὲν
ὅτι αἱ προσκηδέες αἱ Πέρσαι ἔσαν· Ἀλεξάνδρου γὰρ
ἀδελφεὴν Γυγαίην, Ἀμύντεω δὲ θυγατέρα, Βουβάργης 5
αὐτῆς Πέρσης ἔσχε, ἐκ τῆς οἱ ἐγεγόνει Ἀμύντης ὁ ἐν
τῇ Ἀσίῃ, ἔχων τὸ ὄνομα τοῦ μητροπάτορος· τῷ δὲ ἐκ
βασιλῆος τῆς Φρυγίης ἐδόθη Ἀλαβανδα πόλις μεγά-
λη νέμεσθαι· ἅμα δὲ ὁ Μαρδόνιος, πυνθόμενος ὅτι πρό-
ξενός τε εἴη καὶ εὐεργέτης ὁ Ἀλέξανδρος, ἔπεμπε. τοὺς 10
γὰρ Ἀθηναίους οὕτω ἐδόκειε μάλιστα προσκτῆσθαι,
λέων τε πολλὸν ἄρα ἀκούων εἶναι καὶ ἀλκιμον· τὰ τε

usum illum esse; deinde, his scripto consignatis,
discessisse hunc, et in Thessaliam rediisse.

(136.) *Mardonius*, perlectis oraculorum respon-
sis, post haec *legatum Athenas* misit *Alexandrum*,
Amyntae filium, *Macedonem*; partim quoniam ad-
finitate huic iuncti erant Persae; Alexandri enim so-
rorem *Gygaeam*, *Amyntae* filiam, *Bubarcis* Persa
habuit in matrimonio, ex qua natus est Asiaticus
Amyntas, de avo nomen gerens, quem rex magna
urbe Phrygiae *Alabandis* donavit cum redditibus in-
de percipiendis: partim vero hac caussa *Alexandrum*
Mardonius misit, quod audivisset, hospitem Athe-
niensium eum esse et bene de illis meritum. Hac enim
maxime ratione se sibi adiungere posse Athenienses
existimavit, quos audiverat non minus numerosum,
quam fortem, esse populum; et quas mari clades

κατὰ τὴν θάλασσαν συντυχόντα σφι παθήματα κα-
 τεργασαμένους μάλιστα Ἀθηναίους ἐπίστατο. τούτων
 15 δὲ προσγενομένων, κατήλπιζε εὐπετέως τῆς θαλάσ-
 σης κρατήσῃν, τὰ περ ἂν καὶ ἦν περὶ τε ἐδόκει πολλὸν
 εἶναι κρέσσων· οὕτω τε ἐλογίζετο κατύπερθε οἱ τὰ πη-
 γματα ἔσεσθαι τῶν Ἑλληνικῶν. τάχα δ' ἂν καὶ τὰ
 χρηστήρια ταῦτά οἱ προλέγοι, συμβουλευόντα σύμ-
 20 μαχόν τὸ Ἀθηναίων οἱ ποιήσασθαι· τοῖσι δὲ πειθόμενος
 ἔπειπε.

Τοῦ δὲ Ἀλεξάνδρου τούτου ἑβδομος γενέτωρ Περδίκ- 137
 κης ἐστὶ, ὁ κτησάμενος τῶν Μακεδόνων τὴν τυραννίδα
 τρόπῳ τοιῷδε. Ἐξ Ἀργεος ἔφυγον εἰς Ἰλλυριοῦς τῶν
 Τημενοῦ ἀπογόνων τρεῖς ἀδελφοὶ, Γαυάνης τε καὶ
 5 Ἀέροπος καὶ Περδίκκης· ἐκ δὲ Ἰλλυριῶν ὑπερβαλόντες
 εἰς τὴν ἄνω Μακεδονίην, ἀπίκοντο εἰς Λεβαίην πόλιν.

passi Persae erant, harum auctores Athenienses po-
 tissimum fuisse noverat. His autem sibi adiunctis,
 facile maris imperio se potiturum speravit; id quod
 etiam usu venturum fuerat; terrâ autem longe sibi
 videbatur easse superior: atque ita res suas rebus
 Graecorum superiores fore secum reputavit. For-
 tasse vero etiam oracula hoc ei praedixerint, mo-
 nuerintque eum ut Athenienses sibi socios concilia-
 ret; hisque ille morem gerens Alexandrum miserit.

(137.) Alexandri huius septimus progenitor *Per-
 diccas* ille fuit, qui *Macedonum regno potitus* erat
 tali modo. Ex Temeni posteris tres fratres, Gauanes,
 Aëropus, et Perdiccas, *Argis* in Illyriorum fines
 profugerant: ex Illyriis vero in superiorem Mace-
 doniam transgressi, Lebaeam oppidum pervenerant.

ἐνθαῦτα δὲ ἐθήτεον ἐπὶ μισθῷ παρὰ τῷ βασιλεῖ· ὁ μὲν, ἵππους νέμων· ὁ δὲ, βοῦς· ὁ δὲ νεώτατος αὐτῶν Περδίκκης, τὰ λεπτά τῶν προβάτων. ἔσαν δὲ τὸ πάλαι καὶ αἱ τυραννίδες τῶν ἀνθρώπων ἀσθενέες χεῖμα- 10
σι, οὐ μούνον ὁ δῆμος· ἡ δὲ γυνὴ τοῦ βασιλῆος, αὐτὴ τὰ σιτία σφι ἔπεσσε. ὅπως δὲ ὀπτάτω ὁ ἄρκτος τοῦ παιδὸς τοῦ θνητοῦ Περδίκκew, διπλήσιος ἐγίνετο αὐτὸς ἐω-
τοῦ. ἐπεὶ δὲ αἰεὶ ταῦτο τοῦτο ἐγίνετο, εἶπε πρὸς τὸν ἄνδρα τὸν ἐωυτῆς. τὸν δὲ ἀκούσαντα ἐσῆλθε αὐτίκα, 15
εἴη τέρας, καὶ Φέροι ἐς μέγα τι. καλέσας δὲ τοὺς θῆ-
τας, προηγόρευε σφι ἀπαλλάσσεσθαι ἐκ γῆς τῆς ἐω-
τοῦ. οἱ δὲ, τὸν μισθὸν, ἔφασαν, δίκαιοι εἶναι ἀπαχ-
βόντες, οὕτω ἐξίεναι. ἐνθαῦτα ὁ βασιλεὺς, τοῦ μισθοῦ
πὲρ ἀκούσας, ἦν γὰρ κατὰ τὴν καπνοδόκην ἐς τὸν αἶσαν 20
ἐσέχων ὁ ἥλιος, εἶπε, θεοβλαβὴς γεγόμενος· „Μι-

Ibi apud regem mercede servierunt; unus equos pas-
cens; alter, boves; natu minimus, *Perdiccas*, mi-
nores pecudes. Fuerunt autem olim etiam reges, ino-
pes pecuniae, non solum populus: itaque regis uxor
ipsa panem coquebat. Quoties vero coquebatur panis
pueri mercenarii *Perdiccae*, duplo maior fiebat quam
consentaneum erat. Ubi vero constanter hoc ita ac-
cidit, marito rem illa indicavit. Quo audito, statim
subiit illius animum, esse hoc prodigium, quod ad
magnum quidpiam spectet. Itaque vocatos ad se hos
mercenarios iussit finibus suis excedere. Cui illi
responderunt, *postquam promeritam accepissent*
mercedem, velle se excedere. Ibi tunc rex, mercedis
mentionem audiens, quum forte per caminum solis
lumen in conclave incidere, divinitus mente captus,

„σθόν δὲ ὑμῖν ἐγὼ ὑμέων ἄξιον τόνδε ἀποδίδωμι.“ δεί-
 ξας τὸν ἥλιον. ὁ μὲν δὲ Γαυάνης τε καὶ ὁ Ἀέροπος, οἱ
 πρεσβύτεροι, ἔστασαν ἐκπεπληγμένοι, ὡς ἤκουσαν ταύ-
 25 τα. ὁ δὲ παῖς, ἐτύγχανε γὰρ ἔχων μάχαιραν, εἶπας
 τάδε „Δεκόμεθα, ὦ βασιλεῦ, τὰ διδοῖς.“ περιγράφει
 τῇ μαχαίρῃ ἐς τὸ ἔδαφος τοῦ οἴκου τὸν ἥλιον περιγρά-
 φας δὲ, ἐς τὸν κόλπον τρεῖς ἀρυσάμενος τοῦ ἡλίου,
 ἀπαλλάσσετο αὐτός τε καὶ οἱ μετ' ἐκείνου. Οἱ μὲν 138
 δὴ ἀπήϊσαν· τῷ δὲ βασιλεῖ σημαίνει τις τῶν παρῴρων,
 οἷόν τι χῆμα ποιήσῃε ὁ παῖς, καὶ ὡς σὺν νῶν κείνων
 ὁ νῶτατος λάβοι τὰ διδόμενα. ὁ δὲ, ταῦτα ἀκούσας,
 5 καὶ ὄξυνθεις, πέμπει ἐπ' αὐτοὺς ἱππέας ἀπολέοντας.
 ποταμὸς δὲ ἐστὶ ἐν τῇ χώρῃ ταύτῃ, τῷ θύουσι οἱ του-
 τέων τῶν ἀνδρῶν ἀπ' Ἀργεος ἀπόγονοι Σωτῆρι. οὗτος,
 ἐπεὶ τε διέβησαν οἱ Τημενίδαι, μέγας οὕτω ἔρρυῃ ὥστε

ait: *mercedem vobis ego dignam hanc persolvo;*
solem monstrans. Et Gauanes quidem et Aëropus,
 natu maiores, hoc ut audivere, attoniti steterunt:
 at puer: *Accipimus,* ait, *Rex, quae nobis das;* et
 cultro, quem forte habebat, solis lumen in pav-
 imento conclavis circumscripsit, eoque facto ter dein-
 cepts radios solis in sinum suum hausit, atque ita
 cum fratribus abiit. (138.) Qui postquam abierant,
 unus ex assessoribus monuit regem quid esset quod
 fecisset puer, quamque prudenter fratrum natu mi-
 nimus accepisset quod rex illis dedisset. Et rex, his
 auditis, irā correptus, equites nonnullos misit, qui
 illos insequerentur et interficerent. Est autem in hac
 regione fluvijs, cui posterl horum Argivorum viro-
 rum sacra faciunt, tamquam Servatorl. Hic fluvijs,

τοὺς ἰππέας μὴ οἴους τε γενέσθαι διαβῆναι. Οἱ δὲ, αἰπικόμενοι εἰς ἄλλην γῆν τῆς Μακεδονίης, οἴκησαν πέ- 10
 λας τῶν κήπων τῶν λεγομένων εἶναι Μίδεω τοῦ Γορδίου·
 ἐν τοῖσι φυέται αὐτόματα ῥόδα, ἐν ἑκάστον ἔχον ἐξή-
 κοντα φύλλα, ὁδμῇ τε ὑπερφέροντα τῶν ἄλλων. ἐν τού-
 τοις καὶ ὁ Σιληνὸς τοῖσι κήποισι ἦλω, ὡς λέγεται ὑπὸ
 Μακεδόνων. ὑπὲρ δὲ τῶν κήπων οὖρος κέεται, Βέρμιον 15
 οὖνομα, ἄβατον ὑπὸ χειμῶνος. ἐνθεῦτεν δὲ ὀρμεαίμενοι,
 ὡς ταύτην ἔσχον, κατεστρέφοντο καὶ τὴν ἄλλην Μα-
 139 κεδονίην. Ἀπὸ τούτου δὴ τοῦ Περδίκκew Ἀλέξανδρος
 ὧδε ἐγεγόνει. Ἀμύντω παῖς ἦν Ἀλέξανδρος· Ἀμύντης
 δὲ, Ἀλκέτω· Ἀλκέτω δὲ πατὴρ ἦν Ἀέροπος· τοῦ δὲ,
 Φίλιππος· Φιλίππου δὲ, Ἀργαῖος· τοῦ δὲ, Περδίκ-

postquam eum traiecerant Temenidae, ita auctus flu-
 xit, ut transire equites non possent. Illi vero in aliam
 Macedoniae regionem secesserunt, habitaruntque
 prope *hortos* qui dicuntur *Midae*, Gordiae filii:
 quibus in hortis sponte nascuntur *rosae*, quarum una-
 quaeque sexaginta folia habet, et quae odore prae-
 stant caeteris. In eisdem hortis etiam *Silenus* captus
 erat, ut narrant Macedones. Supra istos hortos mons
 situs est, cui Bermius nomen, aditu difficilis ob aëris
 intemperiem. Inde impetu facto, postquam hac re-
 gione polito sunt, reliquam etiam Macedoniam sub
 potestatem suam redegerunt. (139.) Ab hoc igitur
 Perdicca *Alexander* ortus est hisce progenitoribus,
 Amyntas, cuius filius Alexander fuit, patrem habuit
 Alcetam; Alcetae pater fuit Aëropus; Aëropi pater,
 Philippos; Philippi, Argaeus; Argaei pater, Perdic-

5 κῆς ὁ κτησάμενος τὴν ἀρχήν. ἐγγεγόνε μεν δὴ ὦδε Ἀλέξ-
ανδρος ὁ Ἀμύντεω.

Ὡς δὲ ἀπίκετο εἰς τὰς Ἀθήνας ἀποπεμφθεὶς ὑπὸ 140
Μαρδονίου, ἔλεγε τάδε. „Ἄνδρες Ἀθηναῖαι, Μαρδ- (1)
„νίος τάδε λέγει· Ἐμοὶ ἀγγελίη ἦκει παρὰ βασιλῆος,
„λέγουσα οὕτω· Ἀθηναίοισι τὰς ἀμαρτάδας τὰς εἰς
5 „ἐμὲ ἐξ ἐκείνων γενομένας πάσας μετήμι· νῦν τε ὦδε,
„Μαρδόνιε, ποίεε. τοῦτο μὲν, τὴν γῆν σφι ἀπόδος·
„τοῦτο δὲ, ἄλλην πρὸς ταύτῃ ἐλέσθων αὐτοὶ, ἢν τινα ἂν
„ἐθέλωσι, ὄντες αὐτόνομοι· ἰσά τε πάντα σφι, ἢν δὴ
„βούλωntαί γε ἐμοὶ ὁμολογέειν, ἀνόρθωσον, ὅσα ἐγὼ
10 „ἐνέπρῃσα. Τούτων δὲ ἀπιγμένων, ἀναγκαίως ἔχει
„μοι ποιεῖν ταῦτα, ἢν μὴ τὸ ὑμέτερον ἀντίον γένηται.
„Λέγω δὲ ὑμῖν τάδε. νῦν τί μαίνεσθε, πόλεμον βασι-
„λέϊ ἀνταειρόμενοι; οὔτε γὰρ ἂν ὑπερβάλοισθε, οὔτε

cas is qui regno potitus est. Hi fuerē Alexandri,
Amyntae filii, progenitores.

(140.) Postquam a Mardonio missus Alexander
Athenas venit, tali usus est oratione. (1.) *Viri Athe-
nienses! Mardonius haec dicit. Nūncius mihi a
Rege venit in haec verba: Atheniensibus iniuriam
omnem mihi ab illis inlatam remitto; quare tu
hoc fac, Mardonie! et terram eorum illis redde,
et ipsi praeter hanc eligant aliam, quamcumque
voluerint, et sui iuris sunt: et templa omnia,
quae ego cremavi, tu illis instaura, si modo socie-
tatem mecum voluerint iungere. Hic quum mihi
nuncius advenerit, necessario haec exsequi me
oportet, nisi vos ipsi obstiteritis. Hoc autem vo-
bis dico. Quid nunc insanientes arma fertis con-*

142 HERODOTI HISTOR. VIII.

„οἳοί τε ἐστέ ἀντέχευ τὸν πάντα χρόνον. εἶδετε μὲν γὰρ
 „τῆς Ξέρξεω στρατηλασίης τὸ πλῆθος, καὶ τὰ ἔργα. 15
 „πυνθάνεσθε δὲ καὶ τὴν νῦν παρ' ἐμὲ εὐῶσαν δύναμιν·
 „ὥστε καὶ ἡμῶν ὑπερβάλλησθε, καὶ νικήσητε, (τοῦ
 „περ ὑμῖν οὐδεμίῃ ἐλπίς, εἴπερ εὖ Φρονέετε,) ἀλλῇ
 „παρίσται πολλαπλησίῃ. μὴ ὧν βούλησθε παμίσυ-
 „μενοι βασιλεῖ, στέρεσθαι μὲν τῆς χώρας, θῆεν δὲ 20
 „αἰεὶ περὶ ὑμέων αὐτῶν· ἀλλὰ καταλύσασθε. παρ-
 „χει δὲ ὑμῖν κάλλιστα καταλύσασθαι, βασιλῆος ταύ-
 „τῃ ὠρμημένου. ἐστε ἐλεύθεροι, ἡμῖν ὁμαχικὴν συνθέ-
 140 „μενοι ἀνευ τε δόλου καὶ ἀπάτης. Μαρδόνιος μὲν ταῦ-
 (2) „τα, ὧ Ἀθηναῖοι, ἐνετείλατό μοι εἶπαι πρὸς ὑμᾶς. 25
 „ἐγὼ δὲ περὶ μὲν εὐνοίης τῆς πρὸς ὑμᾶς εὐσεύσης· ἐξ
 „ἐμεῦ, οὐδὲν λέξω· οὐ γὰρ ἂν νῦν πρῶτον ἐκμάθοιτε.

tra Regem? neque enim superare eum poteritis, neque in omne futurum tempus ei resistere. Vidistis enim copiarum Xerxis multitudinem et res gestas; audivistis etiam quanta nunc vis sit mecum: ita quidem, ut etiamsi nos superaretis et vinceretis, (quod quidem, si bene sapitis, neutiquam speratis) alius exercitus multis partibus numerosior adfuturus esset. Nolite igitur, regi vos aequantes, terrā privari vestrā, et perpetuo in periculo de salute vestra versari: sed componite bellum. Potestis autem praeclarissime illud componere, quum rex in hanc partem animo feratur. Estote liberi, armorum societate sine fraude et dolo nobiscum contractā. (140, 2.) Haec, Athenienses! Mardonius ut vobis dicerem mihi mandavit. Ego vero de mea in vos benevolentia nihil dicam: nec enim nunc

„προσχηγίζω δὲ ὑμέων, πείθεσθαι Μαρδονίῳ. ἐνορέω
 „γὰρ ὑμῖν οὐκ οἰοῖσιν τε ἰσομένοις τὸν πάντα χρόνον
 30 „πολεμέειν Ξέρξῃ. εἰ γὰρ ἐνῶρων τοῦτο ἐν ὑμῖν, οὐκ
 „ἂν κατὰ ἐς ὑμεᾶς ἦλθον ἔχων λόγους τούσδε. καὶ γὰρ
 „δύναμις ὑπὲρ ἀνθρώπων ἢ βασιλῆός ἐστι, καὶ χεὶρ
 „ὑπερμήκης. ἢ ὦν μὴ αὐτίκα ὁμολογήσητε, μεγάλα
 „προτεινόντων ἐπ' οἷσι ὁμολογέειν ἐθέλουσι, δειμαίνω
 35 „ὑπὲρ ὑμέων, ἐν τρίβῳ τε μάλιστα οἰκημένων τῶν
 „συμμάχων πάντων, αἰεὶ τε φθειρομένων μούνων, ἔξαι-
 „ρετόν τι μεταίχμιον τὴν γῆν κεκτημένων. ἀλλὰ πεί-
 „θεσθε! πολλοῦ γὰρ ὑμῖν ἄξια ταῦτα, εἰ Βασιλεὺς
 „γε ὁ μέγας μύνεισι ὑμῖν Ἑλλήνων τὰς ἀμαρτάδας
 40 „ἅπτας, ἐθέλει Φίλος γενέσθαι.“ Ἀλέξανδρος μὲν ταῦ-

*primum, puto, experti illam fueritis. Oro autem
 vos et obsecro, ut morem geratis Mardonio. Per-
 spectum enim habeo fieri non posse, ut perpetuo
 bellum geratis cum Xerxe: namque hoc si fieri
 posse intelligerem, numquam ad vos huiusmodi
 cum sermone venissem. Est enim Regis potentia
 plusquam humana, et manus supra quam dici po-
 test longa. Quare nisi propere foedus cum eo inie-
 ritis, quando tanta vobis commoda, si pacisci
 cum eo volueritis, pollicetur; timeo vobis, qui
 prae reliquis omnibus sociis maxime in via expo-
 siti estis, semperque soli perdimini, quippe ter-
 ram incolentes quae prae caeteris veluti inter duas
 acies media interiecta est. At morem gerite! Ete-
 nim maximi vobis momenti res est, si Rex magnus
 vobis solis ex omnibus Graecis peccata condonans,
 amicitiam vobiscum vult contrahere. Haec Ale-*

- 141 τα ἔλεξε. Λακεδαιμόνιοι δὲ, πυθόμενοι ἤκειν Ἀλέξανδρον εἰς Ἀθήνας, εἰς ὁμολογίην ἄγοντα τῷ βαρβάρῳ Ἀθηναίους, ἀναμνησθέντες τῶν λογίων, ὥς σφέας χρεόν ἐστι ἅμα τοῖσι ἄλλοισι Δωριεῦσι ἐκπίπτειν ἐκ Πελοποννήσου ὑπὸ Μήδων τε καὶ Ἀθηναίων, κάρτα τε ἔδεισαν μὴ ὁμολογήσωσι τῷ Πέρσῃ Ἀθηναῖοι, αὐτίκα τέ σφι ἔδοξε πέμπειν ἀγγέλους. καὶ δὴ συνέπιπτε ὥστε ὁμοῦ σφέων γίνεσθαι τὴν κατάστασιν. ἐπανεμένειν γὰρ οἱ Ἀθηναῖοι διατρέβοντες, εὖ ἐπιστάμενοι ὅτι ἐμελλον Λακεδαιμόνιοι πεύσεσθαι ἥκοντα παρὰ τοῦ Βαρβάρου 10 ἀγγελον ἐπ' ὁμολογίῃ, πυθόμενοι τε πέμψειν κατὰ τάχος ἀγγέλους. ἐπίτηδες ὧν ἐποίεον ἐνδεικνύμενοι τοῖσι
- 142 Λακεδαιμονίοισι τὴν ἐαυτῶν γνώμην. Ὡς δὲ ἐπαύσατο λέγων Ἀλέξανδρος, διαδεξάμενοι ἔλεγον οἱ ἀπὸ

xandri fuit oratio. (141.) *Lacedaemonii* vero ut audire Alexandrum Athenas venisse persuasurum Atheniensibus ut foedus cum Barbaro faciant; memores oraculorum, quae praedixerant in fatis esse ut ipsi cum caeteris Doriciensibus a Medis et Atheniensibus Peloponneso eiiciantur, vehementer timerunt ne cum Persa societatem Athenienses contraherent, et propterea legatos Athenas mittere decreverunt. Atque ita contigit, ut utrique simul (in senatum) introducerentur. Expectaverant enim Athenienses et moris traxerant, bene gnari rescituros Lacedaemonios venisse a Barbaro nuncium ad pacem conciliandam, eaque re cognita protinus legatos misuros. Quare consulto tempus duxerant, quo sententiam suam Lacedaemoniis declararent. (142.) Ubi igitur dicendi finem Alexander fecit, sermonem ex-

Σπάρτης ἄγγελοι· „Ἡμέας δὲ ἔπεμψαν Λακεδαιμό-
 „νιοι δεησομένους ὑμέων, μήτε νεώτερον ποιέειν μηδὲν
 5 „κατὰ τὴν Ἑλλάδα, μήτε λόγους ἐνδέκεσθαι παρὰ
 „τοῦ Βαρβάρου. οὔτε γὰρ δίκαιον οὐδαμῶς, οὔτε κόσ-
 „μον Φέρον οὔτε γε ἄλλοισι Ἑλλήνων οὐδαμοῖσι, ὑμῖν
 „δὲ δὴ καὶ διὰ πάντων ἥκιστα, πολλῶν ἕνεκα. ἐγεί-
 „ρατε γὰρ τόνδε τὸν πόλεμον ὑμεῖς, οὐδὲν ἡμέων βου-
 10 „λομένων, καὶ περὶ τῆς ὑμετέρας ἀρχῇν ὁ ἀγὼν ἐγεί-
 „νετο· νῦν δὲ Φέρει καὶ ἐς πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα. ἄλ-
 „λως τε, τούτέων ἀπαντῶντων, αἰτίους γενέσθαι δουλο-
 „σύνης τοῖσι Ἑλλήσι Ἀθηναίους, οὐδαμῶς ἀνασχετόν·
 „οἵτινες αἰεὶ καὶ τὸ πάλαι φαίνεσθε πολλοὺς ἐλευθε-
 15 „ρῶσαντες ἀνθρώπων. Πιεζυμένοισι μέντοι ὑμῖν συναχ-

CXLII. 10. ἀρχὴν ex coniect. pro vulgato olim ἀρχῇ. l. 12.
 ἀπαντῶντων ex coniectura, pro vulg. ἀπάντων.

cupientes Spartani legati, in hunc modum sunt lo-
 cuti: Miserunt nos Lacedaemonii petituros a vobis,
 ne quid novarum rerum in Graecia moveatis, neque
 conditiones admittatis a Barbaro vobis oblatas.
 Nam et iniquissimum hoc foret; et aliis quidem
 etiam Graecis omnibus, sed vobis maxime omnium,
 indignum et indecorum; idque multis de causis.
 Nam bellum hoc vos, invitis nobis, concitastis:
 et initio de vestra solum terra certamen fuit,
 nunc vero ad universam etiam pertinet Graeciam.
 Quae quum ita sint, tanto magis foret intolera-
 bile, si servitutis auctores Graecis fierent Athe-
 nienses; qui semper et iam a priscis tempori-
 bus palam libertatis auctores multis hominibus
 fuerunt. Quod autem vos prae caeteris hoc bello
 Herod. T. IV. P. I. K

„βόμεθα, καὶ ὅτι καρπῶν ἐστερήθητε διζῶν ἤδη, καὶ
 „ὅτι οἰκοφθόρησθε χρόνον ἤδη πολλόν. ἀντὶ τουτέων δὲ
 „ὑμῶν Λακεδαιμόνιοι τε καὶ οἱ σύμμαχοι ἐπαγγέλ-
 „λονται γυναῖκάς τε καὶ τὰ ἐς πόλεμον ἀχρηστα οἰκ-
 „τέων ἐχόμενα πάντα ἐπιθροῦν, ἔστ' ἂν ὁ πόλεμος 20
 „ὁδε συνεστήκη. Μὴ δὲ ὑμέας Ἀλέξανδρος ὁ Μακε-
 „δὼν ἀναγνώσῃ, λήνας τὸν Μαρδονίου λόγον. τούτω
 „μὲν γὰρ ταῦτα ποιητέα ἐστὶ τυραννος γὰρ εἶναι, τυ-
 „ράνῳ συγκατεργάζεται. ὑμῶν δὲ γε οὐ ποιητέα, εἰ
 „πὲρ εὖ τυγχάνετε φρονέοντες, ἐπισταμένοισι, ὡς Βαρ- 25
 „βαροισὶ ἐστὶ οὔτε πιστὸν, οὔτε ἀληθὲς οὐδέν.“ Ταῦ-
 143 τα ἔλεξαν οἱ ἄγγελοι. Ἀθηναῖοι δὲ πρὸς μὲν Ἀλέξαν-
 δρον ὑπεκρίναντο τάδε· „Καὶ αὐτοὶ τοῦτό γε ἐπιστάμε-
 „θα, ὅτι πολλαπλοῦς ἐστὶ τῷ Μήδῳ δύναμις ἢ περ

*premini, et duorum iam annorum fructibus
 estis privati, et tamdiu iam domus et fortunae
 vestrae eversae iacent, condolemus vobiscum: et
 propterea profitentur vobis recipiuntque Lacedae-
 monii et reliqui socii, alituros se uxores vestras
 et quidquid vestris in familiis ad bellum est inu-
 tile, quoad bellum hoc duraturum est. Ne vero
 Alexander Macedo laevigato Mardonii sermone
 vos commoveat! Huic enim hoc facere convenit;
 quippe, tyrannus quum sit, tyranno operam prae-
 stat. At vos non facietis, si quidem recte sapi-
 tis; bene gnari, in Barbaris nec fidem nec veri-
 tatem esse. Haec Spartani legati dixerunt. (143.)
 Athenienses vero Alexandro in hunc modum re-
 sponderunt: Ne nos quidem ignoramus, multis
 partibus maiorem Medo, quam nobis, esse poten-*

- „ἡμῖν ὥστε οὐδὲν δεῖ τοῦτό γε ὀνειδίζειν. ἀλλ' ὅμως,
5 „ἐλευθερίας γλιχόμενοι, ἀμυνόμεθα οὕτω ὅπως αὖ καὶ
„δυνώμεθα. ὁμολογῆσαι δὲ τῷ Βαρβάρῳ μῆτε σὺ ἡμέας
„πειρῶ ἀναπείθειν, οὔτε ἡμέες πεισόμεθα. Νῦν δὲ ἀπάγ-
„γελλε Μαρδονίῳ, ὡς Ἀθηναῖοι λέγουσι, ἔστ' αὖ ὁ
„ἥλιος τὴν αὐτὴν ὁδὸν ἢ τῇ περ καὶ νῦν ἔρχεται, μὴ
10 „κοτε ὁμολογήσειν ἡμέας Ξέρῃ· ἀλλὰ θεοῖσί τε συμ-
„μάχοισι πίσυνοί μιν ἐπέξιμεν ἀμυνόμενοι, καὶ τοῖσι
„ἥρωσι τῶν ἐκείνος οὐδεμίην ὅπιν ἔχων, ἐνέπρησε τοὺς
„τε οἴκους καὶ τὰ ἀγάλματα. σὺ τε τοῦ λοιποῦ λό-
„γους ἔχων τοιούσδε μὴ ἐπιφαίνεο Ἀθηναίοισι· μηδὲ
15 „δοκέων χρηστὰ ὑπουργεῖν, ἀθέμιστα ἔρδειν παραίνεε.
„οὐ γάρ σε βουλόμεθα οὐδὲν ἄχαρι πρὸς Ἀθηναίων
„παθεῖν, ἐντα πρόξενόν τε καὶ Φίλον.“ Πρὸς μὲν 144

tiam; ut non opus sit de illa nos multa cum ostentatione admonere. Verumtamen, quum libertatis simus studiosi, resistemus ei quocumque modo poterimus. Itaque, ut societatem contrahamus cum Barbaro, desine conari ut nobis persuadeas; nec enim persuadebis. Nunc vero renuncia Mardonio, dicere Athenienses, quousque sol eadem viâ incedet, qua nunc incedit, numquam nos societatem inituros cum Xerxe: sed adiutoribus confidentes diis et heroibus, quibus ille spretis aedes et simulacra eorum cremavit, fortiter pugnando ulcisci illum conabimur. Et tu cave, ne posthac tales adferens sermones Athenis conspiciaris; neque per speciem commodis nostris inserviendi, ut nefaria faciamus, nos horteris: nolumus enim tibi ingrati quidpiam accidere ab Atheniensibus, quum

Ἀλέξανδρον ταῦτα ὑπεκρίναντο· πρὸς δὲ τοὺς ἀπὸ
 Σπάρτης ἀγγέλους, τὰδε· „Τὸ μὲν δεῖσαι Λακεδαι-
 „μονίους μὴ ὁμολογήσωμεν τῷ Βαρβάρῳ, κάρτα ἀνθρώ-
 „πῆιον ἦν. ἀτὰρ αἰσχρῶς γε οἴκατε, ἐξεπιστάμενοι 5
 „τῶν Ἀθηναίων τὸ Φρόνημα, ἀρρωδῆσαι· ὅτι οὔτε χρυ-
 „σός ἐστι γῆς οὐδαμῶσι τοσοῦτος, οὔτε χῶρη κάλλι-
 „καὶ ἀρετῇ μέγα ὑπερφέρουσα, τὰ ἡμεῖς δεξάμενοι,
 „ἐθέλοισιν αὖ μὴδίσαντες, καταδουλώσαι τὴν Ἑλλά-
 „δα. Πολλά τε γὰρ καὶ μεγάλα ἐστὶ τὰ διακαλύον- 10
 „τα ταῦτα μὴ ποιέειν, μὴδ' ἦν ἐθέλωμεν. πρῶτα μὲν
 „καὶ μέγιστα, τῶν Θεῶν τὰ ἀγάλματα καὶ τὰ οἰκή-
 „ματα ἐμπεπρησμένα τε καὶ συγκεχωσμένα· τοῖσι
 „ἡμέας ἀναγκαίως ἔχει τιμωρεῖν ἐς τὰ μέγιστα

sis publicus hospes noster et amicus. (144.) Haec
 quum Alexandro Athenienses respondissent, ad La-
 cedaemonios sermonem converterunt his verbis:
Quod verentur Lacedaemonii ne cum Barbaris
nos societatem contrahamus, id vero admodum
humanum est. At turpiter utique hoc videmini
vereri; quum, quo pacto animati sint Athenien-
ses, non ignoretis. Neque enim tanta auri copia
usquam est, neque terra ulla pulcritudine et fertili-
tate ita praestans, ut eā acceptā vellemus cum
Medis facere, et Graeciam redigere in servitutem.
Etenim multa et magna sunt, quae nos, ne id
faciamus, etiam si vellemus, prohibeant. Primum
quidem, et maxime, deorum simulacra et templa
cremata et solo aequata: quorum facinorum ne-
cessario, quibuscumque modis possumus, poenam

- 15 „μᾶλλον, ἢ περ ὁμολογέειν τῷ ταῦτα ἐργασαμένῳ.
 „αὐτίς δέ, τὸ Ἑλληνικὸν εὖν ὀμαιμόν τε καὶ ὀμόγλωσσ-
 „σον, καὶ θεῶν ἰδρύματα τε κοινὰ καὶ θυσίαι, ἥδεά
 „τε ὀμῶτροπα· τῶν προδότας γενέσθαι Ἀθηναίους οὐκ
 „ἂν εὖ ἔχοι. ἐπίστασθέ τε οὕτω, εἰ μὴ πρότερον ἐτυγ-
 20 „χάνετε ἐπιστάμενοι, ἔστ' ἂν καὶ εἰς περιῇ Ἀθηναίων,
 „μηδαμᾶ ὀμολογήσοντας ἡμέας Ξέρῳ. Τμέων μὲν-
 „τοι ἀγάμεθα τὴν προνοίην, τὴν ἐς ἡμέας ἔχουσιν, ὅτι
 „προεΐδετε ἡμέων οἰκοφθορημένων οὕτω, ὥστε ἐπιθρέ-
 „ψαι εἰλέειν ἡμέων τοὺς οἰκέτας. καὶ ὑμῖν μὲν ἡ χά-
 25 „ρις ἐκπεπλήρωται· ἡμέες μὲντοι λιπαρήσομεν οὕτω,
 „ὥπως ἂν ἔχωμεν, οὐδὲν λυπέοντες ὑμέας. Νῦν δέ, ὡς
 „οὕτω ἐχόντων, στρατιὴν ὡς τάχιστα ἐκπέμπετε. ὡς
 „γὰρ ἡμέες εἰκάζομεν, οὐκ ἐκάς χρόνου παρῆσται ὁ

*repetere potius debemus, quam societatem contra-
 here cum eo qui haec patravit. Deinde, quum
 Graecum omne genus consanguineum sit, et lin-
 guam et deorum sedes et sacra communia habea-
 mus, et mores consimiles; nefaria res foret, si ho-
 rum proditores fierent Athenienses. Denique sci-
 tote, si forte adhuc nescivistis, quoad vel unus
 supererit Atheniensium, numquam nos cum Xerxe
 societatem inituros. Vestram autem providam
 erga nos laudamus voluntatem; quod nobis, quo-
 rum fortunae eversae sunt, ita prospicitis, ut nu-
 trire familias nostras velitis. Atque ita vestrum
 quidem expletum est beneficium: at nos tamen in
 hoc quo sumus statu durabimus, nullam vobis
 molestiam exhibituri. Nunc vero, haec quum ita
 sint, maturate ocyus exercitum mittere. Nam,
 ut suspicamur, nullā interpositā morā aderit Bar-*

„Βάρβαρος ἐσβαλὼν ἐς τὴν ἡμετέραν, ἀλλ' ἐπειδὴν
 „τάχιστα πύθεται τὴν ἀγγελίην, ὅτι οὐδὲν ποιήσομεν 3ο
 „τῶν ἐκεῖνος ἡμέων προσεδέετο. πρὶν ὧν παρεῖναι ἐκεῖνον
 „ἐς τὴν Ἀττικὴν, ἡμέας καιρὸς ἐστὶ προσβῶδῃσαι ἐς
 „τὴν Βοιωτίην.“ Οἱ μὲν, ταῦτα ὑποκριναμένων Ἀθη-
 ναίων, ἀπαλλάσσοντο ἐς Σπάρτην.

ἩΡΟΔΟΤΟΥ ἹΣΤΟΡΙΩΝ Η'.

barus et terram nostram invadet, simulatque ei fuerit renunciatum, nihil nos eorum quae a nobis petiit facturos. Itaque necesse est, ut, priusquam ille in Atticam venerit, nos ei in Boeotiam occurramus. Hoc ab Atheniensibus accepto responso, Spartam rediere legati.

FINIS LIBRI OCTAVI

HISTORIARUM HERODOTI.



ΗΡΟΔΟΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΩΝ ἙΝΝΑΤΗ.

ΚΑΛΛΙΟΠΗ.

ΜΑΡΔΟΝΙΟΣ δὲ, ὡς οἱ ἀπονοστήσας Ἀλέξανδρος ἰ
τὰ παρὰ Ἀθηναίων ἐσήμηνε, ὀρμηθεὶς ἐκ Θεσσαλίας,
ἤγε τὴν στρατιὴν σπουδῇ ἐπὶ τὰς Ἀθήνας· ὅκου δὲ ἐκά-
στοτε γίνοντο, τούτους παραλαμβάνε. τοῖσι δὲ Θεσσα-
5 λίας ἡγεομένοισι οὔτε τὰ πρὸ τοῦ πεπραγμένα μετέ-
μελε οὐδὲν, πολλῶ τε μᾶλλον ἐπῆγον τὸν Πέρσῃν·

HERODOTI HISTORIARUM

LIBER NONUS.

CALLIOPE.

(1.) ΜΑΡΔΟΝΙΟΣ, ut ei Alexander, Athenis re-
versus, responsa renunciavit Atheniensium, movit e
Thessalia, et exercitum adversus Athenas ducere ma-
turavit: quacumque autem iter faciebat, inde semper
adsumtis militibus exercitum auxit. Et Thessalos ni-
hil eorum, quae adhuc acta erant, poenituit, multo-

καὶ συμπρόεπεμφέ τε Θώρηξ ὁ Ληρισσαῖος Ξέρξεα
 Φεύγοντα, καὶ τότε ἐκ τοῦ Φανεροῦ παρήκε Μαρδό-
 2 νιον ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα. Ἐπεὶ δὲ πορευόμενος γίνεται ὁ
 στρατὸς ἐν Βοιωτοῖσι, οἱ Θηβαῖοι κατελάμβανον τὸν
 Μαρδόνιον, καὶ συνεβούλευον αὐτῷ, λέγοντες ὡς οὐκ
 εἴη χῶρος ἐπιτηδεώτερος ἐνστρατοπεδεύεσθαι ἐκείνου, οὐ-
 δὲ ἔων ἰέναι ἐκαστέρῳ, ἀλλ' αὐτοῦ ἰζόμενον, ποιέειν 5
 ὅπως ἀμαχητὶ τὴν πᾶσαν Ἑλλάδα καταστρέψῃται.
 „Κατὰ μὲν γὰρ τὸ ἰσχυρὸν, Ἕλληνας ὁμοφρονέοντας,
 „οἵπερ καὶ πάρος ταῦτα ἐγίνωσκον, χαλεπὰ εἶναι πε-
 „ριγίνεσθαι καὶ ἅπασιν ἀνθρώποισι. Εἰ δὲ ποιήσεις τὰ
 „ἡμεῖς παραινέομεν, ἔφασαν λέγοντες, ἔξεις ἀπόνως 10
 „ἅπαντα τὰ κείνων βουλευόμενα. πέμπε χρήματα ἐς
 „τοὺς δυναστεύοντας ἄνδρας ἐν τῇσι πόλεσι. πέμπων

que etiam studiosius hi Persam ad hanc expeditionem incitaverant: et Thorax Larissaeus, qui Xerxem fugientem comitatus erat, nunc etiam palam *Mardonium* in Graeciam transmisit. (2.) Ubi vero progrediens exercitus in *Boeotia* fuit, ibi tunc *Mardonium* *Thebani* retinuerunt, consulueruntque ei, dicentes *nullum esse locum magis idoneum ubi castra poneret*: et ulterius progredi prohibuerunt, hortantes ut ibi manens operam daret quo sine pugna universam Graeciam in potestatem redigeret. *Vi enim et armis subigere Graecos, si concordēs sint sicut adhuc fuerunt, cunctis etiam hominibus esse difficile. At tu, (aiebant) si quod nos suademus feceris, nullo negotio omnia illorum consilia in potestate tua habebis. Mitte pecunias viris qui in quibusque civitatibus principatum tenent: et in*

„δὲ, τὴν Ἑλλάδα διαστήσεις· ἐνθεῦτεν δὲ τοὺς μὴ τὰ
 „σὰ φρονέοντας ρηϊδίως μετὰ τῶν στασιωτῶν κατα-
 15 „στρέψαι.“ Οἱ μὲν ταῦτα συνεβούλευον· ὁ δὲ οὐκ 3
 ἐπέθετο, ἀλλὰ οἱ δεινὸς τις ἐνέστακτο ἡμέρος τὰς Ἀθή-
 νας δευτέρα ἐλέειν· ἅμα μὲν ὑπ' ἀγνωμοσύνης, ἅμα
 δὲ πυρσοῖσι διὰ νήσων ἐδόκεε βασιλεῖ δηλώσειν ἔντι ἐν
 5 Σάρδισι, ὅτι ἔχοι Ἀθήνας. ὃς οὐδὲ τότε ἀπικόμενος ἐς
 τὴν Ἀττικὴν εὗρε τοὺς Ἀθηναίους, ἀλλ' ἐν τῇ Σαλα-
 μῖνι τοὺς πλείστους ἐπυνθάνετο εἶναι, ἐν τῇ τῇσι νηυσὶ
 αἰρέει τὴν ἐρῆμον τὸ ἄστυ. ἡ δὲ βασιλῆος αἰρέσις ἐς
 τὴν ὑστεραίην τὴν Μαρδονίου ἐπιστρατηγὴν, δεκάμηνος
 10 ἐγένετο.

Ἐπεὶ δὲ ἐν Ἀθήνῃσι ἐγένετο ὁ Μαρδόνιος, πέμπει ἐς 4
 Σαλαμῖνα Μουρυχίδην, ἄνδρα Ἑλλησπόντιον, φέρον-
 τα τοὺς αὐτοὺς λόγους τοὺς καὶ Ἀλέξανδρος ὁ Μακε-

*partes divides Graeciam; et eorum ope, qui tuas
 partes sequentur, hos qui tecum non facient, fa-
 cile evertes. (3.)* Haec illis suadentibus Mardonius
 non paruit; sed vehemens illum cupido incesserat
 Athenas iterum capiendi, partim stolida quadam fe-
 rocia ductum, partim quod ignium ope per insulas
 accensorum cogitaret regi Sardibus versanti signifi-
 care, tenere sese Athenas. Ubi vero in Atticam per-
 venit, ne tunc quidem Athenienses in ea nactus est,
 sed plerosque in Salamine et in navibus esse audi-
 vit: itaque vacuam cepit urbem, et id quidem deci-
 mo post mense quam a Xerxe fuerat capta.

(4.) Athenis quum esset Mardonius, in Salami-
 nem legatum misit Murychidem, virum Hellespon-
 tium; qui easdem Atheniensibus condiciones propo-

δὼν τοῖσι Ἀθηναίοισι διεπόρθημευσε. ταῦτα δὲ τὸ δεύτερον ἀπέστελλε, προέχων μὲν τῶν Ἀθηναίων οὐ φιλίας 5
 γνώμας, ἐλπίζων δὲ σφεας ὑπήσειν τῆς ἀγνωμοσύνης,
 ὡς δοριαλώτου εἰούσης πάσης τῆς Ἀττικῆς χώρας, καὶ
 εἰούσης ἥδη ὑπ' ἐαυτῶ. τούτων μὲν εἵνεκα ἀπέπεμψε
 5 Μουρυχίδην εἰς Σαλαμῖνα. Ὁ δὲ, ἀπικόμενος ἐπὶ
 τὴν βουλὴν, ἔλεγε τὰ παρὰ Μαρδονίου. τῶν δὲ βου-
 λευτέρων Λυκίδης εἶπε γνώμην, ὡς „οἱ ἐδόκειε ἄμεινον
 εἶναι, δεξαμένους τὸν λόγον τὸν σφι Μουρυχίδης προ-
 φέρει, ἐξενεῖκαί εἰς τὸν δῆμον.“ ὁ μὲν δὲ ταύτην τὴν 5
 γνώμην ἀπεφαίνετο, εἴ τε δὴ δεδεγμένος χρήματα πα-
 ρὰ Μαρδονίου, εἴ τε οἱ καὶ ταῦτα εἰκόταν. Ἀθηναῖοι
 δὲ αὐτίκα, δεινὸν ποιησάμενοι, οἱ τε ἐκ τῆς βουλῆς,
 καὶ οἱ ἔξωθεν, ὡς ἐπύθοντο, περιστάντες Λυκίδα κα-
 τέλευσαν βάλλοντες, τὸν δὲ Ἑλλησπόντιον Μουρυχί- 10

neret, quas Alexander ad illos pertulerat. Quam-
 quam enim iam antea minime amicas Atheniensium
 acceperat sententias, iterum tamen nunc misit, spe-
 rans illos stolidâ superbiâ abstitutores, quum bello
 capta esset universa Attica, et in ipsius iam esset
 potestate. Hac caussa Murychidem in Salaminem
 misit. (5.) Qui quum ad senatum venisset, expo-
 suissetque Mardonii mandata; unus e senatoribus,
 Lycides, pro sententia dixit, *recte factum sibi vi-*
deri, si acciperent conditionem a Murychide ipsi
propositam, de eaque ad populum referrent. Hanc
 ille sententiam dixit, sive quod pecunias a Mardo-
 nio acceperat, sive quod ipsi per se ita visum fuis-
 set. Sed indignati Athenienses, quum senatores, tum
 qui foris stabant, ut cognoverunt, protinus circum-

δια ἀπέπεμψαν ἀσινέα. γενομένου δὲ Θορύβου ἐν τῇ
 Σαλαμῖνι περὶ τὸν Λυκίδα, πυνθάνονται τῶν Ἀθη-
 ναίων αἱ γυναῖκες τὸ γινόμενον· διακελευσαμένη δὲ γυ-
 νὴ γυναικί, καὶ παραλαβοῦσα, ἐπὶ τὴν Λυκίδει οἰκίῃν
 15 ἦσαν αὐτοκαλῆες, καὶ κατὰ μὲν ἔλευσαν αὐτοῦ τὴν
 γυναῖκα, κατὰ δὲ τὰ τέκνα. Ἐς δὲ τὴν Σαλαμῖνα 6
 διέβησαν οἱ Ἀθηναῖοι ὧδε. ἕως μὲν προστέκοντο ἐκ τῆς
 Πελοποννήσου στρατὸν ἔξειν τιμωρήσαστά σφι, οἱ δὲ
 ἔμνον ἐν τῇ Ἀττικῇ· ἐπεὶ δὲ οἱ μὲν μακρότερα τέ καὶ
 5 σχολαίτερα ἐποίεον, ὁ δὲ ἐπιὼν καὶ δὴ ἐν τῇ Βοιωτίῃ
 ἐλέγετο εἶναι, οὕτω δὴ ὑπέξεκομίσαντό τε πάντα, καὶ
 αὐτοὶ διέβησαν εἰς Σαλαμῖνα· εἰς Λακεδαίμονά τε
 ἔπεμπον ἀγγέλους, ἅμα μὲν μεμφομένους τοῖσι Λα-
 κεδαιμονίοισι ὅτι περιῖδον ἐμβαλόντα τὸν βάρβαρον εἰς

stantes Lycidem lapidibus obruerunt, Hellespontium
 vero Murychidem dimiserunt incolumem. Orto autem
 in Salamine propter Lycidem tumultu, quum resciv-
 issent Atheniensium mulieres, quid rei esset, co-
 hortatae invicem, et alia aliam prehensens, ultro
 aedes Lycidis petierunt, et uxorem eius et liberos
 lapidibus obruerunt. (6.) Athenienses vero hac ra-
 tione in Salaminem traiecerant. Quousque exspecta-
 bant exercitum ex Peloponneso sibi auxilio ventu-
 rum, in Attica manserunt: quum vero magis magis-
 que in longum rem ducerent Lacedaemonii, et Mar-
 donius, contra ipsos movens, iam in Boeotia esse
 diceretur, tunc demum omnia sua exportarunt, ip-
 sique in Salaminem transierunt. Simul vero legatos
 Lacedaemonem miserunt, qui et de Lacedaemoniis,
 quod Barbarum invadere Atticam passi essent, nec

τὴν Ἀττικὴν, ἀλλ' οὐ μετὰ σφέων ἠγτίασαν εἰς τὴν Βοιω- 10
τίνην· ἅμα δὲ ὑπομνήσαντας ὅσα σφι ὑπέσχετο ὁ Πέρ-
σης μεταβαλοῦσι δάσκειν· προεῖπαί τε, ὅτι εἰ μὴ ἀμυ-
νεῦσι Ἀθηναίοισι, ὥς καὶ αὐτοὶ τινα ἀλεωρὴν εὕρησον-
7 ται. Οἱ γὰρ δὴ Λακεδαιμόνιοι ὄραζόν τε τοῦτον τὸν
χρόνον, καὶ σφι ἦν Ὑακίνθια· περὶ πλείστου δ' ἦγον
τὰ τοῦ Θεοῦ πορσύνειν· ἅμα δὲ τὸ τεῖχος σφι τὸ ἐν τῷ
Ἰσθμῷ ἐτείχεον, καὶ ἤδη ἐπάλξεις ἐλάμβανε.

Ὡς δὲ ἀπίκοντο εἰς τὴν Λακεδαίμονα οἱ ἀγγελοι οἱ 5
ἀπ' Ἀθηναίων, ἅμα ἀγόμενοι ἐκ τε Μεγάρων ἀγγέ-
λους καὶ ἐκ Πλαταιῶν, ἔλεγον τάδε ἐπελθόντες ἐπὶ
7 τοὺς ἐφόρους· „Ἐπεμψαν ἡμέας Ἀθηναῖοι, λέγοντες
(1) „ὅτι ἡμῖν βασιλεὺς ὁ Μήδων, τοῦτο μὲν, τὴν χώραν
„ἀποδοῖ· τοῦτο δὲ, συμμάχους ἐθέλει ἐπ' ἴσῃ τε καὶ 10

secum in Boeotiam obviam ei occurrissent, conquere-
rentur, et illos admonerent quantum esset, quod ipsis
Persa, si ad illius partes transissent, pollicitus esset;
denique praedicerent Lacedaemoniis, nisi auxilio ve-
nirent Atheniensibus, ipsos etiam per se levamen ali-
quod inventuros esse malorum. (7.) Nempe festos
dies tunc maxime agebant Lacedaemonii, Hyacinthia
celebrantes, maximique faciebant rem divinam cu-
rare: simul vero etiam murum in Isthmo munitabant,
isque iam lorica erat instructus.

Ut vero *Lacedaemonem legati Athenienses* per-
venerunt, secum etiam Megarensium et Plataeensium
ducentes legatos, introducti ad Ephoros, in hunc
modum verba fecere: (7. 1.) *Miserunt nos Athe-*
nienses; dicentes, Medorum regem non modo ter-
ram nostram nobis reddit, verum nos aequa con-

„ὁμοίῃ ποιήσασθαι, ἄνευ τε δόλου καὶ ἀπάτης· ἐθέλει
 „δὲ καὶ ἄλλην χώραν πρὸς τῇ ἡμετέρῃ διδόναι, τὴν αὖ
 „αὐτοὶ ἐλώμεθα. ἡμεῖς δὲ, Δία τε Ἑλλήνιον αἰδεσθέν-
 „τες, καὶ τὴν Ἑλλάδα δεινὸν ποιεύμενοι προδοῦναι, οὐ
 15 „καταινέσμεν, ἀλλὰ ἀπειπάμεθα, καὶ περ ἀδικεό-
 „μενοι ὑπ’ Ἑλλήνων καὶ καταπροδιδόμενοι, ἐπιστάμε-
 „νοί τε ὅτι κερδαλεώτερόν ἐστι ὁμολογέειν τῷ Πέρσῃ
 „μᾶλλον ἢ περ πολεμέειν· οὐ μὲν οὐδὲ ὁμολογήσομεν
 „ἐκόντες εἶναι. καὶ τὸ μὲν ἀπ’ ἡμέων οὕτω, ἀκίβδηλον
 20 „εὖν, νέμεται ἐπὶ τοὺς Ἕλληνας. Ὑμεῖς δὲ, ἐς πᾶ- 7
 „σαν Ἀργεΐδην τότε ἀπικόμενοι μὴ ὁμολογήσωμεν τῷ⁽²⁾
 „Πέρσῃ, ἐπεὶ τε ἐξεμάθετε τὸ ἡμέτερον Φρόνημα σα-
 „φές, ὅτι οὐδαμᾶ προδώσομεν τὴν Ἑλλάδα, καὶ

ditione sibi socios vult adiungere, sine dolo et fraude; atque etiam, praeter nostram, aliam nobis terram vult tradere, quamcumque ipsi elegerimus. At nos Graecanicum reverentes Iovem, remque indignam censentes prodere Graeciam, non sumus ei adsensi, sed repudiavimus conditionem, quamquam iniuria adfecti a Graecis proditi- que, et bene gnari longe nobis conducibilius esse societatem contrahere cum Persa, quam gerere bellum: nec vero umquam volentes cum eo paciscemur. Ita quidquid a nobis proficisci potest, id sincero animo tribuimus Graeciae. (7. 2.) At vos, qui nuper vehementissime metuebatis ne cum Persa pacisceremur, nunc, postquam constitutum nobis esse numquam prodere Graeciam perspicue intellexistis, et quoniam murus vester, quem in Isth-

„διότι τείχος ὑμῖν διὰ τοῦ Ἰσθμοῦ ἐλαυνόμενον ἐν τέλει
 „ἐστὶ, καὶ δὴ λόγον οὐδένα τῶν Ἀθηναίων ποιέεσθε· 25
 „συνθέμενοί τε ἡμῖν τὸν Πέρσῃν ἀντιώσεσθαι ἐς τὴν
 „Βοιωτὴν, προδεδώκατε, περιείδετέ τε ἐσβαλόντα ἐς
 „τὴν Ἀττικὴν τὸν βάρβαρον. Ἐς μὲν νυν τὸ παρεὸν Ἀθη-
 „ναῖοι ὑμῖν μηνίουσι· οὐ γὰρ ἐποιήσατε ἐπιτηδεύας. νῦν
 „δὲ ὅτι τάχος στρατιὴν ἅμα ἡμῖν ἐκέλευσαν ὑμέας ἐκ- 30
 „πέμπειν, ὥς ἂν τὸν βάρβαρον δεκώμεθα ἐν τῇ Ἀτ-
 „τικῇ. ἐπεὶ γὰρ ἡμάρομεν τῆς Βοιωτῆς, τῆς γε
 „ἡμετέρας ἐπιτηδεωτάτον ἐστὶ ἐμμαχέσασθαι τὸ Θριά-
 8 „σιον πεδίον.“ Ὡς δὲ ἄρα ἀκουσαν οἱ ἔφοροι ταῦτα,
 ἀναβάλλοντο ἐς τὴν ὑστεραίην ὑποκρίνασθαι· τῇ δὲ ὑστε-
 ραίῃ, ἐς τὴν ἐτέραν. τοῦτο καὶ ἐπὶ δέκα ἡμέρας ἐποίηον,
 ἕξ ἡμέρας ἐς ἡμέραν ἀναβαλλόμενοι. ἐν δὲ τούτῳ τῷ
 χρόνῳ τὸν Ἰσθμὸν ἐτείχεον, σπουδὴν ἔχοντες πολλὴν 5

*mo ducitis, prope absolutus est, ne ullam quidem
 rationem habetis Atheniensium: et, postquam vo-
 bis nobiscum convenit occursuros vos Persae in
 Boeotiam, prodidistis nos, et Barbarum in Atti-
 cam invadentem non prohibuistis. Habent igitur
 in praesentia Athenienses quod vobis succenseant:
 nec enim recte fecistis. At nunc vos hortantur, ut
 ocyus nobiscum emittatis exercitum, quo Barba-
 rum excipiamus in Attica. Quoniam enim Boeo-
 tiam in tempore non occupavimus, est quidem no-
 stra in terra opportunissimus ad praelium facien-
 dum locus, Thriasius campus. (8.) His auditis,
 ephori responsum in posterum diem distulerunt, tunc
 postero die in sequentem, atque ita usque in decimum
 diem fecerunt, de die in diem moras facientes. Inter-
 ea temporis Peloponnesii omnes ingenti studio Isth-*

πάντες Πελοποννήσιοι· καὶ σφι ἦν πρὸς τέλει. οὐδ' ἔχω
εἶπαι τὸ αἴτιον, διότι ἀπικομένου μὲν Ἀλεξάνδρου τοῦ
Μακεδόνης εἰς Ἀθήνας σπουδὴν μεγάλην ἐποιήσαντο μὴ
μηδίσαι Ἀθηναίους, τότε δὲ ὤρην ἐποιήσαντο οὐδεμίην,
10 ἄλλο γε ἢ ὅτι ὁ Ἰσθμός σφι ἐτετείχιστο, καὶ ἐδόκεον
Ἀθηναίων ἐτι δεέσθαι οὐδέν· ὅτε δὲ ὁ Ἀλέξανδρος ἀπί-
κετο εἰς τὴν Ἀττικὴν, οὐκ ἔτι ἐτετείχιστο, ἐργάζοντο
δὲ, μεγάλας καταρρώδικτες τοὺς Πέρσας.

Τέλος δὲ, τῆς τε ὑποκρίσεως καὶ ἐξόδου τῶν Σπαρ- 9
τηγέων ἐγένετο τρόπος τοιόσδε. τῇ προτεραίῃ τῆς ὑστά-
της καταστάσεως μελλούσης ἔσεσθαι, Χίλεος, ἀνὴρ Τε-
γεάτης, δυνάμενος ἐν Λακεδαίμονι μέγιστα ξεινῶν, τῶν
5 ἐφόρων ἐπύθετο πάντα λόγον τὸν δὴ οἱ Ἀθηναῖοι ἔλε-
γον. ἀκούσας δὲ ὁ Χίλεος, ἔλεγε ἄρα σφι τάδε·

mum munire pergebant, et opus iam proxime finem
erat. Et, quod Lacedaemonii, quum Alexander Ma-
cedo Athenas venisset, tanto studio impedire conati
sint quo minus Medorum partes amplecterentur Athe-
thenienses, nunc vero id prorsus non curarint, nullam
aliam edere causam possum, nisi quod nunc munitum
habuerunt Isthmum, nec se amplius indigere Atheni-
ensibus existimarunt: quando vero in Atticam venit
Alexander, nondum munitus erat murus, sed opus
etiam tunc faciebant, vehementer metuentes Barbaros.

(9.) Ad extremum vero, ut et responsum legatis
Lacedaemonii, et milites *Atheniensibus auxilio*
mitterent, hac ratione effectum est. Pridie eius diei
quo ultimam apud ephoros audientiam habituri le-
gati erant, Chilaus, civis Tegeates, qui in maxima
prae aliis omnibus hospitibus auctoritate apud La-
cedaemonios erat, ex ephoris sermonem omnem,

„Οὕτω ἔχει, ἄνδρες ἔΦοροι. Ἀθηναίων ἡμῖν ἐόντων μὴ
 „ἀρβυμίων, τῷ δὲ βαρβάρῳ συμμάχων, καὶ περ τεί-
 „χεος διὰ τοῦ Ἴσθμοῦ ἐληλαμένου καρτεροῦ, μεγάλαι
 „κλισιάδες ἀναπεπτεῖσθαι ἐς τὴν Πελοπόννησον τῷ Πέρ- 10
 „σῃ. ἀλλ' ἐσακούσατε, πρὶν τι ἄλλο Ἀθηναίοισι δό-
 10 „ξαι, σφάλμα τῇ Ἑλλάδι φέρον. “Ὁ μὲν σφι ταῦ-
 τα συνεβούλευε. οἱ δὲ, Φρενὶ λαβόντες τὸν λόγον, αὐ-
 τήκα, φράσαντες οὐδὲν τοῖσι ἀγγέλοισι τοῖσι ἀπιγμέ-
 νοισι ἀπὸ τῶν πόλεων, νυκτὸς ἔτι ἐκπέμπουσι πεντα-
 κισχιλίους Σπαρτιητέων, καὶ ἑπτὰ περὶ ἑκάστον τά- 5
 ξαντες τῶν εἰλώτων, Πausanίῃ τῷ Κλεομβρότου ἐπι-
 τρέψαντες ἐξάγειν. Ἐγένετο μὲν νυν ἡγεμονίῃ Πλειστάρ-
 χου τοῦ Λεωνίδεω· ἀλλ' ὁ μὲν ἦν ἔτι παῖς, ὁ δὲ τούτου

quem habuerant Athenienses, audivit. Quo audito, haec illis Chilaus dixit: *Ita se res habet, Ephori! Si amici nobis non fuerint Athenienses, sed cum Barbaro contraxerint societatem; valido licet muro per Ithmum ducto, magnae tamen portae apertae sunt Persae, quibus intrare in Peloponnesum possit. At morem Atheniensibus gerite, priusquam aliud illi consilium capiant, quod exitium ferat Graeciae.* (10.) Cuius audito consilio, illi re inter ipsos deliberata, e vestigio, insciis legatis qui a civitatibus advenerant, noctu adhuc, quinque milia emiserunt *Spartanorum*, adtributis cuique septem *hilotis*, mandato dato *Pausaniae*, Cleombroti filio, ut illos educeret. Erat quidem tunc rex Lacedaemoniorum *Pleistarchus*, Leonidae filius; sed hic adhuc puer erat, ille vero tutor huius et fra-

ἐπίτροπός τε καὶ ἀνείψιός. Κλεόμβροτος γὰρ, ὁ Παι-
 10 σανίῳ μὲν πατὴρ, Ἀναξανδρίδῳ δὲ παῖς, οὐκέτι πε-
 ριῆν· ἀλλὰ ἀπαγαγὼν ἐκ τοῦ Ἴσθμοῦ τὴν στρατιὴν τὴν
 τὸ τεῖχος δέμασταν, μετὰ ταῦτα οὐ πολλὸν χρόνον τι-
 νὰ βιούς ἀπέθανε. ἀπῆγε δὲ τὴν στρατιὴν ὁ Κλεόμβρο-
 τος ἐκ τοῦ Ἴσθμοῦ διὰ τὸδε· θυομένῳ οἱ ἐπὶ τῷ Πέρ-
 15 σῃ, ὁ ἥλιος ἀμαυρώθη ἐν τῷ οὐρανῷ. προσαιρέεται δὲ
 ἑαυτῷ Παισανίης Εὐρυάνακτα, τὸν Δωριέος, ἀνδρα
 οἰκίης ἐόντα τῆς αὐτῆς. Οἱ μὲν δὴ σὺν Παισανίῃ ἐξε-
 λλύθουσιν ἔξω Σπάρτης. Οἱ δὲ ἄγγελοι, ὡς ἡμέρη 11
 ἐγεγόνει, οὐδὲν εἰδότες περὶ τῆς ἐξόδου, ἐπῆλθον ἐπὶ τοὺς
 ἐφόρους, ἐν νόῳ δὴ ἔχοντες ἀπαλλάτσεσθαι καὶ αὐτοὶ
 ἐπὶ τῆς ἑαυτοῦ ἑκάστος. ἐπελθόντες δὲ, ἔλεγον τάδε·
 5 „Ὑμεῖς μὲν, ὦ Λακεδαιμόνιοι, αὐτοῦ τῇδε μένοντες,
 „Ὑακίνθιά τε ἄγετε, καὶ παίζετε, καταπροδόντες τοὺς

ter patruelis. Nec enim in vivis adhuc fuit *Cleom-
 brotus*, Pausaniae pater, Anaxandridae filius; sed
 postquam exercitum, qui murum exstruebat, ab Isth-
 mo abduxisset, brevi interiecto tempore e vita dis-
 cesserat. Hac autem caussa exercitum ab Isthmo
 Cleombrotus abduxit, quod, dum sacra faciebat ad-
 versus Persam, sol obscuratus est in coelo. Colle-
 gam autem sibi Pausanias adscivit *Euryanactem*,
 Doriei filium, qui ex eadem fuit regia domo. Illi
 igitur cum Pausania Spartam sunt egressi. (11.)
 Legati vero, ubi dies illuxit, profectionis illorum
 prorsus ignari, constitutum inter se habentes redire
 quisque suam in civitatem, adierunt ephoros, et
 his verbis eos sunt adlocuti: *Vos igitur, Lacedae-
 monii, hic domi manentes, Hyacinthia celebratis*
Herod. T. IV. P. I.

„συνμάχους· Ἀθηναῖοι δὲ, ὡς ἀδικούμενοι ὑπὸ ὑμῶν,
 „χῆτέι τε συνμάχων, καταλύονται τῷ Πέρσῃ οὕτω
 „ὅπως ἂν δύνωνται. καταλυσάμενοι δὲ, δῆλα γὰρ δὴ
 „ὅτι σύμμαχοι βασιλῆος γινόμεθα, συστρατευσόμεθα 10
 „ἐπὶ τὴν ἂν ἐκεῖνοι ἐξηγέωνται. ὑμεῖς δὲ τὸ ἐνθεῦτεν
 „μαθήσεσθε ὁκοῖον ἂν τι ὑμῖν ἐξ αὐτοῦ ἐκβαίνει.“ Ταῦ-
 τα λεγόντων τῶν ἀγγέλων, οἱ ἔφοροι εἶπαν ἐπ’ ὅρκου,
 „καὶ δὴ δοκέειν εἶναι ἐν Ὀρεστείῳ στείχοντας ἐπὶ τοὺς
 ξείνους.“ ξείνους γὰρ ἐκάλεον τοὺς βροβαίρους. οἱ δὲ, ὡς 15
 οὐκ εἰδότες, ἐπειρώτεον τὸ λεγόμενον· ἐπειρόμενοι δὲ,
 ἐξέμαβον πᾶν τὸ ἐν· ὥστε ἐν θάματι γενομένοι, ἐπο-
 ρευσοντο τὴν ταχίστην διώκοντες· σὺν δὲ σφι, τῶν περιού-
 κων Λακεδαιμονίων λογάδες πεντάκισχιλιοι ὀπλῖται

et ludicra agitis, prodentes socios: Athenienses vero, a vobis iniuria adfecti, et sociis destituti, cum Persa pacem component quocumque modo poterunt. Pace autem cum illo conciliata, manifestum est socios nos regis fore: et cum Persis militabimus, contra quamcumque terram nos illi ducturi sunt. Vos vero proinde experiemini quale sit, quod vobis ex ea re eventurum est. Haec quum legati dixissent, responderunt ephori, interposito iureiurando, profectum esse exercitum, viderique iam ad Oresteum esse, proficiscentem adversus peregrinos. Barbaros enim peregrinos (ξένους) vocabant. Legati autem, hoc nescientes, interrogarunt quid esset quod dicerent; et, ubi rem totam cognoverunt, demirati factum, ipsi quoque abire maturarunt, illos insequentes: et cum ipsis profecti sunt etiam ex perioecis Lacedaemoniorum (circum Spar-

20 ταῦτ' οὗτο ἐποίεον. Οἱ μὲν δὲ ἐς τὸν Ἴσθμὸν ἤπει- 12
γοντο. Ἀργεῖοι δὲ, ἐπεὶ τε τάχιστα ἐπύθοντο τοὺς με-
τὰ Πausανίῳ ἐξεληλυθότας ἐκ Σπάρτης, πέμπουσι
κήρυκα, τῶν ἡμεροδρόμων ἀνευρόντες τὸν ἄριστον, ἐς
5 τὴν Ἀττικὴν, πρότερον αὐτοὶ Μαρδονίῳ ὑποδεξάμενοι
σχῆσειν τὸν Σπαρτιήτην μὴ ἐξίεναι. ὃς ἐπεὶ τε ἀπίκε-
το ἐς τὰς Ἀθήνας, ἔλεγε τάδε· „Μαρδόνιε, ἐπεμφάν
„με Ἀργεῖοι, φράσοντά τοι, ὅτι ἐκ Λακεδαιμόνος ἐξε-
„ληλυθε ἡ νεότης, καὶ ὡς οὐ δυνατοὶ αὐτὴν ἴσχειν εἰσὶ
10 „Ἀργεῖοι μὴ οὐκ ἐξίεναι. πρὸς ταῦτα τύγχανε εὖ βου-
„λευόμενος.“ Ὁ μὲν δὲ, εἰπας ταῦτα, ἀπαλλάσσει-
το ὀπίσω.

Μαρδόνιος δὲ οὐδαμῶς ἔτι πρόθυμος ἦν μένειν ἐν τῇ 13
Ἀττικῇ, ὡς ἤκουσε ταῦτα. πρὶν μὲν νυν ἢ πυθέσθαι,
ἀνεκώχυνε, θέλων εἰδέναι τὸ παρ' Ἀθηναίων, ὁκοῖεν τι

tam habitantibus) selecta quinque militum millia.
(12.) Hi dum ad Isthmum ire properant, *Argivi*,
quum prius recepissent Mardonio cohibituos se esse
Spartanos ne exirent, nunc simul atque resciverunt
exercitum cum Pausania Spartā egressum esse, prae-
conem in Atticam miserunt, optimum ex cursoribus
[*hemerodromos* Graeci vocant] quem reperire po-
tuerant. Qui ubi Athenas pervenit, haec dixit: *Mar-*
donie! Miserunt me Argivi, qui tibi dicerem, ex
Lacedaemone egressam esse iuventutem, nec Argivos
cohibere illos ne exirent potuisse. Quare, ad hoc
quod spectat, tu recte rebus tuis consule! His di-
ctis, ille reversus est.

(13.) *Mardonius*, hoc audito nuncio, non con-
sultum duxit diutius in Attica morari. Priusquam

ποιήσουσι· καὶ οὔτε ἐπήμαινε οὔτε ἐσινέετο γῆν τὴν Ἀττικὴν, ἐλπίζων διὰ παντὸς τοῦ χρόνου ὁμολογήσειν 5 σφέας. ἐπεὶ δὲ οὐκ ἔπειθε, πυθόμενος τὸν πάντα λόγον, πρὶν ἢ τοὺς μετὰ Πausανίῳ ἐς τὸν Ἴσθμὸν ἐμβαλεῖν, ὑπεξεχώρεε, ἐμπρήσας τε τὰς Ἀθήνας, καὶ, εἴ που τι ὄρθον ἦν τῶν τειχεῶν ἢ τῶν οἰκημάτων ἢ τῶν ἱρῶν, πάντα καταβαλὼν καὶ συγχώσας. Ἐξέλαυνε δὲ 10 τῶνδε εἵνεκεν, ὅτι οὔτε ἵππασίμη ἡ χώρα ἦν ἢ Ἀττικῇ, εἴ τε νικῶτο συμβαλὼν, ἀπάλλαξις οὐκ ἦν, ὅτι μὴ κατὰ στεῖνον, ὥστε καὶ ὀλίγους σφέας ἀνθρώπους ἴσχειν. ἐβουλεύετο ὦν, ἐπαναχωρήσας ἐς τὰς Θήβας, συμβαλεῖν πρὸς πόλιν τε Φιδίην, καὶ χώραν ἵππασίμην. 15

14 Μαρδόνιος μὲν δὴ ὑπεξεχώρεε. ἥδη δὲ ἐν τῇ ὁδῷ ἑόντι αὐ-

enim hunc nuncium accepisset, continuerat se ibi, cognoscere cupiens quid facturi Athenienses essent: et Atticam nec evastaverat, nec ullo malo adfecerat, sperans progressu temporis illos in conditiones propositas consensuros. Postquam vero eis id non persuasit, remque omnem cognovit, tum vero, incensis Athenis, et sicubi de muris aut de privatis aedibus aut de sacris aliquid adhuc rectum stabat, corrutis his omnibus et solo aequatis, priusquam Pausanias cum suis intra Isthmum esset progressus, Atticā excessit. Excessit autem hac caussa, quod neque equitatus opportuna Attica erat; et, si ipse praelio victus foret, nonnisi per angusta loca se recipere posset, ubi cum pauci etiam homines possent transitu prohibere. Itaque Thebas redire constituit, et prope urbem sibi amicam acie decernere, in regione equitatus opportuna. (14.) Ita igitur *Mardonius* Atticā

τῷ ἦλθε ἀγγελίῃ πρόδρομος, ἄλλην στρατιὴν ἤκειν εἰς
 Μέγαρα, Λακεδαιμονίων χιλίους. πυθόμενος δὲ ταῦ-
 τα, ἐβουλεύετο, εἴ πως τούτους πρῶτον ἔλοι. ὑποστρέ-
 5 ψας δὲ τὴν στρατιὴν ἤγε ἐπὶ τὰ Μέγαρα· ἡ δὲ ἵππος
 προελθοῦσα κατιππάσατο χώραν τὴν Μεγαρίδα. εἰς
 ταύτην δὴ ἐκαστάτῳ τῆς Εὐρώπης τὸ πρὸς ἡλίου δύνον-
 τος ἡ Περσικὴ αὕτη στρατιὴ ἀπίκετο. Μετὰ δὲ ταῦ- 15
 τα, Μαρδονίῳ ἦλθε ἀγγελίῃ, ὡς ἀλέες εἴησαν οἱ Ἕλ-
 ληνες ἐν τῷ Ἴσθμῳ· οὕτω δὲ ὀπίσω ἐπορεύετο διὰ Δε-
 κελέης. οἱ γὰρ βοιωτάρχαι μετεπέμψαντο τοὺς προσ-
 5 χάρους τῶν Ἀσωπίων· οὗτοι δὲ αὐτῷ τὴν ὁδὸν ἡγέοντο
 εἰς Σφενδαλέας· ἐνθεῦτεν δὲ, εἰς Τανάγραν. ἐν Τανά-
 γρῃ δὲ νύκτα ἐναυλισάμενος, καὶ τραπόμενος τῇ ὕστε-

XIV. 2. *Legendum suspicor* : ἀγγελίῃ, πρόδρομον ἄλλην στρα-
 τὴν, alium exercitum praecursorem.

excessit : qui ut iam in itinere fuit, advenit ei prae-
 cursor, nuncians alium exercitum *Megara* venisse,
 mille Lacedaemonios. Quo audito, cogitans fieri
 posse ut hos primum capiat, conversum agmen ver-
 sus *Megara* duxit: et praemissus equitatus iam *Me-*
garicam incur savit terram. Estque haec *Europae* re-
 gio longissime occidentem versus sita, in quam per-
 venerit Persicus hic exercitus. (15.) Post haec vero
 nunciatur *Mardonio*, frequentem *Graecorum* exerci-
 tum in *Isthmo* esse. Itaque retroducens per *Dece-*
leam iter fecit: *Boeotarchi* enim finitimos arcessive-
 rant *Asopiorum*, qui ei viam monstrarunt *Sphenda-*
leas ferentem, atque inde *Tanagram* : ubi quum per-
 noctasset, postero die *Scolon* pergens, in finibus
 fuit *Thebanorum*. Ibi vero, licet partes ipsius se-

ραίῃ εἰς Σκῶλον, ἐν γῇ τῇ Θηβαίων ἦν. ἐνθαῦτα δὲ τῶν
 Θηβαίων, καὶ περ μηδίζοντων, ἔκειρε τοὺς χώρους, οὐ τι
 κατὰ ἔχθος αὐτέων, ἀλλ' ὑπ' ἀναγκαίης μεγάλης 10
 ἐχόμενος· βουλόμενος ἔρυμά τε τῷ στρατῷ ποιήσασθαι,
 καὶ, ἣν συμβαλόντι οἱ μὴ ἐκβαίνειν οἰοῖόν τι ἐθέλοι,
 κρησφύγετον τοῦτο ἐποιέετο. παρῆκε δὲ αὐτοῦ τὸ στρα-
 τόπεδον, ἀρξάμενον ἀπὸ Ἑρυνθέων, παρὰ Ὑσιᾶς· κα-
 τέτεινε δὲ εἰς τὴν Πλαταιίδα γῆν, παρὰ τὸν Ἀσωπὸν 15
 ποταμὸν τεταγμένον. οὐ μέντοι τό γε τεῖχος τοσοῦτον
 ἐποιέετο, ἀλλ' ὡς ἐπὶ δέκα σταδίους μάλιστα κη μέ-
 τωπον ἕκαστον.

Ἐχόντων δὲ τὸν πόνον τοῦτον τῶν βαρβάρων, Ἀττα-
 γῆνος ὁ Φρύωνος, ἀνὴρ Θηβαῖος, παρασκευασάμενος 20
 μεγάλως, ἐκάλεε ἐπὶ ξείνια αὐτόν τε Μαρδόνιον καὶ
 πεντήκοντα Περσέων τοὺς λογιμωτάτους· κληθέντες δὲ

XV. 11. στρατῷ. Alii στρατοπέδῳ, castris.

querentur Thebani, nihilo minus agros eorum vasta-
 vit, non utique hostili in eos animo, sed ingente
 necessitate coactus: voluit enim munimentum exerci-
 tui exstruere, quod et sibi, si praelium committenti
 minus ex sententia res cecidisset, perfugium esset.
 Pertinebant autem castra illius inde ab Erythris,
 praeter Hysias, usque ad Plataeensium fines, secun-
 dum Asopum fluvium locata. Nec tamen munitionem
 eadem magnitudine fecit, sed in decem fere stadia
 quodque illorum latus.

Dum in hoc opere occupati erant Barbari, *Atta-
 ginus* Phrynonis filius, civis Thebanus, facto magni-
 fico adparatu, et *Mardonium* ipsum, et quinquaginta Persarum spectatissimos, ad *hospitale epulum*

οὔτοι ἔποντο. ἦν δὲ τὸ δεῖπνον ποιούμενον ἐν Θήβῃσι.
 Τὰ δὲ δὲ ἤδη, τὰ ἐπίλοιπα, ἤκουον Θερσάνδρου, ἀνδρὸς 16
 μὲν Ὀρχομενίου, λογίμου δὲ ἐς τὰ πρῶτα ἐν Ὀρχο-
 μενῶ. ἔφη δὲ ὁ Θερσάνδρος κληθῆναι καὶ αὐτὸς ὑπο
 Ἀτταγίνου ἐπὶ τὸ δεῖπνόν τοῦτο· κληθῆναι δὲ καὶ Θη-
 5 βαίων ἄνδρας πενήκοντα· καὶ σφῶν οὐ χωρὶς ἐκατέ-
 ρους κλῖναι, ἀλλὰ Πέρσῃν τε καὶ Θεβαίων ἐν κλίνῃ
 ἐκάσῃ. ὡς δὲ ἀπὸ δείπνου ἔσαν, διαπινόντων, τὸν Πέρ-
 σῃν τὸν ὁμόκλινον, Ἑλλάδα γλῶσσαν ἰέντα, εἶρεσθαι
 αὐτὸν ὁποδαπὸς ἐστὶ, αὐτὸς δὲ ὑποκρίνασθαι ὡς εἴη Ὀρ-
 10 χομένιος. τὸν δὲ εἶπαι· „Ἐπεὶ νῦν ὁμοτραπέζος τε μοι
 „καὶ ὁμόσπονδος ἐγένεο, μνημόσυνά τοι γνώμης τῆς
 „ἐμῆς καταλιπέσθαι θέλω· ἵνα καὶ προειδῶς αὐτὸς
 „περὶ σεωυτοῦ βουλευέσθαι ἔχῃς τὰ συμφέροντα. Ὀρᾶς

vocavit. Et vocati accepere conditionem; celebra-
 tumque est epulum in ipsa urbe Thebana. (16.)
 Iam quae his adiiciam, ea ex *Thersandro* audiui,
 cive Orchomenio, spectato inter primos viro apud
 Orchomenios. Dixit autem Thersander, se quoque
 ab Attagino ad hanc coenam fuisse vocatum, voca-
 tosque item fuisse quinquaginta cives Thebanos; nec
 vero seorsim utrisque sedes adsignasse hospitem, sed
 in quoque lectulo simul Persam et Thebanum col-
 locasse. Tum, finitâ coenâ compotantibus convivis,
 Persam qui cum ipso in eodem lectulo cubabat,
 Graecâ linguâ loquentem, quaesisse ex ipso unde es-
 set, seque respondisse, esse se Orchomenium. Dein
Persam haec dixisse: *Quoniam igitur et mensae et*
libationis mihi socius es, volo tibi monumentum
relinquere meae sententiae; quo etiam tu, re ante

„τούτους τοὺς δαινυμένους Πέρσας, καὶ τὸν στρατὸν,
 „τὸν ἐλίπομεν ἐπὶ τῷ ποταμῷ στρατοπεδευόμενον; του- 15
 „τέων πάντων ὄψαι, ὀλίγου τινὸς χρόνου διελθόντος,
 „ὀλίγους τινὰς τοὺς περιγενομένους.“ Ταῦτά τε ἅμα
 τὸν Πέρσῃν λέγειν, καὶ μετιέναι πολλὰ τῶν δακρύων.
 αὐτὸς δὲ θωμάσας τὸν λόγον, εἶπαι πρὸς αὐτόν.
 „Οὐκῶν Μαρδονίῳ τε ταῦτα χρεὸν ἐστὶ λέγειν, καὶ 20
 „τοῖσι μετ' ἐκείνων ἐν αἰνῇ εὐοῖσι Περσέων.“ Τὸν δὲ με-
 τὰ ταῦτα εἶπαι „Ξεῖνε, ὅ τι δεῖ γενέσθαι ἐκ τοῦ θεοῦ,
 „ἀμύχανον ἀποτρέψαι ἀνθρώπων· οὐδὲ γὰρ πιστὰ λέ-
 „γουσι ἐθέλει πείθεσθαι οὐδεὶς. ταῦτα δὲ Περσέων
 „συχνοὶ ἐπιστάμενοι, ἐπόμεθα ἀναγκαίῃ ἐνδεδεμένοι. 25
 „ἐχθρίστη δὲ ὁδὴν ἐστὶ τῶν ἐν ἀνθρώποισι αὕτη, πολ-
 „λὰ φρονέοντα, μηδενὸς κρατέειν.“ Ταῦτα μὲν τοῦ

*cognita, tuis prospicere commodis possis. Vides
 hosce epulantes Persas, et exercitum, quem in ca-
 stris iuxta fluvium reliquimus. Horum omnium,
 brevi tempore interiecto, non nisi paucos quosdam
 videbis superesse. Haec dicentem Persam largas pro-
 fudisse lacrymas. Se vero, miratum illius sermonem,
 respondisse: Igitur Mardonio hoc dicere oportet,
 et eis ex Persis qui post illum auctoritate pollent.
 Ad haec illum reposuisse: Hospes! quae Deus vult ut
 fiant, ea avertere in nullius hominis potestate est:
 nam fidelia consilia dantibus parere nemo solet.
 Ac novimus quidem hoc multi ex Persis: sequi-
 mur vero ducem, necessitate constricti. Est au-
 tem acerrimus, qui adficere hominem possit, dolor
 hic, bona multa consilia nosse, et tamen eorum
 nullum posse exsequi. Haec equidem narrantem Or-*

Ὀρχομενίου Θερσάνδρου ἤκουον· καὶ τὰδε πρὸς τούτοι-
σι, ὡς αὐτὸς αὐτίκα λέγοι ταῦτα πρὸς ἀνθρώπους πρό-
30 τερον ἢ γενέσθαι ἐν Πλαταιῇσι τὴν μάχην.

Μαρδονίου δὲ ἐν τῇ Βοιωτῇ στρατοπεδευομένου, οἱ μὲν 17
ἄλλοι παρείχοντο ἅπαντες στρατὴν, καὶ συνεσέβαλον
ἐς Ἀθήνας, ὅσοι περ ἐμῆδιζον Ἑλλήνων τῶν ταύτῃ οἰκη-
μένων. μούνοι δὲ Φωκῆες οὐ συνεσέβαλον· ἐμῆδιζον γὰρ
5 δὴ σφόδρα καὶ οὗτοι οὐκ ἐκόντες, ἀλλ' ὑπ' ἀναγκαίης.
ἡμέροισι δὲ οὐ πολλῇσι μετὰ τὴν ἄπιν τὴν ἐς Θήβας
ὑστέρον, ἦλθον αὐτέων ὀπλίται χίλιοι· ἦγε δὲ αὐτοὺς
Ἀρμακύδης, ἀνὴρ τῶν αἰσῶν δοκιμώτατος. ἐπεὶ δὲ ἀπί-
κατο καὶ οὗτοι ἐς Θήβας, πέμψας ὁ Μαρδόνιος ἱπ-
10 πείας, ἐκέλευσέ σφεας ἐπ' ἐαυτῶν ἐν τῷ πεδίῳ ἵζεσθαι.

chomenium Thersandrum audivi, et practerea hoc
adfirmantem, ipsum protinus hunc sermonem ad
alios homines retulisse, priusquam ad Plataeas com-
missum esset praelium.

(17.) Quo tempore *Mardonius* primum castra in
Boeotia habuerat, reliqui omnes, quotquot ex Grae-
cis has regiones incolentibus Medorum partes am-
plexi erant, exercitum illi prae buerant, cum illoque
in Atticam erant ingressi. Soli *Phocenses* castra illius
non erant secuti: nam et hi quidem utique Medorum
partes erant amplexi, nec vero volentes, sed neces-
sitate coacti. [*sive*: nam et hi admodum inviti cum
Medis faciebant, nec nisi necessitate coacti.] Sed
haud multis diebus postquam Thebas Mardonius ve-
nit, advenerunt ex illorum numero mille, duce Har-
mocye, viro inter suos spectatissimo. Qui ubi The-
bas venerunt, Mardonius missis equitibus iussit illos

ἐπὶ δὲ ἐποίησαν ταῦτα, αὐτίκα παρῆν ἡ ἵππος ἀπα-
 σα. μετὰ δὲ ταῦτα, διεξῆλθε μὲν διὰ τοῦ στρατοπέδου
 τοῦ Ἑλληνικοῦ τοῦ μετὰ Μήδων ἐόντος Φήμη, ὡς κα-
 τακοντιεῖ σφέας· διεξῆλθε δὲ δι' αὐτέων Φωκέων ταῦτο
 τοῦτο. Ἐνθα δὴ σφι ὁ στρατηγὸς Ἀρμοκύδης παραί- 15
 νει, λέγων τοιαῦτα· „ὦ Φωκέες, πρόδηλα γὰρ ὅτι
 „ἡμέας οὗτοι οἱ ἄνθρωποι μέλλουσι πρόπῳ θανάτῳ
 „δῶσιν, διαβεβλημένους ὑπὸ Θεσσαλῶν, ὡς ἐγὼ εἰ-
 „κάζω· νῦν ὦν ἄνδρα πάντα τινὰ ὑμῶν χρεὸν ἔστι γε-
 „νέσθαι ἀγαθόν. κρείσσον γὰρ, ποιῦντάς τι καὶ ἀμν- 20
 „νομένους τελευτῆσαι τὸν αἰῶνα, ἢ περ παρέχοντας δια-
 „Φθαρῆναι αἰσχρίστῳ μὶθῳ. ἀλλὰ μαθήτω τις αὐτέων
 „ὅτι ἐόντες βάρβαροι ἐπ' Ἑλλῃσι ἀνδράσι Φόνον ἔρρα-
 18 „σαν.“ Ὁ μὲν ὦν ταῦτα παραίνει. οἱ δὲ ἵππεις,
 ἐπὶ τῇ σφέας ἐκυκλώσαντο, ἐπήλαινον ὡς ἀπολεῦν-

seorsim in campo residere. Quod ubi fecere, protinus totus adfuit equitatus: moxque per Graecanicum exercitum, qui cum Medis erat, ferebatur fama, perditum iri Phocenses equitum sagittis; eademque fama inter ipsos etiam Phocenses percrebuit. Ibi tunc eos dux Harmocydes his verbis est cohortatus: *Phocenses! Manifestum est, hosce homines certae neci nos destinasse, accusatos (ut suspicor) a Thessalis. Nunc igitur quemque vestrum oportet fortem se virum praestare: melius est enim, ut agentes aliquid et fortiter pugnantes finiamus vitam, quam, ut turpissima morte interimendos nos praebeamus. Sed intelligat illorum quisque, quale hoc sit, quod, barbari quum sint, Graecis hominibus mortem sint machinati.* (18.) Dum hic

5 τες, καὶ δὴ διστένοντο τὰ βέλεα ὡς ἀπήσοντες· καὶ κου
 τες καὶ ἀπῆκε. καὶ οἱ, ἀντίαι ἕστασαν, πάντῃ συστρέ-
 10 ψαντες ἑωυτοὺς καὶ πυκνώσαντες ὡς μάλιστα. ἐνθαῦ-
 τα οἱ ἱππῶται ὑπέστρεψον, καὶ ἀπήλαυνον ὀπίσω. Οὐκ
 ἔχω δ' ἀτρεκέως εἶπαι, οὔτε εἰ ἦλθον μὲν ἀπολέοντες
 τοὺς Φωκέας, δεηθέντων Θεσσαλῶν· ἐπεὶ δὲ ὤρων πρὸς
 αἰδέξῃσιν τραπομένους, δέισαντες μὴ καὶ σφίσι γένηται
 15 τρώματα, οὕτω δὴ ἀπήλαυνον ὀπίσω· (ὡς γὰρ σφι
 ἐνετείλατο Μαρδόνιος·) οὐτ' εἰ αὐτέων πειρηθῆναι ἠθέ-
 λησε εἴ τι αἰκῆς μετέχουσι. Ὡς δὲ ὀπίσω ἀπήλα-
 σαν οἱ ἱππῶται, πέμψας Μαρδόνιος κήρυκα, ἔλεγε τά-
 δε· „Θαρσέετε, ὦ Φωκέες. ἄνδρες γὰρ ἐφάνητε ἑόν-
 15 „τες ἀγαθοὶ, οὐκ ὡς ἐγὼ ἐπυνθανόμην. καὶ νῦν προ-

suos sic hortatur, cingunt illos equites, moxque ad-
 versus eos invehuntur tamquam perdituri, et iacula
 in illos torquent veluti iam emissuri, ac passim
 etiam nonnulli emittunt. At, quum illi densatis un-
 dique ordinibus et quam maxime poterant conglom-
 bati resisterent, conversis equis equites redierunt.
 Nec equidem pro certo dicere possum, utrum revera
 ad interficiendos rogatu Thessalorum Phocenses ve-
 nerint, et deinde, postquam illos ad sese defenden-
 dum paratos viderunt, ideo retro discesserint, quod
 vererentur ne et ipsi vulnera acciperent: (ita enim
 Mardonius praeceperat:) an ad illos tentandos num-
 quid eis fortitudinis inesset. Postquam vero discesse-
 runt equites, praeconem Mardonius misit, haec di-
 centem: *Confidite, Phocenses! namque fortes vos*
esse viros demonstravistis, non quales mihi narra-
tum erat. Et nunc alacri animo gerite hoc bel-

„θύμῳς φέρετε τὸν πόλεμον τοῦτον· εὐεργεσίῃσι γὰρ
 „οὐ νικῆσατε οὔτε ὧν ἐμέ, οὔτε βασιλῆα.“ Τὰ περὶ
 Φωκέων μὲν ἐς τοσοῦτο ἐγένετο.

- 19 Λακεδαιμόνιοι δὲ, ὡς ἐς τὸν Ἴσθμόν ἦλθον, ἐν τούτῳ
 ἐστρατοπεδεύοντο. πυνθανόμενοι δὲ ταῦτα οἱ λοιποὶ Πε-
 λοποννήσιοι, τοῖσι τὰ ἀμείνω εἰκόταν, οἱ δὲ καὶ ὀρέοντες
 ἐξίοντας Σπαρτιήτας, οὐκ ἐδικαίειν λείπεσθαι τῆς ἐξό-
 δου Λακεδαιμονίων. Ἐκ δὲ ὧν τοῦ Ἴσθμοῦ, καλλιερη- 5
 σάντων τῶν ἱρώων, ἐπορεύοντο πάντες, καὶ ἀπικνέονται
 ἐς Ἐλευσῖνα. ποιήσαντες δὲ καὶ ἐνθαῦτα ἱρά, ὡς σφι
 ἐκαλλιερέτο, πρόσω ἐπορεύοντο· Ἀθηναῖοι δὲ ἅμα αὐ-
 τοῖσι, διαβάντες μὲν ἐκ Σαλαμῖνος, συμμιγέντες δὲ
 ἐν Ἐλευσῖνι. Ὡς δὲ ἄρα ἀπίκοντο τῆς Βοιωτίας ἐς Ἐρυ- 10
 θράς, ἔμαθόν τε δὴ τοὺς βαρβάρους ἐπὶ τῷ Ἀσσωπῷ

*lum: nam beneficiis neque me neque Regem vince-
 tis. Et haec quidem, ad Phocenses quod adinet,
 ita gesta sunt.*

(19.) *Lacedaemonii*, ut in Isthmum venerunt, castra ibi posuerant: quo cognito, reliqui *Peloponnesii*, quibus meliora placebant, nonnulli etiam quod Spartanos vidissent egredientes, aequum non censuerant, ad bellum proficiscentibus Lacedaemoniis, domi manere. Iam ex Isthmo, postquam laeta nunciarunt victimae, profecti omnes, *Eleusina* venerunt. Et, quum ibi quoque sacrificantibus laeta fuissent exta, ulterius sunt progressi, cum eisque simul *Athenienses*; hi enim, postquam e Salamine traiceerant, Eleusine sese cum illis iunxerunt. Qui ubi *Erythras*, *Boeotiae* oppidum, venerunt, resciveruntque Barbaros ad *Asopum* habere castra, re delibe-

στρατοπεδευομένους, Φρασθέντες τε τοῦτο, ἀντετάσσον-
το ἐπὶ τῆς ὑπωρείης τοῦ Κιθαιρώϊνος. Μαρδόνιος δὲ, 20
ὡς οὐ κατέβαινον οἱ Ἕλληνες εἰς τὸ πεδίον, πέμπει εἰς
αὐτοὺς πᾶσαν τὴν ἵππον, τῆς ἱππάρχου Μασίστιος,
εὐδοκιμέων παρὰ Πέρσῃσι, (τὸν Ἕλληνες Μακίστιον
5 καλέουσι,) ἵππον ἔχων Νισαῖον, χρυσοχάλινόν τε καὶ
ἄλλως κεκοσμημένον καλῶς. ἐνθαῦτα ὡς προσήλασαν
οἱ ἱππῶται πρὸς τοὺς Ἕλληνας, προσέβαλλον κατὰ
τέλεα προσβάλλοντες δὲ, κακὰ μεγάλα ἐργάζοντο,
καὶ γυναῖκας σφεας ἀπεκάλειον. Κατὰ συντυχίην δὲ 21
Μεγαρέες ἔτυχον ταχθέντες ἢ τὸ ἐπιμαχάτατον ἦν τοῦ
χωρίου παντός· καὶ πρόσδοδος μάλιστα ταύτῃ ἐγένετο
τῇ ἵππῳ. προσβαλούσης ὦν τῆς ἵππου, οἱ Μεγαρέες
5 πιεζόμενοι ἔπεμπον ἐπὶ τοὺς στρατηγοὺς τῶν Ἑλλήνων
κῆρυκα. ἀπικόμενος δὲ ὁ κῆρυξ πρὸς αὐτοὺς ἔλεγε τάδε·

rata, ex adverso illorum in Cithaeronis montis ra-
dicibus consedere. (20.) Inde quum in planitiem
Graeci non descenderent, *Mardonius* contra eos
universum equitatum misit, cui praeerat *Masistius*,
(quem *Macistium* *Graeci* vocant) illustris vir apud
Persas, *Nisaeum* habens equum, aureo freno et aliis
ornamentis nitentem. Ibi, ut *Graecis* adpropinqua-
runt equites, turmatim in eos impetum faciebant;
in eoque conflictu magna illis incommoda adfere-
bant, mulieresque eos vocabant. (21.) Acciderat
forte, ut eo loco, qui maxime omnium expositus
hosti erat, *Megarenses* essent locati, et in eum
locum maxime impetum facerent equites. Quum
igitur ab invadente equitatu premerentur *Megaren-
ses*, praeconem miserunt ad duces *Graecorum*; qui

„Μεγαρέες λέγουσι, Ἡμεῖς, ἄνδρες σύμμαχοι, οὐ
 „δυνατοὶ εἶμεν τὴν Περσέων ἵππον δέκεσθαι μοῦνοι,
 „ἔχοντες στάσιν ταύτην ἐς τὴν ἑστημεν ἀρχήν. ἀλλὰ
 „καὶ ἐς τὸδε λιπαρή τε καὶ ἀρετῇ ἀντέχομεν, καὶ περ 10
 „πιεζέμενοι. νῦν τε, εἰ μή τινας ἄλλους πέμψετε δια-
 „δόχους τῆς τάξης, ἵστε ἡμέας ἐκλείποντας τὴν τά-
 „ξιν.“ ὁ μὲν δὴ σφι ταῦτα ἀπήγγειλε. Πausanίης δὲ
 ἀπεπειράτο τῶν Ἑλλήνων, εἴ τινες ἐθέλοιεν ἄλλοι ἐθε-
 λονταὶ ἵναί τε ἐς τὸν χώρον τοῦτον, καὶ τάσσεσθαι διά 15
 δοχοὶ Μεγαρεῦσι. οὐ βουλομένων δὲ τῶν ἄλλων, Ἀθη-
 ναῖοι ὑπεδέξαντο, καὶ Ἀθηναίων οἱ τριηκόσιοι λογάδες,
 22 τῶν ἐλοχῆγες Ὀλυμπιόδωρος ὁ Λάμπωνος. Οὗτοι
 ἔσαν οἱ τε ὑποδέξάμενοι, καὶ οἱ πρὸ τῶν ἄλλων τῶν
 παρόντων Ἑλλήνων ἐς Ἐρυθρὰς ταχθέντες, τοὺς τοξό-

ubi ad illos venit, haec ait: *Dicunt Megarenses, Nos, ὁ socii! non possumus soli impetum sustinere equitatus Persarum, hic stantes ubi initio locati sumus. Sed adhuc quidem perseveramus, et fortiter resistimus, quamvis graviter pressi: nunc vero, nisi alios mittitis qui nostrum in locum succedant, scitote nos ordinem esse relicturos.* Haec quum ille ducibus nunciasset, Graecos tentavit *Pausanias*, equi alii ultro vellent istum in locum se conferre, et succedere Megarensibus. Quumque nolent alii, acceperunt conditionem *Athenienses*, et horum quidem selecti trecenti, cui cohorti praeerat Olympiodorus Lamponis filius. (22.) Hi fuerunt qui istam operam in se receperunt, et, adsumtis secum sagittariis, ante alios omnes Graecos, qui ad Erythras aderant, stationem ceperunt. Qui quum

τας προσελόμενοι. μαχομένων δέ σφρων ἐπὶ χρόνον,
5 τέλος τοιόνδε ἐγένετο τῆς μάχης. Προσβαλούσης τῆς
ἵππου κατὰ τέλεα, ὁ Μασιστίου προέχων τῶν ἄλλων
ἵππος βάλλεται τοξεύματι τὰ πλευρά· ἀλγῆσας δὲ,
ἵσταται τε ὀρθός, καὶ ἀποσιέεται τὸν Μασίστιον. πε-
σόντι δὲ αὐτῷ οἱ Ἀθηναῖοι αὐτίκα ἐπεκέατο· τὸν τε δὴ
10 ἵππον αὐτοῦ λαμβάνουσι, καὶ αὐτὸν ἀμυνόμενον κτεί-
νουσι, κατ' ἀρχὰς οὐ δυνάμενοι. ἐπiskeύαστο γὰρ οὐ-
τῷ ἐντὸς θώρηκα εἶχε χρύσειον λεπιδωτόν· κατύπερθε
δὲ τοῦ θώρηκος, κιβῶνα φοινίκιον ἐνδεδύκει. τύπτοντες
δὲ ἐς τὸν θώρηκα, ἐποίεον οὐδέν· πρὶν γε δὴ μαβῶν τις
15 τὸ ποιούμενον, παίει μιν ἐς τὸν ὀφθαλμόν. οὕτω δὴ ἔπε-
σέ τε καὶ ἀπέθανε. Ταῦτα δὲ κως γινόμενα ἐλελήθεε
τοὺς ἄλλους ἵππέας· οὔτε γὰρ πεσόντα μιν εἶδον ἀπὸ
τοῦ ἵππου, οὔτε ἀποθνήσκοντα· ἀναχωρήσιός τε γινόμε-

per aliquod tempus pugnassent, ad extremum hu-
iusmodi fuit pugnae exitus. Dum turmatim impe-
tum faciunt equites, Masistii *equus*, prae aliis emi-
nens, sagittâ vulneratur in latere: et prae dolore in
posteriores pedes erectus, *excutit Masistium*. In
collapsum protinus Athenienses impetum faciunt,
et equum eius capiunt, ipsumque repugnantem in-
terficiunt. Et initio quidem interficere eum non po-
tuerant, quum sub punicea tunica, qua erat indu-
tus, intus aureâ loricâ squammatâ esset armatus. In
thoracem igitur ferientes, nihil efficiebant; donec
aliquis, intelligens quid rei esset, in oculum eius
ferrum adegit: ita demum cecidit mortuusque est.
Haec forte sic gerebantur nescientibus reliquis equi-
tibus: nec enim hi illum viderant ex equo cadentem,

νης καὶ ὑποστροφῆς, οὐκ ἔμαθον τὸ γενόμενον. ἐπεὶ τε
 δὲ ἔστησαν, αὐτίκα ἐπόθεσαν, ὥς σφεας οὐδεὶς ἦν ὁ 20
 τάσσω. μαθόντες δὲ τὸ γεγονός, διακελευσάμενοι,
 ἤλαυνον τοὺς ἵππους πάντες, ὥς ἂν τὸν γε νεκρὸν ἀνε-
 23 λοίατο. Ἰδόντες δὲ οἱ Ἀθηναῖον οὐκέτι κατὰ τέλεα
 προσελαύνοντας τοὺς ἱππέας, ἀλλ' ἅμα πάντας, τὴν
 ἄλλην στρατιὴν ἐπεβώσαντο. ἐν ᾧ δὲ ὁ περὶ ἅπας
 ἐβώθει, ἐν τούτῳ μάχῃ ὄξεϊα περὶ τοῦ νεκροῦ γίνεται.
 ἕως μὲν νυν μοῦνοι ἔσαν οἱ τριηκόσιοι, ἐσσοῦντό τε πολ- 5
 λὸν, καὶ τὸν νεκρὸν ἀπέλειπον· ὥς δὲ σφι τὸ πλῆθος
 ἐπεβοήθησαν, οὕτω δὴ οὐκέτι οἱ ἱππῶται ὑπέμενον, οὐδὲ
 σφι ἐξεγένετο τὸν νεκρὸν ἀνελεῖσθαι, ἀλλὰ πρὸς ἐκείνῳ
 ἄλλους προσαπόλεσαν τῶν ἱππέων. ἀποστήσαντες ὧν

nec morientem; sed quum per id ipsum tempus con-
 verteretur turma et paululum retro veheretur, id
 quod agebatur non animadverterant. Ubi vero resti-
 terunt, continuo ducem desiderarunt, quum nemo
 esset qui illos ordinaret: et quid factum esset intel-
 ligentes, equos adegerunt cuncti, quo cadaver saltem
 auferrent. (23.) Tunc vero Athenienses, ubi vide-
 runt iam non amplius turmatim, sed simul omnes
 adcurrere equites, reliquum exercitum auxilio advo-
 carunt. Dum vero peditatus omnis auxilio venit, in-
 terim fit acris pugna circa mortui corpus: et quoad
 soli fuere illi trecenti, multo erant inferiores, nec
 auferre cadaver potuere. Ut vero eis multitudo suc-
 currit, iam rursus horum vim equites non susti-
 nuere, neque eis contigit mortuum auferre, sed
 praeter eum multos etiam alios de suis amisere. Igi-
 tur ad duo fere stadia recesserunt: ubi, quum quid

10 ὅσον τε δύο στάδια, ἐβουλευόντο ὅ τι χρὸν εἴη ποιέειν·
 ἐδόκει δὲ σφι, ἀναρχίης εὐούσης, ἀπελαύνειν παρὰ
 Μαρδόνιον. Ἀπικομένης δὲ τῆς ἵππου ἐς τὸ στρατό- 24
 πεδον, πένθος ἐποίησαντο Μασιστίου πᾶσά τε ἡ στρα-
 τὴ καὶ Μαρδόνιος μέγιστον, σφέας τε αὐτοὺς κείροντες,
 καὶ τοὺς ἵππους καὶ τὰ ὑποζύγια, οἰμωγῇ τε χρεώμε-
 5 νοι ἀπλέτω· ἅπασαν γὰρ τὴν Βοιωτὴν κατέιχε ἡχώ·
 ὡς ἀνδρὸς ἀπολομένου μετὰ γε Μαρδόνιον λογιματά-
 του παρὰ τε Πέρσῃσι καὶ βασιλεῖ. οἱ μὲν νυν βάρβα-
 ροι τρόπῳ τῷ σφετέρῳ ἀποθανόντα ἐτίμων Μασίστιον.

Οἱ δὲ Ἕλληνες, ὡς τὴν ἵππον ἐδέξαντο προσβάλ- 25
 λουσιν, καὶ δεξάμενοι ὥσαντο, ἐθάρσυσάν τε πολλῶ
 μᾶλλον, καὶ πρῶτα μὲν ἐς ἅμαξαν ἐσθέντες τὸν νε-
 κρὸν, παρὰ τὰς τάξεις ἐκόμιζον· ὁ δὲ νεκρὸς ἦν Θέης
 5 ἄξιός, μεγάλῃς εἵνεκα καὶ κάλλεος. τῶν δὲ εἵνεκα καὶ

faciendum deliberassent, decreverunt, quoniam sine imperio essent, redire ad Mardonium. (24.) Qui postquam in castra venerunt, acerbissimo luctu et *Mardonius* et universus exercitus *Masistium* sunt persecuti, se ipsos tondentes et equos et iumenta, lamentaque immensa tollentes, ut per totam Boeotiam echo resonaret; quippe mortuo viro apud Persas et apud regem post Mardonium spectatissimo. Atque ita quidem Barbari suo more mortuum *Masistium* honorarunt.

(25.) *Graeci* vero, postquam irruentem exceperant equitatum, exceptumque repulerant, tanto magis confirmati animis, primum quidem, currui impositum cadaver per singulos ordines deduxerunt; erat enim corpus spectatu dignum, cum ob proce-

ταῦτα ἐποίουν· ἐκλείποντες τὰς τάξεις, ἐφοίτεον θηρό-
 μνοι Μασίστιον. Μετὰ δὲ, ἔδοξέ σφι ἐπικαταβῆναι
 εἰς Πλαταιάς· ὁ γὰρ χώρὸς ἐφαίνετο πολλῶ ἐὼν ἐπι-
 τηδεώτερός σφι ἐνοστρατοπεδεύεσθαι ὁ Πλαταιῖκός τοῦ
 Ἑρυθραίου, τὰ τε ἄλλα, καὶ εὐϋδρότερος. ἐς τοῦτον δὲ 10
 τὸν χώρον, καὶ ἐπὶ τὴν κρήνην τὴν Γαργαφίην, τὴν ἐν τῷ
 χώρῳ τούτῳ εἶδον, ἔδοξέ σφι χρὸν εἶναι ἀπικέσθαι,
 καὶ διαταχθέντας στρατοπεδεύεσθαι. Ἀναλαβόντες δὲ
 τὰ ὅπλα, ἦσαν διὰ τῆς ὑπώρειός τοῦ Κιθαιρῶνός παρὰ
 Ὑσιᾶς εἰς τὴν Πλαταιίδα γῆν· ἀπικόμενοι δὲ, ἐτάσ- 15
 σοντο κατὰ ἔθνεα πλησίον τῆς τε κρήνης τῆς Γαργαφίης
 καὶ τοῦ τιμένεος τοῦ Ἀνδροκράτους τοῦ ἥρωος, διὰ
 26 ὅχλων τε οὐκ ὑψηλῶν καὶ ἀπέδου χωρίου. Ἐνθαῦτα

ritatem, tum ob formae praestantiam: sed et hac
 caussa illud ita circumduxerunt, quoniam vulgo
 milites relictis ordinibus ad spectandum *Masistium*
 frequentes adcurrerant. Deinde vero constituerunt
 ad Plataeas descendere, quum intellexissent *cam-*
pum Plataeensem et alias ob caussas et ob aquae
 copiam multo ipsis ad castra ponenda opportunio-
 rem esse quam Erythraeus campus. In hunc igitur
 campum et ad fontem *Gargaphiam*, qui in illo erat,
 descendendum sibi, ibique rite dispositis castra lo-
 canda iudicarunt. Igitur, sumtis armis, per Cithae-
 ron's montis radices praeter Hysias in Plataensium
 agrum contenderunt. Quo quum pervenissent, prope
 Gargaphiam fontem et Androcratis herois fanum,
 partim in tumulis haud ita editis, partim in pla-
 nitie, per populos dispositi consederunt. (26.) Ibi
 tum, dum cuique populo suus adsignatur locus, acris

ἐν τῇ διατάξει ἐγένετο λόγων πολλὸς ὠθισμὸς Τεγεατῶν
 τε καὶ Ἀθηναίων. ἰδικαίευν γὰρ αὐτοὶ ἑκάτεροι ἔχειν τὸ
 ἕτερον κέρας, καὶ καινὰ καὶ παλαιὰ παραφέροντες ἔρ-
 5 γα. τοῦτο μὲν, οἱ Τεγεῆται ἔλεγον τάδε· „Ἡμεῖς
 „ αἰεὶ κοτε ἀξιεύμεθα ταύτης τῆς τάξεως ἐκ τῶν συμ-
 „ μάχων πάντων, ὅσαι ἤδη ἔξοδοι καινὰ ἐγένοντο Πε-
 „ λοποννησίοις καὶ τὸ παλαιόν, καὶ τὸ νέον, ἐξ ἐκείνου
 „ τοῦ χρόνου ἐπεί τε Ἡρακλεῖδαι ἐπειρῶντο μετὰ τὸν Εὐ-
 10 „ ρυσθέος θάνατον κατιόντες εἰς Πελοπόννησον. τότε εὐρό-
 „ μεθα τοῦτο, διὰ πρῆγμα τοιόνδε. Ἐπεὶ μετὰ Ἀχαιῶν
 „ καὶ Ἰώνων τῶν τότε ὄντων ἐν Πελοποννήσῳ, ἐκβοηθή-
 „ σαντες εἰς τὸν Ἰσθμὸν, ἰζέμεθα ἀντίοι τοῖσι κατιούσι·
 „ τότε ὦν λόγος Ἕλλων ἀγορεύσασθαι, ὡς χρεὸν εἴη τὸν

verhorum contentio orta est inter Tegeatas et Athe-
 nienses; contententibus utrisque sibi hoc deberi ut
 alterum obtineant cornu, et tam nova quam antiqua
 facta in medium proferentibus. Ab altera enim parte
 Tegeatae haec dixere: *Nobis semper hic locus,*
quem in acie obtineremus, ab omnibus sociis tri-
butus est, in omnibus expeditionibus, quas iun-
ctis copiis Peloponnesii et olim et recentiori me-
moriam susceperunt; et id quidem ab eo inde tem-
pore, quo Heraclidae post Eurysthei obitum,
in Peloponnesum conati sunt redire. Tunc igitur
honorem hunc adquisivimus facto huiusmodi.
Quo tempore nos cum Achaeis, et cum Ionibus
qui tunc Peloponnesum incolebant, in Isthmum
egressi, castra opposita habuimus castris illorum
qui redire conabantur; tunc Hyllus memoratur
publice edixisse, non debere exercitum cum exer-

„μὲν στρατὸν τῷ στρατῷ μὴ ἀνακινδυνεύειν συμβάλλ- 15
 „λонта· ἐκ δὲ τοῦ Πελοποννησίου στρατοπέδου, τὸν αὖ
 „σφέων αὐτέων κρίνωσι εἶναι ἄριστον, τοῦτόν οἱ μouno-
 „μαχῆσαι ἐπὶ διακειμένοισι. ἔδοξε τε τοῖσι Πελοπον-
 „νησίοισι ταῦτα εἶναι ποιητέα, καὶ ἔταμον ὄρκια ἐπὶ
 „λόγῳ τοιῷδε· ἦν μὲν Ὑλλος νικήσῃ τὸν Πελοποννη- 20
 „σίῳν ἡγεμόνα, κατιέναι Ἡρακλείδας ἐπὶ τὰ πατρώϊα·
 „ἦν δὲ νικηθῇ, τὰ ἔμπαλιν Ἡρακλείδας ἀπαλλάσ-
 „σασθαι, καὶ ἀπάγειν τὴν στρατιήν, ἑκατὸν τε ἐτέων
 „μὴ ζητῆσαι κάτοδον εἰς Πελοπόννησον. προεκρίθη τε δὴ
 „ἐκ πάντων συμμάχων ἐθελοντῆς Ἐχεμος, ὁ Ἡρό- 25
 „που, τοῦ Φηγέος, στρατηγός τε ἑὼν καὶ βασιλεὺς
 „ἡμέτερος, καὶ ἐμounομάχῃσέ τε καὶ ἀπέκτεινε Ὑλ-
 „λον. Ἐκ τούτου τοῦ ἔργου εὐρόμεθα ἐν τοῖσι Πελο-

*citu praelio commisso periclitari, sed deligendum
 unum esse ex castris Peloponnesiorum, quem illi
 suorum fortissimum iudicassent, qui cum ipso
 certis conditionibus singulari pugna decertaret.
 Placuitque Peloponnesiis ita fieri; et iusiuran-
 dum sibi mutuo utrique in haec verba dederant:
 „Si Hyllus ducem vicisset Peloponnesiorum, He-
 raclidas in paternas possessiones esse restituen-
 dos; sin vinceretur, tum vero abituros Heraclidas
 exercitumque abducturos, et intra centum annos
 non conaturos in Peloponnesum redire.“ Delectus
 est autem ex omnibus sociis Echemus, Aëropi
 filius, Phegei nepos, dux et rex noster, qui ultro
 sese obtulerat; isque inita singulari pugna,
 Hyllum interfecit. Illo igitur facto a Peloponne-
 siis qui tunc fuere et alia honorifica praemia,*

- „πονησίοισι τοῖσι τότε καὶ ἄλλα γέρεα μεγάλα, τὰ
30 „διατελόμεν ἔχοντες, καὶ τοῦ κέρεος τοῦ ἐτέρου αἰεὶ
„ἡγεμονεύειν, κοινῆς ἐξόδου γινομένης. Ὑμῖν μὲν νυν,
„ὦ Λακεδαιμόνιοι, οὐκ ἀντιεύμεθα· ἀλλὰ, δίδόντες
„αἴρεσιν ὁκοτέρου βούλεσθε κέρεος ἄρχειν, παρίεμεν·
„τοῦ δὲ ἐτέρου Φαμὲν ἡμέας ἰκνέσθαι ἡγεμονεύειν,
35 „κατὰ περ ἐν τῷ πρόσθε χρόνῳ. Χωρὶς τε τούτου τοῦ
„ἀπηγμημένου ἔργου, ἀξιοτικότεροί εἰμεν Ἀθηναίων ταύ-
„την τὴν τάξιν ἔχειν. πολλοὶ μὲν γάρ τε καὶ εὖ ἔχον-
„τες πρὸς ὑμέας ἡμῖν, ἄνδρες Σπαρτιῆται, ἀγῶνες
„ἀγωνιόδαται, πολλοὶ δὲ καὶ πρὸς ἄλλους. οὕτω ὦν
40 „ἡμέας δίκαιον ἔχειν τὸ ἕτερον κέρας, ἢ περ Ἀθηναίους,
„οὐ γὰρ σφί ἐστι ἔργα οἷά περ ἡμῖν κατεργασμένα,
„οὐτ' ὦν καινὰ, οὔτε παλαιά.“ Οἱ μὲν ταῦτα ἔλεγον.

quae adhuc tenemus, et hoc consecuti sumus, ut alterum semper cornu ducamus quoties communis suscipitur expeditio. Cum vobis igitur, Lacedaemonii, non contendimus: sed optionem damus vobis utri cornu velitis praeesse, illoque vobis cedimus: sed ad nos hoc pertinere contendimus, ut, quemadmodum superiori tempore, sic et nunc alteri cornu praesimus. Praeter istud vero quod commemoravimus factum, sunt etiam alia ob quae digniores nos sumus qui hunc locum obtineamus, quam Athenienses. Etenim multa praeclara praelia adversus vos, Spartani, multaque item adversus alios fecimus. Quare aequum est, ut nos potius, quam Athenienses, alterum cornu habeamus: nam ab illis nec nuper, nec olim, tales res gestae sunt quales a nobis. Haec Tegeatae

- 27 Ἀθηναῖοι δὲ πρὸς ταῦτα ὑπεκρίναντο τάδε· „Ἐπιστά-
 „μεθα μὲν σύνοδον τήνδε μάχης εἵνεκα συλλεγῆναι πρὸς
 „τὸν βάρβαρον, ἀλλ’ οὐ λόγων. ἐπεὶ δὲ ὁ Τεγεάτης
 „προέθηκε παλαιὰ καὶ καινὰ λέγειν τὰ ἐκατέροισι ἐν
 „τῷ παντὶ χρόνῳ κατέργασται χρηστὰ, ἀναγκαίως 5
 „ἡμῖν ἔχει δηλώσαι πρὸς ὑμέας, ὅθεν ἡμῖν πατρώϊόν
 „ἔστι, ἐοῦσι χρηστοῖσι αἰεὶ, πρώτοισι εἶναι ἢ Ἀρκάσι.
 „Ἡρακλείδας, τῶν Φασὶ οὗτοι ἀποκτεῖναι τὸν ἡγεμόνα
 „ἐν Ἰσθμῷ, τοῦτο μὲν τούτους πρότερον, ἐξελαυνόμε-
 „νους ὑπὸ πάντων τῶν Ἑλλήνων εἰς τοὺς ἀπικοῖατο Φεύ- 10
 „γοντες δουλοσύνην πρὸς Μυκηναίων, μῦνοι ὑποδείξά-
 „μενοι, τὴν Εὐρυσθέος ὕβριν κατεύλομεν, σὺν κείνοισι
 „μάχῃ νικήσαντες τοὺς τότε ἔχοντας Πελοπόννησον.
 „τοῦτο δὲ, Ἀργείους τοὺς μετὰ Πολυνείκεος ἐπὶ Θή-

dixere. (27.) Ad quae Athenienses in hunc modum responderunt. Novimus quidem, pugnandi causa adversus Barbarum hic nos convenisse, non disputandi causa. At quoniam Tegeatarum dux et vetera et nova in medium protulit, quae ab utrisque nostrum ab omni inde memoria bene gesta sint, necesse est ut vobis exponamus, unde nobis, qui semper fortes fuimus, magis patrium sit, quam Arcadibus, ut primi simus. Primum Heraclidas, quorum hi ducem in Isthmo a se interfectum aiunt, hos antea, quum servitutem fugerent a Mycenaeis imminuentem, repulsique fuissent a Graecis omnibus quos adierant, nos soli recepimus, et Eurysthei iniuriis finem fecimus, reportata cum illis victoria de his qui tunc Peloponnesum tenebant. Deinde, quum Argivi cum

- 15 „βας ἐλάσαντας, τελευτήσαντας τὸν αἰῶνα, καὶ ἀτά-
 „φους καίμενους, στρατευσάμενοι ἐπὶ τοὺς Καδμείους,
 „ἀνελίσθαι τε τοὺς νεκροὺς Φαμεν, καὶ θάψαι τῆς
 „ἡμετέρης ἐν Ἐλευσῖνι. ἔστι δὲ ἡμῖν ἔργον εὖ ἔχον καὶ
 „ἐς Ἀμαζονίδας, τὰς ἀπὸ Θερμώδοντος ποταμοῦ ἐς-
 20 „βαλούσας κοτὲ ἐς γῆν τὴν Ἀττικὴν. καὶ ἐν τοῖσι
 „Τρωϊκοῖσι πόνοισι οὐδαμῶν ἐλειπόμεθα. Ἄλλ' οὐ γάρ
 „τι προέχει τούτων ἐπιμενεῖσθαι· καὶ γὰρ ἂν χρη-
 „στοὶ τότε ἔόντες, οὗτοί νῦν ἂν εἴεν Φλαυρότεροι· καὶ
 „τότε ἔόντες Φλαῦροι, νῦν ἂν εἴεν ἀμείνονες. Παλαιῶν
 25 „μὲν νῦν ἔργων ἄλις ἔστω. ἡμῖν δὲ εἰ μὴδὲν ἄλλο ἐστὶ
 „ἀποδοδεγμένον, ὥσπερ ἐστὶ πολλά τε καὶ εὖ ἔχοντα,
 „εἰ τέοισι καὶ ἄλλοισι Ἑλλήνων, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ
 „ἐν Μαραθῶνι ἔργου ἄξιοί εἰμεν τοῦτο τὸ γέρας ἔχειν,

Polynice contra Thebas profecti, ibique vita functi, insepulti iacerent, a nobis bello Cadmeis illato ablatos esse gloriamur mortuos, et in nostra terra Eleusine sepultos. Est etiam res a nobis praeclare gesta contra Amazonidas, quae olim a Thermodonte fluvio in terram Atticam incursionem fecerunt. Atque in Troiano etiam bello nullis fuimus secundi. Sed enim nil adtinēt, harum rerum facere mentionem: nam, qui tum fortes fuere, fieri potest ut iidem nunc sint deteriores; et qui tunc ignavi, iidem nunc fortiores. Itaque, de rebus olim gestis, haec sufficiant. Nos autem, si nullum aliud edidissemus factum, qui tamen multa, si qui alii ex Graecis, bene praeclareque gessimus; at propter unam certe Marathoniam victoriam digni sumus hoc honore, atque aliis

„καὶ ἄλλα πρὸς τούτῳ· οἵτινες μῦθοι Ἑλλήνων δὴ μου-
 „νομαχῆσαντες τῷ Πέρσῃ, καὶ ἔργῳ τοσούτῳ ἐπιχει- 30
 „ρήσαντες, περιεγεγόμεθα, καὶ ἐνίκησαμεν ἔθνεα ἕξ τε
 „καὶ τεσσαράκοντα. ἀρ' οὐ δίκαιοί εἰμεν ἔχειν ταύτην
 „τὴν τάξιν ἀπὸ τούτου μύθου τοῦ ἔργου; Ἄλλ', οὐ γὰρ
 „ἐν τῷ τοιῷδε τάξις εἵνεκα στασιάζειν πρέπει, ἄρτιοί
 „εἰμεν πείθεσθαι ὑμῖν, ὦ Λακεδαιμόνιοι, ὥα δοκέει ἐπι- 35
 „τηδαιότατον ἡμῶς εἶναι εἶσθαι, καὶ κατ' οὐσίνας.
 „πάντῃ γὰρ τεταγμένοι, πειρησόμεθα εἶναι χρηστοί.
 28 „ἐξηγέεσθε δὲ ὡς πεισομένων.“ Οἱ μὲν ταῦτα ἀμεί-
 „βοντο. Λακεδαιμονίων δὲ ἀνέβωσε ἅπαν τὸ στρατότε-
 „δον Ἀθηναίους ἀξιονικότερους εἶναι ἔχειν τὸ κέρας ἢ περ
 Ἀρκάδας. οὕτω δὲ ἔσχον οἱ Ἀθηναῖοι, καὶ ὑπερβαλόν-
 το τοὺς Τεγεάτας.

etiam insuper honoribus: qui ex omnibus Graecis soli cum Persa pugnavimus, tantamque rem aggressi superiores discessimus, et de sex et quadraginta populis victoriam reportavimus. Nonne hac una re gesta commeruimus, ut hic nobis locus in acie tribuatur? At, quum in hoc temporis momento non deceat de loco quo quisque in acie locetur altercari, parati nos sumus vobis parere, Lacedaemonii, et ibi stare ubi et contra quos ut locemur opportunissimum vobis fuerit visum. Nam ubicumque fuerimus locati, operam dabimus ut fortes nos viros praestemus. Imperate igitur, et nos obsequemur. (28.) Hoc quum illi respondissent, universus Lacedaemoniorum exercitus adclamavit Atheniensibus, digniores illos esse qui cornu praecessent, quam Arcades. Atque ita Athenienses, victis Tegeatis, honorem illum sunt consecuti.

Μετὰ δὲ ταῦτα, ἐτάσσοντο ὧδε οἱ ἐπιφοιτῶντές τε
καὶ οἱ ἀρχὴν ἐλθόντες Ἕλληνας. τὸ μὲν δεξιὸν κέρας
εἶχον Λακεδαιμονίων μύριοι· τούτων δὲ τοὺς πεντακίς-
χιλίους, ἑόντας Σπαρτιήτας, ἐφύλασσον ψилоὶ τῶν
10 εἰλωτέων πεντακισχίλιοι καὶ τρισμύριοι, περὶ ἄνδρα ἕκα-
στον ἐπὶ τεταγμένοι. προσεχέας δὲ σφι εἵλοντο ἐστά-
ναι οἱ Σπαρτιῆται τοὺς Τεγεάτας, καὶ τιμῆς εἵνεκα
καὶ ἀρετῆς. τούτων δ' ἔσαν ὀπλίται χίλιοι καὶ πεντη-
κόσιοι. μετὰ δὲ τούτους ἴσταντο Κορινθίων πεντακισχί-
15 λιοι· παρὰ δὲ σφι εὔροντο παρὰ Πausανίῳ ἐστάναι
Ποτιδαϊγέων τῶν ἐκ Παλλήνης τοὺς παρόντας τριη-
κοσίους. τούτων δὲ ἐχέμενοι ἴσταντο Ἀρκάδες Ὀρχο-
μένιοι ἑξακόσιοι· τούτων δὲ, Σικυώνιοι τρισχίλιοι. τού-
τέων δὲ εἶχοντο Ἐπιδαυρίων ὀκτακόσιοι. παρὰ δὲ τού-
20 τοὺς, Τροιζηνίων ἐτάσσοντο χίλιοι· Τροιζηνίων δὲ ἐχό-

Post haec, *Graecorum acies* (*ad Plataeas*), quum
eorum qui initio convenerant, tum qui paulatim
supervenerant, in hunc modum ordinata est. Dex-
trum cornu *Lacedaemonii* tenuere, numero decies
mille, quorum quinque millia *Spartani* fuere, quos
custodiebant *Hilotae* tricies quinquies mille, sep-
tem *hilotae* cuique viro adtributi. Proximum locum
Spartani Tegeatis tribuerunt, et honoris caussa, et
virtutis: erantque hi mille et quingenti graviter ar-
mati. Post hos locati *Corinthiorum* quinque millia:
qui a *Pausania* impetrarunt, ut iuxta ipsos starent
Potidaeatae qui aderant ex *Pallene*, numero trecenti.
His proximi locati *Arcades Orchomenii* sexcenti;
tum *Sicyonii* ter mille; iuxtaque hos *Epidaurii*
octingenti; quibus proximi *Troezenii* mille; tum

μενοι, Λεπρεπτιέων διηκόσιοι· τούτων δέ, Μυκηναίων
καὶ Τιρυνθίων τετρακόσιοι· τούτων δὲ ἐχόμενοι, Φλιά-
σιοι χίλιοι. παρὰ δὲ τούτους ἕστασαν Ἑρμιονέες τριη-
κόσιοι. Ἑρμιονέων δὲ ἐχόμενοι ἴσταντο Ἐρετριέων τε καὶ
Στυρέων ἑξακόσιοι· τούτων δὲ Χαλκιδέες τετρακόσιοι· 25
τούτων δέ, Ἀμπρακινιέων πεντηκόσιοι. μετὰ δὲ τού-
τους, Λευκαδίων καὶ Ἀνακτορίων ὀκτακόσιοι ἕστασαν·
τούτων δὲ ἐχόμενοι, Παλές οἱ ἐκ Κεφαλλήνης διη-
κόσιοι. μετὰ δὲ τούτους, Αἰγινιτέων πεντηκόσιοι ἐτά-
χθησαν. παρὰ δὲ τούτους ἐτάσσοντο Μεγαρέων τρισχί- 30
λιοι. εἶχοντο δὲ τούτων, Πλαταιέες ἑξακόσιοι. τελευ-
ταῖοι δὲ καὶ πρῶτοι Ἀθηναῖοι ἐτάσσοντο, κέρας ἔχον-
τες τὸ εὐάνυμον, ὀκτακισχίλιοι· ἐστρατήγεε δ' αὐτίαν
29 Ἀριστείδης ὁ Λυσιμάχου. Οὗτοι, πλὴν τῶν ἑπτὰ
περὶ ἕκαστον τεταγμένων Σπαρτιήτησι, ἔσαν ὅπλιται·
συνάπαντες ὄντες ἀριθμὸν τρεῖς τε μυριάδες, καὶ ἑκτῶ

iuxta Troezenios *Lepreatae* ducenti; tum *Mycenaei*
et *Tirynthii* quadringenti; quibus proximi, *Phliasii*
mille; ac dein *Hermionenses* trecenti. Proximi
Hermionensibus locati *Eretrienses* et *Styrenses* sex-
centi: post quos *Chalcidenses* quadringenti, et *Am-
praciatae* quingenti; deinde *Leucadii* locati erant et
Anactorii, numero octingenti: hisque proximi *Palen-
ses* ex Cephallenia ducenti. Post hos *Aeginetae* stabant
quingenti; et iuxta illos *Megarenses* locati ter mille;
tum *Plataeenses* sexcenti. Postremi vero et primi
Athenienses stabant, laevum cornu tenentes, numero
octies mille; quibus *Aristides* praeerat, *Lysimachi*
filius. (29.) Hi cuncti, exceptis septem illis cuique
Spartanorum adtributis, graviter fuere armati; nu-
mero, simul omnes, tricies octies mille et septin-

χιλιάδες, καὶ ἑκτοντάδες ἑπτὰ. ὀπλῖται μὲν οἱ πάν-
 5 τες συλλεγέμενοι ἐπὶ τὸν βαρβαρον, ἔσαν τοσούτοι. Ψι-
 λῶν δὲ πλῆθος ἦν τόδε. τῆς μὲν Σπαρτιτικῆς τάξις,
 πεντακισχίλιοι καὶ τρισμύριοι ἄνδρες, ὡς ὄντων ἑπτὰ
 περὶ ἑκάστον ἄνδρα· καὶ τούτων πᾶς τις παρήρητο ὡς
 εἰς πόλεμον. οἱ δὲ τῶν λοιπῶν Λακεδαιμονίων καὶ Ἑλ-
 10 λήνων ψилоὶ, ὡς εἰς περὶ ἑκάστον ἑὼν ἄνδρα, πεντα-
 κόσιοι καὶ τετρακισχίλιοι καὶ τρισμύριοι ἔσαν. ψιλῶν
 μὲν δὴ τῶν ἀπάντων μαχίμων ἦν τὸ πλῆθος ἕξ τε μυ-
 ριάδες, καὶ ἑννέα χιλιάδες, καὶ ἑκατοντάδες πέντε.
 Τοῦ δὲ σύμπαντος Ἑλληνικοῦ τοῦ συνελθόντος εἰς Πλα- 30
 ταιὰς σὺν τε ὀπλίτῃσι καὶ ψιλοῖσι τοῖσι μαχίμοισι, ἑν-
 δεκα μυριάδες ἔσαν, μίης χιλιάδος, πρὸς δὲ, ὀκτακο-
 σίων ἀνδρῶν καταδέουσαι. σὺν δὲ Θεσπίων τοῖσι πα-
 5 ρεοῦσι ἔξεπληροῦντο αἱ ἑνδεκα μυριάδες. παρῆσαν γάρ

genti. Iste igitur fuit *numerus graviter armato-
 rum*, qui ad pugnandum contra Persam convene-
 rant. *Leviter vero armatorum numerus* hic fuit. In
 Spartanorum ordinibus tricies quinquies mille viri,
 quippe septem circa quemque virum; eratque ho-
 rum quisque ad bellum instructus. Reliquorum vero
 Lacedaemoniorum et Graecorum leviter armati,
 unus fere circa quemque virum, fuere tricies quater
 mille et quingenti. Itaque leviter armatorum nume-
 rus universus fuit sexaginta novem millium et quin-
 gentorum. (30.) Itaque *universus numerus Grae-
 carum copiarum ad Plataeas*, simul sumta et gravi
 et levi armatura, fuit centum et decem millium,
 minus mille et octingentis. Adiunctis vero Thespien-
 sibus qui aderant, completus est numerus centum
 et decem millium. Adfuerunt enim etiam in castris

καὶ Θεσπείων ἐν τῷ στρατοπέδῳ οἱ περιέοντες, ἀριθμὸν
 ἐς ὀκτακοσίους καὶ χιλίους· ὅπλα δὲ οὐδ' οὗτοι εἶχον.
 Οὗτοι μὲν νυν ταχθέντες ἐπὶ τῷ Ἀσωπῷ ἐστρατοπε-
 δεύοντο.

- 31 Οἱ δὲ ἀμφὶ Μαρδόνιον βάρβαροι, ὡς ἀπεκρήδυσαν
 Μασίστιον, παρήσαν, πυθόμενοι τοὺς Ἕλληνας εἶναι ἐν
 Πλαταιῇσι, καὶ αὐτοὶ ἐπὶ τὸν Ἀσωπὸν τὸν ταύτη
 ῥέοντα. ἀπικόμενοι δὲ, ἀντετάσσοντο ὧδε ὑπὸ Μαρδο-
 νίου. Κατὰ μὲν Λακεδαιμονίους ἔστησε Πέρσας· καὶ 5
 δὴ, πολλὸν γὰρ περιέασαν πλήθει οἱ Πέρσαι, ἐπὶ τε
 τάξιν πλεῦνας ἐκεκοσμέατο, καὶ ἐπέϊχον τοὺς Τεγέ-

XXXI. In edit. Iungerm. Gal. et Gron. h. l. pro Cap.
 XXXI. per errorem repetitur numerus XXX. ac deinde pro
 Cap. XXXII. adponitur numerus XXXI. et sic porro. Qui
 error quum correctus sit a Wesselingio, eo factum est,
 ut inde ab hoc loco, per reliquum librum nonum, numerus
 Capitum sive Sectionum in edit. Wess. Schaesf. et Borh.
 et in nostra hac editione, unitate superet numerum quem
 praeferunt superiores editiones. Larcherus caput XXX.
 et XXXI. pro uno numerans, in sequentium capitum nu-
 mero cum ed. Gron. consentit.

quotquot supererant Thespiensium, ad mille octin-
 genti: sed illi quidem nonnisi leviter armati. Graeci
 igitur, ita ordinati, ad Asopum castra habuere.

(31.) *Barbari* cum *Mardonio*, postquam finem
 fecerunt parentandi *Masistio*, quum cognovissent
Graecos ad Plataeas esse, ipsi quoque ad *Asopum*,
 qui illac fluit, se contulerunt. Quo ubi venere, *Graecis*
 in hunc modum oppositi sunt a *Mardonio*. Con-
 tra *Lacedaemonios* locavit *Persas*; qui quidem,
 quum illos multitudine longe superarent, non solum
 plures in ordines locati, sed *Tegeatis* etiam oppositi

τας. ἔταξε δὲ οὕτω· ὅ τι μὲν ἦν αὐτοῦ δυνατώτατον
 πᾶν ἀπολέξας, ἕστησε ἀντίον Λακεδαιμονίων· τὸ δὲ
 10 ἀσθενέστερον παρέταξε κατὰ τοὺς Τεγεάτας. ταῦτα δ'
 ἐποίησε, φραζόντων τε καὶ διδασκόντων Θηβαίων. Περ-
 σέων δὲ ἐχομένους ἔταξε Μήδους· οὗτοι δὲ ἐπέσχον Κο-
 ρινθίους τε καὶ Ποτιδαιήτας, καὶ Ὀρχομενίους τε καὶ
 Σικυωνίους. Μήδων δὲ ἐχομένους ἔταξε Βακτρίους· οὗ-
 15 τοι δὲ ἐπέσχον Ἐπιδαυρίους τε καὶ Τροϊζηνίους, καὶ
 Λεπρεήτας τε καὶ Τυρινθίους, καὶ Μυκηναίους τε καὶ
 Φλιασίους. μετὰ δὲ Βακτρίους ἕστησε Ἰνδούς· οὗτοι δὲ
 ἐπέσχον Ἑρμιονίους τε καὶ Ἐρετρίους, καὶ Στυρείους τε
 καὶ Χαλκιδίους. Ἰνδῶν δὲ ἐχομένους Σάκας ἔταξε· οἱ
 20 ἐπέσχον Ἀμπρακίητας τε καὶ Ἀνακτορίους, καὶ Λευ-
 καδίους, καὶ Παλίας, καὶ Αἰγινήτας. Σακίων δὲ ἐχο-
 μένους ἔταξε ἀντία Ἀθηναίων τε καὶ Πλαταιέων καὶ

stabant. Ordinavit eos autem Mardonius ita, ut sele-
 ctos suorum validissimos quosque opponeret Lace-
 daemoniis, infirmiores vero contra Tegeatas locaret:
 idque fecit a Thebanis monitus. Persis proximos
Medos locavit; qui ex adverso Corinthios habebant
 et Potidaeas et Orchomenios et Sicyonios. A la-
 tere Medorum *Bactrios* locavit, Epidauriis oppo-
 sitos et Troezeniis; item Lepreatis, Tyrinthiis, My-
 cenaeis et Phliasiis. Post Bactrios, *Indos* locavit,
 quibus ex adverso Hermionenses stabant et Eretrien-
 ses et Styrenses et Chalcidenses. Proxime Indis *Sacas*
 locavit, Ampraciatis oppositos et Anactoriis et Leu-
 cadiis et Palensibus et Aeginetis. Proximos Sacis, ex
 adverso Atheniensium et Plataeensium et Megaren-
 sium, *Boeotos* locavit et *Locros* et *Malienses* et

Μεγαρέων, Βοιωτούς τε καὶ Λοκρούς, καὶ Μηλιάς τε καὶ Θεσσαλούς, καὶ Φωκέων τοὺς χιλίους. οὐ γὰρ ὦν ἅπαντες οἱ Φωκέες ἐμῆδισαν· ἀλλὰ τινες αὐτέων καὶ 25 τὰ Ἑλλήνων ἡὔξον, περὶ τὸν Παρησσοῦν κατελιγμένοι· καὶ ἐνθεῦτεν ὀρμεώμενοι, ἔφερόν τε καὶ ἤγον τὴν τε Μαρδονίου στρατιὴν καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ ὄντας Ἑλλήνων. ἔταξε δὲ καὶ Μακεδόνας τε καὶ τοὺς περὶ Θεσσα- 32 λίην οἰκημένους κατὰ τοὺς Ἀθηναίους. Ταῦτα μὲν τῶν 30 ἐθνέων τὰ μέγιστα ὀνόμασται τῶν ὑπὸ Μαρδονίου ταχθέντων, τὰ περ ἐπιφανέστατά τε ἦν καὶ λόγου πλείστου. ἐνῆσαν δὲ καὶ ἄλλων ἐθνέων ἄνδρες ἀναμεμιγμένοι, Φρυγῶν τε καὶ Θρηίκων, καὶ Μυσῶν τε καὶ Παιό- 5 νων, καὶ τῶν ἄλλων· ἐν δὲ, καὶ Αἰθιοπίων τε, καὶ Αἰγυπτίων οἱ τε Ἑρμοτύβιες καὶ οἱ Καλασίριες καλεόμενοι, μαχαιοφόροι· οἵπερ εἰσὶ Αἰγυπτίων μῦθοι μάχιμοι.

Thessalos et mille illos; quos memoravi, Phocenses. Nec enim omnes Phocenses a partibus Medorum stabant; sed eorum nonnulli etiam cum Gracis faciebant, circa Parnassum conglobati, indeque impetu facto exercitum Mardonii, et Graecos qui cum eo erant, vexabant praedamque ex illis agebant. Insuper vero etiam Macedonas, et populos Thessaliae finitimos, Atheniensibus Mardonius opposuit. (32.) Quos adhuc nominavi populos a Mardonio in acie locatos, hi numerosiores sunt maiorisque momenti. Mixti his autem fuere ex aliis populis viri, Phryges, Thraces, Mysi, Pacones, alique. Aduere etiam ex Aethiopibus selecti, et Aegyptiorum Hermotybies et Calasyries (qui vocantur) gladiis armati; qui soli sunt Aegyptiorum milites. Hos autem Mardo-

τούτους δὲ ἔτι ἐὼν ἐν Φαλήρῳ, ἀπὸ τῶν πηλῶν ἀπεβί-
 10 βάσατο, ἐόντας ἐπιβάτας· οὐ γὰρ ἐτάχθησαν ἐς τὸν
 πεζὸν τὸν ἅμα Ξέρξῃ ἀπικόμενον ἐς Ἀθήνας Αἰγύπτισι.
 Τῶν μὲν δὲ βαρβάρων ἔσαν τριήκοντα μυριάδες, ὡς
 καὶ πρότερον διδήλωται· τῶν δὲ Ἑλλήνων τῶν Μαρδο-
 νίου συμμάχων οἶδε μὲν οὐδεὶς ἀριθμόν· οὐ γὰρ ὧν ἥριθ-
 15 μήθησαν· ὡς δὲ ἐπεικασαί, ἐς πέντε μυριάδας συλ-
 λεγῆναι εἰκάζω. Οὗτοι οἱ παραταχθέντες πεζοὶ ἔσαν·
 ἢ δὲ ἵππος χωρὶς ἐτέτακτο.

Ὡς δὲ ἄρα πάντες οἱ ἐτετάχατο κατὰ τε ἔθνη καὶ 33
 κατὰ τέλεα, ἐνθαῦτα τῇ δευτέρῃ ἡμέρῃ ἐθύοντο καὶ ἀμ-
 φότεροι. Ἑλλῆσι μὲν Τισαμενὸς Ἀντιόχου ἦν ὁ θυό-
 μενος· οὗτος γὰρ δὴ εἶπετο τῷ στρατεύματι τούτῳ μάν-
 5 τις τὸν, ἐόντα Ἡλεῖον καὶ γένιος τοῦ Ἰαμιδῆϊαν Κλυ-

nus, quum adhuc Phaleri esset, e navibus adscive-
 rat quarum propugnatores erant: nec enim Aegyptii
 in peditatu fuerant, qui cum Xerxe Athenas venit.
 Iam Barbarorum quidem numerus qui cum Mardo-
 nio erant, ut iam supra dixi, trecenta millia fuere:
 Graecorum vero numerum, qui ei socii aderant,
 nemo novit, nec enim initus illorum numerus est;
 sed, si coniectura licet uti, ad quinquaginta millia
 coacta fuisse coniicio. Hic igitur peditatus fuit, eo
 quo dixi modo in acie locatus: equitatus autem
 seorsim instructus stabat.

(33.) Cunctis ita per populos et per manipulos
 dispositis, dein postridie utrique sacra fecerunt.
 Graecis *Tisamenus*, Antiochi filius, sacrificator erat:
 hic enim exercitum hunc ut vates sequebatur. Eleus
 is fuit, Clytiades [*id est, ex Clytii familia*] de

τιάδην, Λακεδαιμόνιοι ἐποίησαντο λεωσφέτερον. Τισα-
 μενῶ γὰρ μαντευομένῳ ἐν Δελφοῖσι περὶ γόνου, ἀνείλε
 ἡ Πυθίη, ἀγῶνας τοὺς μεγίστους ἀναιρήσεσθαι πέντε.
 ὁ μὲν δὲ ἀμαστῶν τοῦ χρηστηρίου, προσεῖχε γυμνα-
 σίοισι, ὡς ἀναιρησόμενος γυμνικούς ἀγῶνας. ἀσκέων 10
 δὲ πεντάεθλον, παρὰ ἐν πάλαισμα ἔδραμε νικᾶν Ὀλυμ-
 πιάδα, Ἰερωνύμῳ τῷ Ἀνδρίῳ ἐλθὼν ἐς ἔριν. Λακεδαι-
 μόνιοι δὲ, μαθόντες οὐκ ἐς γυμνικούς, ἀλλ' ἐς ἀρήτους
 ἀγῶνας φέρον τὸ Τισαμενοῦ μαντήιον, μισθῶ ἐπειρῶν-
 το πείσαντες Τισαμενὸν ποιέεσθαι ἅμα Ἡρακλειδέων 15
 τοῖσι βασιλεῦσι ἡγεμόνα τῶν πολέμων. ὁ δὲ, ὁρέων περὶ
 πολλοῦ ποιευμένους Σπαρτιήτας Φίλον αὐτὸν προσθέ-
 σθαι, μαθὼν τοῦτο, ἀνέτιμα, σημαίνων σφι, ὡς „ἦν
 μιν πολὺν σφέτερον ποιήσωνται, τῶν πάντων μεταδι-

gente Iamidarum : quem Lacedaemonii civem adop-
 taverant. Scilicet quum Delphicum oraculum *Tisa-*
menus de prole consulisset, responderat ei Pythia,
quinque maximis certaminibus victoriam illum re-
portaturum. Itaque gymniciis certaminibus dedit ope-
 ram, tamquam in his victoriam reportaturus: et quin-
 quertium exercens, Olympiae certamine inito cum
 Hieronymo, genere Andrio, in eo erat ut victoria po-
 tiretur, sed uno luctae certamine victus est. Tunc Lacedaemonii, intelligentes ad bellica certamina, non ad gymnica, spectare responsum Tisameno editum, conati sunt Tisamenum proposita mercede sibi conciliare, eique persuadere ut unā cum regibus de Heraclidarum genere dux ipsis esset bellorum. At ille, ubi vidit multum interesse Lacedaemoniorum, amicum se illis et socium adiungi, auxit pretium, dixitque, *si se in civium numerum vellent cooptare; omniumque*

20 δόντες, ποιήσει ταῦτα, ἐπ' ἄλλω μισθῷ δ' οὐ." Σπαρ-
 τῆται δὲ, πρῶτα μὲν, ἀκούσαντες, δεινὰ ἐποιεῦντο καὶ
 μετίεσαν τῆς χρησιμοσύνης τὸ παράπαν. τέλος δὲ, δει-
 ματος μεγάλου ἐπικρεμαμένου τοῦ Περσικοῦ τούτου
 στρατευματος, καταίνεον μετιόντες. ὁ δὲ, γνούς τετραμ-
 25 μένους σφέας, οὐδ' οὕτω ἔφη ἔτι ἀρκέσθαι τούτοις
 μόνοις, ἀλλὰ δεῖν ἔτι καὶ τὸν ἀδελφεὸν ἐαυτοῦ Ἥγιῃν
 γίνεσθαι Σπαρτιήτην ἐπὶ τοῖσι αὐτοῖσι λόγοις τοῖσι καὶ
 αὐτὸς γίνεται. Ταῦτα δὲ λέγων οὗτος ἐμμέετο Με- 34
 λάμποδα, ὡς εἰκάσαι βασιλῆήν τε καὶ πολιτήν,
 αἰτέμενος. καὶ γὰρ δὴ καὶ Μελάμπους, τῶν ἐν Ἀρ-
 γεῖ γυναικῶν μανισίων, ὡς μιν οἱ Ἀργεῖοι ἐμισθοῦντο
 5 ἐκ Πύλου παῦσαι τὰς σφετέρας γυναῖκας τῆς νούσου,
 μισθὸν προετίνατο τῆς βασιλείης τὸ ἥμισυ. οὐκ ἀνα-

*iurium participem reddere, tunc se id facturum,
 alio autem pretio minime. Quo audito, primum
 indignati Spartani, missam fecerunt illius artem di-
 vinandi. Ad extremum vero, quum ingens eis me-
 tus impenderet a Persico hoc exercitu, consentientes
 in conditionem, arcessiverunt virum. At ille, ubi
 mutatam vidit eorum sententiam, ne sic quidem,
 ait, sufficere sibi hoc unum, sed oportere etiam
 fratrem suum Hagian eadem conditione, qua ipse,
 fieri Spartanum. (34.) Haec ille dicens, postula-
 tis suis imitatus est Melampodem, si regiam digni-
 tatem cum iure civitatis licet conferre. Melampus
 enim, quum Argis mulieres furore essent corre-
 ptæ, et Argivi illum proposita mercede Pylo vellent
 arcessere, ut morbo liberaret mulieres, mercedem
 postulaverat dimidium regni. Qua repudiata condi-
 Herod. T. IV. P. I.*

σχομένων δὲ τῶν Ἀργείων, ἀλλ' ἀπιόντων, ὡς ἐμαί-
νοντο πολλῶ πλεῦνες τῶν γυναικῶν, οὕτω δὴ ὑποστάν-
τες τὰ ὁ Μελάμπους προτείνεται, ἥσαν ὁώσοντες οἱ ταῦ-
τα. ὁ δὲ ἐνθαῦτα δὴ ἐπορεύεται, ὁρῶν αὐτοὺς τετραμ- 10
μένους, Φάς, „ἢν μὴ καὶ τῷ ἀδελφεῷ Βίαντι μετα-
δῶσι τὸ τρίτημόριον τῆς βασιλείης, οὐ ποιήσειν τὰ βού-
λονται.“ οἱ δὲ Ἀργεῖοι, ἀπειληθέντες ἐς στεινόν, κα-
35 ταινέουσι καὶ ταῦτα. Ὡς δὲ καὶ Σπαρτιῆται, ἐδέον-
το γὰρ δεινῶς τοῦ Τισαμενοῦ, πάντως συνεχώρεόν οἱ.
συγχωρησάντων δὲ καὶ ταῦτα τῶν Σπαρτιῆται, οὕτω
δὴ πέντε σφι μαντευόμενος ἀγῶνας τοὺς μεγίστους Τι-
σαμενὸς ὁ Ἥλεις, γενόμενος Σπαρτιῆτης, συγκατα- 5
φέρει. μῶνοι δὲ δὴ πάντων ἀνθρώπων ἐγένοντο οὗτοι Σπαρ-

XXXV. 2. πάντως. πάντων *suspiciatus sum opportuisse.*

tione postquam digressi sunt Argivi, quum multo
etiam plures mulieres in insaniam incidissent, ita
demum in conditionem a Melampode propositam
consentientes, adierunt eum, id quod ille postula-
verat daturi. At tunc ille, mutatam videns horum
sententiam, aucta cupiditate, ait, *nisi fratri ipsius
Bianti tertiam regni partem traderent, non esse
se illis morem gesturum.* Et Argivi, in angustias
adducti, in hanc etiam conditionem consenserunt.
(35.) Pari modo etiam *Spartani*, quum *Tisamenum*
sibi adiungere vehementer cuperent, omnibus eius
postulatis concesserunt. Quae postquam ei Spartani
indulserunt, ad quinque maximas reportandas victo-
rias Tisamenus Eleus, nunc Spartanus factus, ope-
ram suam illis arte suâ divinandi contulit. Sunt au-
tem isti duo ex omnibus hominibus soli, quos Spar-

τιήτησι πολιῆται. οἱ δὲ πέντε ἀγῶνες, οἷδε ἐγένοντο·
 εἰς μὲν καὶ πρῶτος, οὗτος ὁ ἐν Πλαταιῇσι· ἐπὶ δὲ, ὁ
 ἐν Τεγέῃ πρὸς Τεγεάτας τε καὶ Ἀργείους γενόμενος·
 10 μετὰ δὲ, ὁ ἐν Διπαιεῦσι πρὸς Ἀρκάδας πάντας, πλὴν
 Μαντινέων· ἐπὶ δὲ, ὁ Μεσσηνίων ὁ πρὸς Ἴσθμῳ· ὕστα-
 τος δὲ, ὁ ἐν Τανάγρῃ πρὸς Ἀθηναίους τε καὶ Ἀργείους
 γενόμενος. οὗτος δὲ ὕστατος κατέργασθη τῶν πέντε
 ἀγῶνων. Οὗτος δὴ τότε τοῖσι Ἕλλησι ὁ Τισαμενός, 36
 ἀγόντων τῶν Σπαρτιητέων, ἐμαντεύετο ἐν τῇ Πλα-
 ταιίδι. τοῖσι μὲν νυν Ἕλλησι καλὰ ἐγίνετο τὰ ἱερά,
 ἀμυνομένοισι· διαβᾶσι δὲ τὸν Ἀσωπὸν καὶ μάχης ἀφ-
 5 χουσι, οὐ.

Μαρδονίῳ δὲ, προθυμομένῳ μάχης ἄρχειν, οὐκ ἐπι- 37

XXXV. 11. Ἰσθμῳ. Ἰθώμη corrigit virt docti, et sic ed.
 Borh.

tani in civium numerum cooptarunt. Quinque vero certamina, in quibus ope Tisameni victoriam Spartani reportarunt, haec sunt: primum hoc, ad Plataeas; deinde illud ad Tegeam, contra Tegeatas et Argivos; tertium, in Dipaeensibus adversus universos Arcadas, exceptis Mantinensibus; quartum, adversus Messenios ad Isthmum; [sive rectius, ad Ithomam;] quintum, ad Tanagram contra Athenienses et Argivos: hoc postremum peractum est certamen ex illis quinque. (36.) Hic igitur tunc Tisamenus, Spartanos comitatus, interpres sacrorum ad Plataeas fuit Graecis. Et felicem rei exitum Graecis portendebant sacra, si sese defenderent; parum prosperum autem, si Asopum transirent, et pugnae facerent initium.

(37.) Mardonius vero, quum cuperet initium

τήδεα ἐγίνετο τὰ ἱρά· ἀμυνομένῳ δὲ καὶ τούτῳ καλά·
καὶ γὰρ οὗτος Ἑλληνικοῖσι ἱροῖσι ἐχρέετο, μάντιν ἔχων
Ἥγησίστρατον, ἄνδρα Ἥλειόν τε καὶ τῶν Τελλιαδῶν
εἶοντα λογιμαῖατον. τὸν δὲ πρότερον τούτων Σπαρτιῇ- 5
ται λαβόντες, ἔδησαν ἐπὶ θανάτῳ, ὡς πεπονθότες πολ-
λά τε καὶ ἀνάρσια ὑπ' αὐτοῦ. ὁ δὲ, ἐν τούτῳ τῷ κα-
κῷ ἐχόμενος, ὥστε τρέχων περὶ τῆς ψυχῆς, πρό τε
τοῦ θανάτου πεισόμενος πολλά τε καὶ λυγρὰ, ἔργον
ἐργάσατο μέζον λόγου. ὡς γὰρ δὴ ἐδέδετο ἐν ξύλῳ σι- 10
δηροδέτω, ἐστενειχθέντος κως σιδηρίου ἐκράτησε· αὐτίκα
δὲ ἐμηχανᾶτο ἀνδρειότατον ἔργον πάντων τῶν ἡμεῖς
ἴδμεν. σταβμησάμενος γὰρ ὅπως ἐξελεύσεται οἱ τὸ λοι-
πὸν τοῦ ποδὸς, ἀπέταμε τὸν ταρσὸν ἑωυτοῦ. ταῦτα δὲ
ποιήσας, ὥστε Φυλασσόμενος ὑπὸ Φυλάκων, διορύξας 15

facere pugnandi, non opportuna habuit sacra; sed
huic quoque, si sese defenderet, fausta omnia por-
tendebantur. Usus est enim etiam ille Graecanicis
sacris; eratque illi *vates Hegesistratus*, civis Eleus,
et Telliadarum nobilissimus. Eumdem virum antea
Spartani, a se captum, in vincula coniecerant, et
supplicio destinaverant, quippe multa indigna ab
eo perpassi. Ille vero, hac calamitate circumventus,
utpote cui non modo capitis imminebat poena, sed
ante mortem etiam multa tristitia patienda, facinus
commisit dictu incredibile. Quum enim ligno illiga-
tus esset ferro revincto, illatum forte ferreum instru-
mentum nactus, continuo facinus molitus est om-
nium quae novimus fortissimum. Postquam enim
perpendit quo pacto reliquum pedem e compede
educeret, anteriorem pedis partem sibi praecidit. Quo

τὸν τοῖχον. ἀπέδρη ἐς Τεγέην, τὰς μὲν νύκτας πορευό-
μενος, τὰς δὲ ἡμέρας καταδύνων ἐς ὕλην καὶ αὐλιζό-
μενος· οὕτω ὥστε, Λακεδαιμονίων πανδημεὶ διζημέ-
νων, τρίτῃ εὐφρόνῃ γενέσθαι ἐν Τεγέῃ· τοὺς δὲ ἐν θά-
20 ματι μεγάλῳ ἐνέχεσθαι τῆς τε τόλμης, ὁρόντας τὸ
ἡμίτομον τοῦ ποδὸς κείμενον, καί κεινον οὐ δυναμένους
εὐρεῖν. Τότε μὲν οὕτω διαφυγὼν Λακεδαιμονίους, κα-
ταφεύγει ἐς Τεγέην, εὐῶσαν οὐκ ἀρβύμην Λακεδαιμο-
νίοισι τοῦτον τὸν χρόνον. ὕγις δὲ γενόμενος, καὶ προς-
25 ποιησάμενος ξύλινον πόδα, κατεστήκει ἐκ τῆς ἰθείης
Λακεδαιμονίοισι πολέμιος. οὐ μέντοι ἔς γε τέλος οἱ
συνήνεικε τὸ ἔχθος τὸ ἐς Λακεδαιμονίους συγκεκυρημέ-
νων· ἦλω γὰρ μαντευόμενος ἐν Ζακύνθῳ ὑπ' αὐτῶν,
καὶ ἀπέθανε. Ὁ μὲν νυν θάνατος ὁ Ἡγησιστράτου,

facto, quum custodiretur a custodibus, perfosso pa-
riete Tegeam profugit, noctu iter faciens, interdium
vero inter fruticeta latens et in statione manens: at-
que ita, Lacedaemoniis ubique eum quaerentibus,
tertia nocte Tegeae fuit: et audaciâ hominis obstu-
pefacti erant Lacedaemonii, quum abscissum dimi-
diatum pedem viderent humi iacentem, hominem
autem non possent reperire. Postquam igitur hoc
modo tunc Lacedaemonios evasit, Tegeam profugit,
quae per id tempus non pacata erat Lacedaemoniis.
Dein persanato vulnere, ligneum sibi pedem adscivit;
et ab illo tempore ex professo hostis fuit Lacedae-
moniorum. Nec tamen usque ad finem ei profuit
odium in Lacedaemonios conceptum: captus est
enim ab illis quum vaticinaretur in Zacyntho, et in-
terfectus. Sed hic interitus *Hegesistrati* post pugnam

ὑστερον ἐγένετο τῶν Πλαταιϊκῶν· τότε δ' ἐπὶ τῷ Ἀσω- 30
πῷ Μαρδονίῳ μεμισθωμένος οὐκ ὀλίγου, ἐθύετό τε, καὶ
προεθυμέετο κατὰ τε τὸ ἔχθος τὸ Λακεδαιμονίων, καὶ
κατὰ τὸ κέρδος.

- 38 Ὡς δὲ οὐκ ἐκαλλιέρεε ὥστε μάχεσθαι, οὔτε αὐ-
τοῖσι Πέρσῃσι, οὔτε τοῖσι μετ' ἐκείνων εἰσοῖσι Ἑλλήνων·
(εἶχον γὰρ καὶ οὗτοι ἐπ' ἐαυτῶν μάντιν Ἰππόμαχον,
Λευκάδιον ἄνδρα) ἐπὶρρέοντων δὲ τῶν Ἑλλήνων, καὶ
γινομένων πλευνῶν, Τιμηγενίδης ὁ Ἑρπυος, ἀνὴρ Θη- 5
βαῖος, συνεβούλευσε Μαρδονίῳ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Κι-
θαιρῶνος φυλάξαι· λέγων ὡς ἐπὶρρέουσι οἱ Ἕλληνες
αἰεὶ ἀνὰ πᾶσαν ἡμέρην, καὶ ὡς ἀπολάμβοντο συχνούς.
39 Ἡμέραι δὲ σφι ἀντικατημένοισι ἤδη ἐγεγόνεσαν ὀκτῶ,
ὅτε ταῦτα ἐκείνος συνεβούλευε Μαρδονίῳ. ὁ δὲ, μαθὼν

accidit Plataeensem: tunc vero ad Asopum fluvium,
haud exiguo pretio a Mardonio conductus, sacra fa-
ciebat, libenter suscepto eo munere, tam ob odium
Lacedaemoniorum, quam quaestus cupidine.

(38.) Quum igitur et ipsi Persae, et qui cum eis
erant Graeci, (nam et hi seorsim suum aruspiciem
habebant, Hippomachum Leucadium) victimarum
iudicio prohiberentur committere praelium, conti-
nenter autem novae sociorum copiae in castra conflue-
rent Graecorum, numerusque illorum in dies auge-
retur; tum vero *Timagenides* Herpyis filius, The-
banus, *Mardonio* suasit, ut exitum faucium Cithae-
ronis occuparet; dicens, *continenter Graecos quoti-
die adfluere, quorum ingentem numerum ibi esset
intercepturus.* (39.) Iam octo diebus castra castris
opposita habuerant, quum ille hoc consilium Mar-

τὴν παραίνεσιν εὖ ἔχουσιν, ὡς εὐφρόνη ἐγένετο, πέμ-
πει τὴν ἵππον εἰς τὰς ἐκβολὰς τὰς Κιβαιρανίδας, αἱ
5 ἐπὶ Πλαταιέων φέρουσι· τὰς Βοιωτοὶ μὲν Τρεῖς Κεφα-
λὰς καλέουσι, Ἀθηναῖοι δὲ Δρυὸς Κεφαλὰς. πεμφθέν-
τες δὲ οἱ ἱππῆται, οὐ μάτην ἀπίκοντο. ἐσβάλλοντα
γὰρ εἰς τὸ πεδῖον λαμβάνουσι ὑποζύγια τε πεντακόσια,
σιτία ἄγοντα ἀπὸ Πελοποννήσου εἰς τὸ στρατόπεδον, καὶ
10 ἀνθρώπους, οἱ εἶποντο τοῖσι ζεύγεσι. ἐλόντες δὲ ταύτην
τὴν αἶχλην οἱ Πέρσαι, ἀφειδέως ἐφόνευσαν, οὐ φειδόμε-
νοι οὔτε ὑποζυγίου οὐδενός, οὔτε ἀνθρώπου. ὡς δὲ αἶχλην
εἶχον κτείνοντες, τὰ λοιπὰ αὐτέων ἤλαυνον περιβαλλο-
μενοι παρά τε Μαρδόνιον καὶ εἰς τὸ στρατόπεδον. Με- 40
τὰ δὲ τοῦτο τὸ ἔργον ἑτέρας δύο ἡμέρας διέτριψαν, οὐ-
δέτεροι βουλομένοι μάχης ἄρξαι. μέχρι μὲν γὰρ τοῦ
Ἀσωποῦ ἐπήϊσαν οἱ βάρβαροι, πειρώμενοι τῶν Ἑλλή-

donio dedit. Et intelligens Persa bonum esse consi-
lium, noctu equitatum ad *faucium Cithaeronis exi-
tum*, versus Plataeas ferentem, misit; quem locum
Boeoti *Tria capita* vocant, Athenienses vero *Quer-
cus capita*. Nec frustra venerunt equites, eo loci
missi: ceperunt enim ingredientia planitiem iumenta
quingenta, quae ex Peloponneso cibaria in castra
vehabant, cum hominibus iumenta sequentibus. Qua
praeda capta Persae immanem caedem ediderunt,
nec iumentis parcentes nec hominibus: donec caede
satiati, reliqua circumventa ad *Mardonium* in castra
abegerunt. (40.) Post hoc factum, biduum adhuc
morati sunt utrique, quum neutri vellent initium
facere pugnae. Et Barbari quidem usque ad *Asopum*
progrediebantur, lacessentes Graecos; sed neutri flu-

νων, διέβαινον δὲ οὐδέτεροι. ἡ μὲντοι ἵππος ἡ Μαρδονίου 5
αἰεὶ προσέκειτό τε καὶ ἐλύπεε τοὺς Ἕλληνας. οἱ γὰρ
Θηβαῖοι, ἅτε μηδίζοντες μεγάλως, προθύμως ἔφερον
τὸν πόλεμον, καὶ αἰεὶ κατηγέοντο μέχρι μάχης· τὸ δὲ
ἀπὸ τούτου παραδεκόμενοι Πέρσαι τε καὶ Μῆδοι, μά-
λα ἔσκον οἱ ἀπεδείκνυντο ἀρετάς.

10

- 41 Μέχρι μὲν νυν τῶν δέκα ἡμερέων οὐδὲν ἐπὶ πλεῦν
ἐγίνετο τούτέων. ὥς δὲ ἑνδεκάτῃ ἐγεγόνεε ἡμέρῃ ἀντι-
κατημένοισι ἐν Πλαταιῇσι, οἱ τε δὴ Ἕλληνες πολλῶ
πλεῦνες ἐγεγόνεσαν, καὶ Μαρδόνιος περιημέκτεε τῇ
ἔδρῃ, ἐμβαῦτα ἐς λόγους ἦλθον Μαρδόνιος τε ὁ Γα- 5
βρύεω καὶ Ἀρτάβαζος ὁ Φαρνάκειος, ὃς ἐν ὀλίγοις
Περσέων ἦν ἀνὴρ δόκιμος παρὰ Ξέρῃ. Βουλευομένων
δὲ αὐτὸς ἔσαν αἱ γνώμαι. ἡ μὲν Ἀρταβάζου, ὥς „χρεὶν

vium traiciebant. Attamen equitatus Mardonii con-
tinuo instabat Graecis, eosque infestabat. Thebani
enim, magnopere Medis faventes, studiose gerebant
bellum, et continuo illis usque ad pugnae discrimen
praeibant; deinde vero in eorum locum succedentes
Persae et Medi, haud spernenda virtutis specimina
edebant.

(41.) Usque ad decimum igitur diem nihil his
amplius gestum est. Ut vero undecimus adfuit dies
quo *castra castris ad Plataeas opposita* habuere,
numerusque Graecorum multum erat auctus, et mo-
ram aegerrime ferebat Mardonius; tunc in collo-
quium convenere Mardonius Gobryae filius, et Ar-
tabazus Pharnacis, vir in paucis Persarum Xerxi
probat. Ibi consultantium duae hae erant senten-
tiae. Altera *Artabazi*, censentis *quam primum mo-*

711, 29.

- εἷη ἀναξεύξαντας τὴν ταχίστην πάντα τὸν στρατὸν,
 10 ἵεναι εἰς τὸ τεῖχος τὸ Θηβαίων, ἐνθα σῖτόν τε σφι ἐστὶ
 κτηνῆχθαι πολλόν, καὶ χορτόν τοῖσι ὑποζυγίοισι· κατ'
 ἡσυχίην τε ἰζομένους διαπρήσσεσθαι, ποιεῦντας τὰδε·
 ἔχειν γὰρ χρυσὸν πολλὸν μὲν ἐπίσημον, πολλὸν δὲ καὶ
 ἄσημον, πολλὸν δὲ καὶ ἄργυρόν τε καὶ ἐκπώματα·
 15 τούτων φειδομένους μηδένος, διαπέμπειν εἰς τοὺς Ἑλ-
 λήνας, Ἑλλήνων δὲ μάλιστα εἰς τοὺς προστεῶτας ἐν
 τῇσι πόλεσι· καὶ ταχέως σφέας παραδώσειν τὴν ἐλευ-
 θερίην, μηδὲ ἀνακινδυνεύειν συμβάλλοντας.“ Τούτου
 μὲν νυν ἡ αὐτὴ ἐγένετο καὶ Θηβαίων γνώμη, ὡς προει-
 20 δότος πλεῦν τι καὶ τούτου. Μαρδονίου δὲ, ἰσχυροτέρῃ τε
 καὶ ἀγνωμοσπετέρῃ, καὶ οὐδαμῶς συγγνωσκομένη. „Δο-
 κέειν τε γὰρ πολλῶ κρέσσονα εἶναι τὴν σφετέρην στρα-
 τὴν τῆς Ἑλληνικῆς, συμβάλλειν τε τὴν ταχίστην, μηδὲ

*venda esse castra, et ad murum Thebanorum eun-
 dum, ubi et frumentum multum convectum habe-
 rent, et pabulum iumentis. Ibi tranquille sedentes
 conficere bellum posse, hac inita ratione: mul-
 tum se habere aurum, quum signatum, tum fa-
 ctum, multumque argentum et pocula; his ne par-
 cerent, sed ad Graecos haec dimitterent, et prae-
 sertim ad Graecarum civitatum praesides; ita hos
 haud cunctanter prodituros libertatem, neque ite-
 rum discrimen pugnae adituros. Huius igitur ea-
 dem fuit sententia atque Thebanorum: melius enim
 hic quoque, [quam Mardonius] quid futurum esset,
 prospexerat. At Mardonii fortior erat et pertinacior
 sententia, nec ullo modo cedens. Existimare enim
 se, aiebat, suum exercitum Graecanico longe prae-*

περιορᾶν συλλεγομένους ἔτι πλεῦνας τῶν συλλελεγμένων·
 τὰ τε σφάγια τὰ Ἡγησιστράτου εἶναι χαίρειν, μηδὲ 25
 βιάζεσθαι, ἀλλὰ νόμῳ τῷ Περσῶν χρεωμένους συμ-
 42 βάλλειν.“ Τούτου δὲ οὕτω δικαιεῦντος, ἀντέλεγε οὐδεὶς,
 ὥστε ἐκράτει τῇ γνώμῃ· τὸ γὰρ κράτος εἶχε τῆς στρα-
 τιῆς οὗτος ἐκ βασιλῆος, ἀλλ’ οὐκ Ἀρτάβαζος. Μετα-
 πεμφάμενος ὦν τοὺς ταξίαρχους τῶν τελέων, καὶ τῶν
 μετ’ ἐωυτοῦ ἑόντων Ἑλλήνων τοὺς στρατηγούς, εἰρώτα 5
 εἴ τι εἶδεῖεν λόγιον περὶ Περσῶν, ὡς διαφθερέονται ἐν
 τῇ Ἑλλάδι. σιγῶντων δὲ τῶν ἐπικλητῶν, τῶν μὲν οὐκ
 εἰδόντων τοὺς χρησμούς, τῶν δὲ, εἰδόντων μὲν, ἐν ἀδείῃ
 δὲ οὐ ποιευμένων τὸ λέγειν, αὐτὸς Μαρδόνιος ἔλεγε·
 „Ἐπεὶ τοίνυν ὑμεῖς ἢ ἴστε οὐδέν, ἢ οὐ τολμαῖτε λέγειν, 10

stare: itaque quamprimum praelio esse decernendum, nec committendum ut plures etiam conveniant quam iam nunc convenissent: missa autem facienda Hegesistrati sacra, nec instituta violanda Persarum; sed patrium institutum sequendo arma ferenda in hostem. (42.) Haec quum facienda Mardonius censuisset, nemo contra dixit; et vicit illius sententia. Illi enim summa imperii a Xerxe commissa erat, non Artabazo. Tum convocatis ordinum ductoribus, atque etiam Graecorum sociorum ducibus, quaesivit an oraculum aliquod cognitum haberent de Persis, tamquam in Graecia perituris. Tacentibus autem cunctis qui advocati erant, quippe aliis ignorantibus oracula, aliis cognita quidem habentibus, sed non tutum sibi iudicantibus ea proferre; ipse Mardonius ait: Quoniam vos igitur aut nihil nostis, aut non audetis dicere; dicam ego, bene

„ἀλλ' ἐγὼ ἐρέω, ὡς εὖ ἐπιστάμενος. ἔστι λόγιον ὡς
 „χρεόν ἔστι Πέρσας ἀπικομένους ἐς τὴν Ἑλλάδα,
 „διαρπάσαι τὸ ἱερὸν τὸ ἐν Δελφοῖσι, μετὰ δὲ τὴν διαρ-
 „παγὴν ἀπολέσθαι πάντας. ἡμεῖς ταῦν, αὐτὸ τοῦτο
 15 „ἐπιστάμενοι, οὔτε ἴμεν ἐπὶ τὸ ἱερὸν τοῦτο, οὔτε ἐπιχει-
 „ρήσομεν διαρπάζειν ταύτης τε εἵνεκα τῆς αἰτίας οὐκ
 „ἀπολεόμεθα. ὥστε ὑμέων ὅσοι τυγχάνουσιν εὐνοοὶ ἐόν-
 „τες Πέρσῃσι, ἤδισθε τοῦδε εἵνεκα, ὡς περισσομένους
 „ἡμέας Ἑλλήνων.“ Ταῦτά σφι εἶπας, δεύτερα ἐσή-
 20 μαινε παραρτέσθαι τε πάντα καὶ εὐκρινέα ποιέσθαι,
 ὡς ἅμα ἡμέρῃ τῇ ἐπιούσῃ συμβολῆς ἐσομένης. Τοῦ- 43
 τον δ' ἐγώ γε τὸν χρησμὸν τὸν Μαρδόνιος εἶπε ἐς Πέρ-
 σας ἔχειν, ἐς Ἰλλυρίους τε καὶ τὸν Ἑγχέλειον στρατὸν
 οἶδα πεπονημένον, ἀλλ' οὐκ ἐς Πέρσας. Ἀλλὰ τὰ μὲν
 5 Βακιδι ἐς ταύτην τὴν μάχην πεπονημένα·

gnarus. Est oraculum, dicens in fatis esse ut Persae, postquam in Graeciam venerint, templum spolient Delphicum, eoque facto pereant omnes. Itaque nos, quoniam hoc ipsum novimus, non adibimus id templum, nec spoliare adgrediemur: neque hanc ob culpam peribimus. Proinde quotquot vestrum bene cupitis Persis, gaudeant hoc nomine, confidantque nos superaturos Graecos. His dictis, continuo imperavit ut omnia pararent recteque disponerent, quippe postridie prima luce praelio futuro. (43.) Iam istud quidem oraculum, quod in Persas valere Mardonius dixit, novi equidem in Illyrios editum esse et in Echelensium exercitum, non in Persas. Sed Bacidis quod exstat effatum hanc pugnam spectans, huiusmodi:

Τὴν δ' ἐπὶ Θερμῶντοντι καὶ Ἀσωπῷ λεχεπαίῃ
Ἑλλήνων σύνοδον, καὶ βαρβαρόφωνον ἰυγὴν
τῇ πολλοὶ πιστεύονται ὑπὲρ Λαχεσίῃ τε μόρον τε
τοξοφόρων Μήδων, ὅταν αἵσιμον ἡμᾶρ ἐπέλθῃ.

ταῦτα μὲν, καὶ παράπλησια τούτοις ἄλλα Μουσαίῳ, ¹⁰
ἔχοντα οἶδα ἐς Πέρσας. ὁ δὲ Θερμῶδων ποταμὸς ῥέει
μεταξὺ Τανάγρας τε καὶ Γλίσαντος.

44 Μετὰ δὲ τὴν ἐπειρώτησιν τῶν χρησμῶν καὶ παραίνε-
σιν τὴν ἐκ Μαρδονίου, νύξ τε ἐγένετο, καὶ ἐς Φυλακὰς
ἐτάσσοντο. Ὡς δὲ πρὶς τῆς νυκτὸς προελήλατο, καὶ
ἡσυχίῃ ἐδόκει εἶναι ἀνὰ τὰ στρατόπεδα, καὶ μάλιστα
οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἐν ὕπνῳ, τηνικαῦτα προσελάσας ἵππῳ ⁵
πρὸς τὰς Φυλακὰς τὰς Ἀθηναίων Ἀλέξανδρος ὁ Ἀμύν-
τιω, στρατηγός τε ἐὼν καὶ βασιλεὺς Μακεδόνων, ἐδί-

*Gramineis ripis Asopi ac Thermodontis
barbaricae Graiis acies clamore coibunt.*

*Hic multi occumbent defuncti munere vitae,
quando sagittiferis aderit lux ultima Medis.*

hoc igitur, et alia his similia *Musaei*, equidem
novi in Persas valentia. *Thermodon* autem fluvius
inter Tanagram fluit et Glisantem.

(44.) Postquam ita Mardonius de oraculis interro-
gavit duces, eosque cohortatus est, ingruit nox, et ex-
cubiae sunt dispositae. Quum autem iam multum nox
processisset, viderenturque omnia tranquilla esse in
castris, maximeque homines somno sepulti; tunc
Alexander Amyntae filius, dux et rex Macedonum,
equo ad Graecorum custodias advectus, se cum illo-
rum ducibus velle colloqui dixit. Et custodum qui-

ζητο τοῖσι στρατηγοῖσι ἐς λόγους ἐλθεῖν. τῶν δὲ Φυλά-
κων οἱ μὲν πλεῖνες παρέμενον, οἱ δ' ἔθειον ἐπὶ τοὺς στρα-
10 τηγούς· ἐλθόντες δὲ ἔλεγον, ὥς „ἄνθρωπος ἥκοι ἐπ' ἵπ-
που ἐκ τοῦ στρατοπέδου τοῦ Μήδων, ὃς ἄλλο μὲν οὐδὲν
παραγυμνοῖ ἔπος, στρατηγούς δὲ ὀνομάζων, ἐθέλειν
Φησὶ ἐς λόγους ἐλθεῖν.“ Οἱ δὲ ἐπεὶ ταῦτα ἤκουσαν, 45
αὐτίκα ἔποντο ἐς τὰς Φυλακὰς. ἀπικομένοισι δὲ ἔλεγε
Ἀλέξανδρος τάδε· „Ἄνδρες Ἀθηναῖοι, παραβήκην ὑμῖν
„τὰ ἑπεία τάδε τίθεται, ἀπόρρητα ποιούμενος πρὸς μη-
5 „δὲνα λέγειν ὑμέας ἄλλον ἢ Πausanίην, μὴ με καὶ
„διαφθείρητε. οὐ γὰρ ἂν ἔλεγον, εἰ μὴ μεγάλως ἐκ-
„δόμην συναπάσης τῆς Ἑλλάδος. αὐτός τε γὰρ Ἑλ-
„λην γένος εἰμι τῶρχαῖον, καὶ αὐτ' ἐλευθέρης δεδουλω-
„μένην οὐκ ἂν ἐθέλοιμι ὀρᾶν τὴν Ἑλλάδα. Λέγω δὲ
10 „ὦν, ὅτι Μαρδονίῳ τε καὶ τῇ στρατιῇ τὰ σφάγια οὐ

dem maior pars in statione mansit, nonnulli vero ad
duces eucurrerunt, nunciantes, venisse hominem equo
vectum e castris Medorum, qui, nullum aliud
verbum promens, duces nominatim designasset,
cum quibus colloqui se velle dixisset. (45.) His
auditis, duces protinus ad custodias illos secuti
sunt. Quo ubi venere, haec illis Alexander dixit:
*Viri Athenienses! Verba haec ego in vestram
fidem depono, rogans ut arcana habeatis, nec
ulli alii, nisi Pausaniae, edicatis; ne mihi extre-
mam adferatis perniciem. Nec enim dicturus haec
eram, nisi de universa Graecia vehementer essem
sollicitus. Sum enim et ego antiquitus Graecus
genere, et nolim Graeciam ex libertate in servitu-
tem redactam videre. Dico igitur vobis, non po-*

„δύνатаι καταθύμια γενέσθαι· πάλαι γὰρ ἂν ἐμά-
 „χεσθε. νῦν δὲ οἱ δέδοκται, τὰ μὲν σφάγια εἶαν χαί-
 „ρειν, ἅμα ἡμέρη δὲ διαφαισκούση συμβολὴν ποιέε-
 „σθαι. καταρρώδηκε γὰρ μὴ πλεῦνες συλληχθῆτε, ὥς
 „ἐγὼ εἰκάζω. πρὸς ταῦτα ἐτοιμάζεσθε. ἦν δὲ ἄρα ὑπερ- 15
 „βάλλεται τὴν συμβολὴν Μαρδόνιος, καὶ μὴ ποιῆται,
 „λιπαρέετε μένοντες· ὀλίγων γὰρ σφι ἡμερέων λείπε-
 „ται σιτία. Ἦν δὲ ὑμῖν ὁ πόλεμος ὅδε κατὰ νόον τε-
 „λευτήσῃ, μνησθῆναί τινα χρεὶ καὶ ἐμεῦ ἐλευθερώσιος
 „πέρη, ὅς Ἑλλήνων εἵνεκα οὕτω ἔργον παράβολον ἔρ- 20
 „γασμαι ὑπὸ προθυμίας, ἐθέλων ὑμῖν δηλῶσαι τὴν
 „διάνοιαν τὴν Μαρδονίου, ὥα μὴ ἐπιπέσωσι ὑμῖν οἱ
 „βάρβαροι μὴ προσδεκόμενοισί κω. εἰμὶ δὲ Ἀλέξαν-

tuisse Mardonio eiusque exercitui sacra ex sen-
tentia feri: alioqui iam pridem praelio decertas-
setis. Nunc vero eis decretum est, valere iussis
sacrificiis, prima luce praelium committere: ti-
met enim Mardonius, ut ego suspicor, ne maior
vestrum numerus conveniat. Ad hoc ergo vos com-
parate. Sin differt ille pugnam, et nunc vos non
adgreditur; durate porro, et manete: etenim non
nisi paucorum adhuc dierum cibaria exercitui
supersunt. Quod si vero huius belli exitus ex ve-
stra evenerit sententia, etiam mei oportebit vos
memores esse, et de me liberando cogitare, qui
Graecorum caussa tam periculosum facinus pro
meo in vos studio suscepi, cupiens consilium vo-
bis aperire Mardonii, ne Barbari ex improviso
vos nondum exspectantes adoriantur. Sum autem

„δρος ὁ Μακεδών.“ Ὁ μὲν, ταῦτα εἶπας, ἀπήλαυνε
25 ὀπίσω εἰς τὸ στρατόπεδον καὶ τὴν ἑαυτοῦ τάξιν.

Οἱ δὲ στρατηγοὶ τῶν Ἀθηναίων, ἐλθόντες ἐπὶ τὸ δε- 46
ξιὸν κέρας, ἔλεγον Πausanίῃ τὰ περ ἤκουσαν Ἀλέξαν-
δρου. ὁ δὲ, τούτῳ τῷ λόγῳ καταρρώδηςας τοὺς Πέρ-
σας, ἔλεγε ταῦτα „Ἐπεὶ τοίνυν εἰς ἧν ἡ συμβολὴ γίνε-
5 „ται, ὑμέας μὲν χρεόν ἐστὶ τοὺς Ἀθηναίους στήναι
„κατὰ τοὺς Πέρσας, ἡμέας δὲ κατὰ τοὺς Βοιωτοὺς τε
„καὶ τοὺς κατ’ ὑμέας τεταγμένους Ἑλλήνων, τῶνδε
„εἵνεκα. ὑμεῖς ἐπίστασθε τοὺς Μήδους καὶ τὴν μάχην
„αὐτέων, ἐν Μαραθῶνι μαχεσάμενοι· ἡμεῖς δὲ ἄπει-
10 „ροὶ τέ εἰμεν καὶ ἀδαεῖς τούτέων τῶν ἀνδρῶν. Σπαρ-
„τιγτέων γὰρ οὐδεὶς πεπειρηται Μήδων· ἡμεῖς δὲ Βοιω-
„τῶν καὶ Θεσσαλῶν ἔμπειροί εἰμεν. ἀλλ’ ἀναλαβόν-

Alexander Macedo. His dictis ille retro egit equum,
et in castra suamque ad stationem est reversus.

(46.) Moxque *Atheniensium* duces ad dextrum
cornu se contulerunt, et *Pausaniae*, quae ex Ale-
xandro audiverant, renunciarunt. Quo nuncio ille
territus, Persasque metuens, haec ait: *Quoniam*
igitur primo mane praelium committetur, oportet
ut vos Athenienses adversus Persas stetis, nos
autem contra Boeotos et Graecos, qui adversus
vos locati sunt; idque hac caussa. Vos nostis
Medos et illorum pugnandi genus, qui ad Mara-
thonem cum eis congressi estis: nos vero horum
hominum nullam experientiam neque notitiam ha-
bemus; nemo enim Spartanorum cum Medis peri-
culum fecit: sed Boeotos atque Thessalos usu co-
gnitos habemus. Quare omnino necesse est, ut vos

„τας τὰ ὅπλα χρεόν ἐστι ἵεναι ὑμέας μὲν εἰς τὸδε τὸ
 κέρας, ἡμέας δὲ εἰς τὸ εὐώνυμον.“ Πρὸς δὲ ταῦτα εἶπαν
 οἱ Ἀθηναῖοι τάδε· „Καὶ αὐτοῖσι ἡμῖν πάλαι ἀπ' ἀρ- 15
 „χῆς, ἐπεὶ τε εἶδομεν κατ' ὑμέας τασσομένους τοὺς
 „Πέρσας, ἐν νόῳ ἐγένετο εἶπαι ταῦτα τὰ περ ὑμεῖς
 „Φθάντες προφέρετε· ἀλλὰ γὰρ ἀρρωδέομεν μὴ ὑμῖν
 „οὐκ ἡδέες γένωνται οἱ λόγοι. ἐπεὶ δ' ὦν αὐτοὶ ἐμνή-
 „σθητε, καὶ ἡδομένοισι ἡμῖν οἱ λόγοι γεγόνασι, καὶ 20
 47 „ἐτοῖμοί εἰμεν ποιεῖν ταῦτα.“ Ὡς δ' ἤρρεσκε ἀμφο-
 τέροισι ταῦτα, ἥως τε διέφαινε, καὶ διαλλάσσοντο τὰς
 τάξεις. γνόντες δὲ οἱ Βοιωτοὶ τὸ ποιούμενον, ἐξαγο-
 ρεύουσι Μαρδονίῳ. ὃ δ' ἐπεὶ τε ἤκουσε, αὐτίκα μετι-
 στάναι καὶ αὐτὸς ἐπειράτο, παράγων τοὺς Πέρσας κα- 5
 τὰ τοὺς Λακεδαιμονίους. Ὡς δὲ ἔμαθε τοῦτο τοιοῦτο γι-
 νόμενον ὁ Πausanίης, γνούς ὅτι οὐ λανθάνει, ἐπίσω ἦγε

*sumtis armis in hoc cornu transeatis, nos autem
 in sinistrum cornu. Ad haec Athenienses respon-
 derunt: Nos quoque ipsi pridem ab initio, ubi vos
 vidimus contra Persas locatos, in animo habeba-
 mus haec dicere, quae nunc vos nobis proponere
 occupastis; sed metuebamus, ne ingrata vobis es-
 set oratio. Nunc quoniam vos ipsi huius rationis
 fecistis mentionem, grata nobis haec oratio est,
 et parati sumus morem vobis gerere. (47.) Ut
 igitur utrisque hoc placuit, illucescente tunc aurora
 stationes inter se permutarunt. Quod ubi animad-
 verterunt Boeoti, renunciarunt Mardonio: et ille,
 hoc audito, protinus ipse quoque aciei suae ratio-
 nem coepit immutare, Persasque adversus Lacedae-
 monios ducere. Quod ubi Pausanias intellexit,*

οὗτος Σπαρτιήτας ἐπὶ τὸ δεξιὸν κέρας· ὡς δ' αὐτως καὶ
ὁ Μαρδόνιος ἐπὶ τοῦ εὐωνύμου.

Ἐπεὶ δὲ κατέστησαν ἐς τὰς ἀρχαίας τάξεις, πέμ- 48
ψας ὁ Μαρδόνιος κήρυκα ἐς τοὺς Σπαρτιήτας, ἔλεγε
τάδε· „ὦ Λακεδαιμόνιοι, ὑμεῖς δὴ λέγεσθε εἶναι ἄν-
δρες ἄριστοι ὑπὸ τῶν τῆδε ἀνθρώπων, ἐκπαγλειόμενων
5 „ὡς οὔτε Φεύγετε ἐκ πολέμου, οὔτε τάξιν ἐκλείπετε,
„μένοντές τε ἢ ἀπόλλυτε τοὺς ἐναντίους, ἢ αὐτοὶ ἀπόλ-
„λυσθε. τῶν δ' ἅρ' ἦν οὐδὲν ἀληθές. πρὶν γὰρ ἢ συμ-
„μίξαι ἡμέας, ἐς χειρῶν τε νόμον ἀπικέσθαι, καὶ δὴ
„Φεύγοντας καὶ στάσιν ἐκλείποντας ὑμέας εἶδομεν, ἐν
10 „Ἀθηναίοισι τε τὴν πρόπαιραν ποιουμένους, αὐτοὺς τε
„ἀντία δούλων τῶν ἡμετέρων τασσομένους. ταῦτα οὐ-

suumque consilium non latere vidit hostem, retro
Spartanos duxit in dextrum cornu: perinde vero
item Mardonius suos laevum in cornu reduxit.

(48.) Postquam utraque acies pristinum locum
ceperat, praeconem *Mardonius* ad Spartanos misit,
haec illis ipsius nomine dicentem: *Vos igitur, La-*
cedaemonii, ut fortissimi viri praedicamini ab
hominibus has regiones incolentibus, qui magno-
pere vos admirantur, quod numquam ex bello fu-
giatis, numquam deseratis stationem, sed duretis
donec aut adversarios perdideritis aut perieritis
ipsi! Atqui horum nihil verum erat. Nam, prius-
quam nos congregederemur et ad manus veniremus,
palam fugientes vos vidimus et stationem deserentes,
nempe in Atheniensibus primum periculum
facturos, vos ipsos vero contra servos nostros
locantes. Haec neutiquam sunt fortium virorum

Herod. T. IV. P. I.

O

„δαμῶς ἀνδρῶν ἀγαθῶν ἔργα· ἀλλὰ πλεῖστον δὴ ἐν
 „ὕμῃν ἐψεύσθημεν. προσδεκόμενοι γὰρ κατὰ κλέος, ὡς
 „δὴ πέμψετε εἰς ἡμέας κήρυκα προκαλούμενοι, καὶ
 „βουλόμενοι μούνοισι Πέρσῃσι μάχεσθαι· ἄριστοι ἐόντες 15
 „ποιέειν ταῦτα, οὐδὲν τοιοῦτο λέγοντας ὑμέας εὔρομεν,
 „ἀλλὰ πτώσοντας μᾶλλον. Νῦν ὦν ἐπειδὴ οὐκ ὑμεῖς
 „ἤρξατε τούτου τοῦ λόγου, ἀλλ' ἡμεῖς ἄσχομεν. τί δὴ
 „οὐ πρὸ μὲν τῶν Ἑλλήνων ὑμεῖς, ἐπεὶ τε δεδῶξωθε
 „εἶναι ἄριστοι, πρὸ δὲ τῶν βαρβάρων ἡμεῖς, ἴσοι πρὸς 20
 „ἴσους ἀριθμὸν μαχεσόμεθα; καὶ ἦν μὲν δοκῇ καὶ
 „τοὺς ἄλλους μάχεσθαι, οἱ δ' ὦν μετέπειτα μαχέσθων
 „ὑστεροί. εἰ δὲ καὶ μὴ δοκῇ, ἀλλ' ἡμέας μόνους ἀπο-
 „χρᾶν, ἡμεῖς δὲ διαμαχεσόμεθα· ὁκότεροι δ' αὖ ἡμέων
 „νικήσωσι, τούτους τῷ ἅπαντι στρατοπέδῳ νικᾶν.“ 25

*facta: sed nimirum plurimum de vobis nos fefel-
 lit opinio. Nam quum propter virtutis vestrae
 famam existimassemus, vos nobis praeconem, qui
 nos provocaret, missuros esse, et cum solis
 Persis velle dimicare; nos ad hoc ipsum parati,
 nihil tale vos vidimus facientes, sed metu terro-
 reque refugientes. Nunc igitur, quoniam vos non
 priores hanc nobis proposuistis conditionem, nos
 eam vobis ultro proponimus. Quidni pro Graecis
 vos, qui fortissimi esse existimamini, pro Bar-
 baris autem nos, pari utrimque numero pugne-
 mus? Et siquidem placuerit ut caeteri etiam pu-
 gnent, pugnent illi deinde post nos! Sin hoc non
 placet, sed satis esse iudicaritis ut nos soli pugne-
 mus, decernamus igitur! et, utri nostrum vicerint,
 hi pro universo exercitu vicisse censeantur. (49.)*

Ὁ μὲν, ταῦτα εἶπας τε καὶ ἐπισχρὸν χρόνον, ὥς οἱ 49
οὐδεὶς οὐδὲν ὑπεκρίνετο, ἀπαλλάσσεται ὀπίσω ἀπελθὼν
δὲ ἐσήμαινε Μαρδονίῳ τὰ καταλαβόντα. Ὁ δὲ, περι-
χαρὴς γενόμενος καὶ ἐπαρθεὶς ψυχρῇ νίκῃ, ἐπῆκε τὴν
5 ἵππον ἐπὶ τοὺς Ἕλληνας. ὥς δὲ ἐπήλασαν οἱ ἵππότες,
ἐσινέοντο πᾶσαν τὴν στρατιὴν τὴν Ἑλληνικὴν, ἐσακον-
τίζοντές τε καὶ τοξεύοντες, ὥστε ἵπποτοξόται τε ἴοντες,
καὶ προσΦέρεσθαι ἄποροι τὴν τε κρήνην τὴν Γαργα-
Φίην, ἀπ' ἧς ὕδρευέτο πᾶν τὸ στράτευμα τὸ Ἑλλη-
10 κόν, συνετάραξαν καὶ συνέχωσαν. ἔσαν μὲν ὦν κατὰ
τὴν κρήνην Λακεδαιμόνιοι τεταγμένοι μούνοι τοῖσι δὲ
ἄλλοισι Ἕλλησι ἡ μὲν κρήνη πρόσω ἐγίνετο, ὥς ἕκα-
στοι ἔτυχον τεταγμένοι, ὁ δὲ Ἀσωπὸς ἀγχοῦ. ἐρυκό-
μενοι δὲ ἀπὸ τοῦ Ἀσωποῦ, οὕτω δὲ ἐπὶ τὴν κρήνην

His dictis praeco aliquantisper substitit: ut vero nemo ei respondit, reversus est, et *Mardonio* quid acciderit renunciavit. Tum ille, vehementer gavisus, et frigidâ elatus victoriâ, *equitatum adversus Graecos* misit. Et adcurrentes equites universum Graecorum exercitum incommodabant, et iacula in eos torquentes, et sagittas ex arcibus emittentes: quippe sagittarii erant equites, nec cum eis comminus congregi poterant Graeci. Iidem etiam fontem *Gargaphiam*, unde aquabatur universus Graecorum exercitus, turbabant et obstruebant. Et erant quidem prope illum fontem soli Lacedaemonii locati; reliqui vero Graeci, prout quique locati erant, longius aberant a fonte, *Asopum* autem in propinquo habebant. Sed quoniam ab Asopo arcebantur, ad eundem fontem

ἐφοίτεον· ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ γὰρ σφι οὐκ ἔξῃν ὕδωρ φο- 15
ρέεσθαι, ὑπὸ τε τῶν ἵππέων καὶ τοξευμάτων.

- 50 Τούτου δὲ τοιοῦτου γινομένου, οἱ τῶν Ἑλλήνων στρα-
τηγοὶ, ἅτε τοῦ τε ὕδατος στερηθείσης τῆς στρατιῆς, καὶ
ὑπὸ τῆς ἵππου ταρασσομένης, συνελέχθησαν περὶ αὐ-
τέων τε τούτων καὶ ἄλλων, ἐλθόντες παρὰ Πausanίην
ἐπὶ τὸ δεξιὸν κέρας. ἄλλα γὰρ, τούτων τοιούτων ἐόν- 5
των, μᾶλλον σφεας ἐπελύπει. οὔτε γὰρ σιτία εἶχον
ἔτι, οἳ τέ σφρων ὀπείωνες, ἀποπεμθέντες ἐς Πελοπόν-
νησον ὡς ἐπιστιμιύμενοι, ἀποκεκλέατο ὑπὸ τῆς ἵππου,
51 οὐ δυνάμενοι ἀπικέσθαι ἐς τὸ στρατόπεδον. Βουλευο-
μένοισι δὲ τοῖσι στρατηγοῖσι ἔδοξε, ἣν ὑπερβάλλωνται
κείνην τὴν ἡμέρην οἱ Πέρσαι συμβολὴν μὴ ποιεύμενοι,
ἐς τὴν νῆσον ἵεναι. ἣ δὲ ἐστὶ ἀπὸ τοῦ Ἀσωποῦ καὶ τῆς
κρήνης τῆς Γαργαφίης, ἐπ' ἣ ἐστρατοπεδεύοντο τότε, 5

aquatum iverant; ex fluvio enim aquari prohibe-
bantur ab equitum missilibus.

(50.) In hoc rerum statu, quum aquâ careret
exercitus, et ab equitatu hostium incommodaretur,
Graecorum duces convocavit *Pausanias*, ut ad se in
dextrum cornu convenirent, et de his ipsis rebus
itemque de aliis deliberarent. Nam, praeter hacc,
aliis etiam incommodis premebantur: cibaria enim
illos defecerant; famulique eorum, ad subvehen-
dum commeatum in Peloponnesum missi, interclusi
erant ab equitatu, ut in castra pervenire non pos-
sent. (51.) Deliberantibus ducibus placuit, ut, si
eo die Persae supersederent praelium committere,
ipsi in insulam se conferrent. Abest haec decem sta-
dia a fonte Gargaphia, ad quem tunc castra habe-

δέκα σταδίους ἀπέχουσα, πρὸ τῆς Πλαταιῶν πόλιος.
 νῆσος δὲ οὕτω αὖν εἴη ἐν ἡπείρῳ· σχιζόμενος ὁ ποταμὸς
 ἀνωθεν ἐκ τοῦ Κιβαιρῶνος ῥέει κάτω ἐς τὸ πεδίον, διέχων
 ἀπ' ἀλλήλων τὰ ῥέεθρα ὅσον περ τρία στάδια· καὶ ἐπι-
 10 τα συμμίσγει ἐς ταῦτό· οὕνομα δὲ οἱ Ὠερόη. θυγα-
 τέρα δὲ ταύτην λέγουσι εἶναι Ἀσωποῦ οἱ ἐπιχώριοι. Ἐς
 τοῦτον δὴ τὸν χῶρον ἐβουλεύσαντο μεταναστῆναι, ὥτα
 καὶ ὕδατι ἔχῃσι χρᾶσθαι ἀφθένῳ, καὶ οἱ ἱππῆες σφέας
 μὴ σινοῖατο, ὥσπερ κατ' ἰθὺ ἐόντων. μετακινέσθαι τε
 15 ἐδόκει τότε ἐπεὶ τῆς νυκτὸς ἦ δευτέρῃ Φυλακῇ, ὥς
 αὖ μὴ ἰδοῖατο οἱ Πέρσαι ἐξορμημένους, καὶ σφέας
 ἐπόμενοι ταραύσσοιεν οἱ ἱππῶται. ἀπικομένων δὲ ἐς τὸν
 χῶρον τοῦτον, τὸν δὴ ἡ Ἀσωπὶς Ὠερόῃ περισχίζεται,
 ῥέουσα ἐκ τοῦ Κιβαιρῶνος, ὑπὸ τὴν νύκτα ταύτην ἐδό-
 20 κει τοὺς ἡμίσεας ἀποστέλλειν τοῦ στρατοπέδου πρὸς

bant, estque ante urbem Plataensium. Ita insula
 fuerit in continente: nempe fluvius a Cithaerone
 monte in planitiem decurrit in duos alveos divisus,
 tria fere stadia a se invicem distantes, et deinde in
 unum confluit: nomen ei est *Oëroë*, filiamque hanc
 esse *Asopi* aiunt huius regionis incolae. Hunc in lo-
 cum transferre castra constituerunt, quo et aquae
 haberent copiam, nec ab equilibus, sicut dum ex
 adverso stabant, infestarentur. Movere autem pla-
 cuit castra sub secundam noctis vigiliam, ne Persae
 illos viderent abeuntes, nec equites illos sequerentur
 et incommodarent. Deinde constituerant, quando
 in hunc locum pervenissent, quem *Asopi* filia *Oë-
 roë* e Cithaerone decurrens circumfluit, eadem nocte
 dimidiam copiarum partem ad Cithaeronem mittere,

τὸν Κιθαιρῶνα, ὡς ἀναλαμβάνειν τοὺς ὀπείωνας τοὺς ἐπὶ
 τὰ σιτία οἰχομένους· ἔσαν γὰρ ἐν τῷ Κιθαιρῶνι ἀπολε-
 52 λαμμένοι. Ταῦτα βουλευσάμενοι, κείνην μὲν τὴν ἡμέ-
 ρην πᾶσαν, προσκειμένης τῆς ἵππου, ἔχον πόνον ἀτρυ-
 τον. ὡς δὲ ἡ τε ἡμέρῃ ἔληγε, καὶ οἱ ἱππῆες ἐπέπαυν-
 το, νυκτὸς δὲ γενομένης, καὶ εὐούσης τῆς ὥρης ἐς τὴν
 συνέκειτό σφι ἀπαλλάσσεσθαι, ἐνθαῦτα αἰρθέντες οἱ 5
 πολλοὶ ἀπαλλάσσοντο· ἐς μὲν τὸν χῶρον ἐς τὸν συνέ-
 κειτο, οὐκ ἐν νόῳ ἔχοντες· οἱ δὲ, ὡς ἐκινήθησαν, ἔΦευ-
 γον ἄσμενοι τὴν ἵππον πρὸς τὴν Πλαταιέων πόλιν· Φεύ-
 γοντες δὲ, ἀπικνέονται ἐπὶ τὸ Ἡραῖον. τὸ δὲ πρὸ τῆς
 πόλεως ἐστὶ τῆς Πλαταιέων, εἴκοσι σταδίους ἀπὸ τῆς 10
 κρήνης τῆς Γαργαφίης ἀπέχον. ἀπικόμενοι δὲ, ἔθεντο
 53 πρὸ τοῦ ἱεροῦ τὰ ὅπλα. Καὶ οἱ μὲν περὶ τὸ Ἡραῖον
 ἐστρατοπεδεύοντο· Πausanias δὲ, ὁρέων σφέας ἀπαλ-

ad recipiendos famulos, qui commeatum advecturi
 abierant: erant enim in Cithaerone interclusi. (52.)
 Haec quum ita decrevissent, toto illo die ab equi-
 tatu pressi, immensum sustinuerunt laborem. Ut
 vero dies defecit, destiteruntque equites, facta nocte
 et adpropinquante hora qua ut discederent erat con-
 stitutum, tum vero plerique collectis vasis discesse-
 runt; non illi locum, de quo convenerat, petere
 in animo habentes; sed, simulac moveri coeperunt,
 lacti effugisse equitatum, versus Plataeensium urbem
 fugientes, ad *Heraeum* [Iunonis templum] perve-
 nerunt, quod est ante Plataeensium urbem, viginti
 stadia a Gargaphia distans; ibique ante templum
 consederunt. (53.) Hi igitur circa Heraeum castra
 habuere. *Pausanias* vero, postquam illos vidit ca-

λασσομένους ἐκ τοῦ στρατοπέδου, παρήγγαλλε καὶ τοῖσι Λακεδαιμονίοισι, ἀναλαβόντας τὰ ὅπλα, ἰέναι κα-
5 τὰ τοὺς ἄλλους τοὺς προϊόντας νομίσας αὐτοὺς ἐς τὸν
χωρὸν ἰέναι, ἐς τὸν συνήκαντο. Ἐνθαῦτα οἱ μὲν ἄλ-
λοι ἄρτιοι ἔσαν τῶν ταξιαρχῶν πείθεσθαι Πausanίῃ·
Ἀμομφάρετος δὲ ὁ Πολιάδew, λοχηγέων τοῦ Πιτανη-
τείων λόχου „οὐκ, ἔφη, τοὺς ξείνους Φεύξεσθαι, οὐδὲ
10 ἐκὼν εἶναι αἰσχυνέειν τὴν Σπάρτην.“ ἐδάμαξέ τε ὁρᾶν
τὸ ποιούμενον, αἶτε οὐ παραγενόμενος τῷ προτέρῳ λόγῳ,
ὁ δὲ Πausανίης τε καὶ ὁ Εὐρυάναξ δεινὸν μὲν ἐποιεῦντο
τὸ μὴ πείθεσθαι ἐκείνων σφίσι, δεινότερον δὲ ἔτι, καίνοι
ταῦτα νενωμένον, ἀπολιπεῖν τὸν λόχον τὸν Πιτανήτην,
15 μὴ, ἣν ἀπολίπωσι ποιεῦντες τὰ συνήκαντο τοῖσι ἄλ-
λοισι Ἕλλησι, ἀπόληται ὑπολειφθεὶς αὐτὲς τε Ἀμομ-
φάρετος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ. ταῦτα λογιζόμενοι, ἀτρέ-

stris egredientes, ratus eum locum illos, de quo con-
venerat, petere, Lacedaemonios etiam arma iussit
capere, et eadem viâ, qua caeteri praecessissent, pro-
gredi. Ibi tunc, quum alii omnes ordinum ductores
parati essent Pausaniae obsequi, unus *Amompha-*
retus, Poliadae filius, manipulum ducens Pitane-
tarum, ait *se non fugiturum peregrinos, neque ultro*
ignominiam adpersurum Spartanis; miratusque
est, ubi quid ageretur vidit: nec enim superiori
colloquio interfuerat. Pausaniae vero et Euryanacti
indigna res visa est, imperio non obtemperare centu-
rionem, adhuc vero indignior, deserere manipulum
Pitanetarum, quoniam ita dux illorum animatus
esset; quippe veriti, ne, si illo relicto facerent quae
cum caeteris Graecis constituissent, desertus periret

μας εἶχον τὸ στρατόπεδον τὸ Λακωνικόν, καὶ ἐπειρῶν-
το πείθοντές μιν ὥς οὐ χρεὸν εἶη ταῦτα ποιεῖν.

- 54 Καὶ οἱ μὲν παρηγόρεον Ἀμομφάρετον, μῶνον Λα-
κεδαιμονίων τε καὶ Τεγεατέων λελειμμένον. Ἀθηναῖοι
δὲ ἐποίεον τοιαῦδε. εἶχον ἀτρέμας σφέας αὐτοὺς ἵνα ἐτά-
χθησαν, ἐπιστάμενοι τὰ Λακεδαιμονίων Φρονήματα,
ὥς ἄλλα Φρονούντων καὶ ἄλλα λεγόντων. ὥς δὲ ἐκί- 5
νήθη τὸ στρατόπεδον, ἔπεμπον σφέων ἱππέα, ὁψόμε-
νόν τε εἰ πορεύεσθαι ἐπιχειροῦν οἱ Σπαρτιῆται, εἴ τε
καὶ τὸ παράπαν μὴ διανοεῖνται ἀπαλλάσσεσθαι· ἐπί-
55 ρεσθαι τε Πausanίην τὸ χρεὸν εἶη ποιεῖν. Ὡς δὲ ἀπί-
κετο ὁ κήρυξ ἐς τοὺς Λακεδαιμονίους, ὥρα τέ σφεας
κατὰ χώρην τεταγμένους, καὶ ἐς νεῖκεα ἀπυγμένους
αὐτέων τοὺς πρῶτους. ὥς γὰρ δὴ παρηγορέοντο τὸν

Amompharetus cum suis. Id secum reputantes, gra-
dum sistere iusserunt Laconicas copias, et persua-
dere homini conati sunt, non recte eum facere.

(54.) Dum illi Amompharetum adhortantur, unum
ex omnibus Lacedaemoniis et Tegeatis pone manen-
tem; interim Athenienses haec fecerant. Quietem ste-
terant in vestigio ubi locati erant, bene gnari moris
Lacedaemoniorum, alia saepe cogitantium, alia di-
centium. Ut autem movere se coepit exercitus, equi-
tatem de suis miserunt, qui spectaret utrum Lacedae-
monii discedere adgrederentur, an omnino de profe-
ctione non cogitarent; tum qui ex Pausania quae-
reret, quid ipsis esset faciendum. (55.) Ubi ad La-
cedaemonios pervenit praeco, vidit illos eo loci in-
structos stantes, et primores illorum inter se alter-
cantes. Quum enim *Amompharetum* hortati essent

- 5 Ἀμομφάρετον ὃ τε Εὐρύαναξ καὶ ὁ Πausanίης, μὴ
 κινδυνεύειν μένοντας μούρους Λακεδαιμονίων, οὐκ ὡς
 ἔπειθον· ἐς ὃ ἐς νείκεά τε συμπεσόντες ἀπικέατο, καὶ ὁ
 κήρυξ τῶν Ἀθηναίων παρίστατό σφι ἀπιγμένος. νεικέων
 δὲ ὁ Ἀμομφάρετος, λαμβάνει πέτρον ἀμφοτέρῃσι τῇ-
 10 σι χερσὶ, καὶ τιθεὶς πρὸ ποδῶν τῶν Πausανίῃων „ταύ-
 τη τῇ ψήφῳ ψηφίζεσθαι, ἔφη, μὴ φεύγειν τοὺς ξεί-
 νους.“ ξείνους λέγων τοὺς βαρβάρους. ὁ δὲ, μαινόμε-
 νον καὶ οὐ φρενήρεα καλέων ἐκείνον, πρὸς τε τὸν Ἀθη-
 ναίων κήρυκα ἐπειρωτῶντα τὰ ἐντεταλμένα, λέγειν ὁ
 15 Πausanίης ἐκέλευε τὰ παρόντα σφι πρήγματα, ἐχρή-
 ζέ τε τῶν Ἀθηναίων προσχωρῆσαί τε πρὸς ἑαυτούς, καὶ
 ποιέειν περὶ τῆς ἀπόδου τὰ περ ἂν καὶ σφεῖς. Καὶ ὁ 56
 μὲν ἀπαλλάσσετο ἐς τοὺς Ἀθηναίους. τοὺς δὲ ἐπὶ ἀνα-

Euryanax et Pausanias, ne solus Lacedaemonio-
 rum ibi manens se suosque in periculum adduceret,
 minime ei persuaserunt; et ad extremum eo ventum
 est, ut ad mutua convicia descenderent, quo tem-
 pore adveniens praeco Atheniensis coram eis stetit.
 Et maledictis illos incessens *Amompharetus*, am-
 babus manibus sublato saxo, eoque ante pedes po-
 sito Pausaniae, *Hoc calculo*, ait, *suffragium ego*
fero, non debere nos fugere peregrinos: nempe
peregrinos Barbaros dicens. Quem *furiosum et male*
sanum adpellans *Pausanias*, mox ad praeconem
 Atheniensium conversus, interrogantem quod ei
 mandatum erat, iussit hunc, *illis quid hic agere-*
tur nunciare, suoque nomine rogare Athenienses,
ut ad se venirent, et de discessu facerent quod
ipsos vidissent facere. (56.) Et ille quidem ad

κρινομένους πρὸς ἑαυτοὺς ἡὼς κατελάμβανε, ἐν τούτῳ
 τῷ χρόνῳ κατήμενος ὁ Πausanίης, οὐ δοκέων τὸν Ἀμομ-
 Φάρετον λείψεται τῶν ἄλλων Λακεδαιμονίων ἀποστει- 5
 χόντων, (τὰ δὴ καὶ ἐγένετο,) σημήνας ἀπῆγε διὰ τῶν
 κολωνῶν τοὺς λοιποὺς πάντας· εἶποντο δὲ καὶ Τεγεῆ-
 ται. Ἀθηναῖοι δὲ ταχθέντες ἦσαν τὰ ἔμπαλιν ἢ Λα-
 κεδαιμόνιοι. οἱ μὲν γὰρ τῶν τε ὄχλων ἀντείχοντο καὶ
 τῆς ὑπωρείης τοῦ Κιθαιρώνος, φοβεόμενοι τὴν ἵππον 10
 57 Ἀθηναῖοι δὲ, κάτω τραφέντες ἐς τὸ πεδίον. Ἀμομ-
 Φάρετος δὲ, ἀρχὴν τε οὐδαμᾶ δοκέων Πausanίην τολ-
 μήσειν σφίεας ἀπολιπεῖν, περιείχετο αὐτοῦ μένοντας μὴ
 ἐκλιπεῖν τὴν τάξιν· προτεραιόντων δὲ τῶν σὺν Πausanίῃ,
 καταδόξας αὐτοὺς ἰθείῃ τέχνῃ ἀπολιπεῖν αὐτὸν, ἀνα- 5
 λαβόντα τὸν λόχον τὰ ὅπλα ἤγε βάδην πρὸς τὸ ἄλλο

Athenienses rediit. Hos vero ut inter se disceptan-
 tes aurora deprehendit, *Pausanias*, quum adhuc
 ibidem mansisset, existimans Amompharetum, si re-
 liqui Lacedaemonii discessissent, non ibi solum man-
 surum, (id quod etiam accidit) dato imperio cae-
 teros omnes abduxit per clivos; et Tegeatae quoque
 sequebantur. *Athenienses* vero, ordine instructi,
 contrariâ quam *Lacedaemonii* viâ incedebant: hi
 enim metu equitatus clivos sequebantur et radices
 Cithaeronis; Athenienses vero infra per planitiem
 progrediebantur. (57.) *Amompharetus* autem, pror-
 sus persuasus nequaquam ausurum *Pausaniam* se
 suosque deserere, etiam nunc institit ut ibi mane-
 rent, nec desererent stationem: at, ubi iam longius
 progressum *Pausaniam* cum suis vidit, tunc ratus
 revera illos sese deseruisse, manipulum suum arma

719, 94.

στῖφος. τὸ δὲ ἀπελθὼν ὅσον τε δέκα στάδια, ἀνέμενε
τὸν Ἀμομφαρέτου λόχον, περὶ ποταμὸν Μολόεντα ἰδρυ-
μένον Ἀργιόπιόν τε χῶρον καλούμενον, τῇ καὶ Δήμητρος
10 Ἐλευσινίης ἱερὸν ἦσται. ἀνέμενε δὲ τοῦδε εἴηκα, ὥα, ἥ
μὴ ἀπολίπη τὸν χῶρον ἐν τῷ ἐτετάχατο ὁ Ἀμομφαρέ-
τός τε καὶ ὁ λόχος, ἀλλ' αὐτοῦ μένωσι, βοηθεῖσι ὀπί-
σω παρ' ἐκείνους. Καὶ οἳ τε ἀμφὶ τὸν Ἀμομφαρέτον
παρεγίνοντό σφι, καὶ ἡ ἵππος ἡ τῶν βαρβάρων προσί-
15 κειτο πᾶσα. οἳ γὰρ ἵππῳται ἐπαύειν οἶον καὶ ἐώθεσαν
ποιεῖν αἰεὶ· ἰδόντες δὲ τὸν χῶρον κεινόν, ἐν τῷ ἐτετά-
χατο οἱ Ἕλληνες τῇσι προτέρησι ἡμέρησι, ἤλαυνον τοὺς
ἵππους αἰεὶ τὸ πρόσω· καὶ ἅμα καταλαβόντες, προσε-
κέατό σφι.

capere iussit, eumque militari gradu ad reliquum
agmen adduxit. At illi, postquam decem fere stadia
progressi erant, exspectaverunt Amomphareti mani-
pulum, circa fluvium Moloëntem resistentes et circa
locum cui Argiopio nomen, ubi templum est Cere-
ris Eleusinae. Manserunt autem ibi hoc consilio,
quo, si stationem qua locatus erat non relinqueret
Amompharetus eiusque manipulus, sed ibi mane-
rent, redirent ipsi eisque succurrerent. Vixdum ad
illos pervenerat Amompharetus, quum universus
Barbarorum equitatus eis instabat. Etenim equites
pro suo more castris Graecorum adequitantes, quum
vacuum vidissent locum, quo illi superioribus die-
bus steterant, ulterius continuo equos adegerunt: et
simulatque Graecos adsecuti sunt, protinus eis insti-
terunt.

58 Μαρδόνιος δὲ, ὡς ἐπύθετο τοὺς Ἕλληνας ἀποιοχομένους ὑπὸ νύκτα, εἶδε τε τὸν χώρον ἐρήμον, καλέσας τὸν Ἀηρισσαῖον Θώρηκα, καὶ τοὺς ἀδελφεοὺς αὐτοῦ Εὐρύπυλον καὶ Θρασυδήϊον, ἔλεγε· „ὦ παῖδες Ἀλεύεω, „ἔτι τί λέξετε, τὰδε ὀρέοντες ἐρήμα; ὑμεῖς γὰρ οἱ 5
 „πλησιόχωροι ἐλέγετε Λακεδαιμονίους οὐ Φεύγειν ἐκ
 „μάχης, ἀλλὰ ἄνδρας εἶναι τὰ πολέμια πρώτους·
 „τοὺς πρότερόν τε μετισταμένους ἐκ τῆς τάξις εἶδετε,
 „νῦν τε ὑπὸ τὴν παροιοχομένην νύκτα καὶ οἱ πάντες ὀρέο-
 „μεν διαδράντας. διέδεξάν τε, ἐπεὶ σφεας ἔδεε πρὸς 10
 „τοὺς ἀψευδέως ἀρίστους ἀνθρώπων μάχῃ διακριθῆναι,
 „ὅτι οὐδένες ἄρα ἔοντες, ἐν οὐδαμοῖσι ἐοῦσι Ἕλλησι
 „ἐναπεδεικνύατο. Καὶ ὑμῖν μὲν, ἐοῦσι Περσέων ἀπεί-
 „ροισι, πολλὰ ἐκ γε ἐμεῦ ἐγίνετο συγγνώμη, ἐπαί-

(58.) *Mardonius*, ut Graecos noctu discessisse cognovit, locumque vacuum vidit, Larissaeum Thoracem vocavit eiusque fratres Eurypylum et Thrasycleium, eosque his verbis est adlocutus: *Nunc quid porro dicetis, filii Aleuae, loca haec vacua videntes? Nam vos, horum hominum finitimi, dicebatis non fugere Lacedaemonios ex pugna, sed bellica virtute primarios esse viros: quos et paulo ante vidistis stationem deserere, et nunc cuncti videmus proxima nocte prorsus profugisse. Nempe, ubi acie illis decernendum fuit cum eis qui revera fortissimi sunt hominum, ostenderunt, se, quum sint nihili homines, inter Graecos, qui nec ipsi ullius frugis sunt, eminuisse. Ac vobis quidem, quibus Persarum virtus minus comperta est, facile ignovi, laudantibus hos homines,*

15 „νεόντων τούτους, τοῖσί τι καὶ συνηδέατε· Ἀρταβάζου
 „δὲ θῶμα καὶ μᾶλλον ἐποιεύμην, τὸ καὶ καταρῶ-
 „θῆσαι Λακεδαιμονίους, καταρῶδῆσαντά τε, ἀποδέ-
 „ξασθαι γνώμην δειλοτάτην, ὡς χρεὸν εἴη ἀναζεύξαν-
 „τας τὸ στρατόπεδον, ἰέναι ἐς τὸ Θηβαίων ἄστν πο-
 20 „λιορκησομένους· τὴν ἔτι πρὸς ἐμεῦ βασιλεὺς πεύσε-
 „ται. Καὶ τούτων μὲν ἐτέρωθι ἔσται λόγος· νῦν δὲ
 „ἐκείνοισι ταῦτα ποιῶσι οὐκ ἐπιτρεπτέα ἐστὶ, ἀλλὰ
 „διακτέοι εἰσὶ, ἐς ὃ καταλαμφθέντες δάσουσι ἡμῖν
 „τῶν δὴ ἐποίησαν Πέρσας πάντων δίκας.“ Ταῦτα 59
 εἶπας, ἤγε τοὺς Πέρσας δρόμῳ, διαβάντας τὸν Ἀσω-
 πόν, κατὰ στίβον τῶν Ἑλλήνων, ὡς δὴ ἀποδιδρυσκόν-
 των· ἐπέιχε τε ἐπὶ Λακεδαιμονίους τε καὶ Τεγεάτας
 5 μοῦνους· Ἀθηναίους γὰρ τραπομένους ἐς τὸ πεδίον, ὑπὸ

*quorum res quaedam bene gestae vobis innotue-
 runt: sed tanto magis Artabazum miratus sum,
 Lacedaemonios pertimescentem, et timore percul-
 sum ignavissimam dicentem sententiam, movenda
 nobis esse castra, et in Thebanorum urbem sece-
 dendum, nempe ibi obsidendis: quam sententiam
 etiam Rex ex me cognoscet. Sed de his quidem
 aliàs disserendi locus erit: nunc vero illis, ut nos
 effugiant, non est permittendum; sed persequi eos
 oportet, donec deprehensi poenas nobis dederint
 omnium quae adversus Persas patrarunt. (59.)
 Haec locutus Mardonius, Persas Asopo superato cur-
 sim duxit, vestigia secutus Graecorum, tamquam
 fugientium: duxit autem adversus solos Lacedaemo-
 nios et Tegeatas; nam Athenienses, per planitiem
 euntes, obstantibus clivis non conspexerat. Et reli-*

τῶν ὄχθων οὐ κατὰρα. Πέρσας δὲ ὀρέοντες ἀρμημένους
διώκειν τοὺς Ἕλληνας οἱ λοιποὶ τῶν βαρβαρικῶν τελέων
ἄρχοντες, αὐτίκα πάντες ἦσαν τὰ σημήια, καὶ ἐδίω-
κον ὡς ποδῶν ἕκαστος εἶχον, οὔτε κόσμῳ οὐδὲν κοσ-
μηθέντες, οὔτε τάξι. καὶ οὗτοι μὲν βοῇ τε καὶ ὁμίλῳ 10
ἐπήϊσαν, ὡς ἀναρπασόμενοι τοὺς Ἕλληνας.

- 60 Πausanias δὲ, ὡς προσέειπετο ἡ ἵππος, πέμψας
πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ἱππέα, λέγει τάδε. „Ἄνδρες
„Ἀθηναῖοι, ἀγῶνος μεγίστου προκειμένου, ἐλευθέραν
„εἶναι ἢ δεδουλωμένην τὴν Ἑλλάδα, προδεδόμεθα ὑπὸ
„τῶν συμμάχων, ἡμεῖς τε οἱ Λακεδαιμόνιοι, καὶ 5
„ὑμεῖς οἱ Ἀθηναῖοι, ὑπὸ τὴν παροικομένην νύκτα δια-
„δράντων. νῦν ὧν δέδοκται τὸ ἐνθεῦτεν τὸ πενητέον ἡμῶν
„ἀμυνομένους γὰρ τῇ δυνάμεθα ἄριστα περιστέλλειν

quarum barbaricarum duces copiarum, ut Persas viderunt ad persequendos Graecos egressos, protinus et ipsi omnes sublati signis raptim secuti sunt, ut quique pedibus valebant, nullo ordine, non instructa acie. Ita igitur hi cum clamore et tumultu adcurrerunt, tamquam primo impetu Graecos oppressuri.

(50.) Pausanias, quum instaret equitatus, equitem ad Athenienses misit, qui ipsius verbis haec illis diceret: *Cives Athenienses! quum maximum nobis propositum sit certamen, quo id agitur, libera-ne maneat Graecia, an servitutem sit servitura. proditi sumus tam nos Lacedaemonii, quam vos Athenienses, a sociis, qui proxima nocte fugā se proripuerunt. Nunc igitur decretum est quid sit nobis faciendum: nempe pugnare oportet.*

„ἀλλήλους. εἰ μὲν νυν ἐς ὑμέας ὥρμησε ἀρχὴν ἡ ἔπ-
 10 „πος, χρῆν δὴ ἡμέας τε, καὶ τοὺς μετ' ἡμέων τὴν
 „Ἑλλάδα οὐ προδιδόντας Τεγεάτας, βοηθεῖν ὑμῖν· νῦν
 „δὲ, ἐς ἡμέας γὰρ ἅπαντα κεχώρηκε, δίκαιοί ἐστε
 „ὑμεῖς πρὸς τὴν πιεζομένην μάλιστα τῶν μοιρέων ἀμυ-
 „νέοντες ἵεναι. Εἰ δ' ἄρα αὐτοὺς ὑμέας καταλελάβηκε
 15 „ἀδύνατόν τι βοηθεῖν, ὑμεῖς δ' ἡμῖν τοὺς τοξότας ἀπο-
 „πέμψαντες χάριν θέσθε. συνοίδαμεν δὲ ὑμῖν ὑπὸ τὸν
 „παρόντα τόνδε πόλεμον εὐῷσι πολλὸν προθυμοτάτοισι,
 „ὥστε καὶ ταῦτα ἑσ ακούειν.“ Ταῦτα οἱ Ἀθηναῖοι ὥς 61
 ἐπύθοιτο, ὠρμέατο βοηθεῖν, καὶ τὰ μάλιστα ἐπαμύ-
 νειν. καὶ σφι ἤδη στείχουσι ἐπιτίθενται οἱ ἀντιταχθέντες
 Ἑλλήνων τῶν μετὰ βασιλῆος γενομένων, ὥστε μηκέτι

tet quam fortissime possumus, et mutuo nobis succurrere. Igitur si in vos primos irruisset equitatus, oporteret nos et Tegeatas, qui nobiscum sunt neque Graeciam prodiderunt, vobis succurrere. Nunc vero quum in nos universus ingruit, aequum est ut vos laborantibus maxime partibus exercitus suppetias veniatis. Sin vos ipsi occupati estis ut succurrere nobis non possitis, hoc saltem nobis gratificamini ut sagittarios vestros ad nos dimittatis. Quum compertum sit nobis, quam singulare studium ad hoc exsequendum bellum adhibeatis, non dubitamus vos gratum hoc nobis facturos.
 (61.) His auditis, Athenienses parati erant illis succurrere, et quantam maximam possent opem ferre. Iamque iter erant ingressi, quum subito in illos impetum fecerunt Graeci a Barbarorum partibus stantes, qui illis in acie fuerant oppositi: quo facto,

δύνασθαι βοηθῆσαι· τὸ γὰρ προσκείμενόν σφέας ἐλύ- 5
πτε. Οὕτω δὴ μουνωθέντες Λακεδαιμόνιοι καὶ Τεγεῆ-
ται, ἔοντες σὺν φιλοῖσι, ἀριθμὸν, οἱ μὲν, πεντακισμύ-
ριοι, Τεγεῆται δὲ, τρισχίλιοι (οὗτοι γὰρ οὐδαμᾶ ἀπε-
σχίζοντο ἀπὸ Λακεδαιμονίων) ἐσφαγιάζοντο, ὡς συμ-
βαλέοντες Μαρδονίῳ καὶ τῇ στρατιῇ τῇ παρεούσῃ. καὶ, 10
οὐ γὰρ σφι ἐγένετο τὰ σφάγια χρηστὰ, ἐπιπτόν τε
αὐτῶν ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ πολλοὶ, καὶ πολλῷ πλεῦνες
ἐτρωματίζοντο. Φράζαντες γὰρ τὰ γέγρα οἱ Πέρσαι,
ἀπίεσαν τῶν τοξευμάτων πολλὰ ἀφειδέως οὕτω, ὥστε
πιεζομένων τῶν Σπαρτιητέων, καὶ τῶν σφαγίων οὐ γι- 15
νομένων, ἀποβλείψαντα τὸν Πausanίην πρὸς τὸ Ἡραῖον
τὸ Πλαταιέων, ἐπικαλέσασθαι τὴν θεόν, χρήζοντα
μηδαμῶς σφέας ψευσθῆναι τῆς ἐλπίδος.

62 Ταῦτα δ' ἐτι τούτου ἐπικαλυμμένου, προέξαναστάν-

iam succurrere istis non potuere, ipsi ab adgredien-
tibus infestati. Itaque soli relictī *Lacedaemonii* et
Tegeatae, (simul cum levi armatura, quinquagies
mille *Lacedaemonii*, et ter mille *Tegeatae*: nam hi
numquam ab illis discesserunt:) sacra fecerunt, quip-
pe cum *Mardonio* et exercitu qui cum eo erat con-
flicturi. Quumque nihil lacti portenderent victimae,
multi interim eorum ceciderunt, et multo plures vul-
nerabantur. Etenim Persae, vallo e cratibus facto,
adeo immensam in illos vim sagittarum emiserunt,
ut *Pausanias*, quum perlitare non posset, et valde
premerentur *Lacedaemonii*, Iunonis templum respi-
ciens, quod ad *Plataeas* est, deam invocaret, orans
ne spem ipsorum frustraretur.

(62.) Dum ille adhuc deam invocat, priores sur-

5 τες πρότεροι οἱ Τεγεῆται ἐχώρεον ἐς τοὺς βαρβάρους.
 καὶ τοῖσι Λακεδαιμονίοισι αὐτίκα μετὰ τὴν εὐχὴν τὴν
 Πausανίῳ, ἐγένετο θυομένοισι τὰ σφάγια χρηστά.
 10 ὥς δὲ χρόνῳ κατὲ ἐγένετο, ἐχώρεον καὶ οὗτοι ἐπὶ τοὺς
 Πέρσας, καὶ οἱ Πέρσαι ἀντίοι, τὰ τόξα μετέντες.
 Ἐγένετο δὲ πρῶτον περὶ τὰ γέρρα μάχη. ὥς δὲ ταῦτα
 ἐπέπτωκε, ἥδη ἐγένετο μάχη ἰσχυρὴ παρ' αὐτὸ τὸ Δη-
 μήτριον, καὶ χρόνον ἐπὶ πολλόν, ἐς ὃ ἀπίκοντο ἐς ὠθισ-
 15 μόν· τὰ γὰρ δόρατα ἐπιλαμβάνόμενοι κατέκλων οἱ
 βάρβαροι. λήματι μὲν νυν καὶ ρώμῃ οὐκ ἔσσονες ἔσαν
 οἱ Πέρσαι· ἀνοπλῆι δὲ ἑόντες, καὶ πρὸς ἀνεπιστήμο-
 νες ἔσαν, καὶ οὐκ ὁμοῖοι τοῖσι ἐναντίοις σοφίῃν. προεξ-
 αίσσοντες δὲ κατ' ἓνα, καὶ δέκα, καὶ πλευνές τε καὶ
 20 ἐλάσσονες συστρεφόμενοι, ἐσέπιπτον ἐς τοὺς Σπαρτιή-
 τας, καὶ διεφθείροντο. Τῇ δὲ ἐτύγχανε αὐτὸς ἐὼν 63

gunt *Tegeatae*, et in hostem tendunt. Mox vero
 etiam *Lacedaemoniis* post preces a *Pausania* pera-
 ctas, laetae fuerunt victimae. Qui ut tandem perli-
 tarunt, ipsi quoque adversus *Persas* pergunt; et illis
 Persae, relictis arcubus, obviam ire instituunt. Pri-
 mum igitur fit praelium apud crates: quae ubi cor-
 ruerunt, atrox iam fit pugna apud ipsum Cereris
 templum, eaque diuturna, donec eo ventum est ut
 velut in turba vir virum premeret: nam hastas Grae-
 corum prehendentes barbari frangebant. Et studio
 quidem ac robore non inferiores erant Persae: sed
 praeterquam quod leviter erant armati, ignari etiam
 fuere pugnae Graecorum, et solertiâ cedebant ad-
 versariis. Procurrentes singuli, aut deni, et modo
 plures, modo pauciores, globo facto irruebant in
Herod. T. IV. P. I.

Μαρδόνιος, ἀπ' ἵππου τε μαχόμενος λευκοῦ, ἔχων τε
 περὶ ἑαυτὸν λογαδάς Περσέων τοὺς ἀρίστους χιλίους,
 ταύτῃ δὴ καὶ μάλιστα τοὺς ἐναντίους ἐπίεσαν. ὅσον μὲν
 νυν χρόνον Μαρδόνιος περιῆν, οἱ δὲ ἀντεῖχον, καὶ ἀμν- 5
 νόμιοι κατέβαλλον πολλοὺς τῶν Λακεδαιμονίων· ὥς
 δὲ Μαρδόνιος ἀπέθανε, καὶ τὸ περὶ ἐκείνον τεταγμένον,
 εὐὸν ἰσχυρότατον, ἔπεσε, οὕτω δὴ καὶ οἱ ἄλλοι ἐτρά-
 ποντο, καὶ εἷξαν τοῖσι Λακεδαιμονίοισι. πλεῖστον γάρ
 σφεας ἐδηλέετο ἢ ἐσθῆς, ἐρῆμός ἐοῦσα ὅπλων· πρὸς 10
 64 γὰρ ὀπλίτας ἑόντες γυμνῆτες ἀγῶνα ἐποιεῦντο. Ἐν-
 θαῦτα ἢ τε δίκη τοῦ Φόνου τοῦ Λεωνίδεω, κατὰ τὸ
 χρηστήριον, τοῖσι Σπαρτιήτησι ἐκ Μαρδονίου ἐπιτελέε-
 το· καὶ νίκην ἀναιρείεται καλλίστην ἀπασέων τῶν ἡμῶς
 ἰδμιν, Πausanίης ὁ Κλεομβρότου τοῦ Ἀναξανδρίδεω. 5

Spartanos; et ab his interficiebantur. (63.) Qua
 parte quidem ipse *Mardonius* erat, ex candido equo
 pugnans, secumque selectos habens mille fortissi-
 mos Persarum, ibi vehementer hi premebant adver-
 sarios. Quoad igitur *Mardonius* vixit, etiam reliqui
 resisterunt, et fortiter pugnando multos straverunt
Lacedaemonios: ut vero *interfectus Mardonius*
 est, et quod circa cum steterat robur virorum ce-
 cidit, tunc nimirum et reliqui terga verterunt, ces-
 seruntque *Lacedaemoniis*. Maxime enim illis noce-
 bat vestitus, scuto et lorica carens: etenim cum
 gravi armatura leviter armati pugnabant. (64.) Ibi
 tunc poenam caedis Leonidae, secundum oraculi
 responsum, Spartanis *Mardonius* solvit: et nobilissi-
 mam omnium, quas novimus, *victoriam Pausa-
 nias retulit*, Cleombroti filius, Anaxandridae ne-

(τῶν δὲ κατ' ὑπερβολὴν οἱ προγόνων τὰ οὐνόματα εἰρηται εἰς
 Λεωνίδην· οὗτοι γὰρ σφι τυγχάνουσι ἐντες.) Ἀποθνή-
 σκει δὲ Μαρδόσιος ὑπὸ Ἀειμνήστου, ἀνδρὸς ἐν Σπάρτῃ
 λογίμου· ὃς χρόνῳ ὕστερον μετὰ τὰ Μηδικὰ, ἔχων ἀν-
 10 δρας τριηκοσίους, συνέβαλε ἐν Στενυκλήρῳ, πολέμου
 ὄντος, Μεσσηνίοισι πᾶσι· καὶ αὐτὸς τε ἀπέθανε καὶ
 οἱ τριηκοσίοι. Ἐν δὲ Πλαταιῇσι οἱ Πέρσαι ὡς ἐπ' ἑτά- 65
 ποτι· ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων, ἔφευγον οὐδένα κόσμον
 εἰς τὸ στρατόπεδον τὸ ἐαυτῶν, καὶ εἰς τὸ τεῖχος τὸ ξύ-
 λινον, τὸ ἐποίησαντο ἐν μοίρῃ τῇ Θηβαϊδί. Θῶμα δὲ
 5 μοι, ὅπως παρὰ τῆς Δήμητρος τὸ ἄλσος μαχομένων,
 οὐδ' εἰς ἐφάνη τῶν Περσέων οὔτε ἐσελθὼν εἰς τὸ τέμενος,
 οὔτε ἐναποθανόν· περὶ τε τὸ ἱερόν οἱ πλείστοι ἐν τὸ βε-
 βήλω ἔπεσον. δαμάω δὲ, εἴ τι περὶ τῶν θεῶν προηγά-

pos. (Superiorum huius viri progenitorum nomina recensui, ubi de Leonida agebatur: sunt enim prorsus iidem.) Interfectus est autem Mardomius ab Aei-
 mnesto, spectato inter Spartanos viro: qui insequente tempore, post hoc Medicum bellum, bello Messenico trecentos viros ducens, cum omnibus Messeniorum copiis ad Stenyclerum confixit: et unā cum trecentis suis occubuit. (65.) Persae apud Plataeas a Lacedaemoniis fusi fugatique, nullo ordine ad castra sua confugerunt, in ligneum murum, quem in agro Thebano construxerant. Miror vero equidem, qui factum sit, quum ad Cereris lucum pugnata sit haec pugna, ut tamen nullus repertus fuerit Persarum, qui in locum deae sacrum aut intravit aut in eo ceciderit, sed omnes in profana terra circa templum occubuerint. Opinor autem, (si modo fas

των δοκέειν δεῖ, ἡ θεὸς αὐτὴ σφεας οὐκ ἐδέξατο, ἐμ-
πρήσαντας τὸ ἱερὸν τὸ ἐν Ἐλευσῶνι ἀνακτόριον. Αὕτη μὲν 10
νυν ἡ μάχη ἐπὶ τοσοῦτο ἐγένετο.

- 66 Ἀρτάβαζος δὲ ὁ Φαρνάκειος αὐτίκα τε οὐκ ἀρέσκειτο
κατ' ἀρχὰς λειπομένου Μαρδονίου ἀπὸ βασιλῆος, καὶ
τότε πολλὰ ἀπαγορεύων, οὐδὲν ἦνε, συμβάλλειν οὐκ
ἔων. ἐποίησέ τε αὐτὸς τοιαῦδε, ὡς οὐκ ἀρεσκόμενος τοῖσι
πράγμασι τοῖσι ἐκ Μαρδονίου ποιουμένοισι. τῶν ἐστρα- 5
τήγει ὁ Ἀρτάβαζος, (εἶχε δὲ δύναμιν οὐκ ὀλίγην, ἀλ-
λὰ καὶ ἐς τέσσαρας μυριάδας ἀνθρώπων, περὶ ἑαυτὸν)
τούτους, ὅπως ἡ συμβολὴ ἐγίνετο, εὖ ἐξεπιστάμενος τὰ
ἔμελλε ἀποβῆσεσθαι ἀπὸ τῆς μάχης, ἥτε κατήκτισμέ-
νος, παραγγείλας κατὰ τὴν αὐτὴν ἵεναι πάντας τῇ αὐτῇ 10
αὐτὸς ἐξηγήται, ὅπως αὖ αὐτὸν ὁρώσι σπουδῆς ἔχον-

LXVI. 9. ἦν. Olim ἦν.

est de rebus divinis opinari aliquid) deam illos
non recepisce, ut qui ipsius templum, quod Eleusi-
sine fuit, cremassent. Hic igitur *Plataeensis pugnae*
exitus fuit.

(66.) *Artabazo*, Pharnacis filio, initio statim
non placuerat, Mardonium a rege in Graecia relinqui:
idemque tunc, multum hortatus ne praelium Mardo-
nius committeret, nihil profecerat. Itaque, utpote
improbans Mardonii consilium, hanc iniit rationem.
Quum suo sub imperio manum haberet haud exi-
guam, sed ad quadraginta hominum millia, his or-
dine compositis, quo tempore fiebat praelium, bene
gnarus quis futurus esset exitus pugnae, egressus
est, dato imperio, ut, qua ipse praeiret, sequerentur
omnes eodem gradu quo ipsum vidissent praeun-

τα. ταῦτα παραγγείλας, ὡς ἐς μάχην ἤγε δῆθεν τὸν
στρατόν· προτερῶν δὲ τῆς ὁδοῦ, ὥρα καὶ δὴ Φεύγοντας
τοὺς Πέρσας· οὕτω δὲ οὐκέτι τὸν αὐτὸν κόσμον κατηγέ-
15 το, ἀλλὰ τὴν ταχίστην ἐτρόχαζε Φεύγων, οὔτε ἐς τὸ
ξύλινον οὔτε ἐς τὸ Θηβαίων τεῖχος, ἀλλ' ἐς Φωκέας,
ἐθέλων ὡς τάχιστα ἐπὶ τὸν Ἑλλήσποντον ἀπικέσθαι.
καὶ δὲ οὗτοι μὲν ταύτῃ ἐτράποντο. Τῶν δὲ ἄλλων 67
Ἑλλήνων τῶν μετὰ βασιλῆος ἐβелоκακέοντων, Βοιωτοὶ
Ἀθηναίοισι ἐμαχέσαντο χρόνον ἐπὶ συχνόν. οἱ γὰρ μη-
δίζοντες τῶν Θηβαίων, οὗτοι ἔχον προθυμίην οὐκ ὀλίγην,
5 μαχεόμενοι τε καὶ οὐκ ἐβелоκακέοντες, οὕτω ὥστε τριη-
κόσιοι αὐτέων οἱ πρῶτοι καὶ ἄριστοι ἐνθαῦτα ἔπεσον
ὑπὸ Ἀθηναίων. ὡς δὲ ἐτράποντο καὶ οὗτοι, ἔφευγον ἐς

tem. Hoc dato imperio, duxit illos, veluti in prae-
lium duceret: sed quum ipse praegrederetur agmen,
iamque fugientes conspexisset Persas; inde non am-
plius eodem ordine suos duxit, sed citato cursu fugam
cum eis corripuit, non ligneum murum petens nec
Thebanorum urbem, sed in Phocidem tendens, cu-
piensque quam primum ad Hellespontum perve-
nire. Hi igitur hanc in partem iter intenderunt.
(67.) Graecorum, qui cum rege erant, maior pars
de industria cessaverant: sed *Boeoti* per diu cum
Atheniensibus dimicarunt. Nam *Thebani*, cum Me-
dis facientes, singulare studium adhibuere, fortiter
pugnantes, minimeque ultro cedentes; ita ut eorum
trecenti, primarii viri fortissimique, ibi ab Athenien-
sibus sint interfecti. Ut vero hi quoque terga vertere
coacti sunt, Thebas se receperunt, non quidem ita
(inconditâ fugâ) ut Persae, aut ut reliqua turba so-

τὰς Θήβας, οὐκ ἤπερ οἱ Πέρσαι, καὶ τῶν ἄλλων συμ-
 μάχων ὁ πᾶς ὄμιλος, οὔτε διαμαχεσάμενος οὐδενί,
 68 οὔτε τι ἀποδεξάμενος, ἔφευγον. Δηλοῖ τε ἔμοι ὅτι 10
 πάντα τὰ πρήγματα τῶν βαρβάρων ἤρτητο ἐκ Περ-
 σέων, εἰ καὶ τότε οὔτοι, πρὶν ἢ καὶ συμμίξαι τοῖσι
 πολεμίοισι, ἔφευγον, ὅτι καὶ τοὺς Πέρσας ἄρων. οὕτω
 τε πάντες ἔφευγον, πλὴν τῆς ἵππου τῆς τε ἄλλης καὶ 5
 τῆς Βοιωτῆς. αὕτη δὲ τοσαῦτα προσωφέλει τοὺς Φεύ-
 γοντας, αἰεὶ τε πρὸς τῶν πολεμίων ἄγχιστα εὐῶσα,
 ἀπείρουσά τε τοὺς Φιλίους Φεύγοντας ἀπὸ τῶν Ἑλ-
 69 λήνων. Οἱ μὲν δὴ νικῶντες εἶπεντο, τοὺς Ξέρξῃ διώ-
 κοντές τε καὶ φονεύοντες. ἐν δὲ τούτῳ τῷ γινομένῳ φό-
 βῳ ἀγγέλλεται τοῖσι ἄλλοισι Ἑλλήσι τοῖσι τεταγμέ-
 νοις περὶ τὸ Ἡραῖον, καὶ ἀπογενομένοις τῆς μάχης,
 ὅτι μάχη τε γέγονε, καὶ νικῶν οἱ μετὰ Πausανίῳ. 5

ciorum, qui nulla re gesta, ac ne pugnâ quidem cum
 ullo ex hostibus consortâ, in fugam se proripuerunt.
 (68.) Atque hinc adparet, Barbarorum res universas
 ex Persis pendisse; quandoquidem et hi tunc, prius-
 quam cum hoste essent congressi, simulatque Persas
 videre fugientes, et ipsi fugam capessiverunt. Itaque
 omnes se fugae mandarunt, praeter equitatum, quum
 reliquum, tum Boeoticum. Atque fugientibus magno
 etiam usui equitatus fuit, semper proxime ab hosti-
 bus obequitans, et suos fugientes a Graecis seiungens.
 (69.) Dum ita victores Graeci fugientes Barbaros
 persequuntur occiduntque, interim reliquis Graecis,
 qui circa *Iunonis templum* consederant, et praelio
 non interfuerant, nunciatur pugnam esse pugnatam,

οἱ δὲ, ἀκούσαντες ταῦτα, οὐδένα κόσμον ταχθέντες,
οἱ μὲν ἀμφὶ Κορινθίους, ἐτράποντο διὰ τῆς ὑπερώης
καὶ τῶν κολωνῶν τὴν φέρουσαν ἄνω, ἰθὺ τοῦ ἱεροῦ τῆς
Δημήτρος· οἱ δὲ ἀμφὶ Μεγαρέας τε καὶ Φλιασίους,
10 διὰ τοῦ πεδίου τὴν λειοτάτην τῶν ὁδῶν. ἐπεὶ τε δὲ ἀγ-
χοῦ τῶν πολεμίων ἐγίνοντο οἱ Μεγαρέες καὶ Φλιασίοι,
ἀπιδόντες σφέας οἱ τῶν Θηβαίων ἱππῶται ἐπιυγομέ-
νους οὐδένα κόσμον, ἤλαυνον ἐπ' αὐτοὺς τοὺς ἵππους,
τῶν ἱππάρχει Ἀσωπόδαρος ὁ Τιμάνδρου. ἐσπεσόντες
15 δὲ κατεστόρεσαν αὐτέων ἑξακοσίους, τοὺς δὲ λοιποὺς
κατήραξαν διώκοντες εἰς τὸν Κιθαῖρῶνα. οὗτοι μὲν δὴ ἐν
οὐδενὶ λόγῳ ἀπώλοντο.

Οἱ δὲ Πέρσαι καὶ ὁ ἄλλος ὄμιλος, ὡς κατέφυγον 70
εἰς τὸ ξύλινον τεῖχος, ἔφθησαν ἐπὶ τοὺς πύργους ἀνα-
βάντες, πρὶν ἢ τοὺς Λακεδαιμονίους ἀπικέσθαι· ἀνα-

vicissequē Pausaniam cum suis. Quo audito, nullo ordine Corinthii superiore viâ, quae per montis radices et per clivos fert, rectâ versus *Cereris templum* contenderunt, Megarenses vero et Phliasii per planitiem molliori via. Ubi vero prope hostem Megarenses et Phliasii fuere, e longinquo eos conspicientes equites Thebani, videntesque nullo ordine properantes, equos in illos adcegerunt, Asopodoro duce, Timandri filio. In quos invecti, sexcentos eorum straverunt: reliquosque persecuti, in Cithaeronem praecipites compulerunt. Isti igitur ignobili morte perierunt.

(70.) *Persae* et reliqua turba, postquam *intra ligneum murum* [sive, in *ligneum castellum*] pervenerunt, adscendere in turre*s* maturarunt, priusquam *Lacedaemonii* adessent: eisque conscensis,

βαίντες δὲ, ἐφράξαντο ὡς ἡδυνέατο ἄριστα τὸ τεῖχος.
 προσελθόντων δὲ τῶν Λακεδαιμονίων, κατεστήκει σφι 5
 τειχομαχίῃ ἐρρωμενεστέρῃ. ἕως μὲν γὰρ ἀπῆσαν οἱ
 Ἀθηναῖοι, οἱ δ' ἡμύνοντο, καὶ πολλῶ πλεον ἔχον τῶν
 Λακεδαιμονίων, ὥστε οὐκ ἐπισταμένων τειχομαχεῖν·
 ὡς δὲ σφι οἱ Ἀθηναῖοι προσῆλθον, οὕτω δὴ ἰσχυρῇ ἐγί-
 νετο τειχομαχίῃ, καὶ χρόνον ἐπὶ πολλόν. Τέλος δὲ, 10
 ἀρετῇ τε καὶ λιπαρίῃ ἐπέβησαν Ἀθηναῖοι τοῦ τείχεος,
 καὶ ἦριπον· τῇ δὲ ἐσεχέοντο οἱ Ἕλληνες. πρῶτοι δὲ ἐσῆλ-
 θον Τεγεῆται εἰς τὸ τεῖχος· καὶ τὴν σκηνὴν τὴν Μαρδο-
 νίου οὗτοι ἔσαν οἱ διαρπάσαντες, τὰ τε ἄλλα ἐξ αὐτῆς
 καὶ τὴν Φάτιν τῶν ἵππων, ἐοῦσαν χαλκίην πᾶσαν καὶ 15
 θίης ἀξίην. τὴν μὲν νυν Φάτιν ταύτην τὴν Μαρδονίου
 ἀνέβησαν εἰς τὸν νηὸν τῆς Ἀλέης Ἀθηναῖος Τεγεῆται·

quam optime poterant ad defendendum murum sese
 compararunt: et, ubi advenerunt Lacedaemonii, va-
 lide admodum propugnarunt. Nam priusquam Athe-
 nienses accessissent, repulerunt Lacedaemonios, et
 multo eis erant superiores, quippe oppugnandarum
 munitionum imperitis. Ut vero Athenienses advenere,
 tunc acris exstitit et diuturna circa murum pugna.
 Sed ad extremum virtute et adsiduitate laboris con-
 scenderunt murum Athenienses, eumque diruerunt:
 et ea parte *Graeci intra munitionem irruerunt*.
 Primi qui ingressi sunt, Tegeatae fuere: et hi sunt
 qui *tentorium* spoliarunt *Mardonii*, ex eoque
 quum alia asportarunt, tum praesepe equorum, quod
 totum aeneum erat et spectatu dignum. Ac praesepe
 hoc quidem Mardonii in templo Alcae Minervae de-
 dicarunt Tegeatae; reliquam vero praedam omnem

724, 99.

τὰ δὲ ἄλλα ἐς ταῦτόν, ὅσα περ ἔλαβον, ἐσήμεικαν τοῖσι
 Ἑλλήσι. Οἱ δὲ βάρβαροι οὐδὲν ἔτι στίφος ἐποίησαντο
 20 πεισόντος τοῦ τεύχεος, οὔτε τις αὐτέων ἀλκῆς ἐμέμνητο
 ἀλύκταζόν τε οἷα ἐν ὀλίγῳ χώρῳ πεφοβημένοι τε καὶ
 πολλαὶ μυριάδες κατειλημένοι ἀνθρώπων. παρῆν τε
 τοῖσι Ἑλλήσι φονεύειν οὕτω, ὥστε τριήκοντα μυριάδων
 στρατοῦ, καταδουσίαν τεσσέρων, τὰς ἔχων Ἀρτάβα-
 25 ζος ἔφευγε, τῶν λοιπῶν μὴδὲ τρεῖς χιλιάδας περιγενέ-
 σθαι. Λακεδαιμονίων δὲ τῶν ἐκ Σπάρτης ἀπέθανον οἱ
 πάντες ἐν τῇ συμβολῇ εἰς καὶ ἐννεήκοντα· Τεγεατέων
 δὲ, ἐκκαίδεκα· Ἀθηναίων δὲ, δύο καὶ πεντήκοντα.
 Ἡρίστουσε δὲ τῶν βαρβάρων, περὶ δὲ μὲν ὁ Περσέων, 71
 ἵππος δὲ ἡ Σακίων ἀνὴρ δὲ λέγεται Μαρδόνιος. Ἑλλή-

in eundem locum cum communi *Graecorum* praeda contulerunt. Barbari vero, ex quo murus corruit, nulum amplius globum, quem hosti opponerent, fecerunt, neque quisquam virtutis meminit; sed consternati erant, utpote multae hominum myriades in exiguum locum fugâ compulsae et conclusae. Et Graecis ita facilis fuit caedes, ut ex triginta hominum myriadibus (demptis quatuor myriadibus, cum quibus Artabazus profugit) ne ter mille quidem reliqui essent. Lacedaemoniorum vero, qui quidem ex ipsa Sparta fuere, nonnisi unus et nonaginta in praelio ceciderant; ex Tegeatis vero sedecim; ex Atheniensibus, duo et quinquaginta.

(71.) *Virtutis nomine* in Plataeensi pugna *emiuere*, inter Barbaros, peditatus quidem Persarum, equitatus vero Sacarum: inter singulos viros *emuisse* dicitur Mardonii virtus. Inter Graecos, quam-

καν δὲ ἀγαθῶν γενομένων καὶ Τεγεατῶν καὶ Ἀθηναίων,
 ὑπερβάλλοντο ἀρετῇ Λακεδαιμόνιοι. ἄλλω μὲν οὐδανὶ
 ἔχω ἀποσημῆσθαι, (ἅπαντες γὰρ οὗτοι τοὺς πατ' 5
 ἑαυτοὺς ἐνίκων) ὅτι δὲ κατὰ τὸ ἰσχυρότερον προσενί-
 χθησαν, καὶ τούτων ἐκράτησαν. καὶ ἄριστος ἐγένετο
 μακροῦ Ἀριστόδημος κατὰ γνώμας τὰς ἡμετέρας· ὃς
 ἐκ Θερμοπυλίων μόνος τῶν τρηκοσίων σωθεὶς, ἔχε ὄνκ-
 δας καὶ ἀτιμίην. μετὰ δὲ τοῦτον ἤρριστευσαν Ποσειδά- 10
 νιός τε καὶ Φιλοκύων καὶ Ἀμομφαρέτος ὁ Σπαρτιήτης.
 καὶ τοὶ, γενομένης λέσχης ὃς γένοιτο αὐτέων ἄριστος,
 ἔγνωσαν οἱ παραγενόμενοι Σπαρτιητέων, Ἀριστόδημον
 μὲν βουλόμενον Φαιερώς ἀποθανεῖν ἐκ τῆς παρεούσης οἱ
 αἰτίας, λυσσῶντά τε καὶ ἐκλιπόντα τὴν τάξιν, ἔργα 15
 ἀποδέξασθαι μεγάλα· Ποσειδάωνιον δὲ, οὐ βουλόμενον

quam. et Tegeatae et Athenienses fortiter pugnarunt,
 praecaeeteris eminuit *Lacedaemoniorum* virtus:
 quod quidem nullo alio indicio confirmare possum,
 (hi enim cuncti vicerunt eos qui ipsis oppositi stete-
 rant) nisi quod Lacedaemonii cum robustissima parte
 copiarum hostilium conflixerunt, hosque superarunt.
 Inter singulos viros, ut mihi quidem videtur, praecaeeteris,
 longe fortissime pugnavit Aristodemus, is
 qui, quum ex trecentis unus a Thermopylis rediisset,
 ignominia notatus erat. Post hunc autem eminuerunt
 Posidonius et Philocyon, et Spartanus Amomphare-
 tus. Quamquam, quum sermo haberetur quis illo-
 rum fortissimus fuerit, praesentes Spartani statue-
 runt, Aristodemum manifeste mori voluisse propter
 culpam qua tenebatur; eaque causâ furiosum, et or-
 dinem suum relinquentem, praeclara facta edidisse:

ἀποβήσκειν, ἄνδρα γενέσθαι ἀγαθόν· τοσούτω τοῦτον
εἶναι ἀμείνω. ἀλλὰ ταῦτα μὲν καὶ Φθόνω αὖ ἐποίησεν.
οὔτοι δὲ τοὺς κατέλεξα πάντας, πλὴν Ἀριστοδήμου,
20 τῶν ἀποθανόντων ἐν ταύτῃ τῇ μάχῃ τίμιοι ἐγένοντο·
Ἀριστόδημος δὲ, βουλόμενος ἀποθανεῖν διὰ τὴν προση-
μένην αἰτίην, οὐκ ἐτιμήθη. Οὔτοι μὲν τῶν ἐν Πλα- 72
ταιῇσι ὀνομαστότατοι ἐγένοντο. Καλλικράτης γὰρ ἔξω
τῆς μάχης ἀπέθανε, ἐλθὼν ἀνὴρ κάλλιστος ἐς τὸ στρα-
τόπεδον τῶν τότε Ἑλλήνων, οὐ μόνον αὐτίων Λακεδαι-
5 μονίων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων· ὅς, ἐπειδὴ
ἐσφαγιάζετο Πausanίης, κατήμενος ἐν τῇ τάξει, ἐτρα-
ματίσθη τοξεύματι τὰ πλευρά. καὶ δὴ οἱ μὲν ἑμάχον-
το, ὁ δ' ἐξηνεγμένος ἐδυσθανάτεε τε καὶ ἔλεγε πρὸς Ἀρί-
μνηστον, ἄνδρα Πλαταιέα, οὐ μέλειν οἱ ὅτι πρὸ τῆς

Posidonium vero, quum non decrevisset mori, for-
tissime pugnasse, tantoque esse praestantiorē illū.
At hoc fortasse illi ex invidia dixerint. Caeterum hi
omnes, quos nominavi, qui in hac pugna cecide-
runt, publico honore adfecti sunt, Aristodemo ex-
cepto: Aristodemus vero, eo quod ob praedictam cul-
pam mori decrevisset, non est honoratus. (72.) Hi
igitur ex *Lacedaemoniis Plataensi pugna* maxime
nobilitati sunt. Nam Callicrates extra pugnam mor-
tuus est, pulcerrimus Graecorum qui in exercitu fue-
runt, non modo Lacedaemoniorum, sed reliquorum
etiam Graecorum. Quo tempore sacra fecit Pausa-
nias, sedens ille suo in ordine sagittā vulneratus
est in latere. Ac tum quidem caeteri capessiverunt
pugnam: ipse vero ex acie elatus, aegerrime fe-
rens mortem, dixit Arimnesto, civi Plataecnsi,

Ἑλλάδος ἀποθνήσκει, ἀλλ' ὅτι οὐκ ἐχρήσατο τῇ χειρὶ, 10
καὶ ὅτι οὐδέν ἐστὶ οἱ ἀποδεδεγμένον ἔργον ἑαυτοῦ ἄξιον,
73 προθυμειμένου ἀποδέξασθαι. Ἀθηναίων δὲ λέγεται εὐ-
δοκιμῆσαι Σωφάνης ὁ Εὐτυχίδεω, ἐκ δήμου Δεκελεῆ-
θεν· Δεκελέων δὲ τῶν ποτὲ ἐργασαμένων ἔργον χρή-
σιμόν ἐς τὸν πάντα χρόνον, ὡς αὐτοὶ Ἀθηναῖοι λέγουσι.
ὡς γὰρ δὴ τὸ πάλαι κατὰ Ἑλένης κομιδὴν Τυνδαρίδαι 5
εἰσέβαλον ἐς γῆν τὴν Ἀττικὴν σὺν στρατοῦ πλήθει, καὶ
ἀνίστασαν τοὺς δήμους, οὐκ εἰδότες ἵνα ὑπεξέκειτο ἡ
Ἑλένη, τότε λέγουσι τοὺς Δεκελέας, οἱ δὲ αὐτὸν Δέ-
κελον, ἀχθόμενόν τε τῇ Θησέος ὕβρι, καὶ δειμαίνοντα
περὶ πάσῃ τῇ Ἀθηναίων χώρῃ, ἐξηγησάμενόν σφι τὸ 10
πᾶν πρῆγμα, κατηγήσασθαι ἐπὶ τὰς Ἀφιδνας· τὰς δὲ
Τιτακὲς, ἐὼν αὐτόχθων, καταπροδίδοι Τυνδαρίδῃσι.

*non se poenitere quod pro Graecia moriatur,
sed quod manu non sit usus, neque ullum se
dignum facinus edidisset, quum id ipsum unice
cupivisset. (73.) Inter Athenienses nobilitatus est
Sophanes, Eutychidis filius, ex populo cui Decelea
nomen. Cuius popularium Decelensium olim factum
exstitit, ut ipsi Athenienses narrant, in omne aevum
eis utile. Nam, quo tempore olim repetendae Hele-
nae caussa Tyndaridae cum numeroso exercitu ter-
ram Atticam invaserunt, et, quum nescirent quem
in locum illa deportata esset, populos Atticae sedi-
bus suis expulerunt; tunc (ut vulgo aiunt) Decel-
enses, sive, ut alii dicunt, ipse Decelus, indigna-
tus iniquo Thesei facinore, simulque universae me-
tuens Atheniensium terrae, totam rem illis aperuit,
viamque quae fert Aphidnas monstravit: quas mox
Titacus, Aphidnensis ipse, Tyndaridis prodidit.*

τοῖσι δὲ Δεκελεῦσι ἐν Σπάρτῃ ἀπὸ τούτου τοῦ ἔργου
 ἀτελεῖν τε καὶ προεδρίῃ διατελεῖν ἐς τότε αἰεὶ ἔτι εἶσα,
 15 οὕτω ὥστε καὶ ἐς τὸν πόλεμον τὸν ὕστερον πολλοῖσι
 ἔτεσι τούτων γεγόμενον Ἀθηναίοισι τε καὶ Πελοποννη-
 σίοισι, σινεομένων τὴν ἄλλην Ἀττικὴν Λακεδαιμονίων,
 Δεκελὲς ἀποσχέσθαι. Τούτου τοῦ δήμου ἐὼν ὁ Σω- 74
 Φάνης, καὶ ἀριστεύσας τότε Ἀθηναίων, διζοὺς λόγους
 λεγομένους ἔχει. τὸν μὲν, ὡς ἐκ τοῦ ζωστῆρος τοῦ θα-
 ρηκος ἐφόρει χαλκὴν αἰλῦσι δεδεμένην ἄγκυραν σιδηρὴν·
 5 τὴν, ὅπως πελάσειε ἀπικνεόμενος τοῖσι πολεμίοισι, βαλ-
 λέσκετο, ἵνα δὴ μιν οἱ πολέμιοι ἐκπίπτοντες, ἐκ τῆς
 τάξις μετακινήσῃσι μὴ δυναίεσθαι γινόμενης δὲ φυγῆς
 τῶν ἐναντίων, δέδοκτο, τὴν ἄγκυραν ἀναλαβόντα, οὐ-

Quod ob factum Deceleensibus Spartani immunitatem vectigalium et praecipuam [in conventibus publicis et in festorum solennibus] sedem indulserunt; quo privilegio illi etiam nunc fruuntur, ita quidem ut etiam in bello illo, quod multis post hoc bellum annis inter Peloponnesios et Athenienses gestum est, quum reliquam Atticam Lacedaemonii vastarent, Deceleā abstinuerint. (74.) Ex hoc igitur Atticae pago *Sophanes* fuit, qui tunc virtutis praecipuam inter Athenienses laudem abstulit. Quo de viro duplex fama fertur: altera, gestasse eum ferream *ancoram*, e *loricae cingulo* aeneā catenā *religatam*; eam illum ancoram, quoties propius hostes venisset, in terram defigere solitum esse, ne hostes, impetum in illum facientes, statione cum depellere possent; fugā autem factā hostium recipere consuesse ancoram, et ita perssequi hostem. Haec de hoc viro fama

τω διαίκειν. οὗτος μὲν οὕτω λέγεται. ὁ δ' ἕτερος τῶν λόγων, τῷ πρότερον λεχθέντι ἀμφοσβατίων, λέγεται, ¹⁰ ὡς ἐπ' ἀσπίδος αἰεὶ περιθεούσης καὶ οὐδαμᾶ ἀτρεμιζούσης ἐφόρει ἐπίσημον ἄγκυραν, καὶ οὐκ ἐκ τοῦ θά-
 75 ρηκος δεδεμένην σιδηρέην. Ἔστι δὲ καὶ ἕτερον Σωφάνει λᾶμπρόν ἔργον ἐξεργασμένον, ὅτι περικατημένων Ἀθηναίων Αἰγίαν, Εὐρυβάτην τὸν Ἀργεῖον, ἄνδρα πεντάεθλον, ἐκ προκλήσιος ἐφόνευσε. αὐτὸν δὲ Σωφάνεια χρόνῳ ὕστερον τούτων κατέλαβε, ἄνδρα γενόμενον ἀγα- ⁵ θόν, Ἀθηναίων στρατηγέοντα ἅμα Λεάγρῳ τῷ Γλαύκωνος, ἀποθανεῖν ὑπὸ Ἡδωνῶν ἐν Δάτῳ, περὶ τῶν μετὰ τῶν χροσίων μαχεόμενον.

76 Ὡς δὲ τοῖσι Ἑλλήσι ἐν Πλαταιῇσι κατέστρωντο οἱ Βάρβαροι, ἐνθαῦτά σφι ἐπῆλθε γυνὴ αὐτόματος ἢ

fertur. Cui contradicentes alii aiunt, in eiusdem viri clypeo, quem semper ille in gyrum agere consuesset, nec unquam quietum sinere, pro insigni fuisse ancoram, non gestasse illum ferream ancoram e lorica religatam. (75.) Exstat eiusdem Sophanis aliud praeclare factum; scilicet quum Athenienses Aeginam circumsederent, hic Eurybaten Argivum, virum quinquertio nobilem, a se ad singulare certamen provocatum interfecit. Sed eidem Sophani insequente tempore accidit, ut, quum dux esset Atheniensium cum Leagro Glauconis filio, apud Daton oppidum, ubi pro auri metallis decertabatur, fortiter pugnans, ab Edonis interficeretur.

(76.) Postquam ita ad Plataeas Barbari prostrati sunt a Graecis, advenit ad hos mulier trans-

ἰπιδὴ ἔμαθε ἀπολωλότες τοὺς Πέρσας, καὶ νικῶντας
 τοὺς Ἕλληνας, εὐῶσα παλλακὴ Φαρανδάτειος τοῦ Τεά-
 5 σπιοῦ, ἀνδρὸς Πέρσιω, κοσμησαμένη χρυσῶ πολλῷ
 καὶ αὐτὴ καὶ αἱ ἀμφίπολοι, καὶ ἐσθῆτι τῇ καλλίστῃ
 τῶν παριουσίων, καταβάσα ἐκ τῆς ἀρμαμάξης, ἐχώ-
 ρει εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους ἐτι ἐν τῇσι Φοῖνσι ὄντας.
 ὁρῶσα δὲ πάντα ἐκείνα διέπορα Πausanίην, πρότε-
 10 ρόν τε πρὸ αὐνομα ἐξεπισταμένη καὶ τὴν πατρὸν, ὥστε
 πρῆλλαις ἀκούσασα, ἔγνω τε τὸν Πausanίην, καὶ
 λαβομένη τῶν γυναικῶν, ἔλεγε τάδε· „ὦ βασιλεῦ
 „Σπάρτης· ῥῦσά με τὴν ἐκείνῃ ριχμαλάτου δουλοσύ-
 „νης· σὺ γὰρ καὶ ἐς τὸδε ὤησας, τοῦσδε ἀπολέσας,
 15 „τούς οὔτε δαιμόνων οὔτε θεῶν ὅπῃ ἔχοντες· εἰμὶ δὲ
 „γένος μὲν Καίη, θυγάτηρ δὲ Ἥγητορίδων τοῦ Ἀγτα-
 „γόρειω. βῆν δὲ με λαβὼν ἐν Κῷ ἔχε· ὁ Πέρσης.“ Ὁ

fuga: quae ut perditos vidit Persas, Graecosque vi-
 ctores, quum fuisset pellex Pharandatis Persae, Thea-
 spis filii, multo ornata auro et ipsa et eius famulae,
 et veste pretiosissima quae ad manus erat, descendit
 de carpento et ad Lacedaemonios accessit in caedibus
 adhuc occupatos. Quumque omnia ibi administran-
 tem videret Pausaniam, cuius et nomen et patriam
 iam antea frequenti auditu noverat, agnovit Pausa-
 niam, et genua eius complectens, his verbis eum
 adlocuta est: *Rex Spartaee, libera me supplicem*
captivitatis servitute! Nam et haecenus me iuvi-
sti, quod hos homines perdidisti, qui nec heroum
nec deorum curam habent. Sum autem genere
Coae, Hegetoridae filia, Antagorae filii: quam vi-
ex Co raptam habuit Persa. Cui ille respondit:

δὲ ἀμείβεται τοῖσδε· „Γύναι, θάρσει, καὶ ὡς ἰκέτις,
 „καὶ εἰ δὴ πρὸς τούτῳ τυγχάνεις ἀληθέα λέγουσα, καὶ
 „εἰ θυγάτηρ Ἥγητορίδου τοῦ Κώου, ὃς ἐμοὶ ξένος μά- 20
 „λιστα τυγχάνει ἐὼν τῶν περὶ κείνους τοὺς χώρους οἰκη-
 μένων.“ Ταῦτα εἰπας, τότε μὲν ἐπέτρεψε τῶν ἐφόρων
 τοῖσι παροῦσι, ὕστερον δὲ ἀπέπεμψε εἰς Αἴγυψον, εἰς
 77 τὴν αὐτὴν ἤθελε ἀπικέσθαι. Μετὰ δὲ τὴν ἀπῆλθον τῆς
 γυναικὸς, αὐτίκα μετὰ ταῦτα ἀπῆλθον Μαντινῆες
 ἐπ' ἐξεργασμένοισι· μαθόντες δὲ ὅτι ὕστεροι ἤκουσι τῆς
 συμβολῆς, συμφορὰν ἐποιεῦντο μεγάλην, ἧξιό τε ἔφα-
 σαν εἶναι σφέας ζημιῶσαι. πυνθανόμενοι δὲ τοὺς Μή- 5
 δους ταῦς μετὰ Ἀρταβάζου Φεύγοντας, ταύτους ἐδίω-
 κον πρὸς Θεσσαλίης· Λακεδαιμόνιοι δὲ οὐκ ἔων Φεύ-
 γοντας διώκεν. οἱ δὲ ἀναχωρήσαντες εἰς τὴν ἐσωτῶν,
 τοὺς ἡγεμόνας τῆς στρατιῆς ἐδίωξαν ἐκ τῆς γῆς. Με-

*Confide, mulier, non modo ut supplex, sed et in-
 super si verum est quod ais, filiam te esse Hege-
 toridae Coi, qui maxime omnium ista loca habi-
 tantium hospitii iure mecum coniunctus est. His
 dictis, tunc illam praesentibus ephoris tradidit, dein-
 de vero Aeginam misit, quo ipsa venire cupiverat.
 (77.) Post huius mulieris adventum mox adfuere
 Mantinenses, re confecta. Qui ubi cognovere sero
 se venire post peractam pugnam, vehementer indo-
 luerunt, et multam se commeruisse ultro fatebantur.
 Ut vero audivere fugam corripuisse Medos qui cum
 Artabazo erant, hos illi, dissuadentibus licet La-
 cedaemoniis, persecuti sunt usque in Thessaliam.
 Postquam vero domum sunt reversi, duces suarum
 copiarum exsilio multarunt. Post Mantinenses Elei*

10 τὰ δὲ Μαντινέας, ἤκον Ἡλείοι. καὶ ὡσαύτως οἱ Ἡλείοι
τοῖσι Μαντινῶσι συμφορὴν ποιησάμενοι ἀπαλλάσσοντο·
ἀπελθόντες δὲ καὶ οὗτοι τοὺς ἡγεμόνας εἰδῶξαν. τὰ
κατὰ Μαντινέας μὲν καὶ Ἡλείους τοσαῦτα.

Ἐν δὲ Πλαταιῇσι ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῶν Αἰγινήτων 78
ἦν Λάμπων ὁ Πύθειω, Αἰγινήτων τὰ πρῶτα· ὃς ἀνο-
σιώτατον ἔχων λόγον, ἴετο πρὸς Πausanίην. ἀπικόμε-
νος δὲ, σπουδῇ ἔλεγε τάδε· „ὦ παῖ Κλεομβρότου,
5 „ἔργον ἔργασταί τοι ὑπέρφυνς, μέγαδός τε καὶ κάλ-
„λος· καὶ τοὶ θεοὶ παρέδωκε, ῥυσάμενον τὴν Ἑλλά-
„δα, κλέος καταθέσθαι μέγιστον Ἑλλήνων τῶν ἡμεῖς
„ἴδμεν. σὺ δὲ καὶ τὰ λοιπὰ τὰ ἐπὶ τούτοις ποιήσῃς,
„ὅπως λόγος τέ σε ἔχη ἔτι μέζων, καὶ τις ὕστερον
10 „Φυλάσσηται τῶν βαρβάρων μὴ ὑπάρχειν ἔργα ἀτά-

venerunt: et hi pariter atque Mantinenses gravissime
dolentes redierunt, pariterque atque illi, postquam
domum reversi sunt, duces suos in exsilium mise-
runt. Et haec quidem de Mantinensibus et Eleis hac-
tenus.

(78.) Fuit autem in exercitu Aeginetarum ad Pla-
tacas Aegineta *Lampon*, Pythae filius, primarius
vir inter Aeginetas: qui Pausaniam adiit, rem im-
probissimam ei suasurus. Ad quem quum accessisset,
magno studio haec verba fecit: *Fili Cleombroti!*
exsecutus es facinus ita magnum et praeclarum,
ut hominis superare naturam videatur: tibi que
hoc dedit deus, ut liberatâ Graeciâ omnium quos
novimus Graecorum longe maximam gloriam sis
consecutus. At tu nunc etiam quod superest per-
fice; quo famam etiam consequaris maiorem, et
Herod. T. IV. P. I.

„σθαλα ποικῶν ἐς τοὺς Ἕλληνας. Λεωνίδεω γὰρ ἀπο-
 „θανόντος ἐν Θερμοπύλῃσι, Μαρδονίης τε καὶ Ξέρξης
 „ἀποταμόντες τὴν κεφαλὴν ἀνεσταύρωσαν. τῷ σὺ τὴν
 „ὁμοίην ἀποδιδούς, ἔπαινον ἔξεις πρῶτα μὲν ὑπὸ πάν-
 „των Σπαρτιητίων, αὐτίς δὲ καὶ πρὸς τῶν ἄλλων 15
 „Ἑλλήνων. Μαρδόνιον γὰρ ἀνασκολοπίσας, τετιμώ-
 „ρησαι ἐς πάτρων τὸν σὸν Λεωνίδην.“ Ὁ μὲν, δοκέων
 79 χαρίζεσθαι, ἔλεγε τάδε. Ὁ δ' ἀνταμείβετο τοῖσδε·
 „ὦ ξεῖνε Αἰγινήτα, τὸ μὲν εὐνοεῖν τε καὶ προορᾶν, ἀγα-
 „μαι σεῦ· γνώμης μὲντοι ἡμάρτηκας χρηστῆς. ἐξάρας
 „γὰρ με ὑψοῦ καὶ τὴν πάτρην καὶ τὸ ἔργον, ἐς τὸ μη-
 „δὲν κατέβαλες, παραινέων νεκρῷ λυμαίνεσθαι, καὶ, 5
 „ἣν ταῦτα ποίω, Φᾶς ἀμεινόν με ἀκούσεσθαι. τὰ πρί-
 „πει μᾶλλον βαρβάρεισι ποιεῖν, ἢ περ Ἑλλήσι· καὶ

Barbarorum quisque posthac caveat ne res nefarias adversus Graecos suscipiat. Postquam Leonidas ad Thermopylas occubuit, Mardonius et Xerxes caput eius praeciderunt, et e palo erexerunt. Huic si tu paria reddideris, primum Spartani, tum vero etiam Graeci omnes te collaudabunt. Quippe Mardonium si e palo erexeris, patrum tuum ultus fueris Leonidam. Haec ille dixit, putans se gratificaturum Pausaniae. (79.) Cui his verbis rex respondit: Hospes Aegineta! tuam et benevolentiam et prospicientiam laudo: at a recto animi sensu plurimum abes. Nam postquam me et patriam factumque meum in coelum usque extulisti, in nihilum me proiecisti, dum hortaris ut mortuo insultem, et me ais, id si fecero, melius auditurum. Barbaros hoc facere decet, non

- „ἐκείνοισι δὲ ἐπιφθονόμεν. Ἐγὼ δ' ὦν τούτου εἵνεκα
 „μῆτε Αἰγινήτησι ἄδοιμι, μῆτε τοῖσι ταῦτα ἀρέσκεται·
 10 „ἀποχρᾶ δ' ἐμοὶ, Σπαρτιήτησι ἀρεσκόμενον, ὅσια μὲν
 „ποιέειν, ὅσια δὲ καὶ λέγειν. Λεωνίδῃ δὲ, τῷ με κα-
 „λεῦες τιμωρῆσαι, Φημί μεγάλως τετιμωρῆσθαι· ψυ-
 „χῆσί τε τῇσι τῶνδε ἀναριθμήτοισι τετίμηται αὐτός
 „τε καὶ οἱ ἄλλοι οἱ ἐν Θερμοπύλῃσι τελευτήσαντες.
 15 „σὺ μέντοι ἔτι ἔχων λόγον τοιόνδε, μῆτε προσέλθῃς
 „ἔμοιγε, μῆτε συμβουλεύῃς· χάριν ἴσθι τε, ἰὼν ἀπα-
 „θής.“ Ὁ μὲν, ταῦτα ἀκούσας, ἀπαλλάσσετο.

Παυσανίης δὲ κήρυγμα ποιησάμενος, μῆδενα ἄπτε- 80
 σθαι τῆς ληΐης, συγκομίζειν ἐκέλευε τοὺς εἴλωτας τὰ
 χρημάτα. οἱ δὲ, ἀνὰ τὸ στρατόπεδον σκιδνάμενοι, εὐρι-
 σκον σκηπὰς κατεσκευασμένας χρυσῶ καὶ ἀργύρῳ, κλί-

*Graecos: atque illos hoc nomine odimus. Ego qui-
 dem, quod ad hoc adtinet, nec Aeginetis velim
 placere, nec quibuscumque talia placent: sufficit-
 que mihi, Lacedaemoniis placere, sancte agentem,
 sancteque loquentem. Leonidae vero, quem tu me
 iubes ulcisci, puto magnifice esse parentatum:
 nam innumerabilium horum caede ultionem et ipse
 obtinuit et caeteri qui ad Thermopylas occubue-
 runt. Omnino vero, talia propositurus aut suasu-
 rus noli porro meum in conspectum venire: et
 gratias habe, quod incolumis abeas! His auditis,
 ille discessit.*

(80.) Iam *Pausanias*, proposito per praeconem
 edicto, ne quis de praeda quidquam tangeret, bi-
 lotas iussit pretiosa colligere. Et illi, per castra dis-
 currentes, tentoria invenerunt auro argentoque re-

νας τε ἐπιχρύσους καὶ ἐπαργύρους, κρητῆράς τε χρυ- 5
 σέους, καὶ Φιάλας τε καὶ ἄλλα ἐκπώματα· σάκκους
 τε ἐπ' αἰμαξέων εὕρισκον, ἐν τοῖσι λέβητες ἐφαίνοντο
 ἐπεόντες χρυσεοὶ τε καὶ ἀργυρεοὶ· ἀπὸ τε τῶν κειμέ-
 νων νεκρῶν ἐσκύλευον ψέλια τε καὶ στρεπτοὺς, καὶ τοὺς
 αἰκινάκας, ὄντας χρυσεύς· ἐπεὶ ἐσθῆτός γε ποικίλης 10
 λόγος ἐγίνετο οὐδὲ εἰς. Ἐνθαῦτα πολλὰ μὲν κλέπτοντες
 ἐπώλειον πρὸς τοὺς Αἰγινήτας· οἱ εἴλωτες, πολλὰ δὲ καὶ
 ἀπεδείκνυσαν, ὅσα αὐτέων οὐκ οἶά τε ἦν κρύψαι· ὥστε
 Αἰγινήται οἱ μεγάλοι πλοῦτοι ἀρχὴν ἐνθεῦταν ἐγένοντο,
 οἱ τὸν χρυσὸν, ἅτε ὄντα χαλκὸν δῆθεν, παρὰ τῶν εἰλω- 15
 81 τέων ᾠέοντο. Συμφορήσαντες δὲ τὰ χρήματα, καὶ
 δεκάτην ἐξελόντες τῷ ἐν Δελφοῖσι θεῷ, ἀπ' ἧς ὁ τρί-
 πους ὁ χρύσεος ἀνετέθη, ὁ ἐπὶ τοῦ τρικαρῆνου ὄφιος τοῦ
 χαλκίου ἐπίστωις ἀγχιστα τοῦ βωμοῦ· καὶ τῷ ἐν

pleta, lectosque auro et argento obductos, et crate-
 res aureos, et phialas, aliaque pocula: plaustisque
 impositos invenerunt saccos, in quibus lebetes erant
 aurei et argentei: denique stratis cadaveribus armillas
 detraxerunt, et torques, et acinaces, qui item aurei
 erant: vestis enim variegatae ne ratio quidem ulla
 habebatur. Ibi tunc multa furto subtrahentes hilotae
 vendiderunt Aeginetis: multa vero etiam represen-
 tabant, quaecumque abscondere non potuerant. At-
 que hinc initium cepere ingentes Aeginetarum divi-
 tia: quippe qui aurum, quasi aes esset, ab hilotis
 emerunt. (81.) Pecuniis reliquisque rebus pretio-
 sis in unum collatis, decimam exemerunt Delphico
 deo; ex qua aureus tripus dedicatus est, qui trici-
 piti serpenti aeneo insistit proxime aram; item

5 Ὀλυμπίῃ θεῷ ἐξελόντες, ἀπ' ἧς δεκάπηχυν χάλκεον
 Δία ἀνέθηκαν· καὶ τῷ ἐν Ἴσθμῳ θεῷ, ἀπ' ἧς ἐπτάπη-
 χυς χάλκεος Ποσειδῶν ἐξεγένετο· ταῦτα ἐξελόντες, τὰ
 λοιπὰ διαιρέοντο, καὶ ἔλαβον ἕκαστοι τῶν ἄξιοι ἔσαν,
 καὶ τὰς παλλακὰς τῶν Περσέων, καὶ τὸν χρυσὸν, καὶ
 10 τὸν ἄργυρον, καὶ ἄλλα χρήματά τε καὶ ὑποζύγια.
 Ὅσα μὲν νυν ἐξαίρετα τοῖσι ἀριστεύσασι αὐτέων ἐν
 Πλαταιῇσι ἐδόθη, οὐ λέγεται πρὸς οὐδαμῶν, δοκέω δ'
 ἔγωγε καὶ τούτοις δοθῆναι. Πausanίῃ δὲ πάντα δέκα
 ἐξαιρέθη τε καὶ ἐδόθη, γυναῖκες, ἵπποι, τάλαντα, κά-
 15 μηλοι, ὡς δὲ αὐτῶς καὶ τὰ ἄλλα χρήματα. Λέγε- 82
 ται δὲ καὶ τὰδε γενέσθαι· ὡς Ξέρξης Φεύγων ἐκ τῆς
 Ἑλλάδος, Μαρδονίῳ τὴν κατασκευὴν καταλίπει τὴν
 ἑωυτοῦ· Πausanίῃν ὦν, ὁρέοντα τὴν Μαρδονίου κατα-

LXXXII. 4 seq. κατασκευὴν χρυσῷ etc. σκηνὴν h. l. uti-
 que legendum suspicatus sum, idque in versione expressi.

Olympico deo decimam exemerunt, ex qua Iovis aenea statua decem cubitorum dedicata est; denique Isthmio deo, unde confecta est Neptuni aenea statua septem cubitorum. Haec postquam exemere, reliqua inter se distribuerunt, pellices Persarum, et aurum, et argentum, et alias res pretiosas, et iumenta: acceperuntque quique pro suo merito. Quaenam vero praecipua data sint eis quorum prae caeteris virtus eminebat, a nemine memoratum reperio: puto autem equidem, his praecipua quaedam data esse. Pausaniae vero omnia dena selecta dataque sunt, mulieres, equi, talenta, cameli, pariterque alia pretiosa. (82.) Narrant etiam hoc accidisse: Xerxem, ex Graecia fugientem, suppellectilem suam Mardonio reliquisse; *Pausaniam* igitur, quum Mardonii tento-

σκευὴν χρυσῷ τε καὶ ἀργύρῳ καὶ παραπετάσμασι ποι- 5
κίλοις κατασκευασμένην, κελεῦσαι τοὺς τε ἀρτακόπους
καὶ τοὺς ὀψοποιούς κατὰ ταῦτα καθὰς Μαρδονίῳ δει-
πνον παρασκευάζειν. ὡς δὲ κελεύόμενοι οὗτοι ἐποίησαν
ταῦτα, ἐνθαῦτα τὸν Πausanίην, ἰδόντα κλῖνας τε χρυ-
σίας καὶ ἀργυρέας εὖ ἐστρωμένας, καὶ τραπέζας τε 10
χρυσείας καὶ ἀργυρέας, καὶ παρασκευὴν μεγαλοπρε-
πέα τοῦ δείπνου, ἐκπλαγέντα τὰ προκείμενα ἀγαθὰ,
κελεῦσαι ἐπὶ γέλωτι τοὺς ἑαυτοῦ διηκόνους παρασκευά-
σαι Λακωνικὸν δείπνον. ὡς δὲ τῆς θοῆς ποιηθείσης ἦν
πολλὸν τὸ μέσον, τὸν Πausanίην γελάσαντα μεταπέμ- 15
ψασθαι τῶν Ἑλλήνων τοὺς στρατηγοὺς· συνελθόντων δὲ
ταυτέων, εἶπαι τὸν Πausanίην, δεικνύντα ἐς ἐκτέρην
τοῦ δείπνου τὴν παρασκευήν· „Ἄνδρες Ἕλληνες, τῶνδε
„εἵνεκα ἐγὼ ὑμέας συνήγαγον, βουλόμενος ὑμῖν τοῦδε
„τοῦ Μήδων ἡγεμόνος τὴν ἀφροσύνην δεῖξαι· ὅς ταιήνδε 20

rium vidisset auro et argento et variegatis aulaeis in-
structum, pistores et coquos iussisse *coenam parare*
prorsus qualem Mardonio soliti essent instruere.
Quod quum illi fecissent, tum Pausaniam, lectulos
videntem aureos et argenteos pulcre stratos, et men-
sas aureas et argenteas, et magnificum ipsius coenae
adparatum, propositas admiratum lautitias, ioci
caussâ suos famulos *Laconicam* parare *coenam* ius-
sisse. Quumque multum interesset inter utrumque
epulum, ridentem Pausaniam vocasse Graecorum
duces; eisque, ut convenerunt, utriusque coenae ad-
paratum monstrantem, dixisse: *Hoc consilio, Graeci*
viri! vos convocavi, quo stultitiam vobis ostende-
rem huius ducis Medorum; qui, quum tali victus

„δίαίταν ἔχων, ἦλθε εἰς ἡμέας οὕτω οἰζυρὴν ἔχοντας
 „ἀπαιρησόμενος.“ Ταῦτα μὲν Πausανίην λέγεται εἶ-
 παὶ πρὸς τοὺς στρατηγοὺς τῶν Ἑλλήνων. Ὅστερον 83
 μέντοι χρόνῳ μετὰ ταῦτα καὶ τῶν Πλαταιέων εὖρον
 συχνοὶ θήκας χρυσοῦ καὶ ἀργύρου καὶ τῶν ἄλλων χρη-
 μάτων. Ἐφάνη δὲ καὶ τόδε ὕστερον ἔτι τουτέων, τῶν
 5 νεκρῶν περιψιλωθέντων τὰς σάρκας· συνεφόρεον γὰρ τὰ
 ὅστέα οἱ Πλαταιεῖς εἰς ἓνα χώρον· εὐρέθη κεφαλὴ οὐκ
 ἔχουσα ραφὴν οὐδεμίαν, ἀλλὰ ἐξ ἑνὸς εὐῦσα ὀστέου·
 ἐφάνη δὲ καὶ γνάθος, καὶ τὸ ἄνω τῆς γνάθου, ἔχουσα
 ὀδόντας μανοφυέας, ἐξ ἑνὸς ὀστέου πάντας, τοὺς τε
 10 ὀδόντας καὶ τοὺς γομφίους. καὶ πενταπῆχρος ἀνδρὸς
 ὅστέα ἐφάνη.

Ἐπιτετεν δὲ Μαρδονίου δευτέρῃ ἡμέρῃ ὁ νεκρὸς ἡφάνη- 84

generi esset adsuetus, ad nos venit, miserum nostrum epulum nobis rapturus. Haec Pausanias ducibus Graecorum fertur dixisse. (83.) Sed et insequente tempore post has res gestas multi Platacenses arculas adhuc invenerunt auro et argento et aliis pretiosis rebus repletas. Et nonnullo rursus post haec tempore interiecto, postquam mortuorum cadavera carnibus prorsus fuissent nudata, etiam hoc mirum adparuit. Quum ossa in unum locum Platacenses colligerent, repertum est *cranium nullam* prorsus *suturam habens*, sed uno osse constans. Reperta est etiam maxilla, quum inferior, tum superior, cuius *dentes* ita *concreti* erant, tam reliqui, quam molares, ut uno osse constarent omnes. Reperta etiam sunt ossa viri quinque cubitorum.

(84.) Deinde vero *Mardonii cadaver*, postridie

στο· ὑπ' ὅττι μὲν ἀνθρώπων, τὸ ἀτρεκέες οὐκ ἔχω εἶπαι. πολλοὺς δὲ τινὰς ἤδη καὶ παντοδαποὺς ἤκουσα θάψαι Μαρδόνιον, καὶ δῶρα μεγάλα οἶδα λαβόντας πολλοὺς 5 παρὰ Ἀρτόντῃ τοῦ Μαρδονίου παιδὸς διὰ τοῦτο τὸ ἔργον. ὅστις μὲντοι ἦν αὐτέων ὁ ὑπελόμενός τε καὶ θάψας τὸν νεκρὸν τὸν Μαρδονίου, οὐ δύναμαι ἀτρεκέως πυνθέσθαι. ἔχει δὲ τινα Φάτιν καὶ ΔιονυσοΦάνης, ἀνὴρ Ἐφέσιος, θάψαι Μαρδόνιον. ἀλλ' ὁ μὲν τρόπῳ τοιού- 85 τῳ ἐτάφη. Οἱ δὲ Ἕλληνες ὡς ἐν Πλαταιῇσι τὴν 10 ληϊήν διείλοντο, ἔθαπτον τοὺς ἐωυτῶν, χωρὶς ἕκαστοι. Λακεδαιμόνιοι μὲν τριζὰς ἐποίησαντο θήκας. ἐνθα μὲν τοὺς ἱρένας ἔθαψαν, τῶν καὶ Ποσειδώνιος καὶ Ἀμομφάρετος ἔσαν καὶ Φιλοκύων τε καὶ Καλλικράτης. ἐν 5

LXXXV. 4. et 6. ἱρένας et ἱρίνες ex virorum doctorum emendatione. ἱρίκας, ἱρίεις, vest. libri omnes.

quam commissa pugna est, non est repertum. Quod quidem quonam ab homine fuerit subtractum, dicere pro certo non possum. Multos enim memoratos audi- vi, et diversis e civitatibus viros, qui perhibentur se- peliisse Mardonium; ac novi multos qui hoc nomine ingentia dona acceperunt ab Artonte Mardonii filio. Quis vero ex his sit, qui Mardonii corpus subtraxerit et sepeliverit, pro certo comperire non potui. Fertur etiam fama quaedam, Dionysophanem Ephesium se- peliisse Mardonium. Sed haec de Mardonii sepultura. (85.) *Graeci* vero, divisâ praedâ, *suos sepelive- runt*, seorsim quique. Et Laccedaemonii quidem tria conditoria fecerunt. In uno adolescentes sepelierunt, [*irenas* illi vocant,] quorum e numero Posidonius fuit, et Amompharetus, et Philocyon, et Callicrates:

μὲν δὲ ἐνὶ τῶν τάφων ἔσαν οἱ ἱφάνες· ἐν δὲ τῷ ἐτέρῳ, οἱ
 ἄλλοι Σπαρτιῆται· ἐν δὲ τῷ τρίτῳ, οἱ εἰλωτες. οὗτοι
 μὲν οὕτω ἔθαπτον. Τεγεῆται δὲ χωρὶς πάντας αἰλέας·
 καὶ Ἀθηναῖοι τοὺς ἐωυτῶν ὁμοῦ, καὶ Μεγαρέες τε καὶ
 10 Φλιάσιοι τοὺς ὑπὸ τῆς ἵππου διαφθαρέντας. τούτων
 μὲν δὲ πάντων πλήρεις ἐγένοντο οἱ τάφοι. Τῶν δὲ ἄλ-
 λων ὅσοι καὶ φαίνονται ἐν Πλαταιῇσι ἔοντες τάφοι,
 τούτους δὲ, ὡς ἐγὼ πυνθάνομαι, ἐπαισχυνομένους τῇ
 ἀπειστοῖ τῆς μάχης, ἐκάστους χώματα χῶσαι κεινὰ,
 15 τῶν ἐπιγνομένων εἵνεκεν ἀνθρώπων. ἐπεὶ καὶ Αἰγινή-
 τῶν ἐστὶ αὐτοῖσι καλεόμενος τάφος, τὸν ἐγὼ ἀκούω
 καὶ δέκα ἔτεσι ὕστερον μετὰ ταῦτα, δεηθέντων τῶν Αἰ-
 γινήτων, χῶσαι Κλεάδην τὸν Αὐτοδίκου, ἄνδρα Πλα-
 ταίᾳ, πρόξενον ἔοντα αὐτῶν.

in altero reliquos Spartanos; in tertio hilotas. Hac
 ratione Lacedaemonii usi sunt. Tegeatae vero seor-
 sim ab illis suos omnes uno in sepulcro condiderunt:
 atque ita etiam Athenienses suos uno in loco: pariter-
 que Megarenses et Phliasii suos, qui ab equitibus
 occisi erant. Horum itaque omnium *plena* erant *se-
 pulcra*. Ad reliquorum vero populorum sepulcra quod
 adlinet, quotquot apud Plataeas ostenduntur, illorum
 quique, ut ego comperio, quum puderet eos non in-
 terfuisse pugnae, *inanes* excitarunt *tumulos*, poste-
 rorum hominum gratiâ. Nam ibidem est etiam Aeginet-
 arum, quod vocant, sepulcrum; quod ego audio de-
 cimo post haec anno, rogantibus Aeginetis, a Cleade
 excitatum esse, Autodici filio, cive Plataensi, qui
 publicus Aeginetarum hospes fuit.

- 86 Ὡς δ' ἄρα ἔθαιψαν τοὺς νεκροὺς ἐν Πλαταιῇσι οἱ Ἕλληνες, αὐτίκα βουλευομένοι σφι ἔδοκει στρατεῦσθαι ἐπὶ τὰς Θήβας, καὶ ἐξαυτίειν αὐτέων τοὺς μηδίσαντας· ἐν πρώτοισι δὲ αὐτέων, Τιμπεγνίδην καὶ Ἀτταγῖνον, οἱ ἀρχηγέται ἀνὰ πρώτους ἔσαν· ἣν δὲ μὴ 5 ἐκιδιδῶσι, μὴ ἀπανίστασθαι ἀπὸ τῆς πόλιος πρότερον ἢ ἐξέλωσι. ὥς δὲ σφι ταῦτα ἔδοξε, οὕτω δὴ ἐνδεκάτῃ ἡμέρῃ ἀπὸ τῆς συμβολῆς ἀπικόμενοι ἐπολιόρκειον Θηβαίους, κελεύοντες ἐκιδιδέναι τοὺς ἄνδρας. οὐ βουλευμένων δὲ τῶν Θηβαίων ἐκιδιδέναι, τὴν τε γῆν αὐτέων 10
- 87 ἔταμνον, καὶ προσέβαλλον πρὸς τὸ τεῖχος. Καὶ, οὐ γὰρ ἐπαύοντο σινεόμενοι, εἰκοστῇ ἡμέρῃ ἔλεξε τοῖσι Θηβαίοισι Τιμπεγνίδης τάδε· „Ἄνδρες Θηβαῖοι, ἐπειδὴ „οὕτω δέδοκται τοῖσι Ἕλλησι, μὴ πρότερον ἀπαναστῆ-

(86.) Sepultis ad Plataeam mortuis, deliberantibus Graecis placuit protinus contra Thebas ferre arma, postulareque a Thebanis ut sibi hos traderent qui Medorum partes essent secuti, inprimisque Timagenidem et Attaginum, qui prae caeteris principes huius factionis fuissent: quos nisi illi tradidissent, non abscedere decreverunt ab urbe, quin eam expugnassent. Utque hoc eis placuit, ita undecimo post pugnam die ad Thebas venerunt; urbemque obsidentes, postularunt ut praedicti viri sibi dederentur: et, negantibus Thebanis se id facturos, agrum illorum vastarunt, murumque oppugnarunt. (87.) Qui quum adsidue multa illis damna inferrent, vicesimo die Timagenides haec apud Thebanos verba fecit: Quoniam Graecis decretum est, cives Thebani! non prius ab oppugnatione desistere abscedereque,

5 „ναι πολιορκέοντας, ἢ ἐξέλωσι Θήβας, ἢ ἡμέας αὐ-
 „τοῖσι παραδῶτε, νῦν ὦν ἡμέων εἵνεκα γῆ ἡ Βοιωτία
 „πλέω μὴ ἀναπλήσῃ. ἀλλ', εἰ μὲν χρημάτων χρη-
 „ζόντες, πρόσχημα ἡμέας ἐξαίτιόνται, χρήματά σφι
 „δῶμεν ἐκ τοῦ κοινοῦ· σὺν γὰρ τῷ κοινῷ καὶ ἐμῇδισα-
 10 „μεν, οὐδὲ μῶνοι ἡμέες. εἰ δὲ ἡμέων ἀληθῶς δειόμενοι
 „πολιορκέουσι, ἡμεῖς ἡμέας αὐτοὺς ἐς ἀντιλογίην πα-
 „ρέξομεν.“ Κάρτα τε ἔδοξε εὖ λέγειν, καὶ ἐς καιρὸν
 αὐτίκα τε ἐπεκηρυκεύοντο πρὸς Πausaniῇ οἱ Θηβαῖοι,
 θέλοντες ἐκδίδοναι τοὺς ἄνδρας. Ὡς δὲ ὠμολόγησαν 88
 ἐπὶ τούτοις, Ἀτταγῖνος μὲν ἐκδιδῆσκει ἐκ τοῦ ἄστυος
 παῖδας δὲ αὐτοῦ ἀπαχθέντας Πausaniῆς ἀπέλυσε τῆς
 5 αἰτίας, Φαῖς τοῦ μηδισμοῦ παῖδας οὐδὲν εἶναι μετα-
 5 τίους. τοὺς δὲ ἄλλους ἄνδρας τοὺς ἐξέδωσαν οἱ Θη-

quam aut expugnassent Thebas, aut nos illis a vobis dediti essemus; nunc nostrā causā ne plura porro patiatur Boeotia terra! Sed, si illi, pecuniarum avidi, in speciem tantum nos deposcunt, demus eis pecunias ex publico: nam publice omnes Medorum partes secuti sumus, non nos soli. Sin vere nos deditos cupiunt, eaque causā urbem oppugnant, nos ipsi ad causam apud eos dicendam nos sistemus. Et hic sane optime dicere visus est et opportune: protinusque caduceatorem Thebani miserunt ad Pausaniam, significantes se viros illos esse tradituros. (88.) De quo ut inter utrosque convenit, interim Attaginus quidem ex urbe clam profugit: cuius filios Pausanias ad se adductos absolvit crimine, Medismi culpam, dicens, filios nullo habere. Reliqui vero viri quos Thebani dedide-

βαῖοι, οἱ μὲν ἐδόκεον ἀντιλογίης τε κυρήσειν, καὶ δὴ
 χρήμασι ἐπεποιθέσαν διωθέεσθαι· ὁ δὲ, ὡς παρέλαβε,
 αὐτὰ ταῦτα ὑπονοέων, τὴν στρατιὴν τὴν τῶν συμμά-
 χων ἅπασαν ἀπῆκε, καὶ ἐκείνους ἀγαγὼν εἰς Κόριν-
 θον, διέφθειρε. Ταῦτα μὲν τὰ ἐν Πλαταιῇσι καὶ Θή- 10
 βησι γενόμενα.

- 89 Ἀρτάβαζος δὲ ὁ Φαρνάκειος· Φεύγων ἐκ Πλαταιῶν,
 καὶ δὴ καὶ πρόσω ἐγίνετο. Ἀπικόμενον δέ μιν οἱ Θεσ-
 σαλοὶ παρὰ σφέας, ἐπὶ τε ξείνια ἐκάλεον, καὶ αἰνε-
 ρώτευν περὶ τῆς στρατιῆς τῆς ἄλλης, οὐδὲν ἐπιστά-
 μενοι τῶν ἐν Πλαταιῇσι γενομένων. ὁ δὲ Ἀρτάβαζος, 5
 γνοὺς ὅτι εἰ ἐθέλοι σφι πᾶσαν τὴν ἀληθείην τῶν ἀγώ-
 νων εἶπαι, αὐτὸς τε κινδυνεύσει ἀπολέσθαι καὶ ὁ μετ'
 αὐτοῦ στρατός· ἐπιβήσεσθαι γάρ οἱ πάντα τινὰ οἶετο

runt, putabant illi quidem ad dicendam causam se
 iri admissum, praetereaue confidebant pecuniis
 amoliri a se posse periculum: at id ipsum suspica-
 tus Pausanias, postquam illos accepit, universum so-
 ciorum exercitum dimisit, et illos Corinthum abdu-
 ctos interfecit. Ac haec quidem res sunt, ad Plataeas
 et ad Thebas gestae.

(89.) *Artabazus* vero, *Pharnacis* filius, qui Pla-
 taecis profugerat, iam longe admodum erat progres-
 sus. Qui ubi in Thessaliam pervenit, Thessali cum
 ad hospitium vocarunt, sciscitatique sunt de reliquo
 exercitu: nec dum enim quidquam de rebus ad Pla-
 taecas gestis compererant. At *Artabazus*, bene gnarus,
 si de praeliis factis id quod res erat illis aperuisset,
 verendum sibi esse, ne ipse cum exercitu suo per-
 eat: unumquemque enim se adgressurum existima-

πυνθανόμενον τὰ γεγονότα ταῦτα ἐκλογιζόμενος, οὔτε
10 πρὸς τοὺς Φωκέας ἐξαγόρευε οὐδὲν, πρὸς τε τοὺς Θεσ-
σαλοὺς ἔλεγε τάδε· „Εγὼ μὲν, ὦ ἄνδρες Θεσσαλοὶ,
„ὡς ὁρᾶτε, ἐπείγομαί τε κατὰ τὴν ταχίστην ἑλῶν ἐς
„Θρηάκην, καὶ σπουδὴν ἔχω, πεμφθεὶς κατὰ τι πρῆ-
„γμα ἐκ τοῦ στρατοπέδου μετὰ τῶνδε. αὐτὸς δὲ ὑμῖν
15 „Μαρδόνιος, καὶ ὁ στρατὸς αὐτοῦ, οὗτος κατὰ πόδας
„ἑμεῦ ἐλαύνων προσδοκίμος ἐστί. τοῦτον καὶ ξινίζετε,
„καὶ εὖ ποιεῦντες φαίνεσθε· οὐ γὰρ ὑμῖν ἐς χρόνον
„ταῦτα ποιῆσαι μεταμελήσει.“ Ταῦτα δὲ εἰπας, ἀπέ-
λαυνε σπουδῇ τὴν στρατιὴν διὰ Θεσσαλίας τε καὶ Μα-
20 κεδονίης ἰθὺ τῆς Θρηάκης, ὡς ἀληθῶς ἐπιγόμενος, καὶ
τὴν μεσόγαίαν τάμνων τῆς ὁδοῦ. καὶ ἀπικνέεται ἐς Βυ-
ζάντιον, καταλπῶν τοῦ στρατοῦ τοῦ ἑωυτοῦ συχγοῦς
ὑπὸ Θρηάκων τε κατακοπέντας κατ’ ὁδόν, καὶ λιμῶ

vit, qui quae gesta erant cognovisset: haec igitur
secum reputans, nec apud Phocenses vulgaverat
quidquam, et apud Thessalos haec dixit: *Ego qui-*
dem, ut videtis, Thessali! in Thraciam maturo
pervenire; et celeritate utor, quippe praemissus
e castris cum hisce ad rem quamdam peragendam.
Ipse vero Mardonius, e vestigio me cum suo exer-
citu sequens, mox vobis aderit. Hunc hospitio
excipite, omniaque ei officia praestate: nec enim,
id fecisse, in posterum vos poenitebit. His dictis,
raptim per Thessaliam et Macedoniam rectà Thraciam
versus duxit exercitum, vere festinans, et per mediam
terram viam carpens. Denique Byzantium pervenit,
relictis quidem de suo exercitu multis, qui partim a
Thracibus in itinere caesi sunt, partim fame et labo-

συστάοντας καὶ καμάτω· ἐκ Βυζαντίου δὲ διέβη πλοίοισι.
Οὗτος μὲν οὕτω ἀπενόστησε εἰς τὴν Ἀσίην.

25

90 ΤΗΣ δὲ αὐτῆς ἡμέρης τῆς περ ἐν Πλαταιῇσι τὸ
τῶμα ἐγένετο, συνεκύρησε γενέσθαι καὶ ἐν Μυκάλη
τῆς Ἰωνίης. Ἐπεὶ γὰρ δὴ ἐν τῇ Δήλῳ κατέατο οἱ Ἑλ-
ληνες, οἱ ἐν τῇσι νηυσὶ ἅμα Λευτυχίδῃ τῷ Λακεδαι-
μονίῳ ἀπικόμενοι, ἦλθόν σφι ἄγγελοι ἀπὸ Σάμου, 5
Λάμπων τε Θρασυκλῆος, καὶ Ἀθηναγόρης Ἀρχιστρα-
τίδω, καὶ Ἠγησίστρατος Ἀρισταγόρῳ, πεμφθέντες
ὑπὸ Σαμίων λάβειν τῶν τε Περσέων καὶ τοῦ τυράννου
Θεομήστορος τοῦ Ἀνδροδάμαντος, τὸν κατέστησαν Σά-
μου τύραννον οἱ Πέρσαι. ἐπελθόντων δὲ σφῶν ἐπὶ τοὺς 10
στρατηγοὺς, ἔλεγε Ἠγησίστρατος πολλὰ καὶ παν-
τοῖα· ὡς „ἦν μόνον ἰδῶνται αὐτοὺς οἱ Ἴωνες, ἀποστή-
σονται ἀπὸ Περσέων, καὶ ὡς οἱ βαρβαροὶ οὐκ ὑπομέ-

ribus conflictati perierunt. Tum ex Byzantio navi-
giis traiecit: atque ita hic in Asiam est reversus.

(90.) Quo die istam ad Platacas cladem *Persae* acceperunt, eodem die accidit ut alia calamitate *ad Mycalen* Ioniae adfligerentur. Scilicet quum *Deli* sederent Graeci, qui duce *Leotychide* Lacedaemonio cum classe advenerant, venerunt ad eos ex Samo legati, Lampon Thrasyclis filius, et Athenagoras Archestratidae, et Hegesistratus Aristagorae, a Samiis missi insciis Persis et inscio tyranno Theomestore, Androdamantis filio, quem Persae tyrannum Sami constituerant. Qui ubi Graecorum duces convenere, multa atque varia verba *Hegesistratus* fecit; dicens, *si modo vidissent illos Iones, descituros esse a Persis, et ad illorum adventum disces-*

νέουσι· ἦν δὲ καὶ ἄρα ὑπομείνωσι, οὐκ ἑτέραν ἄγρην
 15 τοιαύτην εὐρεῖν ἂν αὐτούς.“ Θεοὺς τε κοινούς ἀνακα-
 λέων, προέτρεπε αὐτοὺς ῥύσασθαι ἀνδρας Ἑλλήνας ἐκ
 δουλοσύνης, καὶ ἀπαμῦναι τὸν βάρβαρον· „εὐπετίς τε
 αὐτοῖσι, ἔφη, ταῦτα γίνεσθαι· τάς τε γὰρ νῆας αὐτῶν
 κακῶς πλέειν, καὶ οὐκ ἀξιομάχους κείνοισι εἶναι· αὐ-
 20 τοί τε, εἴ τι ὑπσπτεύουσιν μὴ δόλω αὐτοὺς προάγοιν,
 ἐτοῖμοι εἶναι ἐν τῇσι νηυσὶ τῇσι ἐκείνων ἀγόμενοι ὁμη-
 ροί εἶναι.“ Ὡς δὲ πολλὸς ἦν λισσόμενος ὁ ξείνος ὁ Σά- 91
 μιος, εἶρετο Λευτυχίδης, εἴτε κληδόνος εἵνεκεν θέλων
 πυθέσθαι, εἴτε καὶ κατὰ συντυχίην, Θεοῦ ποιεῦντος·
 „ὦ ξεῖνε Σάμιε, τί τοι τὸ οὐνομα;“ ὁ δὲ εἶπε,
 5 „Ἡγησιόστρατος.“ ὁ δὲ, ὑπαρπάσας τὸν ἐπίλοιπον λό-
 γον, εἴ τινα ὀρμητὸ λέγειν ὁ Ἡγησιόστρατος, εἶπε·

*suos Barbaros; sive hi manserint, nullam aliam
 talem praedam Graecos umquam reperturos. De-
 nique communes deos invocans, hortatus illos est,
 ut homines Graecos servitute vellent liberare, et
 pellere Barbarum. Idque facile illis esse factu,
 ait: etenim et naves eorum male navigare, nec
 resistere illis posse. Quod si quam suspicio-
 nem haberent per dolum se illos excitare, paratos
 se esse in illorum navibus obsidum loco abduci.
 (91.) Quumque pluribus verbis orare non desiste-
 ret Samius hospes, tunc Leotychides, sive consulto
 capiendi ominis caussâ, sive forte fortuna, deo ita
 volente, interrogavit eum: Samie hospes! quodnam
 tibi nomen est? Et ille, Hegesistratus, ait. Moxque
 Leotychides, intercipiens reliquum sermonem, si
 quem adiecturus Hegesistratus esset, Accipio, in-*

„Δέκομαι τὸν οἰωνόν, τὸν Ἥγησίστρατον, ὃ ξεῖνε Σά-
 „μιν. σὺ δὲ ἡμῖν ποίεε ὅπως αὐτός τε δοὺς πίστιν ἀπο-
 „πλεύσεται, καὶ οἱ σὺν σοὶ ἐόντες οἶδε, ἣ μὲν Σαμίους
 92 „ἡμῖν προθύμους εἶσθαι συμμαχούς.“ Ταῦτά τε 10
 ἅμα ἠγόρευε, καὶ τὸ ἔργον προσῆγε. αὐτίκα γὰρ οἱ
 Σάμιοι πίστιν τε καὶ ὅρκια ἐποιεῦντο συμμαχίης πᾶσι
 πρὸς τοὺς Ἕλληνας. ταῦτα δὲ ποιήσαντες, οἱ μὲν ἀπέ-
 πλεον· μετὰ σφέων γὰρ ἐκέλευε πλέειν τὸν Ἥγησί- 5
 στρατον, οἰωνόν τὸ οὖνομα ποιούμενος. οἱ δὲ Ἕλληνες,
 ἐπισχέντες ταύτην τὴν ἡμέραν, τῇ ὑστεραίῃ ἐκαλλυ-
 ρέοντο, μαντευομένου σφί Δηϊφόνου τοῦ Εὐνήϊου, ἀν-
 δρὸς Ἀπολλωνήτεω, Ἀπολλωνίης δὲ τῆς ἐν τῷ Ἰονίῳ
 κόλπῳ.

93 Τοῦ τὸν πατέρα κατέλαβε Εὐνήϊον παῖγμα τοῖόνδε. 10

XCII. 2. προσῆγε. Fors. προῆγε, processit, successit negotium.

quit, omen, Samie hospes! accipio hunc copia-
 rum ducem. [hoc enim sonat graecum huius viri
 nomen.] Tu modo fac, et hi qui tecum sunt, ut,
 priusquam hinc abeatis, fidem nobis detis, revera
 Samios promptos nobis socios adfuturos. (92.)

Haec locutus, e vestigio rem exsequi adgressus est.
 Protinus enim Samii de societate cum Graecis fidem
 et iusiurandum dederunt: eoque facto, duo ex lega-
 tis domum navigarunt; nam Hegesistratum secum
 navigare Leotychides iussit, nomen eius pro omine
 accipiens. Et illo quidem die se continuerunt Graeci,
 postridie vero laeta illis sacra fuere, interpretis sacro-
 rum officio fungente Deiphono, Evenii filio, Apollo-
 niata, ex illa Apollonia, quae ad Ionium mare sita est.

(93.) Deiphoni huius pater *Euenius* fortuna usus

Ἔστι ἐν τῇ Ἀπολλωνίῃ ταύτῃ ἱρὰ ἡλίου πρόβατα, τὰ
 τὰς μὲν ἡμέρας βόσκειται παρὰ ποταμὸν, ὃς ἐκ Λά-
 κμωνος οὐρεος ῥέει διὰ τῆς Ἀπολλωνίης χώρας ἐς Θά-
 5 λασσαν, παρ' Ὀρικὸν λιμένα· τὰς δὲ νύκτας ἀραιρη-
 μένοι ἄνδρες οἱ πλούτῳ τε καὶ γένει δοκιμώτατοι τῶν
 ἀστῶν, οὗτοι φυλάσσουσι ἐνιαυτὸν ἕκαστος. περὶ πολ-
 λοῦ γὰρ δὴ ποιεῦνται Ἀπολλωνιῆται τὰ πρόβατα ταῦ-
 τα, ἐκ θεοπροπίου τινός. ἐν δὲ ἄντρον αὐλίζονται, ἀπὸ
 10 τῆς πόλιος ἐκᾶς. ἐνθα δὴ τότε ὁ Εὐήνιος οὗτος ἀραιρη-
 μένος ἐφύλασσε. καὶ κοτε αὐτοῦ κατακοιμήσαντος τὴν
 Φυλακὴν, παρελθόντες λύκοι ἐς τὸ ἄντρον, διέφθειραν
 τῶν προβάτων ὡς ἐξήκοντα. ὁ δὲ, ὡς ἐπήϊσε, εἶχε σιγῇ
 καὶ ἔφραζε οὐδενί, ἐν νύκτῳ ἔχων ἀντικαταστήσειν ἄλλα
 15 πριάμενος. καὶ, οὐ γὰρ ἔλαβε τοὺς Ἀπολλωνιήτας ταῦ-
 τα γενόμενα· ἀλλ', ὡς ἐπύθοντο, ὑπαγαγόντες μιν

erat huiusmodi. Sunt Apolloniae oves Soli sacrae,
 quae interdiu pascuntur iuxta fluvium, qui ex Lac-
 mone monte per agrum Apolloniatem prope Oricum
 portum in mare influit: noctu vero selecti viri, di-
 vitiis et genere spectatissimi inter cives, easdem oves
 custodiunt, quisque per anni spatium. Nam oves has,
 ex oraculi responso quodam, maximi faciunt Apol-
 loniatae; stabulantur autem illae in antro quodam
 procul ab urbe. Ibi eas tunc Euenius hic, ad id de-
 lectus, custodiebat: et nocte quadam, quum, qui
 vigilare debebat, obdormivisset, ingressi in antrum
 lupi oves fere sexaginta corripuerunt. Quod ubi ille
 animadvertit, tacuit, nec cuiquam edixit, alias co-
 gitans emere et in illarum locum substituere. At
 non latuit Apolloniatas factum: qui, ut id cognove-
Herod. T. IV. P. I. R

ὑπὸ δικαστήριον, κατέκριναν, ὡς τὴν φυλακὴν κατακοιμήσαντα, τῆς ὄψιος στερηθῆναι. Ἐπὶ τε δὲ τὸν Εὐήνιον ἐξετύφλωσαν, αὐτίκα μετὰ ταῦτα οὔτε πρόβατά σφι ἔτικτε, οὔτε γῇ ἔφερε ὁμοίως καρπόν. πρό- 20
 Φαντα δὲ σφι ἐν τε Δωδώνῃ καὶ ἐν Δελφοῖσι ἐγένετο, ἐπὶ τε ἐπιμαρτυροῦν τοὺς προφῆτας τὸ αἴτιον τοῦ παρ-
 ρόντος κακοῦ· οἱ δὲ αὐτοῖσι ἔφραζον „ὅτι ἀδίκως τὸν φύλακον τῶν ἱεῶν προβάτων Εὐήνιον τῆς ὄψιος ἐστέρησαν. αὐτοὶ γὰρ ἐπορμήσαι τοὺς λύκους· οὐ πρότερόν τε 25
 παύσεσθαι τιμωρόντες ἐκείνῳ, πρὶν ἢ δίκας δῶσι τῶν ἐποίησαν, ταύτας τὰς ἀν' αὐτὸς ἔλθαι καὶ δικαιοῖ· του-
 τῶν δὲ τελομένων, αὐτοὶ δώσιν Εὐηνίῳ ὅσιν τοιαύτην τὴν πολλοὺς μιν μακαριῶν ἀνθρώπων ἔχοντα.“

XCIII. 22. ἐπὶ τε. Sic ed. Borh. ex Reiskii coniect. Vulgo
 πρόφαντα --- ἐγένετο. ἔπειτα δὲ εἰς. Haec eis --- praedicta erant. Deinde vero etc.

runt, in iudicium adductum Euenium condemna-
 runt, ut, quoniam ovium custodiam adeo negligenter obiiisset, oculorum usu privaretur. Sed, postquam eum excaccharunt, continuo deinde nec oves illis pepererunt, nec terra fructum, ut ante, edere coepit. Quumquē et Dodonaeum et Delphicum consuluis-
 sent oraculum, caussamque quaesissent praesentium malorum, responderunt prophetae, *eo illis haec accidere, quod sacrarum ovium custodem Euenium luminibus orbassent. Ipsos enim (deos) immisisse lupos; neque prius desituros esse illum ulcisci, quam ei poenam facinoris dedissent Apolloniatae, quamcumque ipse postulasset: quae quando soluta fuerit poena, daturus Euenio esse deos tale donum, cuius caussa multi homines beatum illum*

Τὰ μὲν χρηστήρια ταῦτά σφι ἐχρήσθη. οἱ δὲ Ἀπολ- 94
λωνιῆται, ἀπόρρητα ποιησάμενοι, προέβησαν τῶν ἀστέων
ἀνδράσι διαπρήξαι. οἱ δὲ σφι διέπρηξαν ὧδε. κατημέ-
νου Εὐηνίου ἐν Θώκῳ, ἐλθόντες οἱ παρίζοντο, καὶ λό-
5 γους ἄλλους ἐποιεῦντο, ἐς ὃ κατέβαινον συλλυπεύμενοι
τῷ πάθει. ταύτῃ δὲ ὑπάγοντες, εἰρώτεον „τίνα δίκην ἂν
έλοιτο, εἰ ἐβέλοιεν Ἀπολλωνιῆται δίκας ὑποστῆναι δώ-
σειν τῶν ἐποίησαν.“ Ὁ δὲ, οὐκ ἀκηκοὺς τὸ θεοπρόπιον,
εἶλετο εἶπας· „εἴ τίς οἱ δοίῃ ἀγροὺς τῶν ἀστέων, ὀνομά-
10 σας τοῖσι ἠπίσταντο εἶναι καλλίστους δύο κλήρους τῶν.
ἐν τῇ Ἀπολλωνίῃ· καὶ οἰκῇσιν πρὸς τούτοις, τὴν ἥδε
καλλίστην εἶυσαν τῶν ἐν τῇ πόλει· ταυτέων δὲ, ἔφη,
ἐπήβολος γενόμενος, τοῦ λοιποῦ ἀμήνιτος εἶναι, καὶ

sint praedicaturi. (94.) Haec Apolloniatis data
sunt responsa; quae illi clam habentes, civium suo-
rum nonnullis negotium cum Euenio conficiendum
mandarunt. Et hi ad id conficiendum hac usi sunt
ratione. Conveniunt Euenium in sella sedentem, ei-
que adsidentes primum aliis de rebus verba faciunt,
deinde ad commiserandam hominis calamitatem pro-
gressi, atque ita eum fallentes, interrogant *quasnam*
poenas esset postulaturus, si voluissent Apollo-
niatae poenas sustinere eorum quae in illum ad-
misissent? Et ille, qui de oraculi responso nihil
audiverat, optans ait: *si quis ipsi daret agros istos,*
(nominabat nempe cives quosdam, quas noverat duo
pulcerrima Apolloniae praedia possidere:) *et aedes*
insuper in urbe, quas noverat ille pulcerrimas esse;
haec, inquit, si nactus fuisset, in posterum se non
iraturum esse civibus, sed hac mulcta fore con-

δίκαν οἱ ταύτην ἀποχρᾶν γενομένην.“ Καὶ ὁ μὲν ταῦ-
 τα ἔλεγε, οἱ δὲ παῖδρες εἶπαν ὑπολαβόντες· „Εὐήνιε, 15
 „ταύτην δίκαν Ἀπολλωνιῆται τῆς ἐκτυφλώσιος ἐκτί-
 „νουσί τοι κατὰ θεοπρέπια τὰ γινόμενα.“ Ὁ μὲν δὲ
 πρὸς ταῦτα δεινὰ ἐποιέετο, ἐνθεῦτεν πυθόμενος τὸν πάν-
 τα λόγον, ὡς ἔξαπατηθεῖς· οἱ δὲ, πριάμενοι παρὰ τῶν
 ἐκτημένων, διδοῦσί οἱ τὰ εἴλετο. καὶ μετὰ ταῦτα αὐ- 20
 τὴν ἐμφυτον μαντικὴν εἶχε, ὥστε καὶ οὐνομαστός
 γενέσθαι.

- 95 Τούτου δὲ ὁ Διήφορος ἐὼν παῖς τοῦ Εὐηνίου, ἀγόν-
 των Κορινθίων, ἐμαντεύετο τῇ στρατιῇ. Ἦδη δὲ καὶ τότε
 ἤκουσα, ὡς ὁ Διήφορος ἐπιβατεύων τοῦ Εὐηνίου οὐνό-
 ματος, ἐξελάμβανε ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα ἔργα, οὐκ ἐὼν

XCV. 4. ἐπὶ τὴν τὴν Ἑλλάδα ex Reiskii coniect. Et sic ed. Borh.
 cum Larch. Vulgo ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, i. e. contra Graeciam.

tentum. Quae ubi illi dixit, adsidentes ei cives re-
 sponderunt: *Euenie, hanc mulctam, ex oraculi*
responso, solvunt tibi Apolloniatae pro eo quod
te luminibus privarunt. Et ille quidem, postquam
 rem totam cognovit, aegerrime tulit se ita esse cir-
 cumventum: Apolloniatae vero ea, quae illi opta-
 verat, emta a dominis, ei dederunt. Protinus autem
 ab hoc tempore insitam divinandi vim et sacra in-
 terpretandi idem *Euenius* habuit, ita ut hoc nomine
 celebris evaserit.

(95.) Huius igitur Euenii filius *Deiphonus*, ad-
 ductus a Corinthiis, sacrorum interpretis fuit apud
 hunc exercitum. Audivi vero etiam, eumdem *Dei-*
phonum, usurpato Euenii nomine, obiisse Graeciam,
 et passim operam suam locasse, quum non fuisset

5 Εὐνήϊου παῖς. Τοῖσι δὲ Ἑλλήσι ὡς ἐκαλλιέρησε, ἀνῆ- 96
 γον τὰς νῆας ἐκ τῆς Δήλου πρὸς τὴν Σάμον. ἐπεὶ δὲ
 ἐγένοντο τῆς Σαμῆς πρὸς Καλάμοισι, οἱ μὲν αὐτοῦ
 ὀρμισάμενοι κατὰ τὸ Ἡραῖον τὸ ταύτη, παρεσκευά-
 5 ζοντο ἐς ναυμαχίην. οἱ δὲ Πέρσαι, πυθόμενοι σφεας
 προσπλέειν, ἀνῆγον καὶ αὐτοὶ πρὸς τὴν ἡπειρον τὰς
 νῆας τὰς ἄλλας, τὰς δὲ Φοινίκων ἀπῆκαν ἀποπλέειν.
 βουλευόμενοισι γάρ σφι ἐδόκει ναυμαχίην μὴ ποιέ-
 σθαι· οὐ γὰρ ὧν ἐδόκεον ὁμοῖοι εἶναι. ἐς δὲ τὴν ἡπειρον
 10 ἀπέπλεον, ὅπως ἔωσι ὑπὸ τὸν πεζὸν στρατὸν τὸν σφέ-
 τερον, ὄντα ἐν τῇ Μυκάλῃ· ὃς, κελεύσαντος Ξέρξεω,
 καταλειμμένος τοῦ ἄλλου στρατοῦ, Ἰωνίην ἐφύλασ-
 σε. τοῦ πληθὺς μὲν ἕξ μυριάδες· ἐστρατήγεε δὲ αὐτοῦ

XCVI. 3. Καλάμοισι ed. Schaeff. et Borh. cum Larch. ex
 Athenaeo. Alii vulgo omnes Καλαμίσι.

Euenii filius. (96.) *Graeci*, ut perlitarunt, naves ex Delo *ad Samum* moverunt; et postquam ad Calamos venerunt, terrae Samiae locum ita nominatum, ibi prope Iunonis templum, quod eo loci est, adpulerunt et ad navalem pugnam se compararunt. At *Persae*, ubi illos adnavigare resciverunt, ipsi quoque naves moverunt; et cacteras quidem admo- verunt continenti, Phoenicum vero naves ut abirent permiserunt. Deliberantibus quippe visum erat, pugna navali non esse decernendum, nec enim se Graecis pares esse existimabant. Ad continentem au- tem navigarunt, quo essent sub pedestris exercitus sui tutamine, qui in *Mycale* erat, nempe iussu Xerxis de reliquo exercitu ibi custodiendae Ioniae ~~caussa~~ relictus. Sexaginta hominum millia erant,

Τιγράνης, κάλλει τε καὶ μεγάλῃ ὑπερφέρων Περσέων.
 Ὑπὸ τοῦτον μὲν δὴ τὸν στρατὸν ἐβουλευσάντο καταφυ- 15
 γόντες οἱ τοῦ ναυτικοῦ στρατηγοὶ ἀνείρυσαι τὰς νῆας,
 καὶ περιβαλέσθαι ἔρκος, ἔρυμα τῶν νεῶν, καὶ σφέων
 97 αὐτέων κρησφύγετον. Ταῦτα βουλευσάμενοι, ἀνή-
 γοντο. ἀπικόμενοι δὲ παρὰ τὸ τῶν Ποτνιέων ἱρὸν τῆς
 Μυκάλης εἰς Γαίσωνα τε καὶ Σκολοπόεντα, τῇ Δήμη-
 τρος Ἐλευσινίης ἐστὶν ἱρὸν, τὸ Φίλιστος ὁ Πασικλῆος
 ἰδρύσατο, Νείλειω τῷ Κόδρου ἐπισπόμενος ἐπὶ Μιλή- 5
 του κτιστύν· ἐνθαῦτα τὰς τε νῆας ἀνείρυσαν, καὶ πε-
 ριβάλοντο ἔρκος καὶ λίθων καὶ ξύλων, δένδρεα ἐκκό-
 ψαντες ἡμέρα, καὶ σκόλοπας περὶ τὸ ἔρκος κατέπηξαν.
 καὶ παρεσκευάδατο ὡς πολιορκησόμενοι, καὶ ὡς νική-
 σοντες· ἐπ' ἀμφοτέρα ἐπιλεγόμενοι γὰρ παρεσκευάδατο. 10

quibus Tigranes praeerat, vir et formâ et staturâ
 eminens. Huius igitur sub exercitus tutamen se reci-
 pere decreverunt duces classis, navesque in terram
 subducere, et vallo circumdare, quod simul muni-
 mentum navibus et sibi refugium esset. (97.) Hoc
 inito consilio profecti sunt *Persae*; quumque prae-
 ternavigato Eumenidum templo, quod in Mycale
 est, in Gaesonem et Scolopoëntem venissent, ubi est
 Cereris Eleusinae templum, quod Philistus statuit,
 Pasiclis filius, Neleum Codri filium ad Miletum con-
 dendam secutus: ibi subduxerunt naves: et, caesis ar-
 boribus frugiferis, muro eas circumdederunt partim
 ligneo, partim lapideo, palosque praecutos circa
 murum defixerunt. Denique, in utramque partem re-
 deliberata, et ad tolerandam obsidionem et ad su-
 perandum hostem sese comparabant.

Οἱ δὲ Ἕλληνες, ὡς ἐπύθοντο οἰχωκότας τοὺς βαρ- 98
 βάρους εἰς τὴν ἡπειρον, ἤχθοντο ὡς ἐκπεφυγόντων· ἐν
 ἀπορίῃ τε εἶχοντο ὅ τι ποιέωσι, εἴτε ἀπαλλάσσωνται
 ὀπίσω, εἴτε καταπλέωσι ἐπ' Ἑλλησπόντου. τέλος δ'
 5 ἔδοξε τούτων μὲν μηδέτερά ποιεῖν, ἐπιπλέειν δὲ ἐπὶ
 τὴν ἡπειρον. παρασκευασάμενοι ὦν εἰς ναυμαχίην καὶ
 ἀποβάθρας καὶ τὰ ἄλλα ὅσων ἔδεε, ἔπλεον ἐπὶ τῆς
 Μυκάλης. Ἐπεὶ δὲ ἀγχοῦ τε ἐγίνοντο τοῦ στρατοπέ-
 δου, καὶ οὐδεὶς ἐφαίνετό σφι ἐπαναγόμενος, ἀλλὰ
 10 ὥρων ἦας ἀνελκυσμένας ἔσω τοῦ τείχεος, πολλὸν δὲ
 πεζὸν παρακεκριμένον παρὰ τὸν αἰγιαλὸν· ἐνθαῦτα
 πρῶτον μὲν ἐν τῇ νῆϊ παραπλέων, ἐγχείμεψας τῷ αἰ-
 γιαλῷ τὰ μάλιστα Λευτυχίδης, ὑπὸ κήρυκος προηγό-
 ρευε τοῖσι Ἴωσι λέγων· „Ἄνδρες Ἴωνες, ὅσοι ὑμέων
 15 „, τυγχάνουσιν ἐπακούοντες, μάθετε τὰ λέγω· πάντως

(98.) *Graeci*, ut ad continentem abiisse Barba-
 ros cognoverunt, aegre ferebant quod sibi e mani-
 bus essent elapsi: nec vero satis certi erant quid fa-
 cerent ipsi, utrum domum redirent, an in Hellespon-
 tum navigarent. Ad extremum decreverunt neutrum
 horum facere, sed ad continentem dirigere naves.
 Itaque praeparatis scalis et aliis rebus quarum in
 navali pugna usus est, versus *Mycalen* navigarunt.
 Ubi vero prope castra fuerunt hostium, neque quis-
 quam adparuit qui adversus illos egrederetur, naves
 autem viderunt intra murum subductas, et frequen-
 tem peditatum secundum littus in acie stantem; ibi
 tunc *Leotychides*, primum, praeter littus quam pro-
 xime potuit navigans, praeconis voce haec verba
 Ionibus adclamavit: *Viri Iones, quotquot estis qui*

„γὰρ οὐδὲν συνήσουσι Πέρσαι τῶν ἐγὰ ὑμῖν ἐντέλλο-
 „μαι. ἐπὶ αὖν συμμίσγωμεν, μεμνήσθαι τινα χορὴν ἐλευ-
 „θερίας μὲν πάντων πρῶτον, μετὰ δὲ, τοῦ συνθήμα-
 „τος Ἑβης. καὶ τὰδε ἴστω καὶ ὁ μὴ ἑσακούσας ὑμέων
 „πρὸς τοῦ ἑπακούσαντος.“ αὐτὸς δὲ οὗτος ἐὼν τυγχά- 20
 νει νόος τοῦ πρηγματος καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς ὁ ἐπ' Ἀρ-
 τεμισίῳ. ἡ γὰρ δὴ λαβόντα τὰ ῥήματα τοὺς βαρβά-
 ρους ἔμελλε τοὺς Ἴωνας πείσειν, ἡ ἔπειτα ἀνενειχθέντα
 εἰς τοὺς βαρβάρους, ποιήσειν ἀπίστους τοῖσι Ἕλλησι.
 99 Λευτυχίδει δὲ ταῦτα ὑποβεμένου, δεύτερα δὲ τὰδε
 ἐποίειν οἱ Ἕλληνες. προσσχόντες τὰς νῆας, αἰπέβησαν
 εἰς τὸν αἰγυιῶν καὶ οὗτοι μὲν ἐτάσσοντο. Οἱ δὲ Πέρ-
 σαι, ὡς εἶδον τοὺς Ἕλληνας παρασκευαζομένους εἰς μά-
 χην, καὶ τοῖσι Ἴωσι παραινέσαντας, τοῦτο μὲν, ὑπο- 5

*me auditis, accipite quae dico! omnino enim non
 intelligent Persae quae vobis mando. Quando ad
 manus venerimus cum hoste, tum quisque vestrum
 ante omnia libertatis memento, deinde vero tes-
 serae Hebrae. Sed et, qui vocem meam non exaudi-
 erit, cognoscat haec ex his qui audiverint. Cu-
 ius sermonis idem consilium fuit quod Themistoclis
 ad Artemisium. Scilicet, si Persas laterent dicta,
 persuasurum se speravit Ionibus ut deficiant; sive
 illa ad Barbaros fuissent delata, facturum ut hi
 Graecis (Ionibus) diffiderent. (99.) Deinde, post-
 quam ita Ionas hortatus Leontychides est, haec fece-
 runt Graeci. Adpulsis ad littus navibus exscende-
 runt, aciemque instruxerunt. Persae vero, quum
 Graecos cernerent ad pugnandum paratos, scirent-
 que hortatos eos esse Ionas; nec Samiis nec Milesiis*

736, 59.

νοήσαντες τοὺς Σαμίους τὰ Ἑλλήνων φρονεῖν, ἀπαι-
 ρέονται τὰ ὅπλα. οἱ γὰρ ὦν Σάμιοι, ἀπικομένων Ἀθη-
 ναίων αἰχμαλώτων ἐν τῇσι νηυσὶ τῶν βαρβάρων, τοὺς
 ἔλαβον ἀνὰ τὴν Ἀττικὴν λελειμμένους οἱ Ξέρξης, ταύ-
 10 τοὺς λυσάμενοι πάντας, ἀποπέμπουσι ἐποδιάσαντες ἐς
 τὰς Ἀθήνας· τῶν εἵκεν οὐκ ἥκιστα ὑποψίην ἔχον, πεν-
 τακοσίας κεφαλὰς τῶν Ξέρξει πολέμιων λυσάμενοι.
 τοῦτο δὲ, τὰς διόδους τὰς ἐς τὰς κορυφαὺς τῆς Μυ-
 κᾶλης Φερούσας προστάσσουσιν τοῖσι Μιλησίοισι φυ-
 15 λάσσειν, ὥς ἐπισταμένοισι δῆθεν μάλιστα τὴν χώραν.
 ἐποίηεν δὲ τούτου εἵκεν, ἵνα ἐκτὸς τοῦ στρατοπέδου
 ἔωσι. τούτους μὲν Ἰώνων, τοῖσι καὶ κατεδόκειον νοχμόν
 ἂν τι ποίειν, δυνάμιος ἐπιλαβομένοισι, τρόποισι τοιού-
 τοις προεφυλάσσοντο οἱ Πέρσαι. αὐτοὶ δὲ συνεφόρη-
 20 σαν τὰ γέγρα· ἔρκος εἶναί σφι.

satis fidebant. Et *Samii* quidem, quod eos suspi-
 rentur cum Graecis sentire, arma adimunt. *Samii*
 enim, quum in classe Barbarorum advenissent Athe-
 nienses captivi, quos in Attica relictos ceperat Xerxis
 exercitus, hos omnes pretio redemerant, et dato via-
 tico Athenas remiserant: quo magis hos suspicio
 premebat, ut qui quingenta capita hostium Xerxis
 liberassent captivitate. *Milesios* vero iusserunt exi-
 tus viarum custodire ad Mycalae cacumina feren-
 tium, ut qui regionem optime nossent: id autem
 hoc consilio fecerunt, ut illi extra castra essent. Ab
 his igitur Ionibus, quos suspicabantur, si potesta-
 tem nanciscerentur, res novas molituros, hoc mo-
 do sibi Persae praecaverunt: ipsi vero crates com-
 portarunt, quae sibi pro vallo essent.

- 100 Ὡς δὲ ἄρα παρεσκευάδατο τοῖσι Ἑλλήσι, προσή-
σαν πρὸς τοὺς βαρβάρους. ἰοῦσι δὲ σφι Φήμη τε ἐσέ-
πτατο ἐς τὸ στρατόπεδον πᾶν, καὶ κηρυκὴιον ἐφάνη
ἐπὶ τῆς κυματώγῃς κείμενον. ἡ δὲ Φήμη διήλθε σφι
ᾧδε, ὡς οἱ Ἕλληνες τὴν Μαρδονίου στρατιὴν νικῶν ἐν
Βοιωτοῖσι μαχόμενοι. Δῆλα δὲ πολλοῖσι τεκμηρίοισι
ἐστὶ τὰ θεῖα τῶν πηγμάτων· εἰ καὶ τότε τῆς αὐτῆς
ἡμέρης συμπιπτούσης τοῦ τε ἐν Πλαταιῇσι καὶ τοῦ ἐν
Μυκάλη μέλλοντος ἐσθθαι τρώματος, Φήμη τοῖσι Ἑλ-
λήσι τοῖσι ταύτῃ ἐσαπίκετο, ὥστε θαρσῆσαι τε τὴν
στρατιὴν πολλῷ μᾶλλον, καὶ ἐθέλειν προθυμότερον κιν-
101 δυνεύειν. Καὶ τότε ἕτερον συνέπεσε γινόμενον, Δήμη-
τρος τεμένεια Ἐλευσινίης παρὰ Ἀμφότερας τὰς συμβο-
λας εἶναι. καὶ γὰρ δὴ ἐν τῇ Πλαταιίδι παρ' αὐτὸ τὸ

(100.) Iam Graeci, instructâ acie, ibant in hostem, quum subito fama quaedam pervolavit universum exercitum, et caduceus conspectus est in litore depositus. Currebat autem fama huiusmodi, *Graecos in Boeotia exercitum Mardonii praelio superasse*. Nempe multis utique documentis declarantur res quae divinitus contingunt; quandoquidem tunc, quum *idem* fuit *dies* quo et *ad Plataeas* cladem Persae acceperunt et *ad Mycalen* accepturi erant, ad Graecos hîc stantes fama pervenit; quo factum est, ut multo maiorem fiduciam caperet exercitus, et ad subeundum periculum esset alacrior. (101.) Atque etiam hoc alterum contigit ut concurreret, quod utraque pugna prope Cereris Eleusiniæ templum pugnata sit. Nam prope Cereris templum et in Plataensi agro, ut supra docui, pugnatum

Δημήτριον ἐγένετο (ὡς καὶ πρότερόν μοι εἴρηται) ἡ μά-
 5 χη, καὶ ἐν Μυκάλῃ ἐμέλλε ὡσαύτως ἔσθαι. γεγο-
 νέναι δὲ νύκην τῶν μετὰ Πausανίῳ Ἑλλήνων, ὁρῶς
 σφι ἡ Φήμη συνέβαινε ἐλθοῦσα· τὸ μὲν γὰρ ἐν Πλα-
 ταιῇσι πρῶτ' ἐτι τῆς ἡμέρης ἐγένετο· τὸ δὲ ἐν Μυκά-
 λῃ, περὶ δαίλην. ὅτι δὲ τῆς αὐτῆς ἡμέρης συνέβαινε
 10 γίνεσθαι, μηνός τε τοῦ αὐτοῦ, χρόνῳ οὐ πολλῷ σφι
 ὕστερον δῆλα ἀναμανθάνουσι ἐγένετο. Ἦν δὲ ἀρρωδίη
 σφι πρὶν τὴν Φήμην ἐσαπικίσθαι, οὐ τι περὶ σφέων αὐ-
 τῶν οὕτω, ὡς τῶν Ἑλλήνων, μὴ περὶ Μαρδονίῳ πταί-
 σῃ ἡ Ἑλλάς. ὡς μέντοι ἡ κληδὼν αὕτη σφι ἐσέπτато,
 15 μᾶλλον τι καὶ ταχύτερον τὴν πρόσδοον ἐποιεῦντο. Οἱ
 μὲν δὲ Ἕλληνες καὶ οἱ βάρβαροι ἔσπευδον ἐς τὴν μά-
 χην, ὡς σφι καὶ αἱ νῆσοι καὶ ὁ Ἑλλήσποντος ἀέθλα
 προέκειτο.

est, et nunc *ad Mycalen* pariter pugnaturi erant.
Victoriam autem *iam tum reportasse* Graecos
 cum Pausania, recte his fama nunciavit: nam Pla-
 taeensis pugna matutino adhuc tempore huius diei
 pugnata erat, haec autem ad Mycalen sub vesperam.
 Pugnatam autem esse utramque pugnam eodem eius-
 dem mensis die, haud multo post liquido cogno-
 verunt. Anxii autem fuerant, priusquam haec fama
 advenit, non tam sui caussâ, quam omnium Grae-
 corum, metuentes ne Mardonio succumberet Grae-
 cia: sed postquam illa exercitum pervolavit fama,
 eo confidentiores et celeriore gradu in hostem ive-
 runt. Igitur et Graeci et Barbari pugnandi studio
 flagrabant, quippe quibus et insulae et Hellespon-
 tus praemium victoriae propositum erat.

102 Τοῖσι μὲν νυν Ἀθηναίοισι καὶ τοῖσι προσεχέσι τού-
 τοις τεταγμένοις, μέχρι καὶ τῶν ἡμισέων, ἡ ὁδὸς ἐγί-
 νετο κατ' αἰγιαλὸν τε καὶ ἄπεδον χώρον· τοῖσι δὲ Λα-
 κεδαιμονίοισι, καὶ τοῖσι ἐπέξῃς τούτοις τεταγμένοις,
 κατὰ τε χαράδρην καὶ οὐρεα. ἐν ᾧ δὲ οἱ Λακεδαιμό- 5
 νιοι περιήϊσαν, οὗτοι οἱ ἐπὶ τῷ ἐτέρῳ κέρεϊ ἔτι καὶ δὴ
 ἐμάχοντο. Ἔως μὲν νυν τοῖσι Πέρσῃσι ὄρθια ἦν τὰ
 γέρρα, ἡμύνοντό τε καὶ οὐδὲν ἔλασσον εἶχον τῇ μάχῃ.
 ἐπεὶ δὲ τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν προσεχέων ὁ στρατός,
 ὅπως ἐαυτῶν γένηται τὸ ἔργον, καὶ μὴ Λακεδαιμο- 10
 νίων, παρακλευσάμενοι, ἔργου εἶχοντο προθυμότερον,
 ἐνθεῦτεν ἤδη ἑτεροιοῦτο τὸ πρῆγμα. διωσάμενοι γὰρ τὰ
 γέρρα οὗτοι, Φερόμενοι ἐσέπεσον ἀλέες ἐς τοὺς Πέρσας·
 οἱ δὲ δεξάμενοι, καὶ χρόνον συγχὸν ἀμυνόμενοι, τέλος

CII. 6. ἴτι καὶ δὴ. ἤδη expectasses, nisi αὐτίκα δὴ forean
 legendum, aut ἤδη καὶ δὴ.

(102.) *Athenienses*, et qui proxime illos locati
 erant, dimidium fere totius exercitus, viam habe-
 bant secundum littus et per plana loca; *Lacedae-
 monii* vero, et qui post hos locati, per voraginem
 et montana. Dumque hi circumibant, illi in altero
 cornu pugnam iam commiserant. Quamdiu igitur
Persis rectae stabant crates, repugnabant illi hosti-
 bus, neque eis erant inferiores. Sed quum Athenien-
 ses hisque proximi, quo ipsorum esset factum, non
 Lacedaemoniorum, invicem cohortati, acrius in-
 cumberent operi, tum quidem mutata est rei facies.
 Perruptis enim cratibus ingenti impetu conferti in
 Persas irruebant: et illi exceperunt quidem impe-
 tum, et per sat longum tempus repugnarunt; ad ex-

15 ἔΦευγον εἰς τὸ τεῖχος. Ἀθηναῖοι δὲ καὶ Κορίνθιοι καὶ Σικυωνιοὶ καὶ Τροιζήνιοι, οὕτω γὰρ ἔσαν ἐπέξῃς τεταγμένοι, συνεπισπόμενοι, συνεσέπιπτον εἰς τὸ τεῖχος. ὥς δὲ καὶ τὸ τεῖχος ἀραιήθη, οὐτ' ἔτι πρὸς ἀλλήν ἐτράποντο οἱ βάρβαροι, πρὸς Φυγὴν τε ὁρμέατο οἱ ἄλλοι, πλὴν Περ-
 20 σίων. οὗτοι δὲ, κατ' ὀλίγους γινόμενοι, ἐμάχοντο τοῖσι αἰεὶ εἰς τὸ τεῖχος ἐσπίπτουσι Ἑλλήνων. καὶ τῶν στρατηγῶν τῶν Περσικῶν δύο μὲν ἀποφεύγουσι, δύο δὲ τελευτῶσι. Ἀρταύτης μὲν, καὶ Ἰθαμίτης, τοῦ ναυτικοῦ στρατηγέοντες, ἀποφεύγουσι· Μαρδόντης δὲ καὶ ὁ τοῦ πε-
 25 ζῶ στρατηγὸς Τιγράνης, μαχόμενοι τελευτῶσι. Ἔτι 103 δὲ μαχομένων τῶν Περσέων, ἀπίκοντο Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ μετ' αὐτέων, καὶ τὰ λοιπὰ συνδιεχίριζον. Ἐπισσον δὲ καὶ αὐτέων τῶν Ἑλλήνων συχνοὶ ἐνθαῦτα ἄλ-

tremum vero intra murum profugerunt. Quos insecuti Athenienses cum Corinthiis et Sicyoniis et Troezeniis, (hi enim ita deinceps in acie locati erant) simul cum illis intra murum irruerunt. Ut igitur etiam castellum hoc expugnatum est, omissâ pugna Barbari fugam corripuere, exceptis Persis; qui, etiam ad exiguum licet numerum redacti, constanter tamen Graecis, adsidue irrudentibus, sese opposuerunt. Et duo quidem ex Persicis ducibus fugâ evasere, duo vero periire. Artayntes et Ithamitres, classiariorum praefecti, fugâ salutem petierunt: pugnantes vero ceciderunt Mardontes et imperator pedestris exercitus Tigranes. (103.) Dum adhuc pugnant *Persae*, advenerunt *Lacedaemonii*, quique cum his erant, et reliqua simul peregerunt. Ceciderunt autem ibi ex ipsis etiam Graecis haud pauci; quum

λοι τε, καὶ Σικυώνιοι, καὶ στρατηγὸς Περίλεως. Τῶν 5
 δὲ Σαμίων οἱ στρατευόμενοι, ἔοντες τε ἐν τῷ στρατοπέ-
 δῳ τῷ Μηδικῷ, καὶ ἀπαραιρημένοι τὰ ὄπλα, ὡς εἴ-
 δον αὐτίκα κατ' ἀρχαῖς γινομένην ἐτεραλκίαν τὴν μά-
 χην, ἔρδον ὅσον ἐδυνάετο, προσωφελεῖν ἐθέλοντες τοῖσι
 Ἕλλησι. Σαμίους δὲ ἰδόντες οἱ ἄλλοι Ἴωνες ἄρξαντας, 10
 οὕτω δὴ καὶ αὐτοὶ ἀποστάντες ἀπὸ Περσίων, ἐπέθεντο
 104 τοῖσι βαρβάροισι. Μιλησίοισι δὲ προσετέτακτο μὲν
 τῶν Περσίων τὰς διόδους τηρεῖν, σωτηρίας εἰνῆκά σφι
 ὥς, ἣν ἄρα σφίνας καταλαμβάνη οἳά περ κατέλαβε,
 ἔχοντες ἡγεμόνας, σώζονται ἐς τὰς κορυφὰς τῆς Μυ-
 κάλης. ἐτάχθησαν μὲν νυν ἐπὶ τοῦτο τὸ πρῆγμα οἱ 5
 Μιλήσιοι, τούτου τε εἵνεκεν, καὶ ἵνα μὴ παριόντες ἐν
 τῷ στρατοπέδῳ τι νεοχμὸν ποιεῖεν. οἱ δὲ πᾶν τὸ ἐναν-
 τίων τοῦ προσεταγμένου ἐποίηον· ἄλλας τε κατηγεόμε-

alii, tum ex Sicyoniis multi, eorumque dux Peri-
 laus. Samii vero, qui in exercitu Medico milita-
 bant, quibus arma erant ademta, quum iam initio
 vidissent ancipitem esse pugnam, quidquid in eo-
 rum fuit potestate fecerunt, quo Graecos iuvarent. Et
 reliqui *Iones*, videntes Samios initium facere defe-
 ctionis, ipsi quoque a Persis deficientes, adorti sunt
 Barbaros. (104.) Iam *Milesiis* quidem mandatum
 erat, ut viarum exitus custodirent, salutis caussâ
 Persarum; quo, si eis accidisset id quod nunc acci-
 dit, ducibus his uterentur, quorum ope in cacumina
Mycalae salvi evaderent. Hoc quidem consilio illos
 Persae ibi locaverant, simul vero, ne, si exercitui
 adessent, novi quidpiam molirentur. At illi plane
 contrarium eius, quod mandatum erat, fecerunt:

νοί σφι ὁδοὺς Φεύγουσι, αἱ δὲ ἔφερον εἰς τοὺς πολεμίους,
10 καὶ τέλος αὐτοί σφι ἐγίνοντο κτείνοντες πολεμιώτατοι.
Οὕτω δὲ τὸ δεύτερον Ἰωνίη ἀπὸ Περσέων ἀπίσθη.

Ἐν δὲ ταύτῃ τῇ μάχῃ Ἑλλήνων ἡρίστευσαν Ἀθηναῖοι 105
καὶ Ἀθηναίων, Ἑρμόλυκος ὁ Εὐθύνου, ἀνὴρ παγκρά-
τιον ἐπασκήσας. τοῦτον δὲ τὸν Ἑρμόλυκον κατέλαβε
ὑστερον τουτέων, πολέμου ἐόντος Ἀθηναίοισι τε καὶ Κα-
5 ρυστίοισι, ἐν Κύρνῳ τῆς Καρυστίας χώρας ἀποθανόντα
ἐν μάχῃ, κεῖσθαι ἐπὶ Γεραιστῶ. Μετὰ δὲ Ἀθηναίους,
Κορίνθιοι καὶ Τροιζήνιοι καὶ Σικυνῶνιοι ἡρίστευσαν Ἐπί 106
τε δὲ κατεργάσαντο οἱ Ἕλληνες τοὺς πολλοὺς, τοὺς μὲν
μαχομένους, τοὺς δὲ καὶ Φεύγοντας τῶν βαρβάρων, τὰς
ἡγας ἐνέπρησαν, καὶ τὸ τεῖχος ἅπαν, τὴν λήϊν προέξ-
5 αγαγόντες εἰς τὸν αἰγιαλόν· καὶ θησαυροὺς τινὰς χρη-

fugientes quippe Barbaros per contrarias duxerunt
vias, quae ad hostes ferebant; et ad extremum eos
ipsi, ut insensissimi hostes, interfecerunt. Ita quidem
iterum Ionia a Persis defecit.

(105.) In hac ad Mycalen pugna virtutis prae-
mium obtinuerunt Athenienses; et ex Atheniensibus
Hermolycus Euthyni filius, pancratiastes. Idem vero
Hermolycus post haec, quum bellum gererent Athe-
nienses cum Carystiis, Cyrni in agro Carystio ceci-
dit in praelio, et prope Geraestum sepultus est.
Post Athenienses autem Corinthii et Troezenii et
Sicyonii praecipuam virtutis laudem commeruerunt.
(106.) Graeci, plerisque Barbarorum, partim in
praelio, partim in fugas interfectis, naves cremarunt
et totum munimentum, praedâ prius egestâ et in
littore depositâ: repererantque arcas nonnullas rebus

μάτων εὖρον. ἐμπρήσαντες δὲ τὸ τεῖχος καὶ τὰς νῆας, ἀπέπλεον. Ἀπικόμενοι δὲ εἰς Σάμον οἱ Ἕλληνες, ἐβουλεύοντο περὶ ἀναστάσιος τῆς Ἰωνίης, καὶ ὅπη χρόνῳ εἴη τῆς Ἑλλάδος κατοικίσαι, τῆς αὐτοὶ ἐγκρατέες ἔσαν· τὴν δὲ Ἰωνίην ἀπείναι τοῖσι βαρβάροισι. ἀδύνατον γὰρ 10 ἐφαίνετό σφιν εἶναι ἐαυτούς τε Ἰώνων προκατῆσθαι, φρουρόντας τὸν πάντα χρόνον· καὶ, ἐαυτῶν μὴ προκατημένων, Ἰωνας οὐδεμίην ἐλπίδα ἔχον χαίροντας πρὸς τῶν Περσέων ἀπαλλάξιν. Πρὸς ταῦτα Πελοποννησίων μὲν τοῖσι ἐν τέλει εὖσι ἐδόκεε τῶν μηδισάντων ἔθνων 15 τῶν Ἑλληνικῶν τὰ ἐμπόρια ἐξαναστήσαντας, δοῦναι τὴν χώραν Ἰωσι ἐνοικῆσαι· Ἀθηναίοισι δὲ οὐκ ἐδόκεε ἀρχὴν, Ἰωνίην γενέσθαι ἀνάστατον, οὐδὲ Πελοποννή-

CVI. 18. Πελοποννησίους de nostra coniect. Vulgo omnes Πελοποννησίους.

pretiosis repletas. Munitione et navibus incensis, retro navigarunt. Deinde, postquam Samum pervernerunt, deliberarunt de *Ionia in aliam terram transferenda*, et qua parte Graeciae, quae in potestate esset Graecorum, sedes Ionibus sint adsignandae. Ionia enim videbatur Barbaris esse relinquenda, quandoquidem fieri non posset ut ipsi perpetuo Ioniae praesiderent, eamque custodirent; Iones autem, nisi sub Graecorum praesidio essent, nequaquam sperare possent, salvos se fore, nec poenas Persis daturus. Qua proposita deliberatione, qui ex Peloponnesiis aderant dignitate eminentes, emporia Graecorum qui cum Medis sensissent, eiectis incolis, cum agro ad quodque emporium pertinente, Ionibus tradi debere incolenda. Contra Athenienses nullo pacto Ionas aliam in terram transferendos censebant,

σίους περὶ τῶν σφετέρων ἀποικίων βουλευέιν. ἀντιτει-
 20 νότων δὲ τούτων, προθύμως εἶξαν οἱ Πελοποννήσιοι.
 καὶ οὕτω δὴ Σαμίους τε καὶ Χίους καὶ Λεσβίους, καὶ
 τοὺς ἄλλους νησιώτας, οἱ ἔτυχον συστρατευόμενοι τοῖσι
 Ἕλλησι, εἰς τὸ συμμαχικὸν ἐποίησαντο, πίστι τε κα-
 25 ταλαβόντες καὶ ὀρκίοισι, ἐμμένειν τε καὶ μὴ ἀποστή-
 γεφύρας λύσοντας· ἔτι γὰρ ἐδόκειον ἐντεταμένους εὐρή-
 σειν. οὗτοι μὲν δὴ ἐπ' Ἑλλησπόντου ἔπλεον.

Τῶν δὲ ἀποφυγόντων βαρβάρων, εἰς τὰ ἄκρα τε 107
 τῆς Μυκάλης κατειληθέντων, ἐόντων οὐ πολλῶν, ἐγί-
 νετο κομιδὴ εἰς Σάρδεις. πορευομένων δὲ, κατ' ὁδὸν Μα-
 σίστης, ὁ Δαρείου, παρατυχὼν τῷ πάθει τῷ γεγονότι,
 5 τὸν στρατηγὸν Ἀρταύτην ἔλεγε πολλά τε καὶ κακὰ,
 ἄλλα τε καὶ γυναικὸς κακίῳ Φαῖς αὐτὸν εἶναι, τοιαῦτα

nec decere Peloponnesios de ipsorum coloniis quid-
 quam statuere. Quibus obnitentibus, haud inviti
 Peloponnesii concesserunt. Itaque Samios et Chios et
 Lesbios, reliquosque Insulares, qui arma et naves
 cum Graecis sociaverant, in commune sociorum re-
 ceperunt, fide et iureiurando adstrictos de societate
 constanter et cum fide servanda. Quo facto ad Helle-
 spontum navigarunt, pontes soluturi, quos adhuc
 stratos se reperturos esse existimaverant.

(107.) Qui ex Barbaris fugā evaserunt, numero
 haud multi, in Mycalae cacumina compulsi; hi dein-
 de Sardes salvi redierunt. Qui dum eo revertuntur,
 in itinere *Masistes*, Darii filius, qui acceptae cladis
 interfuerat, ducem exercitus *Artayntem* multis in-
 sectatus est maledictis, quum alia dicens, tum et esse

στρατηγήσαντα, καὶ ἄξιον εἶναι παντὸς κακοῦ, τὸν βασιλῆος οἶκον κακώσαντα. παρὰ δὲ τοῖσι Πέρσῃσι, γυναικὸς κακίῳ ἀκούσαι, δένος μέγιστός ἐστι. ὁ δὲ, ἐπεὶ πολλὰ ἤκουσε, δυνάμει πικρὺς, σπᾶται ἐπὶ τὸν Μασίστην τὸν ἀκινάκῃα, ἀποκτείνῃαι θέλων. καὶ μιν ἐπιθέοντα Φρασθῆις Ξεναγόρης ὁ Πρηξίλειος, αἰὲρ Ἀλικαρνησοῦς, ὅπισθε ἰστυῶς αὐτοῦ Ἀρταύντιω, ἀρπάζει μέσον, καὶ ἐξάρας, παίει ἐς τὴν γῆν· καὶ ἐν τούτῳ οἱ δορυφόροι Μασίστιω προέστησαν. ὁ δὲ Ξε- 15 ναγόρης ταῦτα ἐργάσατο, χάριτα αὐτῷ τε Μασίστην τίθεμενος καὶ Ξέρῃ, ἐκσώζων τὸν ἀδελφεὸν τὸν ἐκείνου· καὶ διὰ τούτου τὸ ἔργον Ξεναγόρης πάσης ἤρξε Κιλικίης, δόντος βασιλῆος. τῶν δὲ κατ' ὁδὸν πορευομένων, οὐδὲν ἔτι πλέον ἐγένετο τουτέων, ἀλλ' ἀπικνέον- 20 ται ἐς Σάρδεις. Ἐν δὲ τῇσι Σάρδισι ἐτύγχανε ἰὼν βα-

illum muliere ignaviorem quod isto modo bellum administrasset; et quavis poena dignum esse, qui Regis domum illa calamitate adfecisset. Apud Persas autem muliere ignaviorem audire, maximum opprobrium est. Et ille his diu auditis indignatus, acinacem eduxit, interfectorum Masisten. Sed irruentem in eum cernens Xenagoras, Praxilai filius, Halicarnassensis, a tergo stans ipsius Artayntae, corripuit medium, sublatumque prostravit humum: atque interim adcurrentes satellites Masisten protexerunt. Quo facto Xenagoras et apud Masisten, et apud Xerxem, servato fratre, gratiam iniit: ob idemque factum dein a Xerxe universae Ciliciae praefectus est. In reliquo itinere nihil amplius memorabile accidit: itaque Sardes hi venerunt. Morabatur autem tunc Sardibus Xerxes ab eo inde tempore quo post cladem

σιλεύς ἐξ ἐκείνου τοῦ χρόνου, ἐπεὶ τε ἐξ Ἀθηναίων, προσ-
πταίσας τῇ ναυμαχίῃ, Φυγὼν ἀπίκετο.

Τότε δὴ ἐν τῇσι Σάρδισι ἐὼν ἄρα, ἔρα τῆς Μασί- 108
στῶ γυναικὸς, εἰούσης καὶ ταύτης ἐνθαῦτα. ὥς δέ οἱ
προσπέμποντι οὐκ ἐδύνατο κατεργασθῆναι, οὐδὲ βίην
προσέφερε, προμηθεόμενος τὸν ἀδελφεὸν Μασίστην·
5 (τὸ αὐτὸ δὲ τοῦτο ἔχε καὶ τὴν γυναῖκα· εὐ γὰρ ἐπίστα-
το βίης οὐ τευξομένη) ἐνθαῦτα δὴ Ξέρξης ἐργόμενος
τῶν ἄλλων, πρήσσει τὸν γάμον τοῦτον τῷ παιδί τῷ
ἑαυτοῦ Δαρείῳ, θυγατέρα τῆς γυναικὸς ταύτης καὶ
Μασίστῳ· δοκέων αὐτὴν μᾶλλον λάμψισθαι, ἢ ταῦ-
10 τα ποιῆσαι ἀρμόσας δὲ, καὶ τὰ νεμιζόμενα ποιήσας,
ἀπήλαυνε εἰς Σοῦσα. Ἐπεὶ δὲ ἐκεῖ τε ἀπίκετο, καὶ
ἡγάγετο εἰς ἑαυτοῦ Δαρείῳ τὴν γυναῖκα, οὕτω δὴ τῆς
Μασίστῳ μὲν γυναικὸς ἐπέπαυτο· ὁ δὲ, διαμεμφάμε-

mari acceptam, Athenis fugiens, hanc in urbem ve-
nerat.

(108.) Sardibus igitur dum *Xerxes* moratur, amo-
re tunc captus est uxoris *Masistae*, quae et ipsa
ibi erat. Quum vero missis qui eam sollicitarent
nihil profecisset, nec vim ei vellet inferre, ratione
habita fratris sui *Masistae*; (quod ipsum etiam mu-
lierem retinuit, bene gnaram sibi vim non iri in-
latum;) tum ille, quum nulla ei alia via pateret,
filio suo *Dario* hasce conciliat nuptias, nempe fi-
liam huius mulieris et *Masistae* illi dat uxorem;
ratus, si hoc fecisset, facilius se matre potiturum.
Hoc conciliato matrimonio, et peractis nuptiarum
solennibus, *Susa* abiit. Quo ut pervenit, uxoremque
Darii suas in aedes recepit; tum vero, ommissa uxore
Masistae, mutatoque amore, uxorem *Darii* deperiit,

νος, ἥρα τε καὶ ἐτύγχανε τῆς Δαρείου μὲν γυναῖκος,
 Μασίστῳ δὲ θυγατρὸς· οὐνομα δὲ τῇ γυναικὶ ταύτῃ 15
 109 ἦν Ἀρταύτη. Χρόνου δὲ προϊόντος, ἀνάπυστα γίνεται
 τρόπῳ τοιῷδε. ἐξυφῆνασα Ἀμηστρίς, ἡ Ξέρξῳ γυνή,
 Φᾶρος μέγα τε καὶ ποικίλον καὶ θίης ἄξιον, δίδοι Ξέρ-
 ξῃ. ὁ δὲ, ἥσθεις, περιβάλλεται τε καὶ ἔρχεται παρὰ
 τὴν Ἀρταύτην. ἥσθεις δὲ καὶ ταύτῃ, ἐκέλευσε αὐτὴν αἰ- 5
 τῆσαι ὅ τι βούλεται οἱ γενέσθαι ἀντὶ τῶν αὐτῷ ὑπουρ-
 γημένων· πάντα γὰρ τεύξεσθαι αἰτήσασαν. τῇ δὲ κα-
 κῶς γὰρ ἔδει πανοικίῃ γενέσθαι, πρὸς ταῦτα εἶπε
 Ξέρξῃ· „Δώσις μοι τὸ ἂν σε αἰτήσω;“ ὁ δὲ, πᾶν
 μᾶλλον δοκέων κύνην αἰτῆσαι, ὑπισχνέτο καὶ ὤμοσε. 10
 ἡ δὲ, ὡς ὤμοσε, ἀδείῳς αἰτεῖ τὸ Φᾶρος. Ξέρξης δὲ
 παντοῖος ἐγένετο, οὐ βουλόμενος δοῦναι· κατ' ἄλλο μὲν

Masistae filiam, eaque potitus est. Nomen huic mu-
 lieri *Artaynta* fuit. (109.) Sed succedente tempore
 comperta res est hac ratione. *Amestris*, uxor *Xer-
 xis*, amiculum texuerat ingens, variegatum, et spe-
 ctatu dignum, quod dono dedit Xerxi. Quo ille de-
 lectatus, idem amiculum indutus convenit Artayn-
 tam. Iamque quum et hac delectatus esset, iussit
 eam, pro eo quod ipsi gratificaretur, petere quid-
 quid illa sibi dari voluisset; omnia enim, quae pe-
 titura esset, consecuturam. Tum illa (nam in fatis
 erat, ut ingens calamitas universae familiae incum-
 beret) Xerxi respondit: *Dabis-ne mihi quod abs
 te petam?* Et ille, quidvis potius aliud petituram
 illam ratus, interposito iureiurando promisit. Tum
 illa, postquam iuravit rex, nihil verita, *amiculum*
 istud petiit. At *Xerxes*, in omnes se partes vertens

οὐδὲν, φοβεόμενος δὲ Ἀμυστριν, μὴ καὶ πρὶν κατακα-
ζούσῃ τὰ γινόμενα, οὕτω ἐπευρεθῇ πρήσσαν· ἀλλὰ
15 πόλις τε εἰδίδου, καὶ χρυσὸν ἄπλετον, καὶ στρατὸν τοῦ
ἔμμελλε οὐδεὶς ἄρξαι ἀλλ' ἢ ἐκείνη· Περσικὸν δὲ κάρτα
ὁ στρατὸς δῶρον. ἀλλ', οὐ γὰρ ἔπειθε, δίδοι τὸ Φᾶρος.
ἡ δέ, περιχαρὴς εἰούσα τῷ δῶρῳ, ἐφόρει τε καὶ ἀγάλ-
λετο· καὶ ἡ Ἀμυστρίς πυνθάνεται μιν ἔχουσαν. Μα- 110
θούσα δὲ τὸ ποιούμενον, τῇ μὲν γυναικὶ ταύτῃ οὐκ ἔχε
ἔγκοτον· ἡ δέ, ἐλπίζουσα τὴν μητέρα αὐτῆς εἶναι αἰ-
τήν, καὶ ταῦτα ἐκείνην πρήσσειν, τῇ Μασίστew γυ-
5 ναικὶ ἐβούλευε ὀλεθρον. Φυλάξασα δὲ τὸν ἄνδρα τὸν
ἑαυτῆς Ξέρξην βασιλῆϊον δεῖπνον προτιθέμενον· (τοῦτο
δὲ τὸ δεῖπνον παρασκευάζεται ἀπαξ τοῦ ἑναυτοῦ, ἐν

dare recusavit: (nulla quidem alia de causa, nisi quod Amestrin metuebat, veritus ne ab illa, iam pridem id quod agebatur suspicante, in hac culpaprehenderetur;) sed urbes se ei dono daturum ait, et auri immensam vim, et exercitum cui nemo alius nisi ipsa praefutura esset. Est autem hoc Persicum utique donum, exercitus. At mulieri non persuasit; adeoque amiculum ei dedit. Quo munere illa supra modum gavis, gestabat amiculum, eoque superbiebat: et eam illud habere cognovit *Amestris*. (110.) Quo comperto, regina non tam in mulierculam illam odium concepit, quam in eius matrem, Masistae uxorem; eique, ut quae auctor huius rei (ut illa putabat), et unice in culpa esset, exitium meditata est. Itaque diem observavit, quo maritus ipsius *Xerxes* regiam coenam erat propositurus: (paratur autem haec *regia coena* semel quotannis,

ἡμέρῃ τῇ ἐγένετο βασιλεύς· οὐνομα δὲ τῷ δείπνῳ τοῦ-
 τω, Περσιῶτι μὲν, τυκτὰ, κατὰ δὲ τὴν Ἑλλήνων
 γλῶσσαν, τέλειον· τότε καὶ τὴν κεφαλὴν σμᾶται 10
 μῦθον βασιλεὺς, καὶ Πέρσας δωρεῖται·) ταύτην δὲ τὴν
 ἡμέρην Φυλάξασα ἡ Ἀμηστρίς, χεῖζει τοῦ Ξέρξεω,
 δοθῆναί οἱ τὴν Μασίστειω γυναῖκα. ὁ δὲ δειπὸν τε καὶ
 ἀναρσίον ἐποίητο, τοῦτο μὲν, ἀδελφεοῦ γυναῖκα παρα-
 δοῦναι, τοῦτο δὲ, ἀναιτήν ἐοῦσαν τοῦ πρῆγματος τού- 15
 111 του· συνῆκε γὰρ τοῦ εἵνεκεν εἰδέετο. Τέλος μύντοι, κί-
 νης τε λυπαρεούσης, καὶ ὑπὸ τοῦ νόμου ἐξεργόμενος,
 ὅτι ἀτυχῆσαι τὸν χεῖζοντα οὐ σφι δυνατόν ἐστι βασι-
 λείου δείπνου προκειμένου, κάρτα δὲ αἰκῶν καταπύει·
 καὶ παραδούς, ποιεῖ ὧδε. τὴν μὲν καλεῖται ποιεῖν τὰ 5
 βούλεται· ὁ δὲ, μεταπεμφάμενος τὸν ἀδελφεόν, λέγει
 τάδε· „Μασίστα, σὺ εἰς Δαρείου τε παῖς, καὶ ἐμὸς

natali regis die; et Persico sermone *tycta* dicitur,
 quod Graecorum lingua τέλειον, id est *perfectum*,
 significat; quo etiam die tantum rex sibi caput smeg-
 mate detergit, et munera dat Persis:) hoc igitur obser-
 vato die *Amestris* petiit a Xerxe, ut sibi traderetur
 uxor Masistae. Ille vero rem atrocem et indignam iudi-
 cavit, uxorem filii illi tradere, eamque nullam huius
 rei culpam habentem: intellexerat enim cur hanc illa
 sibi tradendam postularet. (111.) Verumtamen, quum
 illa postulare non cessaret, ipse autem lege teneretur,
 quae vetabat regem Persarum negare quidquid ab
 illo, quando regia cocna proposita est, postulatur,
 postremo admodum quidem invitatus indulget. Tradita
 vero muliere, hoc fecit: uxorem iussit, quae vellet,
 facere: ipse vero fratrem ad se vocatum his verbis com-

- „ἀδελφεός· πρὸς δ' ἔτι τούτοις, καὶ εἰς ἀνὴρ ἀγαθός.
 „γυναῖκί δὴ ταύτῃ τῇ νῦν συνοικεῖς, μὴ συνοικεῖς· ἀλ-
 10 „λά τοι ἀντ' αὐτῆς ἐγὼ δίδωμι θυγατέρα τὴν ἐμήν.
 „ταύτῃ συνοικεῖς· τὴν δὲ νῦν ἔχεις, οὐ γὰρ δοκέει ἐμοί,
 „μὴ ἔχει γυναῖκα.“ Ὁ δὲ Μασίστης ἀποθωμάσας
 τὰ λεγόμενα, λέγει τὰδε· „ὦ δέσποτα, τίνα μοι
 „λόγον λέγεις ἀχρηστον, κελύων με γυναῖκα, ἐκ
 15 „τῆς μοι παῖδες νηπιάι τε εἰσι τρεῖς, καὶ θυγατέρες,
 „τῶν καὶ σὺ μὴν τῷ παιδί τῷ σιωτοῦ ἡγάγω γυ-
 „ναῖκα· αὐτὴ τέ μοι κατὰ νόον τυγχάνει κάττα εὐ-
 „σα· ταύτην με κελύεις μετέντα, θυγατέρα τὴν σιω-
 „τοῦ γῆμαι; ἐγὼ δὲ, βασιλεῦ, μέγα μὲν ποιῶμαι
 20 „ἄξιόμηνος θυγατρὸς τῆς σῆς, ποιήσω μέντοι του-
 „τέων οὐδέ τινα· σὺ δὲ μηδαμῶς βιώ, πρήγματος τοι-

pellavit: *Masista! tu Darii filius es, meusque frater: ad haec vir bonus et fortis es. Iam tu hanc mulierem, quam adhuc in matrimonio habuisti, noli porro habere: sed tibi ego, pro illa, meam filiam despondeo. Cum hac matrimonium contrahe; illa vero, quam nunc habes, non sit porro tua coniux; sic enim mihi placet. Cui Masistes, miratus dicta, respondit: Proh domine! Quaeenam est haec importuna oratio, quod me iubet uxorem meam, ex qua mihi tres iuvenes filii nati sunt, et filiae, quarum tu unam tuo filio in matrimonium duxisti, denique quae animo meo convenit, hanc me dimittere iubes, et tuam filiam ducere uxorem! Ego vero, Rex, magni quidem facio quod me coniugio filiae tuae digneris: at horum tamen equidem neutrum faciam: tu vero noli mihi vim adferre, talem rem*

- „οὐδὲ δεόμενος. ἀλλὰ τῇ τε σῇ θυγατρὶ αἰὲρ ἄλλος
 „Φανήσεται ἐμεῦ οὐδὲν ἥσσων, ἔμε τε ἑα γυναικὶ τῇ
 „ἐμῇ συνοικέειν.“ Ὁ μὲν δὲ τοιούτοις ἀμείβεται. Ξέρ-
 ξης δὲ θυμωθεὶς, λέγει τὰδε. „Οὕτω δὴ τοι, Μασί- 25
 „στα, πέπρηκται· οὔτε γὰρ ἂν τοι δώῃν θυγατέρα
 „τὴν ἐμὴν γῆμαι, οὔτε ἐκείνη πλεῦνα χρόνον συνοική-
 „σεις· ὡς μάθης τὰ διδόμενα δέκεσθαι.“ Ὁ δὲ, ὡς
 ταῦτα ἤκουσε, εἶπας τοσόνδε, ἐχῶρες ἔξω. „Δέσπο-
 112 „τα, οὐ δὴ κώ με ἀπάλεσας;“ Ἐν δὲ τούτῳ τῷ
 διὰ μέσου χρόνῳ, ἐν τῷ Ξέρξης τῷ ἀδελφεῷ διελέγε-
 το, ἡ Ἀμειστρίς μεταπεμφαμένη τοὺς δορυφόρους τοῦ
 Ξέρξεω, διαλυμαίνεται τὴν γυναῖκα τὴν Μασίστειν·
 τοὺς τε μαζοὺς ἀποταμοῦσα, κυσὶ πρόβαλε, καὶ 5
 ῥῖνα, καὶ ὄτα, καὶ χεῖλεα· καὶ γλῶσσαν ἐκταμοῦ-
 113 σα, ἐς οἶκόν μιν ἀποπέμπει διαλελυμασμένην. Ὁ δὲ

*postulans. Tuae certe filiae reperietur alius mari-
 tus me non inferior: me vero sine meam habere
 uxorem! Quo responso iratus Xerxes: Igitur hoc,
 inquit, profecisti: nempe nec ego tibi filiam meam
 dabo in matrimonium, nec tu istam porro habe-
 bis uxorem; quo discas oblata accipere. Et ille,
 nihil amplius nisi hoc verbum subiiciens, Domine,
 nondum tamen prorsus me perdidisti? foras exiit.
 (112.) Per idem tempus quo Xerxes cum fratre dis-
 seruit, interim Amestris, accitis regis satellitibus,
 uxorem Masistae misere dilacerat: praecisas ma-
 millas et nares et aures et labia canibus proiicit,
 denique excisâ linguâ domum dimittit ita indigne
 dilaniatam. (113.) Masistes, quum nihil etiam
 tunc horum audivisset, metuens tamen aliquam sibi*

743, 97.

Μασίστης, οὐδὲν καὶ ἀκηκοὺς τούτων, ἐλπόμενος δὲ
 τί οἱ κακὸν εἶναι, ἐσπίπτει δρόμῳ εἰς τὰ οἰκία. ἰδὼν δὲ
 διεφθαρμένην τὴν γυναῖκα, αὐτίκα μετὰ ταῦτα συμ-
 5 βουλευσάμενος τοῖσι παισὶ, ἐπορεύετο εἰς Βάκτρα σὺν
 τε τοῖσι ἑαυτοῦ υἱοῖσι, καὶ δὴ κού τισι καὶ ἄλλοισι,
 ὡς ἀποστήσων νομὸν τὸν Βάκτριον, καὶ ποιήσων τὰ μέ-
 γιστα κακῶν βασιλῆα· τὰ περ ἂν καὶ ἐγένετο, ὡς ἐμοὶ
 δοκέειν, εἴπερ ἔφθῃ ἀναβὰς εἰς τοὺς Βακτρίους καὶ τοὺς
 10 Σάκας· καὶ γὰρ ἔστεργόν τε μιν, καὶ ἦν ὑπάρχος τῶν
 Βακτρίων. ἀλλὰ γὰρ Ξέρξης, πυθόμενος ταῦτα ἐκεί-
 νον πρήσσοντα, πέμψας ἐπ' αὐτὸν στρατιήν, ἐν τῇ ὁδῷ
 κατέκτεινε αὐτὸν τε ἐκείνον καὶ τοὺς παῖδας αὐτοῦ, καὶ
 τὴν στρατιήν τὴν ἐκείνου. Κατὰ μὲν τὸν ἔρωτα τὸν Ξέρ-
 15 ξου, καὶ τὸν Μασίστῳ θάνατον, τοσαῦτα ἐγένετο.

Οἱ δὲ ἐκ Μυκάλης ὀρμηθέντες Ἕλληνες ἐπ' Ἑλ- 114

calamitatem imminere, cursu domum suam prope-
 ravit. Ubi conspectâ uxore ita mutilatâ, consilio
 cum filiis inito, protinus cum filiis aliisque nonnul-
 lis *Bactra* proficiscitur, Bactrianam provinciam ad
 defectionem sollicitaturus, et quanta maxima posset
 mala inlaturus regi. Atque hoc ipsum etiam perfe-
 cisset, ut mihi videtur, si usque ad Bactros et Sacas
 pervenisset: hi enim illum diligebant, et erat ipse
 Bactrianæ præfectus. At *Xerxes*, ubi eum hocagere
 cognovit, misso contra eum exercitu, et ipsum et
 eius filios et milites qui cum illo erant, in itinere
 interfecit. Et hæc quidem de *amore Xerxis* et de
Masistæ obitu hactenus.

(114.) *Graeci a Mycale versus Hellespontum*

λησπόντου, πρῶτον μὲν περὶ Λεκτὸν ὄρμεον, ὑπὸ ἀνέ-
 μων ἀπολαμφθέντες· ἐνθεῦτεν δὲ ἀπίκοντο εἰς Ἀβυ-
 δον, καὶ τὰς γεφύρας εὖρον διαλελυμένας, τὰς ἐδό-
 κεον εὐρῆσαι ἐτι ἐντεταμένας· καὶ τούτων οὐκ ἥκιστα 5
 εἰνεκεν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον ἀπίκοντο. τοῖσι μὲν νυν ἄμ-
 φι Λευτυχίδα Πελοποννησίοισι ἔδοξε ἀποπλέειν εἰς τὴν
 Ἑλλάδα· Ἀθηναίοισι δὲ, καὶ Ξανθίππῳ τῷ στρατηγῷ,
 αὐτοῦ ὑπομείναντας, πειρᾶσθαι τῆς Χερσονήσου. Οἱ
 μὲν δὴ ἀπέπλεον· Ἀθηναῖοι δὲ, ἐκ τῆς Ἀβύδου διαβα- 10
 115 λόντες εἰς τὴν Χερσονήσον, Σηστὸν ἐπολιόρκεον. Ἐς δὲ
 τὴν Σηστὸν ταύτην, ὡς ἔοντος ἰσχυροτάτου τύχειος τῶν
 ταύτῃ, συνῆλθον, ὡς ἤκουσαν παρῆναι τοὺς Ἕλληνας
 εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, ἐκ τε τῶν ἄλλων τῶν περικυκλῶν,
 καὶ δὴ καὶ ἐκ Καρδίας πόλιος Οἰόβαζος, ἀνὴρ Πέρσης, 5
 ὃς τὰ ἐκ τῶν γεφυρέων ὅπλα ἐνβαῦτα ἦν κεκομικώς.

profecti, primum ad Lectum naves adpulere, ventis
 retenti: deinde vero, ubi Abydum pervenere, pon-
 tes viderunt rescissos, quos adhuc stratos esse puta-
 verant; qua de caussa etiam maxime ad Hellespontum
 navigaverant. Quare Leotychidæ caeterisque Pelo-
 ponnensiis placuit retro navigare in Graeciam: Athe-
 niensibus vero, eorumque duci *Xanthippo*, visum
 est his in locis manere, et Chersonesum tentare. Ita-
 que Lacedaemonii domum navigarunt, *Athenienses*
 vero, ex Abydo in *Chersonesum* traicientes, *Sestum*
 oppugnarunt. (115.) Est autem haec *Sestus* muni-
 tissimus illius regionis locus: itaque, adlato nuncio
 de Graecorum in Hellespontum adventu, in illam
 se receperant et ex aliis finitimis oppidis frequentes,
 et ex Cardia *Ocobazus* Persa, qui ibi armamenta

743, 27.

ἔχον δὲ ταύτην ἐπιχώριοι Αἰολεῖς, συνῆσαν δὲ Πέρσαι
 τε καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων συγχρὸς ὄμιλος. Ἐτυ- 116
 ράννυν δὲ τούτου τοῦ νομοῦ Ξέρξην ὑπαρχὸς Ἀρταύκτης,
 αὐτὴρ μὲν Πέρσης, δεινὸς δὲ καὶ ἀτάσθαλος. ὃς καὶ βα-
 σιλεῖα ἐλαύνοντα ἐπ' Ἀθήνας ἐξηπάτησε, τὰ Πρωτεσί-
 5 λην τοῦ Ἰφίκλου χρήματα ἐξ Ἐλαιῶντος ὑφελόμενος.
 ἐν γὰρ Ἐλαιῶντι τῆς Χερσονήσου ἐστὶ Πρωτεσίλειον τά-
 φος τε, καὶ τέμενος περὶ αὐτὸν, ἐνθα ἦν χρήματα
 πολλὰ, καὶ Φιάλαι χρύσειαι καὶ ἀργύραι, καὶ χαλ-
 κός, καὶ ἐσθῆς, καὶ ἄλλα ἀναθήματα, τὰ Ἀρταύκτης
 10 ἐσύλησε, βασιλῆος δόντος. λέγων δὲ ταιᾶδε, Ξέρξης
 διεβόητο. „Δέσποτα, ἐστὶ οἶκος ἀνδρὸς Ἑλλήνος ἐν-
 „θαῦτα, ὃς ἐπὶ γῆν τὴν σὴν στρατευσάμενος, δίκης
 „κυρήσας, ἀπέθανε. τούτου μοι δὲς τὸν οἶκον, ἵνα καὶ

pontium deposuerat. Tenebant urbem indigenae
Aeolenses: cum his vero et Persae erant, et aliorum
 sociorum haud exiguus numerus. (116.) Tyrannus
 universae provinciae *Artayctes* erat, Persa, saevus
 vir et nefarius: qui etiam, decepto rege quum con-
 tra Athenas proficisceretur, *Protesilai* thesauros,
Iphicli filii, *Elaeunte* spoliaverat. Est enim *Elaeunte*,
Chersonesi oppido, *Protesilai* sepulcrum, eique cir-
 cumdatum *fanum*, in quo erant pecuniae multae, et
 aurcae argenteaeque phialae, et aes, et vestis, et
 alia donaria; quae *Artayctes* rapuit, dono sibi data
 a rege. Deceperat autem Xerxem tali oratione: *Do-*
mine! inquit, *Est hic loci domus viri Graeci,*
qui, quum adversus terram tuam arma ferret.
poenas dedit, occisusque est. Huius tu domum
michi dono da; quo discat quisque, contra tuam

„τις μάθῃ ἐπὶ γῆν τὴν σὴν μὴ στρατεύεσθαι.“ ταῦτα λέγων, εὐπετέως ἔμελλε ἀναπίπτειν Ξέρξης δούναι αἰ- 15
 δρὸς οἶκον, οὐδὲν ὑποτοπηθέντα τῶν ἐκείνος ἔφρονε. Ἐπὶ γῆν δὲ τὴν βασιλῆος στρατεύεσθαι Πρωτισίλειον ἔλεγε, νοτίων τοιαύτῃ τὴν Ἀσίην πᾶσαν νομίζουσι ἑαυτῶν εἶναι Πέρσαι, καὶ τοῦ αἰὲ βασιλεύοντος. ἐπεὶ δὲ ἐδόθη τὰ χρήματα, ἐξ Ἐλαιούντος ἐς Σηστόν ἐξεφόρησε, καὶ τὸ 20
 τέμνος ἔσπειρε, καὶ ἐνέμετο· αὐτὸς τε ὅπως ἀπίκαιτο ἐς Ἐλαιούντα, ἐν τῷ αὐτῷ γυναιξὶ ἐμίσητο. Τότε δὲ ἐπολιορκέετο ὑπὸ Ἀθηναίων, οὔτε παρεσκευασμένος ἐς πολιορκίην, οὔτε προσδεκόμενος τοὺς Ἕλληνας· αἴφυ- 25
 117 λάκτω δὲ κως αὐτῷ ἐπέπεσον. Ἐπεὶ δὲ πολιορκηομέ-
 νοὶ σφὶ Φθινόπωρον ἐπιγίνετο, καὶ ἥσχαλλον οἱ Ἀθη-

terram non esse arma ferenda. Quibus dictis facile persuasurus erat regi, ut ei domum huius viri largiretur; quippe qui nihil eorum, quae ille sentiret, suspicatus erat. Quod autem ille *Protesilaum adversus Regis terram arma tulisse* dixit, id hoc modo intellexerat: Persae universam Asiam existimant suam esse. et illius regis qui quoque tempore apud illos regnum obtinet. Artayctes igitur dono sibi datas opes Elaeunte Sestum transportavit, et in agro heroi consecrato partim sementem fecit, partim pecora sua pavit: et quoties ipse Elaeuntem venit, in penetrali cum mulieribus concubuit. Tunc vero obsidebatur ab Atheniensibus, quum nec ad tolerandam obsidionem paratus esset, nec omnino expectasset Athenienses, qui prorsus de improvviso illum invaserant. (117.) Postquam vero obsessis [*et assidentibus*] autumnus supervenit, tum dolentes Athe-

744, 55.

καὶ, ἀπὸ τε τῆς ἐαυτῶν ἀποδημίοντες, καὶ οὐ δυνά-
 μαντο ἐξελεῖν τὸ τεῖχος, εἰδόντο τε τῶν στρατηγῶν ὅπως
 5 ἀπάγοιεν σφεας ὀπίσω· οἱ δὲ οὐκ ἔφασαν, πρὶν ἢ
 ἐξέλωσι, ἢ τὸ Ἀθηναίων κοινόν σφεας μεταπέμψηται.
 αὐτῶ δὲ ἴσπερον τὰ παρόντα.

Οἱ δ' ἐν τῷ τεύχεϊ εἰς πᾶν ἤδη κακοῦ ἀπιγμένοι 118
 ἔσαν, οὕτω ὥστε τοὺς τόνους ἔψοντες τῶν κλινῶν, ἐσι-
 τέοντο. ἐπὶ τε δὲ οὐδὲ ταῦτα ἔτι ἔχον, οὕτω δὲ ὑπὸ
 νύκτα οἴχονται ἀποδράντες οἵ τε Πέρσαι καὶ ὁ Ἀρταύ-
 5 κτης καὶ ὁ Οἰόβαζος, ὅπισθε τοῦ τεύχους καταβάντες,
 τῇ ᾗν ἐρημώτατον τῶν πολεμίων. ὥς δὲ ἡμέρη ἐγένετο,
 αἱ Χερσονησῖται ἀπὸ τῶν πύργων ἐσήμηναν τοῖσι Ἀθη-
 ναίοισι τὸ γέγονός, καὶ τὰς πύλας ἀνοίξαν. τῶν δὲ οἱ
 μὲν πλεῖντες εἰώκον, οἱ δὲ τὴν πόλιν ἔχον. Οἰόβαζον 119

nienses, quod et domo abessent, et urbem non pos-
 sent expugnare, orarunt duces, ut domum se redu-
 cerent. At hi negarunt id se prius facturos, quam
 aut expugnassent urbem, aut a communi Athenien-
 sium revocarentur. Ita illi quoque praesentem rerum
 statum patienter tulerunt.

(118.) Iam vero, qui in urbe erant, ad extrema
 redacti erant malorum; ita quidem ut lora etiam
 lectulorum elixarent comederentque. Quum autem
 ne haec quidem amplius suppetere, noctu profu-
 gerunt Persae cum Artaycte et Oeobazo, in postica
 urbis parte de muro descendentes, qua parte rario-
 res erant hostes. Quod factum, ubi illuxit, Cherso-
 nesitae Atheniensibus e turribus significarunt, por-
 tasque eis aperuerunt. Moxque maior horum pars
 pers ecutisunt profugos, caeteri vero urbem occu-

μέν νυν ἐκφυγόντα εἰς τὴν Θρηίκην, Θρηίκης Ἀψίνθην
 λαβόντες, ἔθυσαν Πλειστόρῳ ἐπιχωρίῳ θεῷ, τρώπων
 τῷ σφετέρῳ· τοὺς δὲ μετ' ἐκείνου, ἄλλῳ τρόπῳ ἐΦό-
 νευσαν. Οἱ δὲ ἀμφὶ τὸν Ἀρταύκην, ὕστεροι ὀρμηθέν- 5
 τες Φεύγειν, καὶ, ὡς καταλαμβάνοντο ὀλίγον ἔοντες
 ὑπὲρ Αἰγὸς Ποταμῶν, αἰεζόμενοι χρόνον ἐπὶ συχρὸν,
 οἱ μὲν ἀπέθανον, οἱ δὲ ζῶντες ἐλάμφθησαν. καὶ συνδή-
 σαντές σφεας οἱ Ἕλληνες, ἦγον εἰς Σηστόν μετ' αὐ-
 τῶν δὲ καὶ Ἀρταύκην δεδεμένον, αὐτόν τε καὶ τὸν 10
 120 παῖδα αὐτοῦ. Καί τινι τῶν Φυλασσόντων λέγεται
 ὑπὸ Χερσονησιτέων, ταρίχους ὀπτῶντι, τέρας γενέσθαι
 τοιοῦδε. οἱ τάριχοι ἐπὶ τῷ πυρὶ κείμενοι ἐπάλλοντό τε
 καὶ ἥσπαιρον, ὅπως περ ἰχθύες νεάλατοι. καὶ οἱ μὲν,
 περιχυθέντες, ἐθάμαζον. ὁ δὲ Ἀρταύκτης ὡς εἶδε τὸ τέ- 5

parunt. (119.) Et Oeobazum quidem, quum in Thra-
 ciam fugisset, captum Thraces Absinthii *Pleistoro*
 indigenae deo mactarunt suo more; caeteros autem,
 qui cum eo erant, alio modo interfecerunt. Artay-
 ctes vero cum suis, qui post illos demum fugam
 capessiverant, deprehensi quum paullo ultra Aegos
 Potamos essent progressi, satis diu restiterunt; do-
 nec, aliis interfectis, caeteri vivi capti sunt: quos
 vinctos Sestum Athenienses duxerunt, in hisque ip-
 sum etiam Artaycten et eius filium. (120.) Memo-
 rantque Chersonesitae, uni ex eis, qui vinctos custodie-
 bant, quum salsamenta super igne torreret, prodigium
 obtigisse huiusmodi: salsamenta igni imposita sub-
 siliebant pulpitabantque, veluti recens capti pisces.
 Quod factum quum mirarentur reliqui adcurrentes,
Artayctes, ut vidit prodigium, compellans homi-

ρας, καλέσας τὸν ὀπτῶντα τοὺς ταρίχους, ἔφη· „Ξεῖνε
 „Ἀθηναῖε, μηδὲν φοβέο τὸ τέρας τοῦτο. οὐ γὰρ σοὶ
 „πέφνη· ἀλλ' ἐμοὶ σημαίνει ὃ ἐν Ἐλαιούντι Πρωτε-
 „σίλειος, ὅτι καὶ τέθνης, καὶ τάριχος ἔων, δύναμιν
 10 „πρὸς θεῶν ἔχει τὸν ἀδικέοντα σινέεσθαι. νῦν ὦν ἄποι-
 „νά οἱ τάδε ἐθέλω ἐπιθεῖναι· ἀντὶ μὲν χρημάτων τῶν
 „ἔλαβον ἐκ τοῦ ἱεροῦ, ἑκατὸν τάλαντα καταθεῖναι τῷ
 „θεῷ· ἀντὶ δ' ἐμευτοῦ καὶ τοῦ παιδός, ἀποδώσω
 „τάλαντα διηκόσια Ἀθηναίοισι, περιγενόμενος.“ Ταῦ-
 15 τα ὑπισχόμενος, τὸν στρατηγὸν Ξανθίππον οὐκ ἔπειθε.
 οἱ γὰρ Ἐλαιούσιοι τῷ Πρωτεσίλει τιμωρόντες, ἰδέοντό
 μιν καταχρησθῆναι, καὶ αὐτοῦ τοῦ στρατηγοῦ ταύτη
 ὁ νόος ἔφερε. ἀπαγαγόντες δὲ αὐτὸν ἐς τὴν ἀκτὴν ἐς

CXX. 10 seq. ἄποινά οἱ. Vera videtur docti viri coniectura
 ἄποινά μοι, quam vers. lat. expressimus.

nem salsamenta torrentem, ait: *Hospes Athenien-
 sis! non est quod tu hoc prodigio terrearis. Non
 enim tibi illud adparuit: sed mihi Protesilaus,
 qui Elaeunte est, significat, se etiam mortuum et
 sale conditum, vim habere se a diis tributam no-
 cendi his qui iniuria illum adfecerunt. Nunc igi-
 tur ego hanc mihi ipse mulctam, qua redimam
 culpam, volo irrogare: pro thesauris quos ex illius
 templo abstuli, centum talenta deo solvam; pro
 me autem et pro filio meo ducenta talenta pendam
 Atheniensibus, si salvos nos dimittere voluerint.*
 Haec ille pollicitus, praetori Xanthippo non per-
 suasit. Nam Elaeuntii, ulciscendi Protesilai caussa,
 ut supplicio ille adficeretur, rogarunt; et ipsius et-
 iam praetoris in hanc partem inclinaverat sententia,

- τὴν Ξέρξης ἔβουξε τὸν πόρον, αἱ δὲ λέγουσι, ἐπὶ τὸν
καλωνὸν τὸν ὑπὲρ Μαδύτου πόλιος, [πρὸς] σανίδα 20
προσπασσαλεύσαντες, ἀνεκρέμασαν τὸν δὲ παῖδα ἐν
121 ὀφθαλμοῖσι τοῦ Ἀρταύκτιω κατέλευσαν. Ταῦτα δὲ
ποιήσαντες ἀπέπλεον εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὰ τε ἄλλα
χρήματα ἄγοντες, καὶ δὴ καὶ τὰ ὅπλα τῶν γεφυρέων,
ὡς ἀναδήσοντες εἰς τὰ ἱρά. καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο οὐ-
δὲν ἔτι πλέον τουτέων ἐγένετο. 5
- 122 Τούτου δὲ τοῦ Ἀρταύκτιω τοῦ ἀνακρεμασθέντος προ-
πάτωρ Ἀρτεμβάρης ἐστὶ ὁ Πέρσης· ἐξηγησάμενος λό-
γον, τὸν ἐκεῖνοι ὑπολαβόντες, Κύρῳ προσήνεικαν, λέ-
γοντα τάδε· „Ἐπεὶ Ζεὺς Πέρσης ἡγεμονίην διδοῖ, αἰ-
„δρῶν δὲ σοὶ, Κύρε, κατελὼν Ἀστυάγέα· Φέρε, γῆν 5
„γὰρ ἐκτῆμεθα ὀλίγην, καὶ ταύτην τρηχέην, μετανα-

Itaque illum in littus eductum, in quod pertine-
rant pontes a Xerxe iuncti, sive (ut alii memorant)
in collem supra Madytum oppidum situm, clavis
asserī adfixum suspenderunt; et filium eius in pa-
tris Artayctae conspectu lapidibus obruerunt. (121.)
His rebus gestis, retro in Graeciam navigarunt, pec-
unias aliaque pretiosa secum vehentes, atque etiam
pontium armamenta, quae in templis dedicare con-
stituerunt. Atque hoc anno nihil praeterea memo-
rabile gestum est.

(122.) Huius Artayctae e trabe suspensi progeni-
tor *Artembares* fuit, is qui Persis auctor fuerat ser-
monis, quem illi arripientes *Cyro* proposuerunt, in
hanc sententiam: *Quoniam Iupiter, sublato Astya-*
ge, Persis imperium tradidit, et prae omnibus
hominibus tibi, Cyre; age, quum terram possi-

„στάντες ἐν ταύτης, ἄλλην ἔχωμεν ἀμείνω. εἰσὶ δὲ
 „παλλὰς μὲν ἀστυγείτονες, παλλαὶ δὲ καὶ ἐκαστέρω
 „τῶν μὴν σχόντες, πλέοσι ἐσόμεθα θωμαστότεροι.
 10 „εἰκὸς δὲ, ἄρχοντας ἄνδρας τοιαῦτα ποιεῖν· κότε γὰρ
 „δὴ καὶ παρίξει κάλλιον, ἢ ὅτε γε ἀνθρώπων τε πολ-
 „λῶν ἄρχομεν, πάσης τε τῆς Ἀσίας;“ Κῦρος δὲ ταῦ-
 „τα ἀκούσας, καὶ οὐ θωμάσας τὸν λόγον, ἐκέλευε ποι-
 „εῖν ταῦτα· οὕτω δὲ αὐτοῖσι παραίνει κελύων παρα-
 25 σκευάζεσθαι, ὥς οὐκέτι ἄρξοντας, ἀλλ' ἀρξομένους.
 Φιλέειν γὰρ ἐκ τῶν μαλακῶν χώρων μαλακοὺς ἄνδρας
 γίνεσθαι· οὐ γὰρ τοι τῆς αὐτῆς γῆς εἶναι, καρπὸν τε
 θωμαστὸν φύειν, καὶ ἄνδρας ἀγαθοὺς τὰ παλέμια.
 ὥστε συγγόντες Πέρσαι οἵχοντο ἀποστάκτες, ἐσσω-

*deamus exiguam, eamque asperam, hac relicta
 aliam habitemus meliorem! Sunt autem multae
 tales in propinquo, multae etiam longinquiores:
 quarum si unam occupaverimus, pluribus homi-
 nibus admirationi erimus. Decet autem hoc facere
 viros principatum tenentes: et quando tandem id
 fieri commodius poterit quam nunc, ubi tot ho-
 minibus et universae Asiae imperamus? Quibus
 auditis Cyrus, minime probans propositum, Fa-
 ciant hoc! ait; simul vero ita se comparent, ut qui
 imperium porro non habituri sint, sed passuri!
 Ita enim naturam ferre, ut mollibus in terris mol-
 les nascentur homines: nec enim eiusdem terrae
 esse, et eximios fructus ferre, et fortes bello viros.
 Et intelligentes Persae, longe sapientiore Cyri
 sententiam quam suam, desistentes proposito abie-*

Γίντες τῇ γνώμῃ πρὸς Κύρου ἀρχὴν τε εἴλοντο λυ- 20
πρὴν οἰκέοντες μᾶλλον, ἢ πεδινὰ σπείροντες ἀλλοῖσι
δουλεύειν.

ἩΡΟΔΟΤΟΥ ἹΣΤΟΡΙΩΝ ἘΝΑΤΗ.

runt; et imperare maluerunt, tenuem incolentes ter-
ram, quam campestram fertilemque colentes aliis
servire.

FINIS LIBRI NONI
HISTORiarum HERODOTI.

ARGUMENTUM LIBRI OCTAVI.

CLASSIS *Graecorum* ad *Artemisium*, duce *Eurybiade* Spartano; cui imperium permittunt Athenienses. (Cap. 1-3.) Graecis ad Peloponnesum se recipere cogitantibus, ut maneat, dolo et muneribus persuadet *Themistocles*. (4. 5.) Naves CC. dimittunt Persae, Euboeam circumnavigaturas. (6. 7.) Scyllias urinator. (8.) Prima pugna navalis, aucipiti Marte pugnata. (9-11.) Tempestas adfligit Persarum classem, et naves circum Euboeam missas confringit. (12. 13.) Altera, et tertia pugna navalis ad *Artemisium*. (14-17.) Graeci, audita clade ad Thermopylas, versus Peloponnesum se recipiunt, Euboeensium gregibus obiter direptis. (18-21.) Themistocles Ionas ad defectionem sollicitat. (22.) Persarum classis maritima Euboeae loca occupat. (23.) Classiarum, a Xerxe invitati, ad spectandam cladem ad Thermopylas traiciunt. (24. 25.) Quo tempore ad Thermopylas Xerxes fuit, *Olympicos* etiam tunc ludos agebant Graeci. (26.)

Thessali, Phocensibus infensi, *Xerxem* in Phocidem duunt, per *Doridem*. (27-31.) Phocenses in Parnassi cacumina profugiunt: interim oppida illorum et templa vastant Persae. (32. 33.) *Boeotiam*, sibi amicam, cum maiore exercitus parte ingressus *Xerxes*, alios contra *Delphos* mittit; sed hi, ubi in conspectu templi fuere, praecipuis territi, nec sine clade, fugam se proripiunt. (34-38.) Heroes a Delphensibus culti, Phylacus et Autonous. (39.)

Graecorum classis, relicto *Artemisio*, *Salaminem* petit. (40.) Athenienses suos suaque Athenis *Trœzenem* et *Salamina* transvehunt, paucis hominibus in acropoli relictis. (41.) Recensentur *populi Graeciae*, quorum naves in classe ad *Salaminem* fuere: simul *origines cuiusque populi* breviter tangit Scriptor.

(43-48.) *Atticam* igne et ferro vastat *Xerxes*: *Athenas* vacuas occupat: arcem aegre expugnat: *Themistocles* pit et incendit. (51-55.)

Eversis *Athenis*, *Graeci* cum classe *Isthmum* petere parant (coll. c. 49.) quorum consilio se opponit *Themistocles*; et cum *Adimanto* Corinthio altercatus, *Eurybiade* imperatore impetrat, ut classis ad *Salaminem* maneat. (56-63.) Prodigia Graecis faventia: in his *mysticus Iacchus*. (64. 65.) *Classis Persarum* ad *Phalerum* adpellit. (66.) *Xerxi Artemisia* (cf. VII. 99.) suadet, ne pugnae navalis discrimen adeat. (67. 68.) Nihilominus ad pugnam se comparant Persae. (69. 70.) Interim *Isthmum* inuadit *Periopolonnesii*. (71.) *Variae gentes Peloponnesi* *lentes*, earumque origines. (72. 73.) Consilium *Themistocles* captum a Graecis de classe a *Salamine* adpellit: *Themistocles*, per legatum *Xerxem* monens, Graecorum classem undique cingat. (74-76.) *Bacchidis* haec spectans oraculum. (77.) *Aristides* *Themistocli*, undique cinctam esse classem Graecorum. (78-82.) Ad fortiter pugnandum suos hortatur *Themistocles*. (83.)

Pugna navalis ad Salaminem. (84 seqq.) Bene de rege Persarum meriti, persico sermone *orogangae*. (85.) *Artemisiae* virtutem bellicam miratur *Xerxes*. (87. 88.) *Persarum ingens strages*. (86. et 89.) Supplicium de Phoenicibus sumtum, qui *Iqnas* accusaverant. (90.) Persae victi, *Phalerum* repetunt. (91.) *Aeginetae* crimine Medismi purgati. (92.) Quinam e Graecis rem fortissime gesserint. (93.) Fama de *Corinthiis*, in utramque partem. (94.) *Aristides* in *Psytalea* insula magnum Persarum numerum caedit. (95.) Naufragia ad *Coliadem* delata, de quibus exstitit *Lysistrati* oraculum. (96.)

Xerxes e Graecia fugere cogitans, dissimulat suum consilium. (97.) *Persicorum nunciorum* institutum. (98.) Luctus *Susis*, nuncio de clade *Salaminia* adlato. (99.) *Mardonius* et *Artemisia* suadent *Xerxi* ut in *Asiam* redeat. (100-103.) *Hermotimus* *Pedassensis*, eunuchus, paedagogus filiorum *Xerxis*, poe-

nas sumit de Panionio, qui illum castraverat. (104-106.) Antistita templi Minervae Pedasensis. (104.)

Classem Xerxis, ad *Hellespontum* se recipientem, persequuntur Graeci usque *Andrum*: qui postquam ulterius persequi noluerunt, *Themistocles*, misso clam ad Xerxem legato, simulat suo consilio illos non ulterius esse progressos. (107-110.) *Andrum*, quod pecunias pendere nollet, obsidet *Themistocles*; ab aliis etiam Insulanis, qui cum Medis fecerant, pecunias exigens. (111 seq.)

Xerxes cum pedestri exercitu ad *Hellespontum* properans, in Thessalia *Mardonium* reliquit cum exercitu trecentorum millium lectorum virorum. (113.) *Spartani*, oraculi iussu, à Xerxe poenas repetunt caedis *Leonidae*; quibus ille respondit, *Mardonium* illas eis daturum. (114.) In itinere magna pars exercitus *Xerxis* fame aut morbis periit. (115.) Currus sacer a Thracibus subreptus. (*ibid.*) Rex Bisaltarum sex filios, eo quod Xerxem fuissent secuti, excaecat. (116.) Pontibus *Hellespontum* per tempestatem ruptis, *Xerxes* cum suis *Abydum* navibus traiecit: indeque *Sardes* pervenit. (117.) Alia de reditu *Xerxis* narratio, parum probabilis visa Herodoto. (118. 119.) Munera *Abderitis* a Xerxe data. (120.)

Graecorum classis, omisa Andri obsidione, *Carystum* depopulata, *Salaminem* redit. (121.) Dona diis data: praeda divisa. (*ibid.*) Ab Aeginetis seorsim donarium petit Delphicus deus. (122.) Caeterorum ducum invidia *Themistocles* virtutis praemio fraudatur: (123.) eidem tamen Spartae praecipuus honor habetur. (124.) Idem scite respondet obrectatori. (125.)

Artabazus, cum parte copiarum *Mardonii* Xerxem ad *Hellespontum* comitatus, *Pallena* civitates, quae a Persis defecerant, ad obsequium redacturus, recepta *Olyntho*, *Potidaeam* frustra oppugnat, parum succedente proditiione quam cum duce *Scionaeorum* pactus erat. (126-129.)

Persarum classe, ineunte vere, ad *Samum* stante; *Graecorum classis*, ducibus *Leotychide* Spartano

(cuius recensentur progenitores) et *Xanthippo* Atheniensi, ad *Aeginam* colligitur. (130 seq.) Sollicitati a Ionibus Graeci, ut Ioniam liberent, non ultra *Deum* navigare audent. (132.)

Mardonius per hyemem Graeca oracula consulit, ope hominis Caris cui nomen *Mys*: qui et alia oracula consuluit, et *Amphiarai* Thebis, quod Thebanis ipsis non licet consulere. (133 seq.) *Apollo Ptoos* eidem Carico sermone respondet. (135.) *Alexander* Macedo cum pacis conditionibus *Athenas* mittitur a *Mardonio*. (136.) *Digressio de Macedoniae regibus Argivis*. (conf. V. 22.) *Perdiccas*, quo pacto olim regnum obtinuerit. *Horti Midae*, ubi *Silenus* captus. Mons *Bernius*. Stemma regum usque ad *Alexandrum*. (137-139.) Oratio *Alexandri* apud *Athenienses*: (140.) cui primum respondent legati *Spartani*; (141 seq.) dein ipsi *Athenienses*. (143 seq.)

ARGUMENTUM LIBRI NONI.

Mardonius Atticam invadit, et *Athenas* iterum capit. (*Cap.* 1-3.) Inde *Salaminem* mittit, magnis promissis *Athenienses* ad societatem cum *Persis* invitans. (4.) *Lycides* *Atheniensis* cum uxore et liberis lapidibus obruitur, quod pacem suasisset. (5.) *Spartani* *Atheniensibus* per legatos auxilia petentibus, diu indigno modo tergiversati, ad extremum auxilia mittunt, duce *Pausania*. (6-11.) *Mardonius*, vastata Attica, in *Boeotiam* regreditur, et in agro Thebano prope *Asopum* fluvium castra communit. (12-15.) *Attaginus* Thebanus *Mardonium* convivio excipit: in quo nobilis Persa cum *Thersandro* *Orchomenio* sermonem habet de belli eventu. (16.) *Phocenses*, serius auxilia mittentes, miro modo excipit *Mardonius*. (17. 18.)

Graeci prope *Erythras* ex adverso *Barbarorum* castra capiunt. (19.) Equestri praelio cadit *Masistius*, praefectus equitum; super cuius cadavere acris oritur pugna, e qua inferiores discedunt *Persae*. (20-23.)

Masistii obitum publice lugent Persae. (24.) Graeci, commoditatis aquandi caussa, in agrum *Plataeensem* movent castra, ubi *Gargaphias* fons, et *Androcratis* herois fanum. (25.) *Tegeatae* et *Athenienses* de loco honorifico in acie obtinendo inter se multis verbis contendunt. (26 seq.) Ordo aciei Graecorum: *Aristides* dux Atheniensium. Numerus et armatura militum. (28 - 30.)

Mardonius Lacedaemoniis Persas, Atheniensibus Graecos secum militantes opponit. (31.) Enumerantur populi, qui in *Mardonii exercitu* fuerunt. (32.) Graecorum aruspex *Tisamenus* Eleus, pro mercede ius civitatis a *Spartanis* obtinet; *Melampodem* imitatus, qui regiam dignitatem ab *Argivis* mercedem postulaverat adeptusque erat. (33 seq.) Idem *Tisamenus* *Spartanis* auctor quinque victoriarum fuit. (35.) Proelio lacessere tam Graecos (c. 36.) quam Barbaros victimae prohibuerunt: nam et *Mardonius* aruspice Graeco usus est, *Hegesistrato* Eleo; qui antea e *Spartanorum* custodia, praecisa sibi anteriore pedis parte, evaserat. (37.) *Mardonius*, occupatis *Cithaeronis* faucibus, commeatus intercipit Graecorum. (38 seq.) Idem morae impatiens, frustra renitente *Artabazo*, contemptisque extis, pugnae consilium init: (41. 42.) quod consilium noctu *Alexander* Macedo Graecis prodit. (44 seq.) *Bacidis* oraculum de pugna *Plataensi*. (43.)

Graeci mutant aciem, ita ut *Athenienses*, loco *Lacedaemoniorum*, opponerentur *Persis*; mox vero, elusi a *Persis*, priorem ordinem restitunt: et *Spartanis* *Mardonius* ignaviam exprobrat. (46-48.) Praeluditur pugnae *Plataensi* Barbarorum equitatu in Graecos misso, qui multum illis nocet, et *Gargaphiam* fontem obstruit. (49.) Ita Graecos, et aqua et commeatu exclusos, iubet *Pausanias* noctu castra mutare et *Oëroën* petere insulam, quam *Asopus* circumfluit. (50 seq.) Sed media Graecorum acies, inscio et invito *Pausania*, ipsas *Plataeas* petit; (52.) dextra vero acies (*Lacedaemonii* cum *Tegeatis*) et sinistra (*Athenienses*) per *Amomphareti* centurio-

nis Spartani pervicaciam ad dilueulum usque retinentur; et tum demum iter versus locum constitutum, diversis quidem itineribus, ingrediuntur. (53-57.) *Mardonius* mire spernens hostem, quem fugisse putavit, tota acie dimicandum censet. (58.)

Committitur *pugna ad Plataeas*. Barbarorum omnis exercitus *Asopum* transit. (59.) *Lacedaemonii*, ab hoste pressi, (nec dum pugnantes ipsi quum nondum perlitassent,) *Athenienses* advocant; qui illis auxilio venire non possunt, ipsi cum alia parte hostium confligentes. (60 seq.) Tandem et *Lacedaemonii* in hostem vadunt, fitque praelium atrox; in quo *Mardonius* cadit; et Barbari in fugam vertuntur. (62-65.) *Artabazus* cum xl millibus in Phocidem aufugit. (66.) Ex Graecis, qui cum Persis fuere, nonnisi *Boeoti* fortiter pugnaverant: caeterum in solis *Persis* situs erat pugnae eventus. (67 seq.) Media Graecorum acies, re peracta, advenit: illorumque pars a Thebanis equitibus opprimitur. (69.) Expugnatis castris in quae se *Barbari* receperant, *prope ad internecionem* omnes deleti sunt; quum pauci ex Graecis cecidissent. (70.) Mentorantur qui et e Barbaris et e Graecis fortissime pugnant: in his *Callicrates* Spartanus, et *Sophanes* Atheniensis ex pago *Decelea*; cuius pagi incolis, ob operam olim Tyndaridis praestitam, quum raptam a Theseo *Helenam* quaererent, in omne subsequens aevum eximius honos habetur a Lacedaemoniis. (71-75.)

Coa mulier captivitatem deprecatur apud *Pausaniam*. (76.) *Mantinenses* et *Elei* re confecta advenientes, duces suos exsilio mulctant. (77.) *Lampontis* Aeginetae consilium de *Mardonii* cadavere cum indignatione reiicit *Pausanias*. (78 seq.) *Praeda* ingens coacta et divisa: donaria diis missa. *Aeginetae* per *Hilotarum* imperitiam ditati. (80 seq.) *Luxuriosa Persarum coena* cum frugali Spartanorum collata. (82.) In *Persarum cadaveribus* mirabilia quaedam reperta. (83.) *Mardonii* cadaver clam subreptum. (84.) *Graecorum*, qui praelio ceciderunt, *prope Plataeas sepulcra*. Aliorum *cenotaphia*. (85.)

Graeci *Thebas* obsidentes, deposcunt auctores defectionis: *Attaginus* aufugit, *Timagenides* cum caeteris capite plectitur. (86-88.) *Artabazus* cum reliquiis copiarum in *Asiam* pervenit. (89.)

Pugna ad Mycalen. Graecos *Deli* sedentes orant *Samiorum legati*, ut *Ioniam* liberent; quorum precibus illi adnuunt, duce *Leotychide*, qui *Hegesistrati* legati nomen pro omine accepit. (90-92.) Aruspice Graeci habuerunt *Deiphonum*; cuius pater *Euenius*, Apolloniata, ob male custoditas sacras *Soli oves* a civibus suis excaecatus, vaticinandi donum ab Apolline acceperat. (93-94.) Dum *Samum* navigant *Graeci*, classarii *Xerxis*, relictâ insulâ, ad *Mycalen* promontorium, ubi pedestres regis copiae castra habebant, se recipiunt, et naves subductas vallo muniunt. (96 seq.) Insecutis Graecis, *Leotychides* primum *Ionas*, qui in regis exercitu erant, ad defectionem sollicitare conatus, mox milite in littus exposito aciem instruit: Persae vero Samiis arma demunt, et Milesios e castris dimittunt. (98 seq.) Interim fama divinitus accidit Graecis, eodem die *Mardonium* in *Boeotia* victum esse. (100 seq.) Fit praelium atrox, quo Barbari ingenti clade accepta in fugam vertuntur, caesis ducibus *Mardonte* et *Tigrane*. (102-104.) Laudantur quorum virtus inter Graecos eminuit. (105.) Classe Barbarorum castrisque incensis, praedâque divisâ, *Samum* revertuntur Graeci: ubi, de liberatione proposita de firmanda Ionum libertate, *Insulani* in foedus recepti sunt. (106.) Dum exercitus Persici reliquiae *Sardes* se recipiunt, in itinere *Masistes*, *Xerxis* frater, probra coniiciens in ducem Persarum *Artayntem*, prope absuit ut ab illo interficeretur. (107.)

Xerxes, dum *Sardibus* moratur, amore captus est primum uxoris *Masistae* fratris, deinde illius filiae, quam suo filio *Dario* dedit uxorem; mox *Susa* profectus. (108.) Uxor *Xerxis Amestris*, ira et odio in matrem mulierculae converso, atrocissimam de *Masistae* uxore ultionem cepit. (109-112.) *Masistes* cum

filiis in Bactrianam se recepturus, in itinere a Xerxis militibus, ad eum persequendum missis, interfectus est. (113.)

Graeci cum classe in Hellespontum ad rescindendos pontes profecti, quum illos iam solutos reperissent, Peloponnesii domum redierunt; Athenienses *Sestum* oppugnarunt, quo magnus Persarum numerus confluxerat. (114 seq.) *Artayctes*, Sesto praefectus, dolosa accusatione decepto rege, thesauros in *Protesilai* fano servatos spoliaverat. (116.) Post diuturnam obsidionem fame compulsi Persae noctu profugiunt, et oppidani urbem *Atheniensibus* tradunt. (117 seq.) Fugientium pars a Thracibus interficiuntur: alii cum ipso Artaycte ab Atheniensibus capti: *Artayctes* in crucem actus. (119 seq.) His rebus gestis, Athenienses Graeciam repetunt. (121.) Artayctae illius progenitor *Artembares* fuit, quo praeeunte Cyrum rogarant Persae, ut in molliore et fertiliore terra sedes adsignaret Persis; quibus ita *Cyrus* respondit, ut sapiente viro dignum erat. (122.)

ἩΡΟΔΟΤΟΥ ΤΟΥ ἈΛΙΚΑΡΝΗΣΣΗΣ

ἘΞΗΓΗΣΙΣ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΟΥ ὍΜΗΡΟΥ
ΓΕΝΕΣΙΟΣ ΚΑΙ ΒΙΟΤΗΣ.

ἩΡΟΔΟΤΟΣ ὁ Ἀλικαρνασσεύς περὶ Ὅμηρου γένεσιος καὶ ἡλικίης καὶ βιοτῆς τάδε ἱστορεῖ, ζητήσας ἐπεξελθεῖν εἰς τὸ ἀτρεκέστατον. Ἐπεὶ γὰρ ἡ πάλαι Αἰολῶτις Κύμη ἐκτίζετο, συνῆλθον ἐν ταυτῷ παντοδα-
5 πα ἔθνη Ἑλληνικά, καὶ δὴ καὶ ἐκ Μαγνησίας, ἄλ-

HERODOTI HALICARNASSEI.

[SI DEO PLACET]

DE GENERE VITAQUE HOMERI LIBELLUS.

[Versio latina ex ed. Gronov. et Wess.]

(1.) **H**ERODOTUS Halicarnasseus de natalibus, aetate atque vita Homeri ista in historiam contulit, conatus quam verissime referre. Quum enim illa quondam Aeolum civitas Cyme conderetur, eodem cum aliae omnis Graeci generis gentes confluerunt,

λοι τέτινες, καὶ Μελάνωπος ὁ Ἰθαγενέος τοῦ Κριθί-
 νος, οὐ πολύφορτος, ἀλλὰ βραχέα τοῦ βίου ἔχων.
 οὗτος δὲ ὁ Μελάνωπος ἔγημεν ἐν τῇ Κύμῃ τὴν θυ-
 γατέρα Ὀμύρητος, καὶ αὐτῷ γίνεται ἐκ κοίτης θῆλυ
 τέκνον, ᾧ οὐνομα τίθεται Κριθίς. καὶ αὐτὸς μὲν ὁ 10
 Μελάνωπος καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἐτελεύτησαν τὸν βίον·
 τὴν δὲ θυγατέρα ἐπιτρέπει ἀνδρὶ ᾧ ἐχρήτο μάλιστα.
 2 Κλεάνακτι τῷ Ἀργεῖῳ. Χρόνου δὲ προϊόντος, συνέβη
 τὴν παῖδα μιγεῖσθαι ἀνδρὶ λαθραίῳ, ἐν γαστρὶ σχῆν.
 τὰ μὲν οὖν πρῶτα ἐλάνθανεν. ἐπεὶ δὲ ᾔσθετο ὁ Κλεά-
 ναξ, ἤχθετο τῇ συμφορῇ, καὶ καλεσάμενος τὴν Κρι-
 θίδα χωρὶς πάντων, ἐν αἰτίῃ μεγάλη εἶχεν, ἐπιλεγό- 5
 μενος τὴν αἰσχύνην τὴν πρὸς τοὺς πολίτας· προβουλεύ-
 εται δὲ περὶ αὐτῆς τάδε. ἔτυχον οἱ Κυμαῖοι κτίζοντες

tum e Magnesia et alii, et inter hos Melanopus
 Ithagene Crithonis filio genitus, homo fortunae non
 perinde amplae, sed arctae et expeditae. Hic Mela-
 nopus in ista Cyme Omyretis filiam duxit uxorem;
 procreavitque inde femineam prolem, cui nomen
 indidit Critheidem. Et ipse Melanopus quidem unā
 cum uxore vita functus est, commissa interim filia
 Cleanactis Argivi tutelae, quo familiarissime uti con-
 sueverat. (2.) Porro tempore interiecto accidit,
 ut puella ista e furtivo concubitu praegnans fieret: id
 quod primo suppressum quum Cleanax rescivisset,
 vehementer rei indignitate commotus, Critheidem
 seorsum ad se arcessitam acerbe obiurgavit, comme-
 morans quae futura esset apud populares infamia.
 Postremo huiusmodi quippiam de illa excogitat. Cy-
 maei tum in Hermei sinus recessu aedificabant: civi-

- τοῦ Ῥεμίου κόλπου τὸν μυχόν· κτισομένοισι δὲ τὴν πό-
 λιν Σμύρναν ἔθετο τὸ ὄνομα Θησεύς, μνημῖον ἐθέλων
 10 καταστήσαι τῆς ἐαυτοῦ γυναικὸς ἐπώνυμον. ἦν γὰρ
 αὐτῇ τὸν ὄνομα Σμύρνη. ὁ δὲ Θησεύς ἦν τῶν τὴν Κύμην
 κτισάντων ἐν τοῖς πρώτοις Θεσσαλῶν, ἀπὸ Εὐμήλου
 τοῦ Ἀδμήτου, κατὰ εὖ ἔχων τοῦ βίου. ἐνθαῦτα ὑπεκ-
 τίθεται ὁ Κλεωναῖς τὴν Κριθηίδα πρὸς Ἰσμηνίην τὸν
 15 Βαιώτην τῶν ἀποίκων λελογχότα, ὃς ἔτυχεν αὐτῷ ἐὼν
 ἐταῖρος ταμάλιστα. Χρόνου δὲ προϊόντος ἐξελθοῦσα 3
 ἡ Κριθίς μετ' ἄλλων γυναικῶν πρὸς ἑορτὴν τινα ἐπὶ
 τὸν ποταμὸν τὸν καλούμενον Μέλῃτα, ἥδη ἐπιτάκος
 οὖσα, τίκτει τὸν Ὀμηρον, οὐ τυφλόν, ἀλλὰ δεδορκότα·
 5 καὶ τίθεται ὄνομα τῷ παιδί Μελησιγενέα, ἀπὸ τοῦ
 ποταμοῦ τὴν ἐπωνυμίαν λαβοῦσα. τέως μὲν οὖν ἡ
 Κριθίς ἦν παρὰ τῷ Ἰσμηνίᾳ· προϊόντος δὲ τοῦ χρό-

tati autem quae condebatur, nomen imposuit Smyr-
 nam Theseus, ab uxoris nomine, cuius memoriam
 relinquere volebat. Hic Theseus ex primariis Thessa-
 lorum fuit, qui Cymen condiderant, ab Eumelo Ad-
 meti filio oriundus, vitae facultatibus apprime in-
 structus. Clam exportatam huc Critheidem Cleanax
 Ismeniae Bocotio commisit, ex iis qui coloniam illuc
 duxerant, et in primis sibi amico. (3.) Progressu
 deinde temporis, Critheis cum aliis mulieribus ad
 festum quoddam egressa, iuxta fluvium Meletem,
 quum partui iam vicina esset, Homerum peperit,
 non caecum, sed videntem; nominavitque eum Me-
 lesigenem a fluvio. Quum autem apud Ismeniam
 Critheis antea diversata esset, ab eo digressa, ma-
 nuaria industria se filiumque alebat, aliunde alia sus-

νου ἐξῆλθε, καὶ ἀπὸ ἐργασίης χειρῶν ὠρμημένη ἐτρέφε
τὸ παιδίον καὶ ἐαυτήν, ἄλλοτε παρ' ἄλλων ἐργα. λήμ
βάνουσα· καὶ ἐπαίδευσε τὸν παῖδα ἀδ' ὧν ἐδύνατο. 10

4 Ἦν δέ τις ἐν Σμύρῃ τούτων τὸν χρόνον Φήμιος τούνο
μα, παῖδας γραμματα καὶ τὴν ἄλλην μουσικὴν δι
δάσκων πᾶσαν. οὗτος μισθοῦται τὴν Κριθηίδα, ὅν μα
νότροπος, ἐριουργῆσαι αὐτῷ ἐρία τινα ἃ παρὰ τῶν
παιδῶν εἰς μισθοὺς ἐλάμβανεν. ἡ δὲ παρ' αὐτῷ ἐργα 5
ζετο, πολλῶ κοσμίῳ καὶ σωφροσύνῃ πολλῇ χρωμένη
καὶ τῷ Φημίῳ κάρτα ἡρέσκετο. τέλος δὲ προσπύγκα
το αὐτῇ λόγους, πείθων ἐαυτῷ συνοικεῖν, ἄλλα τε
πολλὰ λέγων οἷς μιν ᾤετο πρσαῖξασθαι, καὶ ἐτι πεί
τοῦ παιδὸς, υἱὸν ποιούμενος· καὶ ὅτι τραφεὶς καὶ πει 10
δυβεὶς παρ' αὐτοῦ, ἄξιός λόγου ἔσται· ἑώρα γὰρ τὸν
παῖδα ὄντα συνετὸν καὶ κάρτα εὐφυνέα. ἐς τ' ἀνέπει

cipiens opera; unde filium quoque quantum potuit,
instituit. (4.) Erat autem eo tempore Smyrnae qui
dam nomine Phemius, qui iuventuti litteras mubi
cenque aliam universam tradebat: hic quum esset
solitarius, Critheidem conduxit, quae lanas quas
dam ei pararet, quas a discipulis in mercedem
acceperat. Illa vero in domo eius operabatur;
multa elegantia multaque frugalitate utens, ut Phē
mio impense placeret: adeo ut tandem eam verbis
ad coniugium sollicitaret, referens cum alia multa
quibus ei fidem facere putabat, tum praeterea de
filio quem foret adoptaturus, qui liberaliter ab ipso
altus institutusque vir egregius futurus esset. Siqui
dem hunc cernebat iam miram quandam et ingenii
et indolis spem de se polliceri; donec persuasit illi

σεν αὐτὴν ποιεῖν ταῦτα. Ὁ παῖς δὲ ἦν τε φύσιν ἔχων 5
ἀγαθὴν, ἐπιμελὴς τε καὶ παιδεύσιος προσγινομένης,
αὐτίκα πολλὸν τῶν πάντων ὑπερεῖχε. χρόνου δὲ ἐπιγε-
νομένου ἀνδρούμενος, οὐδὲν τοῦ Φημίου ὑποδέεστος ἦν
5 ἐν τῇ διδασκαλίᾳ. καὶ οὕτως ὁ Φήμιος ἐτελεύτησε τὸν
βίον, καταλιπὼν πάντα τῷ παιδί. οὐ πολλῷ δὲ ὕστε-
ρον καὶ ἡ Κριθὴς ἐτελεύτησεν. ὁ δὲ Μελησιγενὴς ἐπὶ
τῇ διδασκαλίᾳ καθειστῆκει. καὶ ἑωῦτόν δὲ γεγόμενος,
μᾶλλον ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ἐωρᾶτο. καὶ αὐτοῦ θωύ-
10 μασταὶ καθειστῆκεισαν οἱ τε ἐγχώριοι καὶ τῶν ξένων
οἱ ἐσαπικνεόμενοι. ἐμπόριον γὰρ ἦν ἡ Σμύρνη, καὶ σί-
της ἐξήγετο πολὺς αὐτοῖσι ἐκ τῆς ἐπικειμένης χώρας δα-
ψιλῆως κάρτα ἐσαγόμενος ἐς αὐτήν. οἱ οὖν ξένοι, ὅκοτε
παύσονται τῶν ἔργων, ἀπασχόλαζον παρὰ τῷ Μελησι-
15 γενεῖ ἐγκαθίζοντες.

in hoc consentire. (5.) Melesigenes cum naturae bonitate praestans, tum cura accedente institutioneque, continuo omnes adolescentes multum antecessit: atque temporis progressu vir factus, nihilo erat ipso Phemio in doctrina inferior. Et quum Phemius vita functus universa ei legasset, non multo post Critheis quoque fato concedit. Melesigenes itaque ludo praefectus, suique iam iuris effectus, magnopere ab hominibus conspiciebatur, et in admiratione erat non apud suos modo, verum apud peregrinos etiam, qui illuc conveniebant. Erat enim Smyrna emporium celebre, unde frumenta e vicinis agris abunde convecta exportabantur. Peregrini igitur quum ab opere cessarent, Melesigeni libenter vacabant considentes.

6 Ἦν δὲ ἐν αὐτοῖς τότε καὶ Μέντης ναύκληρος, ἀπὸ
 τῶν περὶ Λευκάδα τόπων καταπεπλευκὸς ἐπὶ σῖταν,
 ἔχων ναῦν, πεπαιδευμένος τε ἀνὴρ ὡς ἐν ἐκείνῳ τῷ χρό-
 νῳ καὶ πολυίστωρ· ὅς μιν ἔπεισε τὸν Μελησιγενὴ μεθ'
 ἐωῦτοῦ πλεῖν καταλύσαντα τὴν διδασκαλίαν, μισθὸν 5
 τε λαμβάνοντα, καὶ τὰ δέοντα πάντα, καὶ ὅτι χάρας
 καὶ πόλιας θεήσασθαι ἄξιον εἴη αὐτῷ ἕως νῆος ἐστῆ.
 καὶ μιν οἶμαι μάλιστα τούτοις προαχθῆναι· ἴσως
 γὰρ καὶ τῇ ποιήσει τότε ἐπενόει ἐπιθήσεσθαι. κατα-
 λύσας δὲ τὴν διδασκαλίαν, ἐναυτίλλετο μετὰ τοῦ Μέν- 10
 τεω. καὶ ὅπου ἐκάστοτε ἀφίκοιτο, πάντα τὰ ἐπιχώ-
 ρια διεωρᾶτο, καὶ ἱστορέων ἐπυνθάνετο. εἰκὸς δὲ μιν ἦν
 7 καὶ μνημόσυνα πάντων γράφεσθαι. Ἀνακομιζόμενοι
 δὲ ἐκ Τυρσηνῆς καὶ τῆς Ἰβηρίας, ἀπικνέονται εἰς Ἰθά-

(6.) Commodum inter hos Mentēs fuit naucleerus, qui e finibus Leucadis nave sua huc navigaverat propter frumenta, vir, quantum illa ferebant tempora, et eruditus, et multarum rerum nobilia excelsus. Hic Melesigeni persuasit, ut relicto ludo secum navigaret, accepturus et mercedem et omnia necessaria; et quod dum iuvenis esset, civitates regionesque spectare operae pretium illi fore duceret. Et per talia potissimum eum arbitror perlectum. Forsan enim quoque poësi iam animum admovere cogitabat. Proinde dissoluto ludo cum Mente navigavit; et quocunque locorum appellebat, studiosè universa perrogabat, quae forent peculiariora, et inspiciens resciscebatur; apparet etiam commentarios eum de singulis scripsisse. (7.) Porro quum ex Eiruria et Hispania delati in Ithacam deveherentur, contigit

749, 84.

κην· καὶ τῷ Μελησιγενεῖ συνέβη, νοσήσαντι τοὺς ὀφθαλ-
 μούς, κάρτα δεινῶς ἔχειν, καὶ αὐτὸν θεραπεύης εἵνεκα,
 5 πλεῖν μέλλων εἰς τὴν Λευκάδα, καταλιπεῖν ὁ Μέντης
 παρὰ ἀνδρὶ φίλῳ ἐαυτοῦ ἐς τὰ μάλιστα Μέντορι τῷ
 Ἀλκίμου Ἰθακῆσιῳ, πολλὰ δεηθεὶς ἐπιμελίην ἔχειν·
 ἐπαναπλάσας δὲ, ἀναλήψεσθαι αὐτόν. ὁ δὲ Μέντωρ
 ἐνοσήλευσεν αὐτὸν ἐκτενέως. καὶ γὰρ τοῦ βίου ἀρκέον-
 10 τως εἶχε, καὶ ἤκουεν εὖ ἐς δικαιοσύνην τε καὶ φιλοξε-
 νίην μακρῷ μάλιστα τῶν ἐν Ἰθάκῃ ἀνδρῶν. ἐνταῦθα
 συνέβη τῷ Μελησιγενεῖ περὶ Ὀδυσσεύως ἐξιστορήσας
 καὶ πυθέσθαι. οἱ μὲν δὴ Ἰθακῆσιοι λέγουσι, τότε μὲν
 παρ' ἐαυτοῖς τυφλωθῆναι· ὡς δὲ ἐγὼ φημι, τότε μὲν
 15 ὕγιῃ γενέσθαι, ὕστερον δὲ ἐν Κολοφῶνι τυφλωθῆναι.
 συνομολογοῦσι δὲ μοι καὶ Κολοφῶνιοι τούτοις. Ὁ δὲ 8

Melesigenem oculis iam ante aegrum, extreme la-
 borare: ita ut Mentem, in Leucadem traiecturus,
 eum medicinae caussa apud Mentorem Alcimi filium
 Ithacensem reliquerit, hominem sibi vehementer
 amicum; multis precibus adigens eundem quo Me-
 lesigenis curam haberet tantisper dum e Leucade
 revertens ipsum reciperet. Mentor vero aegrotantem
 Melesigenem sedulo curavit, vir nimirum facultati-
 bus pollens: quique ob egregiam acquitatem hospi-
 talitatemque ex Ithacensibus maxime praedicaretur.
 Atque hic accidit, ut de Ulysse multa Melesigenes
 percontando cognosceret. Narrantque ipsi Ithacen-
 ses, tum visum eum amisisse ibidem: atqui ego
 affirmare non dubitem, tum eundem convaluisse,
 at postea apud Colophonem prorsus caecum factum
 fuisse, id quod ipsi quoque Colophonii mecum fa-
 Herod. T. IV. P. I. V

Μέντης, ἀναπλέον ἐκ τῆς Λευκάδος προσέσχεν εἰς τὴν Ἰθάκην, καὶ ἀνέλαβε τὸν Μελησιγενέα· χρόνον τε ἐπὶ συγχρὸν συμπεριέπλει αὐτῷ. ἀπικομένῳ δὲ ἐς Κολοφῶνα συνέβη πάλιν νοσήσαντα τοὺς ὀφθαλμούς, μὴ δύνασθαι διαφυγεῖν τὴν νόσον, ἀλλὰ τυφλωθῆναι ἐνταῦθα. ἐκ δὲ τῆς Κολοφῶνος τυφλὸς ἐὼν ἀπικνέεται εἰς τὴν Σμύρναν, καὶ οὕτως ἐπεχείρει τῇ ποιήσει.

- 9 Χρόνου δὲ προϊόντος ἐν τῇ Σμύρῃ ἄπορος ἐὼν τοῦ βίου, διανοήθη ἀπικέσθαι ἐς Κύμην· πορευόμενος δὲ διὰ τοῦ Ἑρμοῦ πεδίου, ἀπικνέεται ἐς Νέον τείχος, ἀποικίην Κυμαίων. ὤκισθη δὲ τοῦτο τὸ χωρίον ὥστερον Κύμης ἔτεσιν ὀκτώ. ἐνταῦθα λέγεται αὐτὸν ἐπιστάντα ἐπὶ σκυτεῖόν τι, εἰπεῖν πρῶτα τὰ ἔπια τάδε·

tentur. (8.) At vero Mentis e Leucade Ithacam reversus, Melesigenem recepit, cum quo inde diu huc illuc circumnavigavit; donec Colophonem appellenti eveniret, ut vetere oculorum morbo tentatus, nequiverit eum effugere, sed visu privatus fuerit. E Colophone autem iam caecus Smyrnam remeans, ad poesin se convertit.

(9.) Tempore deinde intericcto, quum Smyrnae victu necessariisque destitueretur, constituit Cymen proficisci: commodumque transiens Hermi pratum, ad eum locum pervenit qui appellatur Novus murus, Cymaeorum coloniam: qui locus post Cymen conditus fuit annis octo. Hic memoratur Melesigenes apud coriarii officinam consistens, haec prima carmina pronunciavisse:

- Αἰδεῖσθε ξενίαν κεχρημένον ἡδὲ δόμοιο,
 οἱ πόλιν αἰπεινήν Κύμην Ἐριόπιδα κούρη
 ναίετε, Σαρδῆνης πόδα νείατον ὑψικόμοιο·
 10 ἀμβρόσιον πίνοντες ὕδωρ θείου ποταμοῖο
 Ἑρμοῦ διήεντος, ἐν ἀθάνατος τέκετο Ζεὺς.
 Ἡ δὲ Σαρδῆνη, ὅρος ἐστὶν ὑπερκείμενον τοῦ τε Ἑρμοῦ
 ποταμοῦ καὶ τοῦ Νέου τείχους. τῷ δὲ σκυτεῖ ὄνομα
 ἦν Τύχιος· ἀκούσαντι δὲ τῶν ἐπέων ἔδοξεν αὐτῷ δέξα-
 15 σθαι τὸν ἄνθρωπον. ἡλέησε γὰρ αἰτέοντα τυφλὸν, καὶ
 μετέξειν ἔφη τῶν παρεόντων. ὁ δὲ ἐσῆλθε. κατήμενος
 δὲ ἐν τῷ σκυτεῖ, παρεόντων καὶ ἄλλων, τὴν τε ποίη-
 σιν αὐτοῖς ἐπεδείκνυτο, Ἀμφιάρεά τε τὴν ἐξελασίαν τὴν
 εἰς Θήβας, καὶ τοὺς ὕμνους τοὺς εἰς θεοὺς πεποιημένους
 20 αὐτῷ· καὶ περὶ τῶν λεγομένων ὑπὸ τῶν παρεόντων εἰς
 τὸ μέσον γνώμας ἀποφαινόμενος, θωύματος ἄξιός ἐφαί-

*Hospitium praebete viro profugoque vagoque,
 qui sublimem urbem Cymen. Eriopida prolem,
 radicem incolitis Sardenes alticomantis,
 divini potatis aquam qui fluminis Hermi,
 vorticibus torti, pater est cui Iuppiter ipse.*

Sardena autem mons est imminens Hermo fluvio
 Novoque muro. At coriario illi nomen erat Tychio,
 cui continuo auditis versibus visum est hominem
 recipiendum: miseratus enim est mendicantem et
 oculis mulctatum, iussitque praesentibus secum frui.
 Ille fuit ingressus, et considens in sutrina, prae-
 sentibus etiam aliis, tum poësin suam ostendit, et
 Amphiarai in Thebas expeditionem, et hymnos quos
 in deos scripserat. Et quum de illis, quae edebantur
 ab praesentibus in medium, iudicaret, ac sensus suos

- 10 γετο εἶναι τοῖς ἀκούουσι. Τέως μὲν οὖν κατεῖχεν ὁ Με-
λησιγενὴς περὶ τὸ Νέον τείχος, ἀπὸ τῆς ποιήσιός γε
τοῦ βίου τὴν μηχανὴν ἔχων. εἰδένυσον δὲ οἱ Νεοτειχεῖς
μέχρις ἐπ' ἐμοῦ τὸν χώρον ἐν ᾧ κατίζων τῶν ἐπέων
τὴν ἐπίδειξιν ἐποιεέτο. καὶ κάρτα ἐσέβοντο τὸν τόπον. 5
ἐν ᾧ καὶ αἰγυριὸς ἐπεφύκει, ἣν ἐκεῖνοι ἔφασαν, ἀφ'
11 οὗ ὁ Μελησιγενὴς ἦλθεν, αὐτοῖς πεφυκέναι. Χρόνου
δὲ προϊόντος, ἀπόρως κείμενος, καὶ μόλις τὴν τροφὴν
ἔχων, ἐπεισέθη εἰς τὴν Κύμην ἀπικέσθαι, εἴ τι βέλ-
τιον πρῆξι. μέλλων δὲ πορεύεσθαι, τὰδε τὰ ἔπια
λέγει· 5

Ἀΐψα πόδες με φέροιεν εἰς αἰδοίων πόλιν ἀνδρῶν
τῶν γὰρ καὶ θυμὸς πρόφρων καὶ μῆτις ἀρίστη.
Ἀπὸ δὲ τοῦ Νέου τείχεος πορευόμενος, ἀπίκετο εἰς τὴν

proferret, in admiratione habitus est ab auscultan-
tibus. (10.) Atque hactenus apud Novum murum
agens e poësi victus subsidia habebat: ostenduntque
ad mea usque tempora Neoteichenses locum, ubi
sedens carmina sua exhibuerit, eumque in magna
habent veneratione, ubi etiam populus arbor crevit,
quam ab Melesigenis adventu in eo dixerunt natam
esse. (11.) Porro egestate postea adactus, quum
vix alimenta haberet, statuit Cymen ad feliciorum
successum reverti. Iturusque haec pronunciat car-
mina,

*Vos me hominum rapide plantae portetis in
urbem,
quorum animus promptus, pollent qui mente
sagaci.*

E Novo igitur muro proficiscens venit Cymam, per

Κύμην, διὰ Λαρίσσης τὴν πορείαν ποιησάμενος· ἦν γὰρ
10 οὕτως αὐτῷ εὐπορώτατον, καὶ, ὡς Κυμαῖοι λέγουσι,
τῷ Φρυγίης βασιλῆϊ Μίδῃ τῷ Γορδίῳ, δεηθέντων πεν-
θερῶν αὐτοῦ, ποιῆ καὶ ἐπίγραμμα τόδε, τὸ ἔτι καὶ
νῦν ἐπὶ τῆς στήλης τοῦ μνήματος τοῦ Γορδίου ἐπιγέ-
γραπται·

15 Χαλλῇ παρθένος εἰμι, Μίδου δ' ἐπὶ σήματι κεῖμαι·
ἔστ' ἂν ὕδωρ τε ρέῃ, καὶ δένδρεα μακρὰ τεθήλῃ,
ἥελιός τ' αἰών λάμπῃ, λαμπρά τε σελήνῃ,
καὶ ποταμοὶ γε ρέωσιν, ἀνακλύξῃ δὲ θάλασσα,
αὐτοῦ τῇδε μένουσα πολυκλαύτου ἐπὶ τύμβου,
20 ἀγγελίᾳ παριούσι, Μίδης ἔτι τῇδε τέθραπται.

Κατίζων δὲ ἐν ταῖς λέσχαις τῶν γερόντων ἐν τῇ Κύ- 12
μη ὁ Μελησσιγενὴς τὰ ἔπια τὰ πεποιημένα αὐτῷ ἐπι-

Larissam itinere facto, utpote facillimo: et, ut Cy-
maei narrant, flagitantibus eius soceris, epigramma
hoc scripsit Midac, Phrygiae regi, Gordii filio, id
quod etiam nunc in cippo monumenti Gordii inscri-
ptum extat:

*Aenea sum virgo, Midac quae incumbo sepulcro:
dum fluit unda levis, sublimis nascitur arbor,
dum sol exorians et splendida luna relucet,
dum fluvii labuntur, inundant litora fluctus,
hic constanter ago, lacrymasque in marmore
tincto*

*fixa, Midam moneo tumultatum hic, chare
viator.*

(12.) Cymae igitur in senum conventiculis car-
mina quae fecerat ostentabat, colloquique suavitate

δείκνυτο, καὶ ἐν τοῖς λόγοις ἔτερεπε τοὺς ἀκούοντας· καὶ αὐτοῦ θωύμασται καθειστήκεισαν. γνούς δὲ ὅτι ἀποδέκονται αὐτοῦ τὴν ποίησιν οἱ Κυμαῖοι, καὶ εἰς 5 συνήθειαν ἔλκων τοὺς ἀκούοντας, λόγους πρὸς αὐτοὺς τοιοῦσδε προσήνεγκε, λέγων· ὥς, εἰ θέλοιεν αὐτὸν δημοσίῃ τρέφειν, ἐπικλεεστάτην αὐτῶν τὴν πόλιν ποιήσει. τοῖς δὲ ἀκούουσι, βουλομένοις τε ἦν ταῦτα, καὶ αὐτοὶ παρήνεον ἐλθόντα ἐπὶ τὴν βουλὴν δεηθῆναι τῶν 10 βουλευτῶν· καὶ αὐτοὶ ἔφασαν συμπρῆξιν. ὁ δὲ ἐπεὶ θετο αὐτοῖς, καὶ βουλῆς συλλεγομένης ἐλθὼν ἐπὶ τὸ βουλευϊόν, ἐδεῖτο τοῦ ἐπὶ τῇ τιμῇ ταύτῃ καθεστῶτος, ἀπαγαγεῖν αὐτὸν ἐπὶ τὴν βουλὴν. ὁ δὲ ὑπεδέξατό τε, καὶ, ἐπεὶ καιρὸς ἦν, ἀπήγαγε. κατασταὰς δὲ ὁ Μελη- 15 σιγενὴς ἔλεξε περὶ τῆς τροφῆς τὸν λόγον ὃν καὶ ἐν ταῖς 13 λέσχαις ἔλεγεν. ὥς δὲ εἶπεν, ἐξελθὼν ἐκάθητο. Οἱ δὲ

auscultantes oblectans, etiam in sui admirationem pertrahabat. Intelligens igitur Cymaeos poësin suam grate recipere, et in consuetudinem audientes ducens, postremo huiusmodi conditionem proponit, dicens si publice eum alere vellent, se civitatem illorum celeberrimam redditurum. Qui praesentes haec audiebant, probabant; addentes se quoque adiuturos, si petitionem suam ad senatum referret, quod hortabantur cum facere. Melesigenes his verbis erectus, collecto senatu in curiam processit; rogatoque eo cuius id muneris erat, ut in senatum duceretur, ille nihil recusans, ubi opportunum erat, hominem deduxit. Hic consistens Melesigenes, eadem verba de alimentis habuit in senatu quae paulo ante in conventiculis proposuerat. Ubi dixisset, egressus

ἐβουλευόντο ὅ τι χρεῶν εἴη ἀπακρίνασθαι αὐτῶ. προθυ-
 μουμένου δὲ τοῦ ἀπάγοντος αὐτὸν, καὶ ἄλλων ὅσοι
 τῶν βουλευτέων ἐν ταῖς λέσχαις ἐπήκοοι ἐγένοντο, τῶν
 5 βουλευτέων ἓνα λέγεται ἐναντιωθῆναι τῇ χρήμῃ αὐτοῦ,
 ἄλλα τε πολλὰ λέγοντα, καὶ ὡς εἰ τοὺς ὁμήρους δό-
 ξει τρέφειν αὐτοῖς, ὅμιλον πολλόν τε καὶ ἀχρεῖον ἔξου-
 σιν. ἐντεῦθεν δὲ καὶ τούνομα Ὅμηρος ἐπεκράτησε τῶ
 Μελησιγενεῖ ἀπὸ τῆς συμφορῆς· οἱ γὰρ Κυμαῖοι τοὺς
 10 τυφλοὺς ὁμήρους λέγουσιν· ὥστε, πρότερον ὄνομα-
 ζομένου αὐτοῦ Μελησιγένεος, τοῦτο γενέσθαι τούνομα
 Ὅμηρος· καὶ οἱ ξένοι διήνεγκαν, ὅτι μνήμην αὐτοῦ
 ἐποιούντο. Ἐτελεύτα δ' οὖν ὁ λόγος τῶ ἀρχοντι, μὴ 14
 τρέφειν τὸν Ὅμηρον, ἔδοξε δὲ πῶς καὶ τῇ ἄλλῃ βου-
 λῇ. ἐπελθὼν δὲ ὁ ἐπιστάτης καὶ παριζόμενος αὐτῶ

sedebat. (13.) Dum autem senatores agitent quid-
 nam par esset homini respondere, visumque esset
 cum ei qui deduxerat, tum aliis senatoribus quot-
 quot in conventiculis eum audierant, petitionem ad-
 mittendam : unus tantum e senatoribus refertur Me-
 lesigenis postulatis calculo suo repugnasse, interque
 alia multa, haec quoque commemorasse: si semel
 ὁμήρους, hoc est, *caecos*, alendos susciperent, futurum
 esse, ut turbam et multam et inutilem haberent.
 Atque hinc primum *Homeri* nomen Melesigeni in-
 ditum est, ab isto casu : nam Cymaei caecos ὁμήρους
 appellant. Iamque inde, qui prius *Melesigenes*, no-
 men obtinuit *Homerus* : et extranei illud evulgarunt,
 quum mentionem eius facerent. (14.) Itaque ter-
 minata est deliberatio ab magistratu, non alere Ho-
 merum, placuitque id fere caetero senatui. Acce-

διηγῆσατο τοὺς ἐναντιωθέντας λόγους τῇ χεῖρὶ αὐτοῦ,
καὶ τὰ δοῦντα τῇ βουλῇ. Ὁ δὲ, ὡς ἤκουσεν, ἰσχυ- 5
Φόρην τέ καὶ λέγει τὰ ἔπια τὰδε·

Οἳ μ' αἴσῃ δῶκε πατὴρ Ζεὺς κύρμα γενέσθαι,
νῆπιον αἰδοίης ἐπὶ γούνασι μητρὸς ἀτάλλων,
ἣν ποτ' ἐπύργωσαν βουλῇ Διὸς αἰγιόχοιο 10
λαοὶ Φρίκωνος, μάσγων ἐπιβήτορες ἵππων,
ὀπλοῖται μαλεροῖο πυρὸς κρίνοντες Ἄρηα,
Αἰολίδα Σμύρνην αἰλιγέιτονα ποτνιανακτον·
ἣν τε δι' ἀγλαὸν εἶσιν ὕδωρ ἱεροῖο Μέλῃτος.
Ἔσθην ἀπορνούμεναι κοῦραι Διὸς, ἀγλαὰ τέκνα,
ἠβελέτην κληῖσαι διὰν χθόνα καὶ πόλιν ἀνδρῶν· 15
οἱ δ' ἀπαρνησάσθην ἱερὴν ὅπα, Φημί αἰοιδῆν.
Ἀφραδίην τῶν μὲν τε παθῶν τις φράσσεται αὖτις,

dens autem praefectus et adsidens ipsi enarravit
contrarias petitioni eius sententias et consulta sena-
tus: utque audiit, his versibus calamitatem suam
deplorabat:

*Hei mihi quam fatum dat Iuppiter almus ini-
quum.*

*Infanti mihi lac venerandae ex ubere matris
praebeuit, Aeolicae Smyrnae, quam Martia quon-
dam*

*gens Phriconitis, certamine fortis equestri,
condidit ad pelagus, praeterlabente Melete.
Docta Iovis proles mecum hinc digressa volebat
carminibus celebrare urbem quam nomine dicunt
Cymam, quosque viros intra sua moenia claudit.
Illi audire sacrae spreverunt carmina vocis.
Sed quicumque mihi cladem exitiumque paravit,*

ὅς σφιν ὀνειδίησιν ἐμὸν διμήσατο πότμον.

Κῆρα δ' ἐγὼ, τήν μοι θεὸς ὥπασε γεινομένῳ περ,
20 τλήσομαι ἀκράντα φέρων τετληότι θυμῷ.

Οὐδέ τι μοι φίλα γυῖα μένειν ἱεραῖς ἐν ἀγυαῖς

Κύμης ὀρμαίνουσι, μέγας δέ με θυμὸς ἐπείγει

δῆμον ἐς ἀλλοδαπῶν ἵεσθαι, ὀλίγον περ εἶντα.

Μετὰ τοῦτο ἀπαλλάσσεται ἐκ τῆς Κύμης ἐς Φω- 15
καίην, Κυμαίοις ἐπαρρησάμενος μηδένα ποιητὴν δόκιμον
ἐν τῇ χώρᾳ γενέσθαι ὅς τις Κυμαίους ἐπαγλαίῃ. Ἀπικόμενος δὲ ἐς Φωκαίην, τῷ αὐτῷ τρόπῳ ἐβίβησεν,
25 ἔπειτα ἐνδικνύμενος ἐν ταῖς λέσχαις κατίζων. ἐν δὲ τῇ
Φωκαίᾳ τοῦτον τὸν χρόνον Θιστορίδης τις ἦν γράμματα διδάσκων τοὺς παῖδας, ἀνὴρ οὐ κρήγυος κατανοήσας δὲ τοῦ Ὀμήρου τὴν ποιήσιν, λόγους τοιοῦσδε αὐ-

non impune feret laeva quod mente volutat.

*At mihi quam dederint nascenti numina sortem,
aegro animo quamvis certum est perferre pa-
tique.*

*Sed iam per sacrae vestigiā ponere Cymae
compita non suadet mihi mens, potiusque re-
mota*

inque peregrina sedem mihi quaerere terra.

(15.) Cyma deinde abiens Phocaeam contendit, imprecans interim Cymaeis, ne quis unquam insignis poëta in illa regione existeret qui Cymaeos celebraret. Phocaeae autem eodem modo victum paravit, in conventiculis passim carmina sua ostentans et considens. Erat autem eo tempore in illa Thestorides quidam, qui pueros litteras docebat, homo fidei parum probatae. Hic considerata Homeri poë-

τῷ προσήνεγκε, Φαῖς ἔτοιμος εἶναι θεραπεύειν καὶ τρέ-
 φειν αὐτὸν ἀναλαβὼν, εἰ ἐθέλοι ἄγε πεποιημένα εἶη 10
 αὐτῷ τῶν ἐπέων ἀναγράψασθαι, καὶ ἄλλα ποιῶν,
 16 πρὸς ἐαυτὸν ἀναφέρειν αἰεὶ. Τῷ δὲ Ὀμήρῳ ἀκούσαν-
 τι, ἔδοξε ποιητέα εἶναι ταῦτα· ἐνδεὴς γὰρ ἦν τῶν ἀναγ-
 καίων καὶ θεραπείης. διατρίβων δὲ παρὰ τῷ Θεστορίδῃ,
 ποιεῖ Ἰλιάδα τὴν ἐλάσσω, ἧς ἡ ἀρχή·

Ἴλιον αἰίδω καὶ Δαρδανίην εὐπάλων,

5

ἧς περὶ πολλὰ πάθον Δαναοὶ, θεράποντες Ἄρης·
 καὶ τὴν καλουμένην Φωκαΐδα, ἣν φασιν οἱ Φωκαεῖς
 Ὀμηρον παρ' αὐτοῖσι ποιῆσαι. Ἐπεὶ δὲ τὴν τε Φωκαΐ-
 δα καὶ τὰλλα πάντα παρὰ τοῦ Ὀμήρου ὁ Θεστορίδης
 ἐγράψατο, διενεόθη ἐκ τῆς Φωκαΐδης ἀπαλλάσσεσθαι, 10

si, huiusmodi verbis eum compellavit, paratum se
 inquiens et ministrare ei, et victum suppeditare,
 si carmina quae meditatus esset, describere patere-
 tur, et alia subinde faciens, ad se deferret. (16.)
 Homerus, iam ministerii alicuius atque adeo neces-
 sariorum indigens, recipiendam hanc conditionem
 putavit: commoratusque apud Thestoridem, mino-
 rem illam facit Iliadem, cuius initium est,

*Troiam et Dardaniam canto, quae mater equo-
 rum,*

quae Danais Mavorte satis mala plurima vexit.
 Phocaidem quoque quam vocant, Phocaeenses apud
 se conditam ab Homero aiunt. Iam vero Thestori-
 des, ubi Phocaidem atque alia omnia ab Homero
 communicata descripsisset, constituit e Phocaea dis-
 cedere, Homerique poësin pro sua venditare. Unde

τὴν ποιήσιν θέλων τοῦ Ὀμήρου ἐξειδιώσασθαι· καὶ οὐκ
ἐτι ὁμοίως ἐν ἐπιμαλείᾳ εἶχε τὸν Ὀμηρον. ὁ δὲ λέγει
αὐτῷ ἔπεα τάδε·

Θεστορίδης, θνητοῖσιν ἀνώϊστων πολέων περ,

15 οὐδὲν ἀφραστότερον πέλεται νόου ἀνθρώποισιν.

Ὁ μὲν δὴ Θεστορίδης ἐκ τῆς Φωκαίης ἀπηλλάγη ἐς
τὴν Χίον, καὶ διδασκαλίην κατεσκευάσατο· καὶ τὰ ἔπεα
ἐπιδεικνύμενος ὡς ἐαυτοῦ ἑόντα, ἔπαινον τε πολλὸν εἶχε
καὶ ὠφελεῖτο· ὁ δὲ Ὀμηρος πάλιν τὸν αὐτὸν τρόπον

20 διητᾶτο ἐν τῇ Φωκαίᾳ, ἀπὸ τῆς ποιήσεως τὴν βιοτὴν
ἔχων. Χρόνῳ δὲ οὐ πολλῷ μετέπειτα ἄνδρες Χίοι ἐμ- 17

ποροι ἀπίκοντο ἐς τὴν Φωκαίην· ἀκούσαντες δὲ τῶν
ἐπίων τοῦ Ὀμήρου ἅ πρότερον ἀκηκόεσαν πολλάκις ἐν
τῇ Χίῳ τοῦ Θεστορίδου, ἐξήγγελλον ὅτι ἐν τῇ Χίῳ
5 τις ἐπιδεικνύμενος τὰ ἔπεα ταῦτα γραμμάτων διδά-

factum, ut quum Homeri non perinde curam ha-
beret, ille ad Thestoridem huiusmodi sit usus di-
sticho:

*Thestoride, ex multis, mortalibus abdita quae
sunt,*

mens habet in primis caecos humana recessus.

Thestorides igitur ex Phocaea Chium concessit: ubi
erecto ludo, carmina illa pro suis evulgans, egre-
giam simul laudem sibi paravit et fructum. Porro
Homerus iterum pristino more vivere pergebat apud
Phocacenses, e poësi victum habens. (17.) Tem-
pore deinde non multo, viri aliquot e Chio merca-
tores Phocaeam veniunt; et audientes Homeri car-
mina quae antea saepius in Chio a Thestoride au-
dierant, indicabant in Chio haec ipsa a quodam

σκαλος, κάρτα πολλὸν ἔπαινον ἔχει. ὁ δὲ Ὅμηρος κα-
 τενόησεν ὅτι Θεστορίδης αὖ εἶη, καὶ παντὶ θυμῷ ἰσπού-
 δαζεν εἰς τὴν Χίον ἀπικέσθαι. καταβάς δὲ ἐπὶ τὸν
 λιμένα, εἰς μὲν τὴν Χίον οὐ καταλαμβάνει οὐδὲν πλοῖον
 πλέον, εἰς δὲ τὴν Ἐρυθραίην τινὲς ἐπὶ ξύλου παροσκευά- 10
 ζοντο πλεῖν. καλῶς δὲ εἶχε τῷ Ὁμήρῳ δι' Ἐρυθραίης
 τὸν πλοῦν ποιήσασθαι. καὶ προσελθὼν ἔχρηζε παρὰ τῶν
 ναυτῶν δέξασθαι αὐτὸν σύμπλουν, πολλὰ τε καὶ προσ-
 αγωγὰ λέγων οἷς σφίας ἔμελλε πείσειν. τοῖς δὲ ἔδοξε
 δέξασθαι αὐτόν· καὶ ἐκέλευον ἰσβαίνειν εἰς τὸ πλοῖον. 15
 ὁ δὲ Ὅμηρος πολλὰ ἐπαινέσας αὐτοὺς, ἐσέβη· καὶ
 ἐπεὶ ἔζετο, λέγει τὰ ἔπεια τάδε·

Κλυθὶ Ποσειδάων μεγαλοσθενὲς ἐννοσίγαιε,
 εὐρυχόρου μετέων ἥδ' ἕξανθοῦ Ἑλικῶνος.

Iudimagistro pro suis cum magno fructu ostentari.
 Homerus intelligens continuo Thestoridem esse, toto
 studio properabat in Chium transmittere. Et quum
 portum adiisset, neque offendisset navem quae illuc
 traiceret, essent autem qui ob ligna in Erythraeam
 solvere pararent, belle convenire videbatur, si per
 Erythraeam iter faceret. Accedens igitur nautas, ora-
 vit ut comitem se navigationis reciperent, multis
 blandisque usus verbis, quibus quod desideraret per-
 suaderet. Nautae admittentes hominis preces, iusse-
 runt navem cum conscendere. Quo impetrato Ho-
 merus considens in navi, his versibus nautis bene
 precatur,

*Audi qui pelagus valido Neptune tridenti
 imperioque regis, spatiosaque culta Heliconis:*

- 20 Δὸς δ' οὔρον καλὸν, καὶ ἀπήμονα νόστον ιδέσθαι
 ναύταις, οἱ νηὸς πομποὶ ἡδ' ἀρχοὶ ἔασι.
 δὸς δ' ἐς ὑπάρειαν ὑψικρήμνοιο Μίμαντος
 αἰδοίων μ' ἐλθόντα βροτῶν ὁσίων γε κυρῆσαι.
 Φῶτά τε τισαίμην, ὅς ἐμὸν νόον ἡπεροπεύσας,
 25 αἰδύσατο Ζῆνα ξένιον ξυῖν τε τραπέζην.
 Ἐπεὶ δὲ ἀπίκοντο εὐπλοήσαντες ἐς τὴν Ἐρυθραίην, τότε 18
 Ὅμηρος τὴν αὐλὴν ἐπὶ τῷ πλοίῳ ἐποίησατο· τῇ δὲ
 ὑστεραίῃ ἔχερξε τῶν ναυτῶν τινὰ ἡγήσασθαι αὐτῷ ἐς
 τὴν πόλιν. οἱ δὲ συνέπεμψαν ἓνα αὐτῶν. πορευόμενος
 5 δὲ Ὅμηρος ἐπεὶ ἔτυχε τῆς Ἐρυθραίας, τραχύης καὶ
 ὀρεινῆς ἐούσης, Φθέγγεται τάδε τὰ ἔπια·
 Πότνια γῆ, πάνδωρε, δόττωρα μελιφρόνος ὄλβου,
 ὥς ἄρα δὴ τοῖς μὲν Φωτῶν εὐοχθὸς ἐτύχθης,

da precor his nautis reditum, ventosque secun-
dos,

qui mihi sunt comites placidi, navisque magistri:
at mihi da misero sacram contingere terram,
aërius qua parte Mimas ad sidera surgit,
inde hominis iusti me fac succedere tectis,
ulciscique virum qui me improbitate sefellit,
laesit et hospitii sacra iura Iovemque benignum.

(18.) Ubi autem secundo vento Erythraeam appulis-
 sent, Homerus in navi diversatus est: postero autem
 die rogavit, ut nautarum aliquis ad urbem eum du-
 ceret. Illi unum e suis simul miserunt. Quumque
 iam pergendo ad Erythraeam appropinquasset, quae
 est aspera atque montosa, in haec prorupit carmina:

O sacra multorum largitrix terra bonorum,
quam tu plana aliis et parte aequalis ab omni;

ταῖσι δὲ δύσβωλος καὶ τρηχεῖ οἷς ἐχολώθης.
 Ἀπικόμενος δὲ εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἑρυθραίων ἐπηρεώτησε 10
 περὶ τοῦ εἰς τὴν Χίον πλοῦ· καὶ τινας προσελθόντος αὐ-
 τῷ τῶν ἐωρακότων ἐν τῇ Φωκαίῃ, καὶ ἀσπασαμένου,
 ἔχρηξεν αὐτοῦ συνεξευρεῖν αὐτῷ πλοῖον, ὅπως αὖ εἰς
 19 τὴν Χίον διαβαίη. Ἐκ μὲν δὴ τοῦ λιμένος οὐδὲν ἦν
 ἀπόστολον, ἄγει δὲ αὐτὸν ἐνθα τῶν αἰλιέων τὰ πλοῖα
 ὁρμίζεται. καὶ πως ἐντυγχάνει μέλλουσί τισι διαπλεῖν
 εἰς τὴν Χίον, ὧν ἐδέετο προσελθὼν ὁ ἄγων αὐτὸν ἀνα-
 λαβεῖν τὸν Ὅμηρον. οἱ δὲ, οὐδένα λόγον ποιησάμενοι, 5
 αἰήγοντο· ὁ δὲ Ὅμηρος φθέγγεται τάδε τὰ ἔπαι·

Ναῦται πομποὶ, στυγερῇ ἐναλίγκιοι ἄτῃ,
 πτωκάσιν αἰδυῖσι βίον δύσζηλον ἔχοντες,
 αἰδέϊσθε ξενίοιο Διὸς σέβας ὑψιμέδοντος.

aspera contra aliis, in quos converteris iram.
 Ingressus deinde Erythraeorum urbem, percontatur de navigatione versus Chium. Et quum forte quidam occurrisset salutaturus, qui eum in Phocaea viderat, ab hoc contendit ut secum dispiceret sicubi navis esset qua in Chium transmitteret. (19.) Et quum in portu nullum esset traiectionis navigium, ille Homerum ad eum locum ducit, ubi piscatoriae naviculae stationem habebant. Et forte fortuna incidit in quosdam in Chium traiekturos. Hos adiens ille qui ducebat eum, precatus est ut Homerum acciperent. Verum illi nulla ratione eius habita solverunt. Homerus autem haec cecinit carmina:

*Infidi nautae, gens diris tristior ipsis,
 saeva quibus veluti mergis dant aequora victum,
 acriter a vobis Iovis hospitis ara colatur.*

- 10 δεινὴ γὰρ μέτ' ὅπῃς ξενίου Διός, ὃς κ' αἰλίσσεται.
 Ἀναχθεῖσι δὲ αὐτοῖς συνέβη, ἐναντίου ἀνέμου γενομέ-
 νου, παλινδρομῆσαι, καὶ εἰς τὸ χωρίον ἀναδραμεῖν ὅθεν
 ἀπηγάγοντο, καὶ τὸν Ὅμηρον ἀναλαβεῖν καθήμενον ἐπὶ
 τῆς κυματωγῆς. μαθὼν δὲ αὐτοὺς πεπαλινδρομηκότας
 15 ἔλεξε τάδε· „ Ἰμᾶς, ὦ ξένοι, ἔλαβεν ὁ ἄνεμος ἀντίος
 „ γενόμενος· ἀλλ' ἔτι καὶ νῦν με δέξασθε, καὶ ὁ πλοῦς
 „ ὑμῖν ἔσται.“ οἱ δ' αἰλιεῖς, ἐν μεταμελίῃ γενόμενοι ὅτι
 οὐ πρότερον ἐδέξαντο, εἰπόντες ὅτι οὐ καταλιμπάνου-
 σιν ἢν ἐθέλοι συμπλεῖν, ἐκέλευον ἐσβαίνειν· καὶ οὕτως
 20 ἀναλαβόντες αὐτὸν ἀνήχθησαν, καὶ ἰσχύουσιν ἐπ' αἰκτῆς.
 Οἱ μὲν δὴ αἰλιεῖς πρὸς ἔργον ἐτράπησαν· ὁ δὲ Ὅμη- 20
 ρος τὴν νύκτα ἐπὶ τοῦ αἰγιαλοῦ κατέμεινε, τὴν δὲ ἡμέ-
 ραν πορευόμενος, καὶ πλανώμενος, ἀπίκετο εἰς τὸ χω-

*Tristis enim vultus Iovis est, poenaeque paratae,
 his quibus hospitii non est pia tessera curae.*

At vero in altum iam provectis contigit, ut adverso vento rapti, eodem unde solverant recurrerent, ubi etiamdum Homerum in litoris crepidine cōsidentem offenderunt; qui cognito navis recursu, hunc in modum eos alloquitur: *Vos, o peregrini, ventus adversus excepit; sed me nunc quoque admittite, et secunda vobis navigatio erit.* Piscatores autem, poenitentia ducti quod prius hominem non receperant, testatique se non relicturos eum si velit simul navigare, iubent navem conscendere. Recepto Homero vela faciunt, et iter peragunt. (20.) Quibus ad sua opera digressis, Homerus in litore ea nocte mansit. Ubi diluxit, itineri se accingens oberransque, ad eum locum pervenit qui ap-

ρίον ὃ Πίτυς καλεῖται. πάνταῦθα αὐτῷ ἀναπαυομένῳ
τὴν νύκτα, ἐπιπίπτει καρπὸς τῆς πίτυος, ὃν δὴ μετεξ- 5
έτεροι στρόβιλον, οἱ δὲ κῶνον καλέουσιν. ὁ δὲ Ὅμηρος
φθέγγεται τὰ ἔπια τὰδε·

Ἄλλη τίς σου πεύκη ἀμείνονα καρπὸν ἴσιν

Ἴδης ἐν κορυφῇσι πολυπτύχου ἠνεμοόσσης,

ἐνθα σίδηρος Ἄρης ἐπιχθονίοισι βροτοῖσιν

ἴσσεται, εὖτ' ἂν μιν Κεβρήνιοι ἄνδρες ἔχωσι.

τὰ δὲ Κεβρήνια τοῦτον τὸν χρόνον κτίζειν οἱ Κυμᾶῖοι
παρισκευάζοντο πρὸς τῇ Ἰδῇ, καὶ γίνεται αὐτέθι σί-
21 δηρος. Ἐνταῦθεν ἀναστὰς Ὅμηρος ἐπορεύετο κατὰ
Φωὴν τινα αἰγῶν νεμομένων. ὡς δὲ ὑλάκτεον αὐτὸν οἱ
κύνας, ἀνέκραγεν. ὁ δὲ Γλαῦκος ὡς ἤκουσε τῆς Φω-
νῆς, ἣν γὰρ τοῦτο ὄνομα τῷ νέμοντι τὰς αἶγας, ἐπέ-
δραμεν ὀτραλέως, τὰς τε κύνας ἀνεκαλεῖτο, καὶ ἀπε- 5
σέβησεν ἀπὸ τοῦ Ὀμήρου. ἐπὶ παλὺν δὲ χρόνον ἐν θωύ-

pellatur Pinus: illicque quiescenti per noctem pini
fructus est illapsus, quem aliqui στρόβιλον, alii κῶνον
appellant. Homerus autem hos cecinit versus:

*Funduntur fructus alia magis arbore dulces,
quam sovet umbrosis felix in collibus Ida:
hinc ferrum veniet Martis validaeque secures,
his ubi consistet campis Cebrenia pubes.*

Eo enim tempore Cymaei Cebrenia ad Idam montem
aedificare parabant, unde ferrum effoditur. (21.)
Ceterum illinc abiens Homerus, vocem caprarum ibi-
dem pascentium sequutus, in canes incidit; qui quum
adlatrarent, vociferabatur. Quod audiens Glaucus,
id enim erat caprario nomen, accurrit festinanter,
revocatosque canes, ab Homero excussit. Atque ubi

754, 27.

ματι ἦν, ὅπως τυφλὸς ἂν, μόνος ἀπίκαιτο ἐς τοιοῦτους
 χώρους, καὶ ὅ τι θέλων προσελθὼν τε μιν ἰστόρειεν
 ὅστις τε ἦν, καὶ τίνι τρόπῳ ἀπίκαιτο ἐς τόπους αἰοική-
 10 τους καὶ ἀσπιθέα χωρία, καὶ τίνος κεχρημένος εἴη. Ὁ
 δὲ Ὀμηρος, αὐτῷ πᾶσαν τὴν ἐωυτοῦ πάθην καταλε-
 γόμενος, εἰς οἶκτον προηγάγετο. ἦν γὰρ, ὡς ἔοικεν, οὐδ'
 ἀγνώμων ὁ Γλαῦκος. ἀναλαβὼν δὲ αὐτὸν ἀνήγαγεν
 ἐπὶ τὸν σταθμόν· πῦρ τε ἀνακαύσας, δεῖπνον παρα-
 15 σκευάζει, καὶ παραθεῖς, δειπνεῖν ἐκέλευεν ὁ Γλαῦκος.
 Τῶν δὲ κυνῶν μὴ ἐσθιόντων, καὶ ὑλακτούντων δειπνοῦν 22
 τα, καθάπερ εἰώθεισαν, λέγει πρὸς τὸν Γλαῦκον Ὀμη-
 ρος τὰ ἑπτα τάδε·

Γλαῦκε πέπων, ἐπιὼν τὸ ἔπος τὸ ἐνὶ Φρεσὶ θήσω·
 5 πρῶτον μὲν κυσὶ δεῖπνον ἐπ' αὐλείῃσι θύρῃσι

diu admiratus fuisset, quod nimirum caecus existens
 solus eo locorum pervenisset et quid vellet, tan-
 dem accedens rogabat quisnam esset quibusque mo-
 dis ad inhabitata illa et non calcata loca divertis-
 set, et cuius rei indigens. Homerus, omnem suam
 calamitatem commemorans, ad commiserationem
 Glaucum pertraxit: siquidem homo erat, ut appa-
 ret, cordatus. Excipiens igitur Homerum, ad suum
 deduxit tugurium, incensoque igne coenam instru-
 xit: qua apposita iussit coenare hospitem. (22.)
 At vero quum canes a cibo abstinentes non cessa-
 rent suo more coenitantem adlatrare, Homerus
 Glaucum his versibus alloquitur:

*Glauce, precor, paucis me audi, pareque monenti:
 prae foribus stabuli canibus sua fercula primum
 Herod. T. IV. P. I.*

δοῦναι· ὥς γὰρ ἄμεινον. ὁ γὰρ καὶ πρῶτον ἀκούει
ἀνδρὸς ἐπερχομένου, καὶ ἐς ἴρκεα θηρὸς ἰόντος.

Ταῦτα ἀκούσας ὁ Γλαῦκος, ἥσθη τῇ παραινέσει, καὶ
ἐν θωύματι εἶχεν αὐτόν. διηπνήσαντες δὲ, διὰ λόγων
ἐιστιῶντο. ἀπηγεομένου δὲ Ὀμήρου τὴν τε πλάνην τὴν 10
ἐωῦτοῦ καὶ τὰς πόλεις αἷς ἐσαπίκοιτο, ἐκπληκτος ἦν
ὁ Γλαῦκος ἀκούων. καὶ τότε μὲν, ἐπεὶ ὥρῃ κοίτου ἦν,
23 ἀνεπαύετο. Τῇ δ' ὑστεραίῃ διενοήθη ὁ Γλαῦκος πρὸς
τὸν δεσπότην πορευθῆναι, σημανέων τὰ περὶ Ὀμήρου.
ἐπιτρέψας δὲ τῷ συνδούλῳ νέμειν τὰς αἶγας, τὸν Ὀμη-
ρον καταλείπει ἐνδόν, εἰπὼν πρὸς αὐτόν, ὅτι διὰ τα-
χέων πορεύσομαι. καταβάς δὲ ἐς Βολισσόν, ἔστι δὲ 5
πλησίον τοῦ χωρίου τούτου, καὶ συγγενόμενος τῷ δε-
σπότη, ἀπηγείτο ὑπὲρ Ὀμήρου πᾶσαι τὴν ἀλήθειαν,
περὶ τε αὐτοῦ τῆς ἀφίξις, ἐν θωύματι ποιεύμενος·

*fac tradas: nam sic melius: custodibus illis,
nec fera nec fures venient ad septa dolosi.*

Haec audiens Glaucus, laetatus est admonitione illa,
habuitque hominem in admiratione. Coenati autem,
ultra citroque habitis sermonibus oblectabantur.
Nam quum Homerus errorem suum, civitatesque
quas adiisset, commemoraret, Glaucus haec audiens
stupebat: et tunc quidem, quia cubandi tempus erat,
quieti se dabat. (23.) Postero die Glaucus cogita-
vit ad herum suum proficisci, ad haec de Homero
indicanda. Proinde commissis conservo capris pas-
cendis, Homerum intra tecta reliquit, promittens
se quam festinantissime iturum. Descendens autem
ad Bolissum, erat vicinum huic loco, herumque
suum adiens, narravit de Homero, quemadmodum

ἡρώτε' τε ὅ τι χρὴ ποιεῖν περὶ αὐτοῦ. ὁ δὲ ὀλῖγα μὲν
 10 προσέειπε τῶν λόγων, κατεγίνωσκε δὲ τοῦ Γλαῦκου ὡς
 ἄφρονος ἔντος, καὶ τοὺς ἀναπήρους δεχομένον καὶ τρέ-
 φοντος. ἐκέλευσε δὲ ὁμῶς τὸν ξεῖνον ἄγειν πρὸς ἑαυτόν.
 Ἐλθὼν δὲ πρὸς τὸν Ὅμηρον διηγήσατο ταῦτα ὁ Γλαῦ- 24
 κος, καὶ ἐκέλευσε πορεύεσθαι τοῦτον· οὕτω γὰρ εὖ πρή-
 ξειν· ὁ δὲ Ὅμηρος ἤθελε πορεύεσθαι. ἀναλαβὼν οὖν
 αὐτὸν ὁ Γλαῦκος ἤγαγε πρὸς τὸν δεσπότην. διὰ λό-
 5 γων δὲ ἰὼν τῷ Ὁμήρῳ ὁ Χίος, εὐρίσκει ἔντα δεξιὸν
 καὶ πολλῶν ἐμπειρον· ἐπειδὴ τε αὐτὸν μένειν, καὶ τῶν
 παιδίων ἐπιμέλειαν ποιεῖσθαι· ἦσαν γὰρ τῷ Χίῳ παῖ-
 δες ἐν ἡλικίᾳ. τούτους οὖν αὐτῷ παρατίθησι παιδεύειν.
 ὁ δὲ ἔπρησσε ταῦτα· καὶ τοὺς Κέρκωπας, καὶ Βατρα-
 10 χομυομαχίαν, καὶ Ἐπικιχλίδας, καὶ τᾶλλα πάντα

res se habebat; deque eius adventu, quem pro mi-
 raculo duceret: demum rogat quid facere in eo con-
 veniat. Herus parum delectatus hoc nuncio, coepit
 cum Glaucō ut stupido expostulare, qui quoslibet
 mutilos reciperet aleretque; tamen praecepit ut
 hospitem ad se perduceret. (24.) Glaucus vero ad
 Homerum reversus narravit, iussitque sequi se in
 urbem: fore enim haec ei ad felicem fortunae suc-
 cessum. Quibus non gravatim assentiens Homerus,
 caprarium sequitur. Hic Chius colloquutus cum Ho-
 mero reperit hominem esse politum et multorum
 peritum, coepitque suadere ei ut apud se commo-
 raretur, liberorumque quos habebat adolescentes,
 formandorum curam susciperet. Ille accepta condi-
 tione, pueros sibi creditos erudivit. Interim Cerco-
 pas, Batrachomyomachiam, Epicichlidas, et alia

ὅσα παύγνια ἴσθιν Ὀμήρου, ἐνταῦθα ἐποίησε παρὰ τῷ Χίῳ ἐν Βολισσῷ ὥστε καὶ ἐν τῇ πόλει περιβόητος ἤδη ἐγένετο ἐν τῇ ποίησει. Καὶ ὁ μὲν Θεστορίδης, ὡς τάχιστα ἐπύθετο αὐτὸν παριόντα, ὥχeto ἐκπλέων ἐκ τῆς Χίου.

15

- 25 Χρόνου δὲ προϊόντος, δεηθεὶς τοῦ Χίου πορεύσασθαι αὐτὸν εἰς τὴν Χίον, ἀπίκητο εἰς τὴν πόλιν καὶ διδασκαλεῖον κατασκευασάμενος, ἐδίδασκε παῖδας τὰ ἔπη. καὶ κάρτα δεξιὸς ἐδόκειεν εἶναι τοῖς Χίοις, καὶ πολλοὶ θαύμασται αὐτοῦ καθιστήκεσαν. συλλεξάμενος δὲ 5 βίον ἱκανόν, γυναῖκα ἔγημεν ἐξ ἧς αὐτῷ θυγατέρες δύο ἐγένοντο καὶ ἡ μὲν αὐτῶν ἀγαμος ἐτελεύτησε, τὴν 26 δὲ συνώκησεν ἀνδρὶ Χίῳ. Ἐπιχειρήσας δὲ τῇ ποίησει, ἀπέδωκε χάριν ἣν εἶχε, πρῶτον μὲν Μέντορι τῷ Ἰθακησίῳ ἐν τῇ Ὀδυσσεΐᾳ, ὅτι μιν κάμνοντα τοὺς ὀφθαλ-

omnia quaecunque iuvenilia ludicra Homeri extant, apud Chium illum condidit in Bolisso; ita ut ex poësi coeperit per urbem inclarescere. Iam vero Thestorides, ut primum intellexit Homerum adesse, navigans e Chio fugam capescebat.

(25.) Deinde progressu temporis impetrata ab Chio Chium visendi copia, urbem adiit, ludumque illic instituens, pueros carmina docebat. Id quum magna dexteritate Chiis facere videretur, etiam multos sibi admiratores conciliavit. Hinc igitur victum parans copiosum, uxorem duxit, e qua duas suscepit filias, quarum una decessit innupta, alteram viro Chio elocavit. (26.) Enimvero hic poësin excolens, gratiam reddidit, quam habuit; et primum quidem Mentori Ithacensi, in Odyssea, ut qui labo-

μους ἐν Ἰθάκῃ ἐνοσῆλευεν ἐκτενῶς, τούνομα αὐτοῦ ἐναρ-
5 μούσας ἐς τὴν ποιήσιν, Ὀδυσσέως τε ἐταῖρον Φᾶς εἶναι
ποιήσας, Ὀδυσσεά, ὡς ἐς Τροίην ἔπλεε, Μέντορι ἐπι-
τρέψαι τὸν οἶκον, ἐόντι Ἰθακησίων ἀρίστῳ καὶ δικαιο-
τάτῳ. πολλαχῇ δὲ καὶ ἄλλῃ τῆς ποιήσεως τιμῶν αὐ-
τὸν, τὴν Ἀθηαῖν, ὅποτε ἐς λόγον τινὶ καθίσταται, τῷ
10 Μέντορι εἰκυῖαν ποιῇ. ἀπιδώκε δὲ καὶ Φημίῳ, τῷ
ἑαυτοῦ διδασκάλῳ, τροφείᾳ καὶ διδασκαλεῖᾳ ἐν τῇ
Ὀδυσσείᾳ, μάλιστα ἐν τοῖςδε τοῖς ἔπεσι·

Κηρυξ δ' ἐν χερσὶν κίθαριν περικαλλέ' ἔθηκε
Φημίῳ, ὃς δὴ πολλὸν ἐκαίνυτο πάντας αἰδῶν.

15 καὶ πάλιν·

Αὐτὰρ ὃ Φορμίζων ἀνιβάλλετο καλὸν αἰδεῖν.

rantem ex oculis impense curavisset in Ithaca, eius nomine poësi suae inserto, quem Ulyssis dicit esse socium: cuius fidei Ulysses, Troiam navigans, domum familiamque crediderit, tanquam Ithacensium praestantissimo atque aequissimo. Saepe etiam aliis poëmatis locis eundem laudibus vehit, siquidem Minervam quoties in sermonem cum aliquo venit, Mentori tradit assimilata. Ad haec Phemio praecptori suo gratiam eruditionis simul et nutritionis in Odyssea retulit, praecipue in his versibus:

*Phemius at cunctis praestantior arte canendi
insignem citharam, dederat quam praeco, te-
nebat.*

Et rursum:

*Fundere et hanc pulsans modulamina dulcia
coepit.*

Μέμνηται δὲ καὶ τοῦ ναυκλήρου, μεθ' οὗ ἐκπυρίεπλευ-
σε, καὶ εἶδε πόλιας τε πολλὰς καὶ χώρας, ὃ ὄνομα
ἦν Μέντης, ἐν τοῖς ἔπεσι τοῖσδε·

Μέντης Ἀγχιάλοιο δαΐφρονος εὐχομαι εἶναι

20

υἱός, αἰτὰρ Ταφίοισι Φιληρέτμοισιν ἀνάσσω.

Ἀπέδωκε δὲ χάριν καὶ Τυχίῳ τῷ σκυτεῖ, ὃς ἐδέξατο
αὐτὸν ἐν τῷ Νέῳ τείχει, προσελθόντα πρὸς τὸ σκυτεῖον,
ἐν τοῖς ἔπεσι καταζεύξας ἐν τῇ Ἰλιάδι τοῖσδε·

Αἴας δ' ἐγγυῖβεν ἦλθε, φέρων σάκος ἥτε πύργον, 15

χάλκεον, ἐπταβόειον· ὃ οἱ Τύχιος κάμε τεύχων,

σκυτετόμων ὅχ' ἄριστος, Ἵλῃ ἐνὶ οἰκίᾳ ναίων.

27 Ἀπὸ δὲ τῆς ποιήσεως ταύτης εὐδοκίμει Ὀμηρος περὶ
τε τὴν Ἰωνίαν καὶ ἐς τὴν Ἑλλάδα ἤδη περὶ αὐτοῦ λό-
γος ἀναφέρεται. καὶ οἰκέων δὲ ἐν τῇ Χίῳ, καὶ εὐδοκι-
μίων περὶ τὴν ποιήσιν, ἀπικυομένων πολλῶν, συνεβού-

Meminit et naucleri, in cuius comitatu circumna-
vigans, urbes locaque plurima perlustravit. Huic
nomen erat Mentae; cuius meminit his versibus:

Anchialo Mentis forti genitore creatus,

imperito Taphiis, quibus est ars nautica cordi.

Habuit etiam Tychio coriario gratiam, qui venien-
tem ad sutrinam apud Novum murum hospitio ex-
cepisset. Hunc enim Iliadi infersit his versibus:

Comminus accessit clypeo septempace tutus

Ajax: huic clypeum turris fabricarat ad instar
urbe in Hyle Tychius: non sutor doctior alter.

(27.) A poësi vero hac inclarescit Homerus circa
Ioniam; iam et ipsam usque Graeciam de eodem
sermo perferbatur. Et quum habitaret in Chio, mul-
tis visitatum venientibus, eruditionis existimatione

5 λευον οἱ ἐντυγχάνοντες αὐτῷ ἐς τὴν Ἑλλάδα ἀπικέ-
σθαι· ὁ δὲ προσεδέξατο τὸν λόγον, καὶ κάρτα ἐπεθύ-
μει ἀποδημῆσαι. Κατανοήσας δὲ ὅτι ἐς μὲν Ἄργος 28
πολλαὶ καὶ μεγάλαι εἰεν εὐλογίαι πεποιημέναι, ἐς δὲ
τὰς Ἀθήνας οὐ, ἐμποεῖ ἐς τὴν ποίησιν, ἐς μὲν Ἰλιάδα
τὴν μεγάλην, Ἐρεχθέα μεγαλύνων ἐν Νεῶν καταλό-
5 γῳ, τὰ ἔπεα τάδε·

Δῆμον Ἐρεχθῆος μεγαλήτορος, ὃν ποτ' Ἀθήνη
θρέψε Διὸς θυγάτηρ, τέκε δὲ ζεῖδωρος ἄρουρα.
καὶ τὸν στρατηγὸν αὐτῶν Μενεσθέα, ὡς πάντων εἴη
ἄριστος τάξαι πεζὸν στρατὸν καὶ ἱππότας, ἐν τοῖσδε
10 τοῖς ἔπεσιν εἶπε·

Τῶν αὖθ' ἡγεμόνευ' υἱὸς Πετεῶο Μενεσθεύς·
τῷ δ' οὐπὼ τις ὁμοῖος ἐπιχθόνιος γένετ' ἀνὴρ
κοσμήσαι ἵππους τε καὶ ἀνέρας ἀσπιδιώτας.

augescens, inciderunt qui suaderent ut in Graeciam
se transferret. Quod consilium admittens, impense
cupiebat illuc demigrare. (28.) Commodumque in-
telligens Argos multis egregiisque elogiis celebratum,
Athenas non item, poësi suae inserit, in maiori
quidem Iliade hos versus, quibus Erechtheum magni-
fice laudibus vehit, in navium catalogo:

*Ortum ab Erechtheo populum: nutriverat illum
Pallas Erechtheum, tellus quem vasta creatat.*
Menestheum etiam, ducem Atheniensium, tradit in
exercitu tam pedestri quam equestri ordinando pe-
ritissimum, idque his carminibus:

*Hos tunc dūcebat patria virtute Menestheus
maximus: huic nemo poterat certare regendis,
aut etiam ornandis vel equis, vel in arcta lo-
candis*

agmina militibus.

Αἴαντα δὲ τὸν Τελαμῶνος καὶ Σαλαμινίους ἐν Νεῶν
καταλόγῳ ἔταξε πρὸς Ἀθηναίους, λέγων τάδε· 15

Αἴας δ' ἐκ Σαλαμῖνος ἄγεν δυοκαίδεκα νῆας,

στήσῃ δ' ἄγων ἴν' Ἀθηναίων ἴσταντο Φάλαγγες.

ἐς δὲ τὴν Ὀδυσσεΐην τάδε ἐποίησεν, ὡς Ἀθηναῖα ἐς λό-
γους ἐλθοῦσα τῷ Ὀδυσσεῖ ἐς τὴν Ἀθηναίων πόλιν ἀπί-
κετο, τιμῶσα ταύτην τῶν ἄλλων πολλῷ μάλιστα· 20

Ἴκετο δ' ἐς Μαραθῶνα καὶ εὐρυχόρους ἐς Ἀθήνας,

δύνῃ δ' Ἐρεχθῆος πυκινὸν δόμον.

29 Ἐμπόισας δὲ ἐς τὴν πόλιν ταῦτα, καὶ παρασκευα-
σάμενος, ἐς Ἑλλάδα βουλόμενος ποιῆσθαι τὸν πλοῦν,
προσίσχει τῇ Σάμῳ. ἔτυχον δὲ οἱ ἐκείσε τὸν τότε και-
ρὸν ἄγοντες ἑορτὴν Ἀπατούρια. καὶ τις τῶν Σαμίων
ιδὼν τὸν Ὅμηρον ἀπυγμένον, πρότερον αὐτὸν ἐπιστάμε- 5

Aiacem vero Telamonium ipsosque Salaminios Athe-
niensibus in navium nomenclatore annumeravit, sic
scribens:

*Bis sex e Salamine rates Telamonius Ajax
egit, et adduxit statuens in litore iuxta
Cecropias naves.*

Postremo in Odyssea Minervam, postquam cum
Ulysse in colloquium venerit, ad Atheniensium ur-
bem, quam praecipue colebat, concessisse fingit:

*Ad Marathona dehinc et magnas venit Athenas,
tectaque Erechthei subiit.*

(29.) His ubi complevit suam poësin, et apta om-
nia composuit, animo in Graeciam traiciendi, Sa-
mum appulit: contigitque forte ut eodem tempore
Samii Apaturia festum agerent. Hic Samius quidam
agnito Homero, utpote quem iam ante in Chio vi-

757, 51.

νος ἐν Χίῳ, ἔλθων εἰς τοὺς Φράτορας διηγῆσατο, ἐν
ἐπαίνῳ μεγάλῳ ποιούμενος αὐτόν. οἱ δὲ Φράτορες ἐκέ-
λευον ἄγειν αὐτόν· ὁ δὲ, ἐντυχὼν τῷ Ὀμήρῳ, ἔλεξεν·
,,ὦ ξένε, Ἀπατούρεια ἀγούσης τῆς πόλιος, καλοῦσί
10 ,,σε οἱ Φράτορες οἱ ἡμέτεροι συνεορτάσσοντα.“ ὁ δὲ Ὀμη-
ρος ἔφη ταῦτα ποίησιν, καὶ ἦν μετὰ τοῦ καλέσαν-
τος. Πορευόμενος δὲ ἐγχερίμπτεται γυναιξὶ Κουροτρό- 30
φῳ θύουσας ἐν τῇ τριόδῳ. ἡ δὲ ἱέραια εἶπε πρὸς αὐτόν,
δυσχερᾶνασα τῇ οἴῳ· ,,Ἄνερ, ἀπὸ τῶν ἱερῶν.“ ὁ δὲ
Ὀμηρος εἰς θυμόν τε ἔβαλε τὸ ῥηθὲν, καὶ ἤρετο τὸν
5 ἄγοντα τίς τε εἴη ὁ φθεγξάμενος, καὶ τίμῃ θεῶν ἱερὰ
θύεται. ὁ δὲ αὐτῷ διηγῆσατο ὅτι γυνὴ εἴη Κουροτρό-
φῳ θύουσα. ὁ δὲ, ἀκούσας, λέγει τὰδε τὰ ἔπειτα·
Κλυθὶ μοι εὐχομένῳ, Κουροτρόφε, δὸς δὲ γυναῖκα

disset, tribules suos adiens, indicavit eius adven-
tum cum multa hominis celebratione. Tribules vero
iubebant adduci eum. Conveniens igitur Homerum
Samius, *Quandoquidem*, inquit, *hospes*, *Apatu-*
riorum festum agit civitas, invitant te nostri
tribules ad idem festum concelebrandum. Home-
rus adfuturum se affirmans, comitatur invitantem.
(30.) Illuc pergens, in mulieres impegit quae Curo-
tropho sacra in trivio faciebant. Sacrifica occurrentis
aspectu indignata, exclamat, *Vir*, inquit, *faces-*
sas a sacris! Homerus dictum illud in animo volvens,
rogabat quisnam esset qui loqueretur, et cui deo
sacrificaretur. Dux eius indicavit mulierem esse,
quae Curotropho sacrificaret. Quod audiens Home-
rus, haec carmina protulit:

Dive, preces audito meas, mulierque face ista

τήνδ' ἐνέων μὲν ἀνήνασθαι φιλότητα καὶ εὐνὴν·

ἢ δ' ἐπιτερπύσθαι πολιορκητάφοισι γέρουσιν,

10

ὣν ὥρῃ μὲν ἀπάμβλυνται, θυμὸς δὲ μενοινᾷ.

31 Ἐπεὶ δὲ ἦλθεν εἰς τὴν Φρήτρην, καὶ τοῦ οἴκου ἔνθα δὴ
ἐδαίνυντο ἐπὶ τὸν οὐδὸν ἔστη, οἱ μὲν λέγουσι, καιομέ-
νου πυρὸς ἐν τῷ οἴκῳ, οἱ δὲ Φασι τότε ἐκκαῦσαι
σφαῖρας, ἐπειδὴ Ὅμηρος τὰ ἔπεα εἶπεν·

Ἄνδρες μὲν στέφανος, παῖδες· πύργοι δὲ, πόλῃος· 5

ἵπποι δ' ἐν πεδίῳ κόσμος· νῆες δὲ, θαλάσσης·

χρήματα δ' οἶκον ἀέξει· αἰτὰρ γεραροὶ βασιλῆες

ἤμνοι εἰν ἀγορῇ, κόσμος τ' ἄλλοισιν ὁρᾶσθαι.

Λιθομένου δὲ πυρὸς γεραρώτερος οἶκος ιδέσθαι.

εἰσελθὼν δὲ, καὶ κατακλιθεὶς ἐδαίνυντο μετὰ τῶν Φρα- 10
τόρων· καὶ αὐτὸν ἐτίμων, καὶ ἐν θωύματι εἶχον· καὶ

*aversata torum iuvenili aetate vigentum,
canorum veterumque senum capiatur amore,
est aetas effoeta quibus, sed prompta voluntas.*

(31.) Ubi vero ad tribulium collegium accessit Ho-
merus, iamque in limine conclavis, in quo epula-
bantur, constitit, aliqui narrant iam tum illic ar-
dente igne poetam cecinisse, alii postea eos accen-
disse, quam carmina ista cecinisset:

*Ut patris, nati, sic turre sunt decus urbis;
sic et equi campum decorant, sic aequora naves;
sic et opes ornant aedes; praesentia regum
augusto in solio decorat fora lata sedentum:
at lucente domus multo est augustior igne.*

Ingressus autem et accumbens, cum tribulibus epulo
fruens, in magno honore admirationeque est habi-

τῷ μὲν τὴν κοίτην αὐτοῦ ἐποιήσατο Ὅμηρος. Τῇ δὲ 32
εἰσαύριον ἀποπορευόμενον ἰδόντες κεραμέες τινές, κάμ-
νον ἐγκαίοντες κεράμου λεπτοῦ, προσεκαλέσαντο αὐτὸν,
πεπυσμένοι ὅτι σοφὸς εἴη· καὶ ἐκέλευόν σφιν αἰῶσαι,
5 Φάμενοι δώσειν αὐτῷ τοῦ κεράμου, καὶ ὅτι ἂν ἄλλο
ἔχουσιν. ὁ δὲ Ὅμηρος αἰεῖδι αὐτοῖς τὰ ἔπια τάδε, ἃ
καλεῖται Κάμινος·

Εἰ μὲν δώσετε μισθὸν, αἰίσω, ὦ κεραμήης.
Δεῦρ' ἄγ' Ἀθηναίη, καὶ ὑπείρεχε χεῖρα καμίνου.
10 εὖ δὲ μελανθεῖεν κότυλοι, καὶ πάντα μαλ' ἱρά·
Φρυγῆναι τε καλῶς καὶ τιμῆς ὦνον ἀρέσθαι,
πολλὰ μὲν εἰν ἀγορῇ πωλεύμενα, πολλὰ δ' ἀγυιαῖς,
πολλὰ δὲ κερῶναι· ἡμῖν δὲ δὴ ὥς σφι νοῆσαι.
Ἦν δ' ἐπ' ἀναιδείην τρεφθέντες ψεύδε' ἄρρησθε,

tus, ibidemque ea nocte cubile sibi paravit. (32.)
Crastino die conspicantes eum abeuntem figuli qui-
dam in furno tenuiorem tegulam coquentes, quum
intellexissent hominem esse eruditum, ad se vocan-
tes iusserunt canere, pollicentes cum tegulas, tum
quidquid aliud haberent, se illi daturus. Homerus
haec illis cecinit carmina quae vocantur Caminus,
id est fornax.

*Si mihi mercedem dabitis figuli, ista canemus.
Huc ades o Pallas, dextraque foveto caminum,
pulchre ut durescant calices, et mollia cuncta
siccenturque probe, et figulis lucra magna re-
portent,
vendita perque forum multa, et per compita,
multa.*

*Sic illis quaestus crescat, prudentia nobis.
At, si deposito iuvat irridere pudore,*

συγκαλέω δ' ἤπειτα καμίνω δηλητῆρας, 15

Σύντριβ' ὁμῶς, Σμάραγόν τε, καὶ Ἄσβετον, ἥδ' ὕ-
Ἀβακτον,

Ὀμόδαμόν δ', ὅς τῃδὲ τέχῃ κακὰ πολλὰ πορίζοι.

Πέρβει πύρ' αἰθουσαι καὶ δώματα, σὺν δὲ καμίνος
πᾶσα κυκηθείη, κεραμέων μέγα κωκυσάντων. 20

Ὡς γνάθος ἱππεΐη βρύκει, βρύκοι δὲ καμίνος,
πάντ' ἔντοσθ' αὐτῆς κεραμῆϊα λεπτὰ ποιούσα.

Δεῦρο καὶ Ἑλίου θύγατερ πολυφάρμακε Κίρκη,
ἄγρια φάρμακα βάλλε, κάκου δ' αὐτοῦς τε καὶ
ἔργα. 25

Δεῦρο δὲ καὶ Χείρων ἀγέτω πολέας Κενταύρους·
οἱ δ' Ἡρακλείους χεῖρας φύγον, οἳ τ' ἀπόλοντο·

*huc precor ut pestes veniant quaecunque per or-
bem*

*grassantur, fundant et in hunc mala cuncta
caminum.*

*Irruat huc Smaragus, gravis Asbetus, et quoque
Abactus:*

*contere tu Pallas flammamque et vasa camini,
ille licet rapido multum nunc ferveat aestu:
insuper Omodamus seriatque et damna det arti.*

*Omnia misceto, fornacem, vasa, domumque,
ut fragor immensus fiat, figulique tremiscant:
non secus ac malae crepitu clauduntur equinae,
sic subita fornax crepitetque cadatque ruina,
inque lutum redeant calices et vasa minuta.*

*Huc quoque Solis ades nata, incantare perita,
inque ipsos et opus tua noxia sparge venena.*

*Huc ducat longo Centauros agmine Chiron,
quique manu Herculeae cecidere superque fuerunt:*

τύπτοιεν τάδε ἔργα κακῶς, τύπτοι δὲ κάμινον·
αὐτοὶ δ' οἰμῶζοντες ὀρώατο ἔργα πονηρά.

30 Γηθήσω δ' ὀρώων αὐτῶν κακοδαίμονα τέχνην·
ὅς δέ χ' ὑπερκύψει, περὶ τούτου πᾶν τὸ πρόσωπον
Φλεχθείη· ὡς πάντες ἐπίσταντ' αἶσιμα ῥέζειν.

Παραχειμάζων δὲ ἐν τῇ Σάμῳ, ταῖς νουμηνίαις 33
προσπορευόμενος πρὸς τὰς οἰκίας τὰς εὐδαιμονεστάτας,
ἐλάμβανέ τι, αἰδῶν τὰ ἔπεα τάδε ἃ καλεῖται Εἰρε-
σιώνη, ὠδήγουν δὲ αὐτὸν καὶ συμπαῤῥσαν αἰὶ τῶν καί-
5 δων τινὲς τῶν ἐγχωρίων·

Δῶμα προσετραπόμεισθ' ἀνδρὸς μέγα δυναμένειο,
ὅς μέγα μὲν δύναται, μέγα δὲ βρέμει, ὄλβιος αἰεὶ.
Αὐτὰρ ἀνακλίνεσθε θύραι· πλούτος γὰρ ἔσσισι
πολλὰς, σὺν πλούτῳ δὲ καὶ εὐφροσύνη τεβαλυῖα,

*illi contendant opus omne, ipsumque caminum
in nihilum penitus redigant. Figuli ista videntes
plorent, et lacrymis spectent ingentia damna:
improbitalis ego spectabo haec praemia laetus.*

*Denique qui pronus fornacem respicit, illi
flamma vorax faciem circa penitusque perurat.
Sic scelus agnoscent omnes, atque inde cavebunt.*

(33.) At vero in Samo hybernans, calendis beati-
orum aedes adiens aliquid accipiebat, canens haec
carmina, quae Eiresione, hoc est, ramalia, vocantur:
ducente eum semper et comitante aliquot puerorum
indigenarum choro:

*Venimus ad magnas aedes civemque potentem,
cuius divitiis resonat domus atque redundat.
Vos aditum praebete fores: feliciter intrent
divitiae, et requies hilaris, Charitesque se-
quantur:*

εἰρήνη τ' αἰγαθή. ὅσα δ' ἄγγεα, μιστὰ μὲν εἶη, 10
 κυρβαίη δ' αἰὲ κατὰ καρδοῦ ποῦ ἔρποι μάζα.
 Τοῦ παιδὸς δὲ γυνὴ κατὰ διφράδα βήσεται ὕμμιν·
 ἡμίονοι δ' ἄξουσιν κραταίποδες ἐς τόδε δῶμα·
 αὐτὴ δ' ἰστὸν ὑφαίνοι ἐπ' ἡλέκτρῳ βεβαυῖα.
 Νεῦμαί σοι, νεῦμαι, ἰνιαύσιος, ὥστε χελιδάν. 15
 'Ἐσθ' ἐν προθύροις' —

καὶ,

Εἰ μὲν τι δώσεις, εἰ δὲ μὴ, οὐχ ἐστήξομεν,
 οὐ γὰρ συναικήσοντας ἐνθάδ' ἤλθομεν.

Ἦῖστε δὲ τάδε ἐν τῇ Σάμῳ ἐπὶ πολὺν χρόνον ὑπὸ τῶν 20
 παίδων, ὅτι ἀγείρουσιν ἐν τῇ ἑορτῇ τοῦ Ἀπόλλωνος.

34 Ἀρχομένου δὲ τοῦ ἔαρος, ἐπεχείρησε πλεῖν Ὅμηρος
 εἰς τὰς Ἀθήνας ἐκ τῆς Σάμου. καὶ ἀναχθεὶς μετὰ τινων

*vasa opibus tumeant, nihil hic videatur inane:
 sintque laboratae Cereris repleta canistra.*

*Excelso curru nurus hic portetur, et ipsam
 veloci cursu revehant ad limina muli.*

*Haec premat electrum pedibus, telasque laboret.
 Ast ego vos repetam, repetam, mihi crede, quot-
 annis,*

*non secus atque redit sub tectum garrula Progne.
 Assumus in porta: seu munera ferre placebit,
 seu nihil, est tamen hinc abeundi certa voluntas.*

*Non etenim hic habitare diu nec adesse paramus.
 Atque haec carmina postea in Samo diu a pueris
 decantabantur, quoties in Apollinis festo stipem col-
 ligebant.*

(34.) Ineunte deinde vere moliebatur Homerus
 e Samo Athenas navigare: solvensque una cum non-

759, 49.

ἐγχωρίαν, ἀπηνέχθη εἰς τὴν Ἴον καὶ ὠρμίσθησαν οὐ
κατὰ πόλιν, ἀλλ' ἐπ' ἀκτῆς. συνέβη δὲ τῷ Ὀμήρῳ
5 κατὰ πολὺ τι ἄρξασθαι μαλακῶς ἔχειν· ἐκβὰς δὲ ἐκ
τοῦ πλοίου, ἐκοιμᾶτο ἐπὶ τῆς κυματωγῆς ἀδυνάτως
ἔχων. πλείους δὲ ἡμέρας ὀρμούντων αὐτῶν δι' ἀπλοίην,
καταβαίνοντες αἰεὶ τινες τῶν ἐκ τῆς πόλιος, ἀπεσχό-
λαζον παρὰ τῷ Ὀμήρῳ, καὶ ἐν θωύματι εἶχον αὐτὸν,
ἀκούοντες αὐτοῦ. Τῶν δὲ ναυτέων, καὶ τῶν ἐκ τῆς 35
πόλιος τινῶν ἡμέρων παρὰ τῷ Ὀμήρῳ, κατέπλωσαν
παῖδες ἀλιῆες τὸν τόπον, καὶ ἐκβάντες ἐκ τοῦ ἀκα-
τίου, προσελθόντες αὐτοῖς τάδε εἶπον· „Ἄγετε, ὦ ξέ-
6 „νοι, ἐπακούσατε ἡμέων, ἂν ἄρα δύνησθε διαγνῶναι
„ἄσ' ἂν ὑμῖν εἰπώμεν.“ καὶ τις τῶν παρόντων ἐκέ-
λευε λέγειν. οἱ δὲ εἶπαν· „Ἡμεῖς ἄσσα εἴλομεν, κα-
„τελίπομεν· ἃ δὲ μὴ εἴλομεν, φέρομεν.“ οἱ δὲ Φασι
μέτρον εἰπεῖν αὐτούς·

nullis incolarum, ad Ion appulit; ubi stationem non
in urbe, sed in litore habebant. Hic contigit Ho-
merum graviter aegrotare: egressus igitur e navi,
in crepidine litoris iacebat invalidus. Quumque diu-
tius illic ob navigandi difficultatem remorarentur,
subinde quidam descendentes ex urbe Homero vaca-
bant, eumque audientes, reverenter observabant.
(35.) Iam vero nautis et aliquot e civitate illic apud
Homerum consistentibus, forte pueri piscatores co-
appulerunt: qui e navicula egressi, haec illis verba
fecerunt: *Agite hospites, audite nos, numquid ea*
quae vobis proponemus explicabitis? Ibi e praesen-
tibus quidam iubebat proloqui. Illi, *Nos*, inquit,
quaecunque cepimus, reliquimus: quae vero non
cepimus, nobiscum portamus. Quidam aiunt metro:

Ἄσπ' ἔλομεν, λιπόμεσθα· ἀ δ' οὐχ' ἔλομεν, Φε-
ρόμεσθα.

οὐ δυναμένων δὲ τῶν παρόντων γινῶναι τὰ ρηθέντα, δια-
γῆσαντο οἱ παῖδες, ὅτι αἰλιεύοντες οὐδὲν ἐδύναντο ἐλεῶ·
καθήμενοι δὲ ἐν γῇ, ἐφθειρίζοντο. καὶ ὅσους μὲν ἔλαβον
τῶν φθειρῶν, κατέλιπον· ὅσους δὲ μὴ ἐδύναντο, εἰς οἴκους
ἀπέφεροντο. ὁ δὲ Ὅμηρος, ἀκούσας ταῦτα, ἔλεξε τὰ
ἑπὶ ταῦτα·

Τοίαν γὰρ πατέρων ἐξ αἵματος ἐκγεγάατε,
οὔτε βαθυκλήρων, οὔτ' ἄσπετα μῆλα νεμόντων.

36 Ἐκ δὲ τῆς ἀσθενείας ταύτης συνέβη τὸν Ὅμηρον τελευ-
τῆσαι ἐν Ἰῷ, οὐ παρὰ τὸ μὴ γινῶναι τὸ παρὰ τῶν πα-
δων ρηθὲν, ὡς οἰοῦνται τινες, ἀλλὰ τῇ μαλακίᾳ. Τελευ-
τῆσας δὲ ἐν τῇ Ἰῷ, αὐτοῦ ἐπ' ἀκτῆς ἐτάφη ὑπὸ τῇ
τῶν συμπλεόντων καὶ τῶν πολιτῶν ὅσοι ἐν διαλογῇ 5

*Non capta auferimus; quae capta, relinquimus
illa.*

Et quum nemo ex praesentibus interpretari dicta
posset, pueri explicabant: significantes nimirum, se,
quum piscium nihil capere possent, desidantes in
sicco, pediculos venari tentavisse; et horum quotquot
cepissent reliquisse; quos autem nequiverunt, do-
mos retulisse. Quae audiens Homerus, haec dixit
carmina:

*Hi vos, o pueri, tales genuere parentes,
nec latis fundis, gregibus neque mille potentes.*

(36.) Ex hac autem infirmitate extremum diem clau-
sit Homerus in Io, non, ut arbitrantur aliqui, æ-
nigmati perplexitate enectus, sed morbo. Extinctus
vero in Io Homerus, a comitibus suis atque civibus
qui in colloquio cum eo fuerant, in litore ibidem

ἐγγεγένητο αὐτῷ. καὶ τὸ ἐλεγείον τότε ἐπέγραψαν Ἰῆ-
ται ὕστερον χρόνῳ πολλῷ, ὡς ἤδη ἢ τε ποίησις ἐξετε-
πώκε, καὶ ἐθαυμάζετο ὑπὸ πάντων· οὐδὲ Ὅμηρου
ἐστίν·

- 10 Ἐνθάδ' ἐπὶ τὴν ἱερὴν κεφαλὴν κατὰ γαῖαν καλύψαν,
ἀνδρῶν ἡρώων κοσμήτορα θεῖον Ὅμηρον.
Ἵτι δὲ ἦν Αἰολεὺς Ὅμηρος, καὶ οὔτε Ἴων, οὔτε Δω- 37
ριεὺς, τοῖς τε εἰρημένοις δεδήλωται μοι, καὶ δὴ καὶ
τοῖσδε τεκμαίρεσθαι παρέχει· ἄνδρα ποιητὴν τηλικού-
τον εἰκὸς ἐστὶ τῶν νομίμων τῶν παρὰ τοῖς ἀνθρώποις
5 ποιοῦντα ἐς τὴν ποίησιν, ἥτοι τὰ κάλλιστα ἐξευρόντα
ποιεῖν, ἢ τὰ ἐωυτοῦ, πάτρια ἔοντα. ἤδη τοῖσιν τὸ ἐν-
θένδε αὐτοῖς τῶν ἐπέων ἀκούοντες κρινεῖτε. ἱεροποιήν γάρ

sepultus est. Cuius sepulcro multo post tempore Ie-
tae, ubi poësis eius iam publicata ab omnibus cele-
brabatur, huiusmodi inciderunt carmen elegiacum;
neque est Homeri:

*Condit humus caput haec sacrum, qui versibus
arma*

fortia divinis heroum ornavit, Homerum.

(37.) Porro quod Aeolensis fuerit Homerus, et non
Ion, neque Doriensis, partim e iam dictis perspi-
cium esse poterit, partim etiam his coniecturis de-
prehenditur. Siquidem poëtam tantum, qui aliqua
ex hominum moribus in suam poësin transferre stu-
duerit, par est aut laudatissimos excogitasse, aut
suos, quos patrios habebat, commemorasse. Iam vero
ipsi carmina eius audientes, indidem pronunciabitis;
nam sacrificii ritum probatissimum retulit aut ipse

Herod. T. IV. P. I.

Y

ἢ τὴν κρατίστην ἐξευρὼν ἐποίησεν, ἢ τὴν ἐαυτοῦ πατρίδι
προσήκουσαν. λέγει γὰρ ὧδε·

Αὐτοὶ ἔρυσαν μὲν πρῶτα καὶ ἔσφαξαν καὶ ἔδειραν, 10
μηρούς τ' ἐξέταμον, κατὰ τε κνίσσην ἐκάλυψαν,
δίπτυχα ποίησαντες, ἐπ' αὐτῶν δ' ὤμοθέτησαν.

Ἐν τούτοις ὑπὲρ ὀσφύος οὐδὲν εἴρηται, ἢ ἐς τὰ ἱερά
χρέονται· μονώτατον γὰρ τῶν Ἑλλήνων τὸ Αἰολικὸν
ἔθνος οὐ καίει ὀσφύν. δηλοῖ δὲ καὶ ἐν τοῖσδε τοῖς ἔπισιν 15
ὅτι Αἰολεὺς ὢν, τοῖς νόμοις τοῖς τούτων ἐχώρητο.

Καίε δ' ἐπὶ σχίζης ὁ γέρον, ἐπὶ δ' αἰθοπα οἶνον
λεῖβε· νέοι δὲ παρ' αὐτὸν ἔχον πεμπύβολα χερσίν.
Αἰολεὺς γὰρ μόνοι τὰ σπλάγχνα ἐπὶ πέντε ὀβελῶν

eundem excogitavit, aut quod cum patriis institutis
conveniret. Sic enim inquit:

*Protractas iugulant pecudes, et tergora costis
deripiunt, femorumque toros et crura recidunt,
in partesque secant geminas: tum pingua nidor
viscera nube tegit densa.*

In his versibus de illis nulla mentio, quibus in sa-
crificiis tamen utebantur ceteri, praeter unam Aeoli-
cam gentem, quae illa non concremabat. Indicat
praeterea his quoque versibus, quod Aeolensis exi-
stens, suae gentis ritibus usus sit:

— *Tum segmina carniū
ipse focus multo crepitantibus admovet igni
cruda senex, et vina super nigrantia fundit:
quem verubus quinīs iuvenes onerata tenentes
brachia circumstant.*

Aeolenses enim soli intestina quinque verubus fixa

20 ὁπῶσιν, οἱ δὲ ἄλλοι Ἕλληνες ἐπὶ τριῶν. καὶ γὰρ
ὀνομάζουσιν οἱ Αἰολεῖς τὰ πέντε, πέμπε.

Τὰ μὲν οὖν ὑπὲρ τῆς γενέσιος καὶ τελευτῆς καὶ βίου 38
δεδηλωταί μοι. Περὶ δὲ ἡλικίης τῆς Ὀμήρου, ἐκ τῶνδ'
ἂν τις ἐπισκεπτόμενος, ἀκριβῶς καὶ ὀρθῶς λογίζοιτο.
ἀπὸ γὰρ τῆς εἰς Ἴλιον στρατείας, ἣν Ἀγαμέμνων καὶ
5 Μενέλαος ἤγειραν, ἔτεσιν ὕστερον ἑκατὸν καὶ τριάκοντα
Λέσβος ὠκίσθη κατὰ πόλεις, πρότερον εὐῶσα ἄπολις.
μετὰ δὲ Λέσβον οἰκισθεῖσαν ἔτεσιν ὕστερον εἴκοσι Κύ-
μη ἢ Αἰολιῶτις καὶ Φρικῶτις καλεομένη ὠκίσθη. μετὰ
δὲ Κύμην, ἐκτωκαίδεκα ἔτεσιν ὕστερον Σμύρνα ὑπὸ
10 Κυμαίων κατωκίσθη καὶ ἐν ταύτῃ γίνεται Ὀμηρος.
αἴφ' οὗ δὲ Ὀμηρος ἐγένετο, ἑτέα ἐστὶν ἑξακόσια εἰκο-
σιδύο μέχρι τῆς Ξέρξεω διαβάσεως, ἣν στρατευσάμε-

torrebant, reliqui Graeci tribus; etenim πίμπι dicunt
Aeolenses pro πίντι, id est, quinque.

(38.) Atque haec sane de genere, vita, interituque
Homeri a nobis relata sint. Ceterum aetatem Homeri
siquis diligenter recteque ratiocinetur, ex hisce fa-
cile deprehendet. Nempe ab expeditione, quam Aga-
memnon et Menelaus in Ilium habuerunt, annis cen-
tum post atque triginta Lesbos oppidatim habitari
coepit, quum antea nullam prorsus haberet civita-
tem. Post Lesbum habitatam annis viginti Cyme Aeo-
lica et Phricotis appellata habitata fuit. Porro a Cyme
annis duodeviginti, in Smyrnam Cymaei coloniam
deduxerunt: quo tempore natus fuit Homerus. Ab
Homero autem nato anni sunt sexcenti vigintiduo
ad Xerxis usque in Graeciam traiectum, qui videli-
cet iuncto pontibus Hellesponto cum exercitu ex

340 LIBELLUS DE VITA HOMERI.

νος ἐπὶ τοὺς Ἕλληνας, καὶ ζεύξας τὸν Ἑλλάσποντον, διέβη ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Εὐρώπην. ἀπὸ δὲ τούτου ῥηϊδίως ἐστὶν ἀριθμῆσαι τὸν χρόνον τῷ ἐθέλοντι ζητεῖν ἐκ τῶν ἀρχόντων Ἀθήνησι. τῶν δὲ Τρωϊκῶν ὕστερον γέγονε Ὅμηρος ἑτεσιν ἑκατὸν ἐξηκονταοκτώ.

Τέλος τῆς περὶ Ὀμήρου ἐξηγήσεως.

Asia in Europam transivit. Ex his igitur tempus illud calculo colligere facile fuerit ei qui praetorum Atheniensium rationem habuerit. Centum autem et sexaginta octo post Troianum bellum annis extitit Homerus.

Finis libelli de Vita Homeri.

E X
CTESIAE PERSICIS
ECLOGA.

IOH. SCHWEIGHAEUSER LECTORI.

PRINCEPS Herodoti editio Aldina nil aliud nisi novem Musas exhibet. Henr. Stephanus, in priore a se procurata editione, et libellum de Vita Homeri et ex Ctesiae Cnidii Persicis et Indicis eclogas adiecit, quae in Photii Bibliotheca Cod. LXXII. exhibentur; quibus pauca item eiusdem Ctesiae fragmenta subiecit, apud Plutarchum, Athenaeum, et Demetrium reperta. In editione posteriore idem Stephanus et alia nonnulla Ctesiae fragmenta ex eisdem auctoribus collecta, et duas insuper alias adpendices adiecit; unam de Persarum Legibus et Institutis ex diversis Historicis, alteram de Aegyptiacis Legibus et Institutis e diversis Historicis et aliis Scriptoribus. Denique Gothofr. Iungermanus non modo Ctesiae fragmenta, e pluribus auctoribus conquisita, ingenti cumulo auxit et locupletavit, sed et novam item Adpendicem adiecit, de Incremento Nili et eius caussis, e diversis auctoribus congestam. Ita exsistebat Musarum Herodoti auctarium, iustum per se volumen nostrae editionis completurum; quod tamen, verum si quaeris, nihilo magis ad Herodotum pertinebat, quam sexcentae item aliae disputationes, quae ex veterum scriptis, super eis rebus de quibus Herodotus disseruit, colligi possent. Et ex Iungermani editione omnes illae accessiones in Londinensem, in Gronovianam, atque etiam in Wesselingianam propagatae sunt: easdemque Borheckius duabus a se procuratis Herodoti editionibus adiecit.

Iam vero ingenue confessus *Wesselingius* erat, si sui res arbitrii fuisset, se additamenta ista omnia detruncaturum fuisse; excepto Anonymi fragmento de Nilo, et Ctesia. Nempe illud de Nilo Fragmentum ita emendatum edi vir doctissimus voluerat, quemadmodum e lectionibus codicis inssti Parisiensis, quarum ei a Ruhnkenio copia facta est, emendari potuisset, si lectiones istae in tempore ad eum pervenissent: quas quidem quum sero *Wesselingius* accepisset, nonnisi in Addendis et Emendandis, editioni suae in fine adiectis, adnotare eas commendareque potuit. Atqui equidem, quum me tunc praelerissent illa *Wesselingii* ad Herodotum Addenda, idem Fragmentum ex eodem ipso codice Parisiensi, quem Ruhnkenius tractaverat, emendatum edidi in Athenaei nostri Tomo I. pag. 278 seqq. quo minus opus esse existimaui ut hoc loco repeteretur. Quod quibus rationibus adductus ad Athenaeum retulerim, exposui in Adnotatt. ad Athen. T. I. p. 479 seq. Neque vero istud iudicium nostrum pugnat cum *Wesselingii* sententia, qui Ephoro auctori deberi illud suspicatus erat, in Adnott. ad Diodor. Sic. lib. I. cap. 59. Potuit enim Athenaeus disputationem istam ex Ephori Historiis (quas in eis Deipnosophistarum suorum libris, qui integri supersunt, saepius citavit) descriptam exhibere; quemadmodum infinitum numerum non modo breviorum fragmentorum e vetustioribus auctoribus excerptorum, verum etiam longiores subinde disputationes, operi suo inseruit, veluti illam lib. V. cap. 47 et seqq. ex Posidonii Historiis. In nostra quidem editione Fragmenti de Nilo hactenus a me erratum video, quod pag. 283. l. 6. lectionem Henr. Stephani, παραπλησίως δὲ Οἰνοπίδης, scripturae codicis nostri παραπλ. δὲ Οἰνοπίδης praetuli, cui quidem (ut *Wesselingius* monuit) locus dandus fuerat: sed (quod ab eodem *Wess.* non est adnotatum) mox dein pro vulgato φησὶ, cum eodem nostro codice erat φασὶ scribendum: dicunt, scilicet Herodotus similiterque Oenopides. Postremum fragmenti vocabulum Ὀπουνικόν (sic enim, ut etiam *Wess.* adnotavit, non Ὀπουνικόν, legi in nostro codice monui

in Adnot. pag. 484.) latere Βυκολικὸν visum Wesselingio erat, ubi equidem Ὀνοφωρικὸν scriptum oportuisse suspicatus sum.

Iam, ad Ctesiam quod spectat: si ad emendanda aut illustranda, sive ad augenda aut in commodiorem ordinem digerenda Excerpta illa et Fragmenta, quae ex Ctesiae scriptis collecta exhibent superiores Herodoti editiones, Wesselingius aliquid contulisset, auctor utique fuissem bibliopolis, quorum sumtibus haec nostra prodit editio, ut, quoniam in ea nihil, quod a Wesselingio profectum sit, volumus desiderari, ne Ctesiana quidem ista negligenterentur. Nunc, quoniam ille in hac parte, quemadmodum etiam in aliis Adpendicibus, de quibus supra dixi, nihil egit, nisi quod eadem ipsa, quae Iungermanus dederat, quaeque ex illius editione in Londinensem, iterumque in Gronovianam translata sunt, verbum de verbo repeti passus sit; nullam equidem causam vidi, cur denuo repetitis rebus ad Herodotum nihil pertinentibus moles editionis nostrae augeretur. Idque eo minus consultum duxi, quod, quam operam istis Ctesiae Reliquiis Wesselingius non praestitit, eam huic Scriptori navaturum speramus doctissimum virum, Frider. Creuzerum nostrum; qui, uti iam ante complusculos quosdam annos Historicorum Graecorum antiquissimorum Fragmenta, collecta, emendata, explicata, cum commentatione de cuiusque Scriptoris aetate, ingenio, et fide, edere coepit, (Heidelbergae MDCCCVI.) sic hanc provinciam, adeo felicibus auspiciis a se occupatam ornarique coeptam, non deserturus videtur. Interim tamen, ne prorsus missum Ctesiam faceremus, ex illius Persicis primora capita Excerptorum Photii hoc loco adponere placuit; quae ad Herodotum hactenus spectant, quod non modo de eisdem rebus apud utrumque auctorem agebatur, sed quod etiam frequenter ex professo Cnidius scriptor ab Halicarnasseo dissentit. Ita, quum de utriusque Scriptoris fide a viris doctis multa in utramque partem disputata sint, lectoribus Herodoti nostri in promptu erit, ea quae de Ctesiae narratione supersunt cum Herodoteis con-

ferre. Photii Graecis passim notulas quasdam subiecti, inter legendum fere natas. In his aliquoties Codicis Bavarici feci mentionem: quo ex codice (eodem quem olim Hoeschelius etiam tractaverat) lectiones singulari cura enotatas debeo Franc. Xav. Werferi Monacensis diligentiae, eiusdem eruditi viri invenis, quem in Varietate Lectionis Herodoteae subinde laudavi.

ΕΚΛΟΓΗ ΕΚ ΤΩΝ
ΚΤΗΣΙΟΥ ΤΟΥ ΚΝΙΔΙΟΥ
ΠΕΡΣΙΚΩΝ.

1 ΚΤΗΣΙΟΥ τοῦ Κνιδίου τὰ Περσικά ἐν βιβλίῳ
ἴσθι κγ'. ἀλλ' ἐν μὲν τοῖς πρώτοις ἐξ τὰ τε Ἀσσύρια
διαλαμβάνει καὶ ὅσα πρὸ τῶν Περσικῶν ἀπὸ μέντοι
τοῦ ζ' τὰ Περσικά διεξέρχεται. καὶ ἐν μὲν τῷ ζ' καὶ

E C L O G A

E X

CTESIAE CNIDII PERSICIS.

Apud PHOTIUM, Cod. LXXII.

CTESIAE *Cnidii Persica* libris viginti tribus continentur: sed in sex prioribus res Assyriorum et quaecunque res Persicas praecessere, tractat: a septimo autem libro de Persicis rebus agit: et in septi-

5 ἡ καὶ ι' καὶ ια' καὶ ιβ' καὶ ιγ' διέξεισι τὰ περὶ Κύρου
καὶ Καμβύσου καὶ τοῦ μάγου, Δαρείου τε καὶ τοῦ
Ξέρξου· σχεδὸν ἐν ἅπασιν ἀντικείμενα Ἡροδότῳ ἱστο-
ρῶν, ἀλλὰ καὶ ψεύστην αὐτὸν ἀποκαλῶν ἐν πολλοῖς,
καὶ λογοποιὸν ἀποκαλῶν. καὶ γὰρ νεώτερος μὲν ἐστὶν
10 αὐτοῦ. Φησὶ δὲ αὐτὸν τῶν πλείονων ἀ' ἱστορεῖ αὐτόπτην
γενόμενον, ἢ παρ' αὐτῶν Περσῶν (ἐνθα τὸ ὁρᾶν μὴ
ἐνεχώρει) αὐτήκοον καταστάντα, οὕτως τὴν ἱστορίαν
συγγράψαι. οὐχ Ἡροδότῳ δὲ μόνῳ πάναντία ἱστορεῖ,
ἀλλὰ καὶ πρὸς Ξενοφῶντα τὸν Γρύλλου ἐπ' ἐνίαν δια-
15 Φωνεῖ. ἤμασε δὲ ἐν τοῖς χρόνοις Κύρου τοῦ ἐκ Δα-
ρείου καὶ Παρυσάτιδος, ὃς ἀδελφὸς Ἀρτοξέρξου (εἰς
ὃν ἡ Περσικὴ βασιλεία κατήλθεν) ἐτύχανεν.

Φησὶν οὖν αὐτίκα περὶ τοῦ Ἀστυάγου, ὡς οὐδὲν α

mo, octavo, (nono,) decimo, undecimo, duodecimo
et decimo tertio, quae ad Cyrum et Cambysem, et
Magum illum, Dariumque et Xerxem spectant, com-
memorat: fere in omnibus repugnantia *Herodoto*
narrans, illumque in multis mendacem et scripto-
rem fabularum [*sive*, sermonum fictorem] appel-
lans: illo enim posterior est. Se autem eorum quae
narrat, magna ex parte oculatum testem fuisse, aut
certe, quae videre non licuit, de iis a Persis qui
viderant, edoctum, ita demum ea memoriae prodi-
disse dicit. Nec vero tantummodo ab *Herodoti*,
sed etiam in aliquibus a *Xenophontis* Grylli filii
historia dissentit. Floruit temporibus Cyri, Dario et
Parysatide geniti; qui frater fuit Artoxerxis ad quem
regnum Persicum devenit.

(2.) Scribit itaque statim de *Astyage*, nulla *Cy-*

αὐτῷ Κύρος πρὸς γένος ἐχημάτιζεν· οὗτος δὲ αὐτὸν καὶ Ἀστυϊγᾶν καλεῖ. Φυγεῖν δὲ ἀπὸ προσώπου Κυρίου Ἀστυϊγᾶν ἐν Ἐκβατάνοις, καὶ κρυφθῆναι ἐν τοῖς κρισ-
 κράνοις τῶν βασιλείων οἰκημάτων, κρυφάντων αὐτὸν 5
 τῆς τε θυγατρὸς Ἀμύτιος καὶ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς Σπι-
 ταμᾶ. ἐπιστάντα δὲ Κύρον, ἐπιτάξαι ἀνακρίνειν διὰ
 στρεβλώσεων Σπιταμᾶν τε καὶ Ἀμυτιν, ἀλλὰ καὶ
 τοὺς παῖδας αὐτῶν Σπιτάκην τε καὶ Μεγαβέρην,
 περὶ Ἀστυϊγᾶ. τὸν δὲ, ἐαυτὸν προσαγγεῖλαι, ὥα μὴ 10
 δι' αὐτὸν στρεβλωθῆσαν οἱ παῖδες. ληθόντα δὲ, πέ-
 δαις παχίαις ὑπὸ Οἰβαρᾶ δεθῆναι. λυθῆναι δὲ ὑπ'
 αὐτοῦ Κυρίου μετ' οὐ πολὺ, καὶ ὡς πατέρα τιμηθῆναι.
 καὶ τὴν θυγατέρα Ἀμυτιν πρῶτον μὲν μητρικῆς ἀπο-
 λαῦσαι τιμῆς, ἔπειτα δὲ καὶ εἰς γυναῖκα ἀχθῆναι τῷ 15
 Κύρῳ, Σπιταμᾶ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ἀνηρημένου, ὅτι

*rum ipsi generis propinquitate fuisse iunctum, il-
 lumque etiam Astyigan vocat. Fugisse autem Astyig-
 an a conspectu Cyri in Ecbatana, et in criscranis
 regiarum aedium ab Amyti filia sua et eius viro
 Spitama occultatum fuisse dicit. At supervenientem
 Cyrum, non solum Spitamam et Amytin, sed eorum
 etiam liberos Spitacem ac Megabernem de Astyiga
 per tormenta interrogari voluisse: Astyigan vero
 seipsum patefecisse, ne propter se pueri torqueren-
 tur, captumque et compedibus gravibus ab Oebara
 oneratum esse: nec multo post ab ipso Cyro libe-
 ratum, et non secus ac patrem honoratum observa-
 tumque fuisse; filiamque Amytin primum quidem
 tanquam matrem in honore habitam, postea vero
 Cyro nupsisse, quum Spitamas eius vir esset in-*

εἰψεύσατο, ἀγνοῶν εἰπὼν ἐρευνώμενον Ἀστυϊγᾶν. ταῦ-
 τα λέγει Κτησίας περὶ Κύρου, καὶ οὐχ οἷα Ἡρόδο-
 τος. καὶ ὅτι πρὸς Βακτρίους ἐπολέμησε, καὶ ἀγχώ-
 20 μαλος ἡ μάχη ἐγένετο. ἐπεὶ δὲ Βάκτριαι Ἀστυϊγᾶν
 μὲν, πατέρα Κύρου γεγεννημένον, Ἀμυτιν δὲ μητέρα
 καὶ γυναῖκα, ἔμαθον, ἑαυτοὺς ἐκόντες Ἀμυτι καὶ Κύ-
 ρω παρέδωκαν. Καὶ ὅτι πρὸς Σάκας ἐπολέμησε Κύ- 3
 ρος, καὶ συνέλαβεν Ἀμόργην τῶν Σακῶν μὲν βασι-
 λέα, ἄνδρα δὲ Σπαρέθρης ἥτις καὶ μετὰ τὴν ἄλωσιν
 τοῦ ἀνδρός, στρατὸν συλλέξασα, ἐπολέμησε Κύρῳ,
 5 ἀνδρῶν μὲν στράτευμα, τριάκοντα μυριάδας, ἐπαγο-
 μένη, γυναικῶν δὲ, εἴκοσι. καὶ νικᾷ Κύρον, καὶ συλ-
 λαμβάνει ζωγρίαν, μετὰ καὶ ἄλλων πλείστων Παρ-
 μίσην τε τὸν Ἀμύτιος ἀδελφὸν, καὶ τρεῖς αὐτοῦ παῖ-

terfectus, propterea quod dum quaereretur Astyigas
 ignorare se illum mentitus esset de quo interrogaba-
 tur. Hæc dicit Ctesias de *Cyro*, iis quæ ab Herodo-
 to referuntur dissimilia. Itemque illum adversus Ba-
 ctrios pugnavisse, et eam pugnam æquo Marte ge-
 stam fuisse: sed Bactrianos, postquam Astyigan Cyri
 patrem factum esse, Amytin autem matrem et ux-
 orem, intellexerunt, sponte se ipsos Amyti et Cyro
 dedisse. (3.) Tradit etiam, *Cyrum* cum Sacis bel-
 lum gessisse, et Amorgem Sacarum regem Sparethrae
 maritum cepisse: eam autem, capto marito, exerci-
 tum coëgisse, bellumque Cyro intulisse, et virorum
 quidem trecenta millia, mulierum vero ducenta in
 aciem eduxisse: et *Cyrum* superavisse, vivumque
 eum cum multis aliis cepisse, itemque Parmisem
 Amytis fratrem et tres eius filios: propter quos post-

δας. δι' οὓς ὕστερον καὶ Ἀμόργης ἀφείθη, ἐπεὶ καὶ
 4 κείνοι ἀφείθησαν. Καὶ ὅτι στρατεύει Κύρος ἐπὶ Κροΐ-
 σον καὶ πόλιν Σάρδεις, συνεργὸν ἔχων Ἀμόργην. ὅπως
 τε τῇ βουλῇ Οἰβαρᾶ Περσῶν εἰδῶλα ξύλινα ἀνὰ τὸ
 τεῖχος Φανέντα, εἰς θεὸς μὲν κατέστησε τοὺς ἐνοικοῦν-
 τας, ἤλω δὲ διὰ ταῦτα καὶ αὐτὴ ἡ πόλις. ὅπως τε ἰ
 πρὸ τῆς αἰλώσεως δίδεται ὁ παῖς Κροίσου ἐν ὁμήρου λό-
 γῳ, δαιμονίου Φαντάσματος ἀπατήσαντος Κροῖσῳ
 ὅπως τε δολορραφούντος Κροίσου, ὁ παῖς κατ' ὀφθαλ-
 μούς ἀναιρεῖται καὶ ὅπως ἡ μήτηρ τὸ πάθος ἰδοῦσα,
 εἰαυτὴν τοῦ τεύχους ἀπακημνίζει, καὶ οὐ θνήσκει. ὅπως 10
 τε, αἰλούσης τῆς πόλεως, πρὸς τὸ ἐν τῇ πόλει ἱερῷ
 τοῦ Ἀπόλλωνος καταφεύγει, καὶ θνήσκει. καὶ ὡς τρεῖς
 ἐν τῷ ἱερῷ πεδῆθεις ὑπὸ Κυρίου, λύεται τρίτον ἀοράτως

ea Amorgem liberatum fuisse, quod et ipsi liberati
 fuissent. (4.) Tradit etiam, *Cyrum* Amorgis ope
 adiutum, *Croeso* et Sardibus bellum intulisse. Nar-
 rat etiam quomodo Oebarae consilio lignea Persa-
 rum simulacra in muro conspecta timorem incolis
 iniecerint, et propter hanc caussam ipsa urbs capta
 fuerit: et quo pacto ante captam urbem, Croesi filius
 pro obside datus fuerit, quum Croesus divino quo-
 dam spectro deceptus fuisset. Narrat etiam quomodo
 dolos neccente Croeso, filius in eius conspectu fuerit
 interfectus, et mater hanc calamitatem intuita scip-
 sam ex muro praecipitarit, nec tamen mortua sit:
 [*immo*, et mortua sit:] et quomodo, capta urbe,
 [Croesus] ad Apollinis aedem, quae erat in urbe.
 confugerit, ac mortua sit: [*immo*, nec occisus fue-
 rit:] et quomodo tertium in templo vinctus a Cyro

καίτοι σφραγίδων τῷ ἱερῷ ἐπικειμένων, καὶ τούτων τὴν
 15 Φυλακὴν Οἰβαρᾶ ἐμπιστευμένου. ὅπως τε οἱ συν-
 δούμενοί Κροίσῳ, τὰς κεφαλὰς ἀπετέμνοντο, ὡς κα-
 ταπροδιδόντες λύεσθαι Κροῖσον. καὶ ὅτε ἀναληφθεὶς ἐν
 τοῖς βασιλείοις, καὶ δεθεὶς ἀσφαλέστερον, βροντῶν καὶ
 σκηπτῶν ἐπενεχθέντων, λύεται πάλιν· καὶ τότε μόνως
 20 ὑπὸ Κύρου ἀφίεται. ἐξ οὗ καὶ περιπίπτο, καὶ ἔδωκε
 Κύρος Κροίσῳ πόλιν μεγάλην Βασιλῆν, ἐγγυὲς Ἐκβα-
 τάνων· ἐν ἣ ἦσαν ἵππεῖς μὲν πεντακισχίλιοι, πελτα-
 σταὶ δὲ καὶ ἀκοντισταὶ καὶ τοξοταί, μύριοι. Ἔτι δὲ δια-
 5 λαμβάνει ὡς ἀποστέλλει Κύρος ἐν Περσίδι Πετισάκαν
 τὸν ἡμιάρρενα, μέγα παρ' αὐτῷ δυνάμενον, ἐνέγκαι ἀπὸ
 Βαρκανίων Ἀστυγᾶν· ἐπὶ δὲ γὰρ αὐτός τε καὶ ἡ θυ-

Croesus, tertium arte oculos fallente solutus sit, quamvis templo sigilla circumposita essent, eorumque custodia Oebarae commissa esset: quomodo item illis qui una cum Croeso vincti fuerant, amputata fuerint capita, ut quorum proditio solutus Croesus esse putaretur. Narrat etiam, Croesum in regias aedes adductum vinctumque firmitus fuisse: sed quum tonitrua fulminaque irruissent, rursum fuisse solutum: tumque Cyrum vix tandem eum missum fecisse. A quo tempore Cyrus cum aliis humanitatis officiis eum prosequutus sit, tum vero urbem magnam nomine Barenen prope Ecbatana ei donaverit: in qua erant quinque millia equitum, peltatorum autem iaculatorumque et sagittariorum decem millia. (5.) Commemorat item quomodo Cyrus Petisacan eunuchum, qui apud ipsum plurimum autoritate valebat, in Persas miserit ut Astyigan a Barcaniis adduceret:

γάτῃρ Ἀμυτίς τὸν πατέρα ἰδεῖν. καὶ ὡς Οἰβαραῖς βα-
 λένει Πετισάκα ἐν ἐρήμῳ τόπῳ καταλιπόντα Ἀστυϊ-
 γᾶν, λιμῷ καὶ δίψῃ ἀπολέσαι· καὶ γέγονε. δι' ἐνυ-
 πνίων δὲ τοῦ μιάσματος μηνυθέντος, Πετισάκας, παλ-
 λάκις αἰτησαμένης Ἀμύτιος, εἰς τιμωρίαν παρὰ Κύ-
 ρου ἐκδίδεται. ἡ δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξορύξασα, καὶ τὸ 10
 δέρμα περιδείρασα, ἀνεσταύρωσεν. Οἰβαραῖς δὲ δεδιὼς
 μὴ τὰ ὅμοια πείσεται, καίτοι Κύρου μηδὲν τοιοῦτον
 ἰσχυριζομένου παραχωρῆσαι, αὐτὸς ὅμως ἀποκατε-
 ρήσας δι' ἡμερῶν δέκα, ἑαυτὸν ἐξήγαγεν. Ἀστυϊγᾶς
 δὲ μεγαλοπρεπῶς ἐτάφη· καὶ ἐν τῇ ἐρήμῳ δὲ ἄβρωτος 15
 αὐτοῦ διέμεινεν ὁ νεκρός. λέοντες γὰρ αὐτοῦ (Φασί)
 μεχρὶ Πετισάκα πάλιν ἐλθεῖν καὶ ἀναλαβεῖν, ἐφύ-
 6 λαττον τὸν νεκρόν. Κύρος δὲ στρατεύει ἐπὶ Δέρβικας,
 Ἀμοραίου βασιλεύοντος αὐτῶν· καὶ ἐξ ἐνέδρας οἱ Δέρ-

nam et ipse et Amytis filia patrem videre cupiebat.
 Quomodo item Oebaras consilium dederit Petisacae
 ut in deserto loco Astyigan relinqueret, et fame
 sitique conficeret; id quod factum est. At in somnis
 scelere patefacto, Petisacas puniendus traditur Amy-
 ti, identidem illud exposcenti. Illa vero oculos eius
 effodit, pellemque detraxit, et cruci deinde affixit.
 Oebaras autem, timens ne eadem quae ille pateretur
 quamvis Cyrus nihil tale se permissurum affirmaret,
 nihilominus decem dierum inedia ipse sibi mortem
 conscivit. Astyigas vero magnifice splendideque se-
 pultus est, quippe in deserto loco cadaver eius in-
 tactum permansit, neque fuit a feris commesum;
 leones enim cadaver eius, donec Petisacas reversus
 acciperet, servabant. (6.) Cyrus autem adversus

Βικες ἰσθῶσιν ἐλέφαντας, καὶ τοὺς ἵππεῖς Κύρου τρέ-
 πουσι, καὶ πίπτει καὶ αὐτὸς Κύρος ἐκ τοῦ ἵππου· καὶ
 5 Ἰνδὸς ἀνὴρ (συνεμάχοντο γὰρ καὶ Ἰνδοὶ τοῖς Δερβί-
 κesiν, ἐξ ὧν καὶ τοὺς ἐλέφαντας ἔφερον) οὗτος οὖν ὁ
 Ἰνδὸς πεπτωκότα Κύρον βάλλει ἀκοντίῳ ὑπὸ τὸ ἰσχίον,
 εἰς τὸν μηρόν· ἐξ οὗ καὶ τελευτᾷ. τότε δὲ ζῶντα ἀνελό-
 μενοὶ αὐτὸν οἱ οἰκεῖοι, ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἤσαν. ἀπέ-
 10 θανον δὲ ἐν τῇ μάχῃ καὶ Περσῶν πολλοὶ καὶ Δερβί-
 κων ἴσοι. μύριοι γὰρ καὶ αὐτοί. Ἀμόργης δὲ περὶ 7
 Κύρου ἀκούσας, σπουδῇ παραγίνεται, ἔχων Σακῶν
 δισμυρίους ἵππιας. καὶ πολέμου συρραγέντος Περσῶν
 καὶ Δερβίκων, νικᾷ κατακράτος ὁ Περσικὸς καὶ Σα-
 5 κῶν στρατός. ἀναιρεῖται δὲ καὶ ὁ τῶν Δερβίκων βασι-

Derbices expeditionem suscipit, quorum rex erat Amoraeus: at Derbices ex insidiis producunt elephantes, ac Cyri equites fugant: ubi ipse Cyrus ex equo cecidit, et quidam Indus, (nam Indi Derbicibus in bello opem ferebant: a quibus etiam acceptos elephantes in bellum ducebant.) hic igitur Indus, quum Cyrus iam cecidisset, eum iaculo vulneravit sub coxa in femore: ex quo vulnere postea mortuus est. Tum vero ipsum adhuc vivum, quum familiaris sui crexissent, ad castra profecti sunt. Occubuerunt autem in pugna illa multi Persae, et aequales numero Derbices; nam illorum quoque x. millia cecidere. (7.) Amorges vero quum audivisset quod Cyro contigerat, festinanter venit, Sacarum equitum viginti millia ducens: et quum Persae ac Derbices inter se conflixissent, tam strenue Persae ac Sacae pugnarunt, ut penes eos victoria fuerit: in-

λυὺς Ἀμοραῖος, καὶ αὐτὸς καὶ οἱ δύο παῖδες αὐτοῦ.
 ἀπέθανον δὲ Δερβίκων μὲν τρισμύριοι, Περσῶν δὲ ἐν-
 8 πεκισχίλιοι. καὶ προσεχώρησεν ἡ χώρα Κύρω. Κύρος
 δὲ μέλλων τελευτᾶν, Καμβύσῃ μὲν τὸν πρῶτον υἱόν,
 βασιλέα καθίστη· Τανυζάρκῃ δὲ τὸν νεώτερον, ἐπί-
 στησε δεσπότην Βακτρίων καὶ τῆς χώρας, καὶ Χορα-
 μνίων, καὶ Παρθίων, καὶ Καρμανίων, ἀτελεῖς ἔχων·
 τὰς χώρας διορισάμενος. τῶν δὲ Σπιταμᾶ παίδων,
 Σπιτάδῃ μὲν, Δερβίκων ἀπέδειξε σατράπην, Μεγα-
 βέρῃ δὲ, Βαρκανίων· τῇ μητρὶ δὲ πάντα πείθεσθαι
 προσέταττε. καὶ Ἀμόργῃ Φίλον τούτοις, τῶν δεξίων
 ἐμβαλλομένων, ἐποιεῖτο, καὶ ἀλλήλοις· καὶ τοῖς μὲν¹⁰
 ἐμμένουσι ταῖς πρὸς ἀλλήλους εὐνοίαις ἀγαθὰ ᾔχε-
 το, ἐπὶ ἡρᾶτο δὲ τοῖς χειρῶν ἄρξουσιν ἀδίκων. ταῦτα ἰ-

terfecto Derbicum rege Amoraco, cum duobus eius
 filiis. Occubuerunt autem Derbicum triginta millia,
 Persarum novem millia: et regio in ditionem Cyri
 concessit. (8.) Cyrus vero sub mortis tempus *Camby-*
sem primum filium regem creavit: iuniorum vero no-
 mine Tanyoxarcem, dominum Bactriorum (et ipsius
 regionis,) necnon Choramniorum, Parthiorumque
 et Carmaniorum: et ut suas regiones à tributo sol-
 vendo liberas haberet, statuit. Ex Spitamae autem
 liberis, Spitadem quidem Derbicibus praefecit, Me-
 gabernem autem Barcaniis: eosque matri in omni-
 bus obtemperare iussit. Quinetiam illos et mutuo et
 cum Amorge dexteris in amicitiae testimonium iun-
 gere voluit: et illis quidem qui in mutua benevo-
 lentia permanerent, omnia fausta precabatur: at illos
 qui priores iniuriam illaturi essent, devovebat. His

πάν, ἐτελεύτησε τρίτῃ ὕστερον ἀπὸ τοῦ τραύματος ἡμέ-
 ρα, βασιλεύσας ἔτη λ'. ἐν οἷς ὁ ἰά Κτησίῳ λόγος τοῦ
 15 Κνιδίου.

Ἀρχεται δὲ ὁ ιβ' ἀπὸ τῆς Καμβύσου βασιλείας. 9
 οὗτος βασιλεύσας ἀπέστειλε τὸν τοῦ πατρὸς διὰ Βα-
 γαπάτου τοῦ ἡμιάρρενος εἰς Πέρσας ταφῆναι νεκρόν
 καὶ τάλλα ὡς ὁ πατὴρ ὠρίσατο, διακήσατο. μέγι-
 5 στον δὲ παρ' αὐτῷ ἡδύνατο Ἀρτασύρας Ὑρκάνιος· τῶν
 δὲ ἡμιαρρένων Ἰξαβάτης τε καὶ Ἀσπαδάτης καὶ Βα-
 γαπάτης, ὅς καὶ παρὰ τῷ πατρὶ μέγιστος. καὶ μετὰ
 τὸν Πετισάκα θάνατον, οὗτος στρατεύει ἐπ' Αἴγυπτον,
 καὶ τὸν Αἰγυπτίων βασιλέα Ἀμυρταῖον, Κομβαφέως
 10 τοῦ ἡμιάρρενος, ὅς ἦν μέγα δυνάμενος παρὰ τῷ Αἰγυ-
 πτίων βασιλεῖ, καταπροδόντος τὰς τε γιγύρας καὶ
 τάλλα τῶν Αἰγυπτίων πράγματα, ἐφ' ᾧ γενέσθαι

dictis *Cyrus* diem suum obiit, tertio a vulnere ac-
 cepto die, quum annos triginta regnavisset. Atque
 hic finem habet undecimus Ctesiae Cnidii liber.

(9.) Duodecimus vero a regno *Cambysis* inci-
 pit. Hic regnum adeptus patris mox corpus per Ba-
 gapatem eunuchum in Persiam sepeliendum misit,
 et alia quemadmodum a patre constituta erant, ad-
 ministravit. Plurimum vero apud ipsum autoritate
 valebat Artasyras Hyrcanius: ex eunuchis autem Ixa-
 bates et Aspadates et Bagapates, qui etiam apud pa-
 trem maximus fuerat. Post Petisacae enim mortem,
 hic adversus Aegyptum et Amyrtaeum Aegyptiorum
 regem exercitum ducit, quum Combapheus eunu-
 chus, qui plurimum apud Aegyptiorum regem po-
 terat, pontes et alias Aegyptiorum res prodidisset,

Herod. T. IV. P. I

Ζ

ὑπαρχος Αἰγύπτου. καὶ γέγονε. ταῦτα γὰρ αὐτῷ
 Καμβύσης διὰ Ἰξαβάτου τοῦ Κομβαφείας ἀντιψιῶ
 συνέβητο, καὶ αὐτὸς οἰκαιοφάνως ὑστερον. ζωνγρίαν δὲ 15
 λαβὼν τὸν Ἀμυρταῖον, οὐδὲν ἄλλο κακὸν εἰργάσατο ἢ
 ὅτι εἰς Σοῦσα ἀνάσπαστον σὺν ἑξακισχιλίοις Αἰγυ-
 πτίοις, οὓς αὐτὸς ἡρετίσατο, ἐποίησατο. καὶ τὴν Αἴ-
 γυπτον δὲ πᾶσαι ὑπέταξεν. ἀπέθανον δὲ ἐν τῇ μάχῃ,
 10 Αἰγυπτίων μὲν μυριάδες πέντε, Περσῶν δὲ δύο. Μά- 20
 γος δὲ τις Σφενδαδάτης ὄνομα, αἰμαρτήσας καὶ
 μαστιγωθεὶς ὑπὸ Ταννοξάρκου, ἀφικνεῖται πρὸς Καμ-
 βύσην, ἐνδιαβάλλων τὸν ἀδελφὸν Ταννοξάρκην ὡς ἐπι-
 βουλευόντα αὐτῷ· καὶ σημειὼν ἐδίδου τῆς ἀποστάσεως, 5
 ὡς εἰ κληθεὶς ἐλθεῖν, οὐκ ἂν ἔλθοι. δηλοῖ τοίνυν ὁ Καμ-
 βύσης ἐλθεῖν τὸν ἀδελφόν· ὁ δὲ, χρείας ἄλλης ἀπαι-

ut ipse Aegypti praefecturam consequeretur: id quod factum est. Ita enim cum eo Cambyses pactus fuerat, primum per Ixabatem Combaphei patruelem, et suis ipse verbis postea. Quum autem Amyrtaeum vivum cepisset, nullo alio ipsum detrimento affecit, nisi quod illum in Susa cum sex millibus Aegyptiorum quos ipse delegit, relegavit. Sed et universam Aegyptum subegit: obieruntque in ea pugna Aegyptiorum quinquaginta millia, et Persarum viginti. (10.) Quidam autem *magus* cui nomen erat *Sphen-dadates*, quum fuisset ob delictum verberibus a Tanyoxarce caesus, accedit ad Cambysem, et apud eum fratrem Tanyoxarcem accusat, eum ipsi insidias moliri dicens; argumentum etiam rebellionis addens, quod, si vocaretur, non veniret. Cambyses igitur fratrem ad se venire iubet: ille vero aliquo

τούσης μένειν, ἀνεβάλετο. παρρησιάζεται ταῖς διαβο-
 λαῖς πλέον ὁ μάγος. Ἄμυτις δὲ ἡ μήτηρ τὰ τοῦ μάγου
 10 ὡς ἦν ὑπονοοῦσα, ἐνουβέτει Καμβύσῃν τὸν υἱὸν μὴ πεί-
 θεσθαι. ὁ δὲ ὑπεκρίνετο μὴ πείθεσθαι, ἐπείθετο δὲ μά-
 λιστα. διαπεμφαμένου δὲ τρίτον Καμβύσου πρὸς τὸν
 ἀδελφὸν, παραγίνεται. καὶ ἀσπάζεται μὲν αὐτὸν ὁ
 ἀδελφὸς, οὐδὲν δὲ ἤττον ἀνελεῖν φιλέτα. κρύφα δὲ
 15 Ἄμύτιος εἰς πράξιν ἀγαγεῖν τὴν μελέτην ἔσπευδε. καὶ
 λαμβάνει πέρας ἡ πράξις. ὁ γάρ ται μάγος βουλῆς
 τῷ βασιλεῖ κοινωνῶν, βουλευεῖ τοιοῦτον ὅμοιος ἦν αὐ-
 τὸς ὁ μάγος κάρτα τῷ Τανυοξάρκῃ. βουλευεῖ τοιγαρ-
 οῦν αὐτὸν μὲν ἐν τῷ Φανερῷ, ὡς δὴθεν ἀδελφοῦ βασι-
 20 λέως κατεπόντα τὴν κεφαλὴν προστάξαι ἀποτμηθῆ-
 ναι, ἐν δὲ τῷ κρυπτῷ ἀναιρεθῆναι Τανυοξάρκην, καὶ
 τὴν ἐκείνου στολὴν ἀμφιασθῆναι τὸν μάγον ὥστε καὶ

negocio detentus, profectionem distulit. Tunc vero
 magus cum audacius criminari. At mater Amytis id
 quod erat de mago suspicata, Cambysem filium ne
 fidem haberet mago, admonebat; at rex se non cre-
 dere fingebat: quum tamen maximopere crederet.
 Quum autem tertium a Cambyse frater esset accer-
 situs, venit: ipsumque frater amplexatus est, quum
 nihilominus de illo interficiendo cogitaret. Sed hanc
 cogitationem ad exitum inscia Amytide perducere
 conabatur: id quod perfectum est. Nam magus con-
 silium cum rege communicans, hunc dolum machi-
 natur. Quum ipse Tanyoxarci esset simillimus, con-
 silium regi dat ut ipsi tanquam falso fratris regis
 accusatori, caput abscindi coram omnibus iubeat:
 clam autem Tanyoxarcem interfici imperet; quinetiam

τῷ ἀμφιάσματι νομίζεσθαι Τανυοξάρκην. καὶ γίνεται ταῦτα. αἵματι γὰρ ταύρου, ὃ ἐξέπιεν, ἀναιρεῖται Τανυοξάρκης. ἀμφιάζεται δὲ ὁ μάγος, καὶ νομίζεται Τα- 25 νυοξάρκης. καὶ λανθάνει πάντας ἐπὶ πολὺν χρόνον, πλὴν Ἀρτασύρα καὶ Βαγαπάτου καὶ Ἰξαβάτου. ταῦτοις γὰρ 11 μένοις Καμβύσης ἐθάρρησε τὴν πράξιν. Λάβυζοι δὲ ἡμιάρρετον τὸν πρῶτον οἱ ἦσαν Τανυοξάρκει, προσκαλισάμενος ὁ Καμβύσης, καὶ τοὺς ἄλλους ὑποδείξας τὸν μάγον ὡς ἐσχημάτιστο καθεζόμενον. „Τοῦτον (ἔφη) νομίζετε Τανυοξάρκην;“ ὁ δὲ Λάβυζος θαυμάσας. 5 „Καὶ τίνα ἄλλον, ἔφη, νομοῦμεν;“ τοσούτων ἐλάνθανε τῇ ὁμοιότητι ὁ μάγος. ἐκπέμπεται οὖν εἰς Βακτρίους, καὶ πράττει πάντα ὡς Τανυοξάρκης. πέντε δὲ ἐνιαυτῶν διελθόντων, μηνύεται ἡ Ἀμυτις τὸ δράμα

illius vestem sibi indui magus postulat, ut ex ipso vestitu Tanyoxarces esse iudicetur: atque haec fiunt. Nam hausto sanguine taurino interficitur Tanyoxarces: at magus illius veste induitur, et Tanyoxarces existimatur: diuque latet omnes praeter Artosyran, Bagapatem et Ixabatem; his enim solis rem Cambyses aperire ausus est. (11.) Cambyses autem Labyzo qui primus erat inter Tanyoxarcis eunuchos, et aliis ad se vocatis, magum illa veste indutum, ostendit sedentem, dixitque, *Hunc esse Tanyoxarcem existimatis?* Labyzus vero miratus, *Quem alium*, dixit, *esse putemus?* Adeo propter similitudinem magus latebat. Mittitur ergo ad Bactrios, et omnia non secus ac si Tanyoxarces esset, administrat. Post annos vero quinque, res tota declaratur Amyti per Tibetheum eunuchum, quem magus ver-

10 διὰ Τιβέθως τοῦ ἡμάρτενος, ὃν ὁ μάγος τυπτήσας ἐτύγ-
 χανε. καὶ αἰτεῖ τὸν Σφενδαδάτην παρὰ Καμβύσου. ὁ
 δὲ οὐ δίδωσιν. ἡ δὲ ἐπαῤῃται, καὶ πιῶσα Φάρμακον,
 τελευτᾷ. Θύει ὁ Καμβύσης, καὶ τῶν ἱερῶν σφαζο- 12
 μένων αἷμα οὐκ ἀπορρεῖ καὶ ἀθυμεῖ. καὶ τίττει αὐτῷ
 ἡ Ῥωξάνη παιδίον ἀκέφαλον καὶ πλέον ἀθυμεῖ. καὶ
 οἱ μάγοι λέγουσιν αὐτῷ τὴν τῶν τεράτων δῆλωσιν, ὅτι
 5 οὐ καταλείψει τῆς ἀρχῆς διάδοχον καὶ ἐφίσταται αὐ-
 τῷ ἡ μήτηρ ἐν νυκτὶ, ἀπειλοῦσα τῆς μαιφονίας καὶ
 πλέον ἀθυμεῖ. ἀφικόμενος δὲ εἰς Βαβυλῶνα, καὶ ξέων
 ξυλάριον μαχαίρα, διατριβῆς χάριν, παίει τὸν μηρὸν
 εἰς τὸν μῦν, καὶ ἐνδεκαταῖος τελευτᾷ, βασιλεύσας
 10 δυοῖν δέοντα εἴκοσι.

Βαγαπάτης δὲ καὶ Ἀρτασύρας, πρὶν ἢ Καμβύσης 13

beraverat, petitque Sphendadatem a Cambyse: qui dare noluit: quamobrem illa ei diras imprecatur et hausto veneno moritur. (12.) Sed contigit ut sacrificante Cambyse, quum victimae iugularentur, sanguis non flueret: qua ipse ex re deiecto animo erat: eoque magis, quum Roxane puerum capite carentem peperisset: magisque ipsi dicerent, hanc prodigiorum significationem esse, nullum regni successorem ab eo relictum iri. Mater etiam noctu illi in somnis apparens, ob caedem perpetratam minabatur: ideoque magis etiam angebatur. Quum autem Babylo-nem accessisset, et ibi parvum lignum cultro poliens, tempus ut falleret, femoris musculum percussisset: undecimo die mortem obiit, quum duodeviginti annis regnavisset.

(13.) Bagapates autem et Artasyras, antequam

τελευτῆσαι, ἐβουλεύσαντο βασιλεῦσαι τὸν Μάγον.
καὶ ἐβασίλευσεν, ἐκείνου τελευτήσαντος. λαβὼν δὲ τὸ
Καμβύσου σῶμα Ἰξαβάτης ἤγεν εἰς Πέρσας. τοῦ
μάγου δὲ βασιλεύσαντος ἐπ' ὀνόματι τοῦ Τανυξάρ- 5
κου, ἦκεν Ἰξαβάτης ἐκ Περσίδος, καὶ κατειπαὼν τῇ
στρατιᾷ πάσῃ, καὶ θριαμβεύσας τὸν μάγον, κατέ-
φυγεν εἰς τὸ ἱερόν· ἐκεῖθεν τε συλληφθεὶς ἀπετιμήθη.
14 Ἐντεῦθεν ἑπτὰ τῶν Περσῶν ἐπίσημοι συνέθεντο ἀλλή-
λοις κατὰ τοῦ μάγου, Ὀνόφας, Ἰδέρης, Νορονδα-
βάτης, Μαρδόνιος, Βαρίσσης, Ἀρταφέρνης καὶ Δα-
ρεῖος Ὑστάσπεω. τούτων ἀλλήλοις πίστει δόντων,
προσλαμβάνεται καὶ ὁ Ἀρτασύρας, εἴτα καὶ ὁ Βαγα- 5
πάτης, ὃς τὰς κλεῖς πάσας τῶν βασιλείων εἶχε. καὶ
εἰσελθόντες διὰ τοῦ Βαγαπάτου οἱ ἑπτὰ εἰς τὰ βα-

Cambyses moreretur, consilium inierant regni *Magos* tradendi, et post eius mortem regnum detulere. At Ixabates sumptum Cambysis corpus in Persidem portavit: unde veniens dum Magus sub Tanyoxarcis nomine regno potiretur, de eo apud universum exercitum indicium professus est, eumque infamavit. Quod quum fecisset, in templum confugit: indeque comprehensus est, et ei caput abscissum. (14.) Unde *septem inter Persas illustres viri una adversus Magum conspiravere*, Onophas, Idernes, Norondabates, Mardonius, Barisses, Artaphernes et Darius Hystaspis filius. Hi, quum inter se fidem dedissent, assumitur etiam Artasyras, praetereaue Bagapates, qui claves omnes regiarum aedium habebat. Illi igitur septem viri Bagapatis opera in regias aedes ingressi, Magum inveniunt cum pellice *Babylonia*

σίλεια, εὐρίσκουσι τὸν μάγον παλλακῇ Βαβυλωνία
 συγκαθεύδοντα· ὡς δὲ εἶδεν, ἀνέπληδσε· καὶ μηδὲν εὐ-
 10 ρὼν τῶν πολεμικῶν ὀργάνων, (πάντα γὰρ ὁ Βαγαπά-
 της λάβρα ὑπέξήγαγε) δίφρον χρύσειον συντρίψας, καὶ
 λαβὼν τὸν πόδα, ἐμάχετο. καὶ τέλος, κατακентηθεὶς
 ὑπὸ τῶν ἑπτά, ἀπέθανε, βασιλεύσας μῆνας ἑπτά.

Βασιλεῦσι δὲ τῶν ἑπτά ὁ Δαρεῖος, τοῦ ἵππου, 15
 καθὰ συνέκειτο ἀλλήλοις, πρώτου, μηχανῇ τινὶ καὶ
 τέχνῃ, ἐπειδὴ ὁ ἥλιος πρὸς ἀνατολὰς ἐγένετο, χρεμα-
 τίσαντος. ἀγεται τοῖς Πέρσαις ἑορτὴ τῆς μαγοφωνίας,
 5 καθ' ἣν Σφενδαδάτης ὁ μάγος ἀνήσχηται. Δαρεῖος προσ-
 τάσσει τάφον ἑαυτῷ κατασκευασθῆναι ἐν τῷ δισσῷ
 ὄρει· καὶ κατασκευάζεται. ἐπιθυμήσας δὲ ἰδεῖν αὐτὸν,
 ὑπὸ τε τῶν Χαλδαίων καὶ τῶν γονέων κωλύεται. οἱ

dormientem. Qui quum illos vidisset, prosilit, et
 nullo instrumento bellico reperto, (quoniam omnia
 Bagapates clam subtraxerat) sedile aureum confregit,
 eiusque pede arrepto, quum pugnaret, tandem a
 septem illis viris vulneratus, mortem obiit, quum
 septem menses regnavisset.

(15.) Regnat vero ex septem illis viris *Darius*,
 quum eius equua (iuxta id quod inter eos convene-
 rat) arte quadam adhibita primus post solis ortum
 hinnisset. Ceterum quo die Sphendadates magus in-
 terfectus est, festum, *magophonia* dictum, apud
 Persas celebratur. Hic Darius sepulcrum sibi extrui
 in bicipiti monte iubet, atque id extruitur: sed quum
 id videre cuperet, a Chaldaeis et a parentibus pro-
 hibetur. Quum autem parentes eius ascendere vo-
 luissent, ceciderunt atque interierunt: quum sacer-

δὲ γονῆς, ἀνελθεῖν βουλευθέντες, ἐπειδὴ αἱ ἱερεῖς εἶδον
 [ὄφεις] οἱ ἀνέλκοντες αὐτοὺς, καὶ ἐφάβηθησαν, καὶ 10
 φοβηθέντες ἀφῆκαν τὰ σχοινία, ἔπεσον καὶ ἐτελεύτη-
 σαν. καὶ ἐλυπήθη Δαρεῖος λίαν· καὶ ἀπετμήθησαν αἱ
 16 κεφαλαί, τισσαράκοντα ὄντων τῶν ἀνελκόντων. Ὅτι
 ἐπιτάσσει Δαρεῖος Ἀριαράμῃ τῷ σατράπῃ Καππα-
 δοκίας, ἐπὶ Σκύθας διαβῆναι, καὶ ἀνδρας καὶ γυ-
 ναῖκας αἰχμαλωτίσαι. ὁ δὲ, διαβάς πενητηκόντορας λ',
 ἡχμαλώτισε. συνέλαβε δὲ καὶ τὸν ἀδελφὸν τοῦ βασι- 5
 λέως τῶν Σκυθῶν Μαρσαγέτην, ἐπὶ κακώσκει εὐρώ
 17 παρὰ τοῦ οἰκείου ἀδελφοῦ δεδεμένον. Σκυθάρκης δὲ ὁ
 Σκυθῶν βασιλεὺς ὀργισθεὶς ἔγραψεν ὑβρίζων Δαρεῖον
 καὶ ἀντιγράφη αὐτῷ ἐμοίως. στρατεύμα δὲ αἰγείρας
 Δαρεῖος, ἐγδοήκοντα μυριάδας, καὶ ζεύγας τὸν Βόσπο-
 ρον καὶ τὸν Ἰστρον, διέβη ἐπὶ Σκύθας, ὁδὸν ἐλάσας 5

dotes qui illos sursum trahebant, illud conspicati
 [*alii*: serpentes conspicati] et inde timore correpti,
 funes laxassent. Quae res ingentem Dario maerorem
 attulit: et illis qui eos trahebant, numero quadra-
 ginta, amputata capita fuerunt. (16.) Darius prae-
 terea Ariaramnem Cappadociae satrapam adversus
 Scythas proficisci, et viros feminasque captivos ab-
 ducere iubet. Ille autem cum triginta navibus quin-
 quagenum remorum traiciens, id exequutus est.
 Comprehendit autem et fratrem regis Scytharum
 Marsagetem, quum eum a suo fratre ob mala illata
 in vincula coniectum invenisset. (17.) At Scythar-
 ces Scytharum rex, iratus, litteras Dario scripsit con-
 tumeliosas: et similiter ipsi responsum est. Darius
 tandem octingentorum millium exercitu coacto, et

ἡμερῶν ἑ. καὶ αὐτέπεμπεν ἀλλήλους τόξα· ἐπικρατέ-
 στερα δ' ἦν τὰ τῶν Σκυθῶν. διὸ καὶ Φεύγων Δαρείος
 διέβη τὰς γεφυρώσεις· καὶ ἔλυσε σπεύδων πρὶν ἢ τὸ
 ὅλον διαβῆναι στρατεύμα· καὶ ἀπέθανον ὑπὸ Σκυθάρ-
 10 κου οἱ καταλειφθέντες ἐν τῇ Εὐρώπῃ, μυριάδες ὀκτώ.
 Δαρῖος δὲ τὴν γέφυραν διαβάς, Καλχηδονίαν οἰκίας
 καὶ ἱερὰ ἐνέπρησεν, ἐπεὶ τὰς πρὸς αὐτοῖς γεφύρας ἐμε-
 λέτησαν λῦσαι· καὶ ὅτι τὸν βαμνόν, ὃν περὶ Δαρῖος
 κατέθετο ἐπ' ὀνόματι διαβατηρίου Διὸς, ἠφάνισαν.
 Δάτις δ' ἐπανῶν ἐκ Πόντου, καὶ τοῦ Μηδικοῦ στόλου 18
 ἡγούμενος, ἐφόρβει νήσους καὶ τὴν Ἑλλάδα. ἐν Μαρα-
 θῶνι δὲ Μιλτιάδης ὑπαντιάζει, καὶ νικᾷ τοὺς βαρβά-
 ρους, καὶ πίπτει καὶ αὐτὸς Δάτις. καὶ οὐδὲ τὸ σῶμα

Bosporo Istroque ponte iunctis, adversus Scythas profectus est, quindecim dierum itinere progressus: sibi quoque mutuo arcus miserunt. Sed quum Scythici validiores essent, Darius fugiens pontes transivit, atque festinanter dissolvit antequam totus transiret exercitus: quare Scytharces octoginta illa hominum millia in Europa relicta, interfecit. Darius vero, quum pontem pertransisset, domus templaque Calchedonensium combussit: quoniam pontes qui apud ipsos erant, dissolvere tentaverant, et aram, quam Darius transiens, in honorem Iovis diabaterii statuerat, everterant. (18.) Datis autem ex Ponto rediens et Medicum exercitum ducens, insulas Graeciamque populabatur: cui apud Marathonem Miltiades occurrit, vicique barbaros: et ipse quoque Datis occubuit, eiusque cadaver petentibus Persis denegatum est. (19.) Darius autem ad Persas reversus est, ubi

- 19 Πέρσαις αἰτησαμένοις ἐδόθη. Δαρείος δὲ ἐπανελθὼν
 εἰς Πέρσας, καὶ θύσας, καὶ ἡμέρας νοσήσας λ', τε-
 λευτᾷ· ζήσας μὲν ἔτη ιβ' πρὸ τῆς βασιλείας, βασι-
 λεύσας δὲ ἔτη λα'. ἀπέθανε δὲ καὶ Ἀρτασύρας. καὶ
 ὁ Βαγαπάτης δὲ τὸ σῆμα Δαρείου παρακαθίσας ἔτη 5
 ζ', ἐτελεύτησε.
- 20 Βασιλεύει Ξέρξης ὁ υἱὸς αὐτοῦ, καὶ Ἀρτάπανος ὁ
 Ἀρτασύρα παῖς γίνεται δυνατὸς παρ' αὐτῷ, ὡς ὁ πα-
 τὴρ παρὰ τῷ πατρὶ, καὶ Μαρδόνιος ὁ παλαιός. ἡμιαρ-
 μένων δὲ μέγιστον ἠδύνατο Νατάκας. γαμῶ δὲ Ξέρξης 5
 Ὀνόφα θυγατέρα Ἀμιστριν, καὶ γίνεται αὐτῷ παῖς
 Δαριαῖος· καὶ ἕτερος μετὰ δύο ἔτη, Τσταόσπης, καὶ
 ἔτι Ἀρταξέρξης· καὶ θυγατέρες δύο, ὧν ἡ μὲν, Ἀμυ-
 τισ, κατὰ τὴν ὀνομασίαν τῆς μάμμης· ἡ δὲ, Ῥοδο-
 21 γούνη. Ὁ δὲ δὴ Ξέρξης στρατεύει ἐπὶ τοὺς Ἕλληνας,

celebratis sacrificiis, quum triginta dies morbo labo-
 rasset, mortuus est: quum annos xii. ante regnum
 vixisset, et annos unum et triginta regnavisset. Obiit
 etiam diem suum Artasyras. Bagabates autem, quum
 septem annos sepulcro Darii assedisset, mortuus est.

(20.) Regnat *Xerxes* filius eius, apud quem Arta-
 panus Artasyrae filius maximam obtinet auctoritatem,
 quemadmodum eius pater apud patrem regis obti-
 nuerat, itemque Mardonius antiquus. Ex eunuchis
 autem plurimum apud eum poterat Natacas. Xer-
 xes uxorem ducit Onophae filiam Amistrin, ex qua
 filium suscipit Dariaeum: et post biennium, alterum,
 Hystaspem nomine: et praeterea Artoxerxem: duas-
 que filias, quarum una Amytis, nomine aviae, vo-
 catur: altera, Rhodogune. (21.) Xerxes adversus

ὅτι τε Καλχιδόνιοι λύσαι τὴν γέφυραν (ὡς ἤδη εἶρηται)
 ἐπειράθησαν· καὶ ὅτι τὸν βωμὸν ὃν ἔστησε Δαρεῖος,
 καθεῖλον· καὶ ὅτι Δάτιν Ἀθηναῖοι ἀνέϊλον, καὶ οὐδὲ τὸν
 5 νεκρὸν εἶδον. πρότερον δὲ εἰς Βαβυλῶνα ἀφίκετο, καὶ
 ἰδεῖν ἐπεθύμησε τὸν Βελιτανᾶ τάφον, καὶ εἶδε διὰ
 Μαρδονίου· καὶ τὴν πύelon ἐλαίου οὐκ ἴσχυσεν, ὥσπερ
 καὶ ἐγγράπτο, πληρῶσαι. Ἐξελαύνει Ξέρξης εἰς Ἑκ- 22
 βάτανα, καὶ ἀγγέλλεται αὐτῷ ἀπόστασις Βαβυλω-
 νίων, καὶ Ζωπύρου τοῦ στρατηγοῦ αὐτῶν ὑπὸ σφῶν
 ἀναιρέσις. οὕτως καὶ περὶ τούτων Φησὶ Κτησίας, καὶ
 5 οὐχ ὡς Ἡρόδοτος· ἀ δὲ περὶ Ζωπύρου ἐκείνος λέγει,
 πλὴν ὅτι ἡμίονος αὐτῷ ἔτεκεν, [ἐπεὶ] τὰ γε ἄλλα
 Μεγάβυζον οὕτως λέγει διαπραξάσθαι, ὃς ἦν γαμ-
 βρός ἐπὶ τῇ θυγατρὶ Ἀμυτι, τοῦ Ξέρξεως. οὕτως μὲν
 ἔλω διὰ τοῦ Μεγαβύζου Βαβυλῶν. δίδωσι δὲ αὐτῷ

Graecos expeditionem suscepit, quod Calchedonen-
 ses pontem solvere conati essent, (quemadmodum
 iam dictum est) et aram a Dario erectam diruissent:
 quodque Datin Athenienses interfecissent, neque
 cadaver eius dare voluissent. Primum igitur Baby-
 lonem profectus est: et Belitanac videre sepulcrum
 exoptavit: viditque opera Mardonii adiutus: et ur-
 nam olei non potuit, quemadmodum scriptum erat,
 implere. (22.) Inde Ecbatana profecto, defecisse
 Babylonios, et Zopyrum suum ducem interfecisse,
 nunciatur. In hunc modum de his loquitur *Ctesias*,
 non quemadmodum *Herodotus*: nam quaecunque
 hic de Zopyro, (nisi quod mula ipsi peperit) ille a
 Megabyzo facta scribit, qui Xerxis gener erat, quum
 filiam eius Amytin uxorem duxisset. Ita Babylon

Ξέρξης ἄλλα τε πολλὰ, καὶ μύλην χροσῆν, ἐξ ἑλ-
 10 κουσιν τάλαντα· ὃ τιμιάτατον τῶν βασιλικῶν δάρον
 23 παρὰ Πέρσαις ἐστί. Ξέρξης δὲ συναγείρας στρατιᾶν
 Περσικὴν, ἄνευ τῶν ἀρμάτων, ὀγδοήκοντα μυριάδας,
 καὶ τριήρεις χιλίας, ἤλαυνεν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, ζευγὺς
 τὴν Ἀβυδὸν. Δημάρατος δὲ ὁ Λακεδαιμόνιος παρεγέ-
 νετο ἤδη πρῶτον, καὶ συνῆν αὐτῷ ἐν τῇ διαβάσει, καὶ 5
 ἀπείργε τῆς εἰς Λακεδαίμονα ἐφόδου. Ξέρξης δὲ προσ-
 βάλλει ἐν Θερμοπύλαις Λεωνίδα τῷ στρατηγῷ τῶν
 Λακεδαιμονίων, δι' Ἀρταπάνου, ἔχοντος μυρίου. καὶ
 κατεκόπη τὸ Περσικὸν πλῆθος, τῶν Λακεδαιμονίων
 δύο ἢ τριῶν ἀναιρεθέντων. εἴτα προσβαλεῖν κελεύει με-
 10 τὰ δυσμυρίων· καὶ ἥττα γίνεται καὶ κείνων. εἴτα μαστι-
 γοῦνται ἐπὶ τῷ πολεμῆϊν· καὶ μαστιγούμενοι, ἐτι ἥτ-

capta est per Megahyzum: cui Xerxes, praeter alia multa, molam auream sex talentorum pondo donavit, quod apud Persas omnium regionum munerum est pretiosissimum. (23.) Xerxes autem, Persico exercitu coacto, qui ex millibus octingentis constabat, praeter currus, instructis etiam mille triremibus, in Graeciam copias duxit, quum Abydum ponte iunxisset. Ad eum Demaratus Lacedaemonius tum primum accessit, et cum illo traiecit, eumque ab inſvadenda Lacedaemone prohibuit. Xerxes porro per Artapanum decem millia ducentem, apud Thermopylas cum Leonida Lacedaemoniorum duce proelium iniit, in quo magna Persarum caesa est multitudo, ex Lacedaemoniis tantummodo duobus aut tribus interfectis. Postea viginti millia in aciem educi iubet: qui et ipsi superantur. Quum autem verberi-

τῶντο. τῇ δὲ ὑστεραία καλεῖται μάχεσθαι, μετὰ πεντα-
 κισμυρίων· καὶ ἐπεὶ οὐδὲν ἦνεν, ἔλυσε τότε τὸν πόλε-
 μον. Θώραξ δὲ ὁ Θεσσαλός, καὶ Τραχινίων οἱ δυ- 24
 νατοὶ, Καλλιάρχης καὶ Τιμαφέρνης, παρῆσαν στρα-
 τῖαν ἔχοντες. καλέσας δὲ Ξέρξης τούτους τε καὶ τὸν
 Δημάρατον καὶ τὸν Ἥγίαν τὸν Ἐφέσιον, ἔμαθῖν ὡς
 5 οὐκ αὖ ἡττηθεῖεν Λακεδαιμόνιοι εἰ μὴ κυκλωθῆσαν.
 ἡγουμένων δὲ τῶν δύο Τραχινίων, διὰ δυσβάτου στρα-
 τὸς Περσικὸς διελήλυθε, μυριάδες τέσσαρες· καὶ κατὰ
 νότου γίνονται τῶν Λακεδαιμονίων, καὶ κυκλωθέντες
 ἀπέθανον μαχομένοι ἀνδρείως ἅπαντες. Ξέρξης δὲ πάλ- 25
 λιν στρατεύμα πέμπει κατὰ Πλαταιέων, μυριάδας
 ἑβ', ἡγούμενον αὐτοῖς Μαρδόνιον ἐπιστήσας. Θηβαῖοι
 δ' ἦσαν οἱ κατὰ Πλαταιέων τὸν Ξέρξην κινούντες. ἀν-

bus etiam caesi ut acriores ad pugnam redderentur,
 nihilominus victi fuissent, quinquaginta millia po-
 stridie iubet educi: et quum nihil proficeret, bellan-
 di finem fecit. (24.) Sed Thorax Thessalus et Tra-
 chiniensium principes Calliades et Timaphernes cum
 exercitu aderant: quos Xerxes quum vocasset, una-
 que Demaratum et Hegian Ephesium, Lacedaemo-
 nios nulla ratione vinci posse, nisi circumdarentur,
 intellexit. Persarum itaque quadraginta millia, duo-
 bus illis Trachiniensium ducibus per invia trans-
 gressis, Lacedaemonios a tergo adoriantur: qui cir-
 cumdati, omnes ad unum fortiter pugnantes occu-
 buerunt. (25.) Rursus Xerxes adversus Plataeenses
 exercitum centum et viginti millium mittit, et Mar-
 donium eius ducem constituit. Qui autem Xerxem
 in Plataeenses concitabant, erant Thebani. Mardo-

τιστρατεύει δὲ Πausanίας ὁ Λακεδαιμόνιος, τριακο- 5
 σίους μὲν ἔχων Σπαρτιήτας, χιλίους δὲ τῶν περιούκων,
 ἐκ δὲ τῶν ἄλλων πόλειαν χιλιάδας ἔξ. καὶ νικᾷται
 κατακράτος ἡ Περσικὴ στρατιὰ, καὶ Φεύγει τραυμα-
 τισθεὶς καὶ Μαρδόνιος. οὗτος ὁ Μαρδόνιος πέμπεται
 συλῆσαι τὸ τοῦ Ἀπόλλωνος ἱερὸν παρὰ Ξέρξου κα- 10
 κῆ, Φησι, θνήσκει, χαλάζης ἐπιπεσούσης παχείας
 26 ἐπ' ὧ λίαν Ξέρξης ἐλυπήθη. Ξέρξης δὲ ἐπ' αὐτὰς Ἀθή-
 νας ἐλαύνει. καὶ Ἀθηναῖοι, πληρώσαντες ἑκατὸν δέκα
 τριήρεις, Φεύγουσιν εἰς Σαλαμῖνα. καὶ Ξέρξης τὴν πό-
 λιν κενὴν αἰρεῖ, καὶ ἐμπύμπρησι, πλὴν τῆς ἀκροπόλεως.
 ἐν αὐτῇ γὰρ ἔτι τινες ὑπολειφθέντες ἐμάχοντο. τέλος 5
 καίκεϊνων νυκτὶ Φυγόντων, καίκεϊνὴν συνέφλεξαν. ὁ δὲ
 Ξέρξης αὐτόθεν ἐλθὼν ἐπὶ στενότατον τῆς Ἀττικῆς, ὃ
 Ἡράκλειον καλεῖται, ἐχώννυε χῶμα ἐπὶ Σαλαμῖνα,

nio occurrit Pausanias Lacedaemonius, trecentos
 Spartanos et mille accolae, ex aliisque urbibus sex
 millia secum ducens. Ibi superato exercitu Persarum,
 Mardonius vulneratus aufugit. Hic Mardonius quum
 a Xerxe ad diripiendam Apollinis aedem missus es-
 set, ingruente ingenti grandine oppressus moritur:
 quae res Xerxi maximum moerorem attulit. (26.)
 Xerxes cum suis copiis Athenas proficiscitur: sed
 quum Athenienses armatis centum et decem triremi-
 bus ad Salaminem fugissent, urbem vacuum capit,
 quam incendit, praeter arcem. In ea enim etiam ali-
 qui relictos pugnabant: tandemque quum et illi noctu
 fugissent, illam etiam exusserunt. Xerxes autem
 quum inde ad angustissimum Atticae locum, Hera-
 cleum appellatum, venisset, aggerem Salaminem ver-

περὶ αὐτὴν διαβῆναι διανοούμενος. βουλῇ δὲ Θεμισ-
 10 στοκλέους Ἀθηναίου καὶ Ἀριστείδου, τοξόται μὲν ἀπὸ
 Κρήτης προσκαλοῦνται καὶ παραγίνονται. εἴτα ναυμα-
 χία Περσῶν καὶ Ἑλλήνων γίνεται· Περσῶν μὲν ναῦς
 ἐχόντων ὑπὲρ τὰς χιλίας, στρατηγούντος αὐτοῖς Ὀνό-
 φα· Ἑλλήνων δὲ, ἑπτακοσίας. καὶ νικῶσιν Ἕλληνες,
 15 καὶ διαφθείρονται Περσικαὶ πεντακόσiai νῆες, καὶ Φεύ-
 γει Ξέρξης, βουλῇ πάλιν καὶ τέχνῃ Ἀριστείδου καὶ
 Θεμιστοκλέους. ἐν δὲ ταῖς λοιπαῖς ἀπάσαις μάχαις
 ἀπέθανον Περσῶν ἰβ' μυριάδες. Ξέρξης δὲ περάσας 27
 εἰς τὴν Ἀσίαν, καὶ ἀπελαύνων εἰς Σάρδεϊς, ἐπέμπε
 Μεγάβυζον τὸ ἐν Δελφοῖς ἱερὸν συλῆσαι. ἐπεὶ δὲ
 ἐκείνος παρητίτο, ἀποστέλλεται Ματακάς ὁ εὐνούχος,
 5 ὕβρεις τε Φέρων τῷ Ἀπόλλωνι, καὶ πάντα συλήσων.
 καὶ δὴ οὕτως ποιήσας, πρὸς Ξέρξην ὑπέστρεφε. Ξέρ- 28

sus ducere coepit, pedestri itinere ad eam transire
 cogitans. Sed consilio Themistoclis Atheniensis et
 Aristidis, sagittarii ex Creta accersuntur, ac veniunt.
 Deinde bellum navale Persarum et Graecorum geri-
 tur. Persae naves habebant plusquam mille, ducem-
 que Onophan: Graeci vero septingentas. Graeci ta-
 men victores evadunt: et quingentae naves Persarum
 profligantur: et fugit Xerxes consilio rursus et arte
 Aristidis atque Themistoclis. In reliquis vero omni-
 bus proeliis ceciderunt Persarum centum et viginti
 millia. (27.) At Xerxes, quum in Asiam traicis-
 set, et Sardis proficisceretur, misit Megabyzum ut
 templum Delphicum diriperet: illoque id suscipere
 recusante, Matacas eunuchus iniuriam Apollini illa-
 turus omniaque direpturus mittitur. Is confectis ita

ξης δὲ ἀπὸ Βαβυλῶνος εἰς Πέρσας παραγίνεται, καὶ
 Μεγάβυζος κατὰ τῆς γυναικὸς τῆς ἰδίας Ἀμύτιος, (ἣ
 θυγάτηρ, ὡς προείρηται, Ξέρξου ἐτύχανεν) ὡς μεμο-
 χευμένης, λόγους ἐκίνει. καὶ ἐπιτιμᾶται Ἀμυτίς λό- 5
 29 γοις ὑπὸ τοῦ πατρὸς, καὶ ὑπισχνεῖται σωφρονεῖν. Ἀρ-
 τάπανος δὲ, μέγα παρὰ Ξέρξῃ δυνάμενος, μετὰ Σπα-
 μίτρου τοῦ ἡμιάρρηνος, καὶ αὐτοῦ μέγα δυναμένου, Βου-
 λεύονται ἀνελεῖν Ξέρξην καὶ ἀναιροῦσι. καὶ πείθουσιν
 Ἀρτοξέρξην τὸν υἱὸν ὡς Δαρεϊαῖος αὐτὸν ὁ ἕτερος παῖς 5
 ἀνείλε. καὶ παραγίνεται Δαρεϊαῖος, ἀγόμενος ὑπὸ Ἀρ-
 ταπάνου εἰς τὴν οἰκίαν Ἀρτοξέρξου, πολλὰ βοῶν καὶ
 ἀπαρνούμενος ὡς οὐκ εἶη φονεὺς τοῦ πατρὸς καὶ ἀπο-
 θνήσκει.

rebus ad Xerxem reversus est. (28.) Xerxes ex Ba-
 bylone ad Persas proficiscitur. At Megabyzus suam
 uxorem Amytin (quae filia Xerxis erat, quemad-
 modum iam dictum est) adulterii insinuat: quam
 ob rem Amytis a patre acriter reprehenditur; at illa
 spondet se castam esse. (29.) Verum Artapanus,
 qui plurimum apud Xerxem auctoritate valebat, cum
 Spamitre eunucho (qui et ipse plurimum apud eum
 poterat) de Xerxe interficiendo consilium agitat:
 idque perpetrant, et Artoxerxi filio persuadent ab
 altero filio Dariaeo patrem suum necatum esse: ad-
 duciturque Dariaeus ab Artapano domum Artoxerxis,
 cum ingenti clamore se parricidam esse negans: is
 tamen capite plectitur.